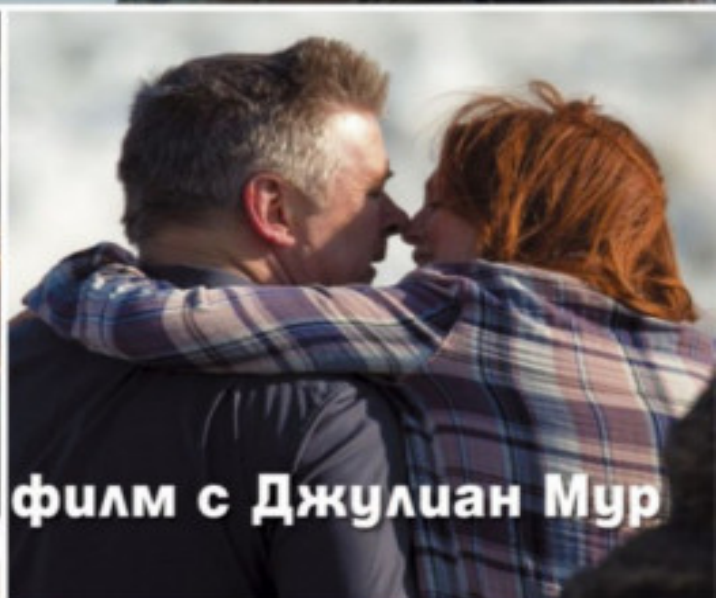
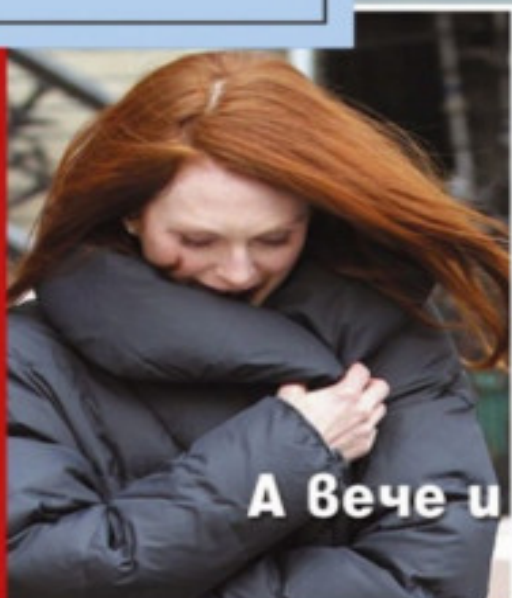

*Шедьовър,
който ще ви
разтърси по
невъобразим
начин. —
Марк Уорнър*

**ЛИСА
ДЖЕНОУВА**

**ВСЕ
ОЩЕ
АЛИС**

А вече и филм с Джулиан Мур

ЛИСА ДЖЕНОУВА ВСЕ ОЩЕ АЛИС

Превод: Катя Христова

chitanka.info

Шедьовър, който ще ви разтърси по невъобразим начин.

Марк Уорнър

А вече и филм с Джулиан Мур

Необикновената история на една успяла жена, която бавно започва да предава мислите и спомените си на мъчителна болест, само за да открие, че всеки следващ ден е зареден с нов начин да живее и обича.

Алис Хаулънд, щастливо омъжена, с три пораснали деца и къща в Кейп Код, е на върха на кариерата си като уважаван професор в Харвард, когато забелязва, че все по-често започва да забравя. Объркана, със замъглен ум и влошаваща се памет, тя получава съкрушителна диагноза: рано настъпила болест на Алцхаймер. За изключително независимата Алис е трудно да продължи да живее по същия начин и да се наслаждава на настоящето, докато постепенно губи представа коя е.

Въздействаща, сърцераздирателна и незабравима, историята улавя в забележителни подробности какво означава буквално да си изгубиш ума...

Книгата разтърсва емоционално и бележи появата на въздействащ нов глас в художествената литература.

Сърцераздирателно истинска... Прекарах няколко безсънни нощи, за да я прочета. Не можех да я оставя... Това е история, която трябва да бъде разказана.

Брунония Бари

С красноречието на талантлив разказвач Лиса Дженоува ни разкрива разтърсващата и сюрреалистична страна на чудесата, в която се потапя съименницата на Алиса. Дължите на себе си и на близките си да прочетете

тази книга. Тя ще ви информира. Тя ще ви уплаши. Тя ще ви промени.

Джулия Фокс Гарисън

След като дочетох книгата, ми идваше да стана и да извикам във влака, пълен с непознати: „Непременно трябва да прочетете тази книга!“.

Бевърли Бекъм, Boston Globe

Гениално произведение.

Чарли Шнайдер

*В памет на Анджи
Посвещавам тази книга на Алина*

БЛАГОДАРНОСТИ

Изключително благодарна съм на всички хора, с които се запознах чрез Организацията за подкрепа на страдащи от деменция, Международната мрежа за взаимопомощ и Деменция Ю Ес Ей, особено на Питър Ашли, Алан Бенсън, Кристин Брайдън, Бил Кери, Лин Кълифър, Морис Фридел, Шърли Гарнет, Канди Харисън, Чък Джаксън, Лин Джаксън, Силвия Джонстън, Джени Кнаус, Джей Ландър, Джиан Лий, Мери Локхарт, Мери Макинли, Трейси Мобли, Дон Мойър, Каръл Мъликън, Джийн Опалка, Чарли Шнайдер, Джеймс Смит, Джей Смит, Бен Стивънс, Ричард Тейлър, Даян Торнтън и Джон Уилис. Вашата интелигентност, смелост, хумор, разбиране и желание да споделите страховете, надеждите и знанията си ме научиха на много неща. Заради вашите истории портретът на Алис е много по-богат и човечен.

Особено силно бих искала да благодаря на Джеймс и Джей, които ми дадоха много повече от разкази за болестта на Алцхаймер и нужното ми за тази книга. Истински благословена съм, че ви познавам.

Благодаря и на следните медицински работници, за щедро отделеното време, споделената информация и въображение, които ми помогнаха да добия действителна представа как биха се развили събитията след диагностицирането и задълбочаването на деменцията на Алис:

Д-р Руди Танзи и д-р Денис Селкоу за подробните обяснения относно молекулярната биология на тази болест.

Д-р Алиреза Атри, за което ми позволи да ходя след него в продължение на два дни из Отделението за нарушения в паметта на Масачузетската многопрофилна болница и за невероятната му прозорливост и състрадание.

Д-р Дъг Коул и д-р Мартин Самюълс за допълнителните пояснения относно поставянето на диагноза и лечението на болестта на Алцхаймер.

Сара Смит, която ми позволи да присъствам при провеждането на невропсихологични тестове.

Барбара Холи Максам, която ми обясни ролята на социалните работници и на Групата за взаимопомощ за болногледачи на Масачузетската болница.

Ерин Линенбрингер, която изигра ролята на генетичен консултант за Алис и на д-р Джо Малоуни и д-р Джесика Виселквист, които влязоха в ролята на личния лекар на Алис.

Благодаря на д-р Стивън Пинкър, който ми даде възможност да надникна в живота на професор по психология в Харвард, и на д-р Нед Сахин и д-р Елизабет Чуа, които направиха същото, само че от гледната точка на студентската скамейка.

Благодаря на д-р Стив Хайман, д-р Джон Келси и д-р Тод Каан, които отговориха на въпросите ми за Харвард и за живота на преподавателите.

Благодаря на Дъг Куп, за което ми сподели някои подробности за актьорската професия и Лос Анджелис.

Благодаря на Марта Браун, Ан Кери, Лоръл Дейли. Ким Хаулънд, Мери Макгрегър и Крис О'Конър за това, че четяха всяка глава, за забележките, насърчението и силния ентузиазъм.

Благодаря на Даян Бартоли, Лирален Кей, Роуз О'Донъл и Ричард Пеп за редакторската намеса.

Благодаря на Джослин Кели от „Коли & Хол“ за фантастичната ѝ работа върху рекламата.

Огромно благодаря на Бевърли Бекъм, която написа най-добрата рецензия, за която може да мечтае един автор, издаващ сам книгите си. Освен това тя насочи Джулия Фокс Гарисън в правилната посока.

Джулия, не мога да ти опиша колко съм ти благодарна. Твоята щедрост промени живота ми.

Благодаря на Вики Бижур, която е мой агент и настоя да променя края. Великолепна си.

Благодаря на Лоис Бърк, Джон Харди, Кати Сейгън и Антъни Зикарди, които повярваха в книгата.

Трябва да благодаря и на огромното и невероятно шумно семейство Дженоува, за което без капчица срам увещаваха всичките си познати да купят книгата на дъщеря им/племенницата им/братовчедка

им/сестра им. Вие сте най-добрите независими разпространители на света.

Искам да благодаря и на не толкова голямото, но също толкова шумно семейство Сюферт, които разгласиха появата на книгата.

Накрая искам да благодаря на Кристофър Сюферт за техническата и онлайн поддръжка, за оригиналния дизайн на корицата и за помощта му да превърна абстрактното в осезаемо, както и за още много, много неща, но най-вече за това, че ми даде пеперуди.

Още тогава, повече от година по-рано, в главата ѝ имаше неврони, недалеч от ушите, които се задушаваха до смърт, твърде тихо, за да ги чуе. Някои биха казали, че се е случило нещо толкова неправимо, че невроните сами са задействали процеса на собственото си унищожение. Независимо дали ставаше въпрос за молекулярно убийство, или клетъчно самоубийство, те не успяха да я предупредят какво става, преди да умрат.

СЕПТЕМВРИ 2003 Г.

Алис седеше на бюрото в спалнята, разсеяна от шума, който Джон вдигаше, докато обикаляше припряно из стаята на първия етаж. Трябваше да довърши рецензията на доклад, готов за публикуване в „Журнал по когнитивна психология“, преди полета, а четеше едно изречение вече трети път и не проумяваше какво иска да каже авторът. Будилникът показваше 7:30 ч, но май беше с десет минути напред. По приблизителния час и по все по-силния шум от щурането на Джон, Алис се досети, че той е тръгнал да излиза, но е забравил нещо. Взряна в електронните цифри на будилника, тя потупа долната си устна с химикалката и се ослуша за вика, който знаеше, че ще чуе всеки момент.

— Али?

Алис хвърли химикалката на бюрото и въздъхна. Слезе на долния етаж и го завари на колене да рови под възглавниците на дивана.

— Ключовете ли? — попита тя.

— Очилата. Моля те, не ми чети конско, закъснявам.

Алис проследи паникьосания му поглед до полицата над камината, където старинният часовник „Уолтман“, ценен заради точността си, показваше 8:00 ч. Джон трябваше да е наясно, че не бива да му се доверява. Часовниците в дома им рядко показваха действителния час. Привидно честните им циферблати бяха мамили Алис твърде често и тя отдавна се бе научила да разчита на ръчния си часовник. И естествено, когато влезе в кухнята, се върна назад във времето, тъй като според микровълновата бе едва 6:52.

Алис погледна към гладката чиста повърхност на гранитния кухненски плот и ги видя до купата с изрисувани гъби, преливаща от неотворени писма. Не бяха скрити под някоя вещ, а си стояха на показ. Как можеше Джон, брилянтният учен, да не види нещо, което бе пред очите му?

Разбира се, много и от нейните вещи бяха започнали да се крият на коварни местенца. Но тя не си признаваше пред Джон, а и не искаше да го ангажира с търсенето им. Онзи ден например Джон нямаше никаква представа, че тя цяла сутрин търси трескаво зарядното за телефона си из цялата къща, а след това и в кабинета на работа. Озадачена, се бе предала и бе отишла до магазина, откъдето си купи ново, само за да намери по-късно същата вечер старото зарядно, включено в контакта до леглото, където трябваше да се сети да провери. Вероятно и при двамата им бе обяснимо с многобройните задължения и прекалено натоварения график. Както и с факта, че остаряваха.

Джон застана на прага и се взря в очилата в ръката ѝ, а не в нея.

— Следващия път, докато търсиш, си представи, че си жена — усмихна се Алис.

— Ще облека някоя от полите ти. Али, моля те, наистина закъснявам.

— Според часовника на микровълновата имаш предостатъчно време — каза тя и му подаде очилата.

— Благодаря.

Джон грабна очилата като бегач, поемащ щафетата в състезание, и се отправи към входната врата.

— Ще бъдеш ли тук, когато се прибера в събота? — попита Алис и тръгна след него по коридора.

— Не знам. В събота имам много работа в лабораторията.

Джон взе куфарчето, телефона и ключовете си от масичката в коридора.

— Лек път. Прегърни и целуни Лидия от мен и опитай да не се карате — каза той.

Алис зърна отражението им в огледалото в коридора — достолепен на вид висок мъж с прошарена кестенява коса и очила; дребна, къдрокоса жена с ръце, скръстени на гърдите, всеки от тях готов да подхване пламенно същия безкраен спор. Тя стисна зъби и преглътна, решена да не се поддаде.

— Почти не сме се виждали напоследък. Моля те, постарай се да си вкъщи — помоли го тя.

— Знам. Ще се опитам.

Джон я целуна и макар да бързаше да излезе, задържа целувката за един почти незабележим миг. Ако не го познаваше толкова добре, Алис щеше да го вземе за романтичен жест. Сигурно би си помислила с надежда, че означава „Обичам те, ще ми липсваш“. Но докато гледаше как Джон се отдалечава припряно сам по улицата, бе убедена, че е имал предвид „Обичам те, но моля те, не се ядосвай, когато се прибереш в събота и мен ме няма“.

Едно време всяка сутрин ходеха заедно до Харвард. От многобройните предимства да работят на километър и половина от къщи и в един и същ университет Алис най-много се радваше на възможността да вървят заедно до там. Винаги се отбиваха в „При Джери“ — черно кафе за него, чай с лимон за нея, студен или топъл в зависимост от сезона — след което продължаваха към Харвард, потънали в разговор за изследванията и лекциите си, за проблеми във факултетите им, за децата или за плановете им за вечерта. В началото на брака си дори се държаха за ръце. Алис обожаваше спокойната интимност на онези утринни разходки с Джон, преди ежедневните изисквания на работата и амбициите им да ги изтощят и изнервят.

Но от известно време ходеха на работа поотделно. Алис цяло лято пътува на конференции по психология в Рим, Ню Орлиънс и Маями и участва в изпитната комисия за защита на дипломни работи в Принстън. През пролетта клетъчните култури трябваше да се изплакват или нещо подобно в невъзможно ранен час всяка сутрин, но Джон не можеше да разчита, че студентите ще идват редовно и навреме. Затова се бе нагърбил лично със задължението. Алис вече не помнеше какви бяха причините преди настъпването на пролетта, но всеки път те ѝ се струаха основателни и само временни.

Тя се върна към четивото на бюрото си, все още разсеяна и вече копнееща за кавгата, която не започна с Джон за най-малката им дъщеря Лидия. Какво щеше да му стане, ако поне веднъж я подкрепеше? Прегледа остатъка от доклада отгоре-отгоре, а не както обикновено изключително внимателно, но и това бе достатъчно, като се има предвид колко разпокъсани бяха мислите ѝ и липсата на време. След като написа забележките и предложенията си към редактора, тя сложи доклада в плик и го запечата, гузна, че може да е пропуснала някоя грешка в структурата на изследването или тълкуването на

резултатите, като проклинаше Джон, задето ѝ бе попречил да си свърши работата безупречно.

Отново събра багажа си в куфара, който не бе съвсем изпразнен от предишната ѝ командировка. Очакваше с нетърпение следващите няколко месеца, в които нямаше да пътува толкова много. В графика ѝ за есенния семестър имаше вписани само няколко покани за изнасяне на лекции, а тя бе уговорила повечето от тях да са в петък, когато нямаше часове в университета. Като утре например. Утре щеше да изнесе презентация на откриването на поредицата от колоквиуми по когнитивна психология в Станфорд. А след това щеше да се види с Лидия. Щеше да се опита да не се скара с нея, но не гарантираше, че ще се получи.

Алис бързо се ориентира как да стигне до Кордюра Хол в Станфорд, на ъгъла на „Кампус Драйв“ и „Панама Драйв“. В очите ѝ на жителка на Източното крайбрежие, бялата тухлена постройка с керемиден покрив, опасана от тучна зеленина, приличаше повече на карибски курорт, отколкото на университетска сграда. Беше подранила, но влезе вътре, за да използва времето да поседи в тихата зала и да прегледа речта си.

За нейна изненада аудиторията вече беше пълна. Енергична тълпа от хора обикаляха около шведската маса и се спускаха яростно към храната като чайки на градски плаж. Преди да успее да се промъкне незабелязано, зърна Джош, бивш неин състудент от Харвард и уважаван егоцентрик, който ѝ препречи пътя и застана непоклатим, с прекалено разкрасени крака, сякаш се готвеше да я нападне.

— Всичко това в моя чест ли е? — усмихна се закачливо Алис.

— Моля? Всеки ден се храним така. Събирането е в чест на един от психолозите, който вчера бе назначен за щатен преподавател. Как е в Харвард?

— Добре.

— Не мога да повярвам, че още си там, след толкова години. Ако ти дотегне, заповядай тук.

— Ще те уведомя, ако това стане. Ти как си?

— Прекрасно. След лекцията трябва да наминеш покрай кабинета ми и да видиш най-новите ни разработки. Ще ти падне

шапката.

— Съжалявам, няма да мога. Веднага след доклада трябва да хвана самолет до Лос Анджелис — отвърна Алис, доволна, че има удобно извинение.

— О, жалко. За последно май се видяхме миналата година на конференцията по експериментална психология. За съжаление, изпуснах твоята презентация.

— Е, днес ще имаш възможност да чуеш голяма част от нея.

— Използваш стари доклади, а?

Преди Алис да успее да отговори, Гордън Милър, деканът на факултета, се приближи към тях като супергерой и я спаси, като помоли Джош да му помогне да разнесат чашите с шампанско. Както и в Харвард, във Факултета по психология на Станфорд също имаше традиция да се вдига тост с шампанско в чест на всички преподаватели, достигнали заветния крайъгълен камък на щатното преподавателско място. Прогресът в кариерата на университетски преподавател не предлагаше много моменти, които се бележат с фанфари, но да получиш щатно място беше именно такъв.

Когато всички получиха по чаша шампанско, Гордън застана на подиума и почука микрофона.

— Моля за внимание.

Изключително силният, накъсан смях на Джош отекна из аудиторията, преди Гордън да продължи:

— Днес бихме искали да поздравим Марк за назначението му. Сигурен съм, че много се радва, защото това постижение е вече зад гърба му. Да приемем за многобройните успехи, които му предстоят. За Марк!

— За Марк!

Алис чукна чаша със съседите си и всички бързо се върнаха към пиенето, яденето и разговорите. След като храната от подносите бе ометена и последните капки шампанско — изцедени от бутилките, Гордън отново се качи на подиума.

— Моля да заемете местата си, за да започнем с днешната лекция.

Той изчака малко, за да може събралите се около седемдесет и пет души да се настанят и утихнат.

— Днес имам честта да ви представя първия от лекторите на колоквиумите ни тази година. Д-р Алис Хаулънд е изтъкнат професор по психология в Харвард. През последните двайсет и пет години тя е автор на многобройни забележителни разработки в сферата на психолингвистиката. Тя въведе и продължава да използва интердисциплинарен и комплексен подход в изучаването на механизмите на езика. За нас е чест да я посрещнем и да чуем доклада ѝ за концептуалната и неврална организация на езика.

Алис зае мястото на Гордън и огледа вперилата очи в нея аудитория. Докато чакаше аплодисментите да утихнат, се сети за статистическите данни, които гласяха, че страхът от говорене пред публика е по-силен дори от страха от смъртта. Тя обаче обожаваше да говори пред публика. Харесваше ѝ всеки един момент от представянето на доклад — преподаването, представлението, разказването на история, разгорещените дискусии. Обичаше и прилива на адреналин. Колкото по-висок бе залогът, колкото по-изтънчена и злонамерена бе публиката, толкова по-силна тръпка изпитваше. Джон бе отличен преподавател, но изнасянето на речи често го смущаваше и плашеше, и той се дивеше на замаха, с който Алис се справяше. Едва ли би предпочел смъртта, но със сигурност би предпочел да го лаят паяци и змии.

— Благодаря, Гордън. Днес ще разгледам някои от мисловните процеси, участващи в усвояването, подредбата и използването на езика.

Същността на този доклад Алис вече бе представяла безброй пъти, но не би го определила като използване на стари материали. По същество лекцията ѝ засягаше основните принципи на лингвистиката, много от които нейно откритие, и включваше показването на диапозитиви, които използваше от години. Но се чувстваше горда, а не засрамена или мързелива, че тази част от доклада ѝ, нейните собствени открития, продължават да са актуални и издържат теста на времето. Приносът ѝ бе важен и проправяше път за нови открития в бъдеще. Освен това щеше да представи и най-новите разработки в сферата.

Говореше без да поглежда към записките си, спокойно и енергично, думите се лееха от устата ѝ. И тогава, около пет минути преди края на четирийсет и пет минутната презентация, изведнъж блокира.

— Данните показват, че неправилните глаголи изискват достъп до мисловния...

Просто не можеше да намери думата. Имаше бегла представа какво иска да каже, но самата дума ѝ убягваше. Бяло петно. Не знаеше нито първата буква, нито как звучи думата или от колко срички е. Не беше на върха на езика ѝ.

Сигурно беше заради шампанското. Алис обикновено не пиеше преди лекция. Дори да знаеше доклада си наизуст, дори в най-неформална обстановка, тя държеше да е с възможно най-бистър ум, особено за въпросите от публиката накрая, които често бяха предизвикателни и непредвидими. Тъй като обаче не бе искала да обиди никого, вероятно бе изпила повече от допустимото по време на неизбежния, изпълнен с пасивна агресия разговор с Джош.

А може да се дължеше и на часовата разлика. Докато съзнанието ѝ претърсваше всяко свое кътче за думата и рационална причина да не си я спомня, сърцето ѝ се разтуптя и лицето ѝ пламна. За пръв път не можеше да се сети за дадена дума пред публика. Но досега не се бе и паникьосвала публично, а се бе изправяла пред много по-големи и страховити аудитории от тази. Каза си да диша спокойно, да забрави за случилото се и да продължи нататък.

Замени все още убягващата ѝ дума с мъглявото и неуместно „нещо“, заряза мисълта, която бе започнала да изрича, и премина към следващия диапазон.

Паузата ѝ се бе сторила неловка и безкрайно продължителна, но когато огледа лицата в залата, за да провери дали някой е забелязал засечката, никой не изглеждаше притеснен, смутен или объркан. И тогава зърна Джош да шепне нещо на съседката си с повдигнати вежди и лека усмивчица.

Седеше в самолета, който се спускаше към летището в Лос Анджелис, когато се сети за думата.

Лексикон.

Лидия живееше в Лос Анджелис вече от три години. Ако бе постъпила в колеж веднага след гимназията, тази пролет щеше да се

дипломира. Алис толкова щеше да се гордее. Лидия бе вероятно по-умна от по-големите си брат и сестра, а те и двамата бяха завършили колеж. После медицина и право.

Вместо в колеж, Лидия отиде в Европа. Алис се бе надявала, че дъщеря ѝ ще се върне с по-ясна представа какво иска да учи и в какъв университет би желала да постъпи.

Вместо това, когато Лидия се прибра, тя заяви на родителите си, че докато била в Дъблин, се занимавала известно време с актьорско майсторство и се влюбила в професията. Както и че веднага се мести в Лос Анджелис.

Алис почти се побърка. Още повече се вбеси, когато осъзна как лично е допринесла за проблема. Тъй като Лидия бе най-малкото от трите им деца, дъщеря на родители, които работеха много и пътуваха често, а и винаги изкарваше добри оценки в училище, Алис и Джон до голяма степен не ѝ обръщаха внимание. Бяха ѝ дали свобода, възможност сама да си изгражда мнение и не я подлагаха на контрола, който търпяха много деца на нейната възраст. Професионалният живот на родителите ѝ служеше за ярък пример какво би могла да постигне, ако си постави високи и съобразени с индивидуалните си дарби цели и ги преследва неуморно и усърдно. Лидия бе чула съвета на майка си колко важно е да получи висше образование, но бе достатъчно уверена и дръзка, че да не го приеме.

Освен това малката ѝ дъщеря разполагаше и с известна подкрепа. Най-бурната караница на Алис и Джон се разрази именно след като той даде скромното си мнение по въпроса: „Мисля, че това е чудесно. Винаги може да постъпи в колеж по-късно, ако реши, че иска“.

Алис провери адреса в блекбърито си, натисна звънеца на апартамент номер седем и зачака. Тъкмо се канеше да позвъни отново, когато Лидия отвори вратата.

— Мамо, подранила си — каза тя.

Алис погледна часовника си.

— Точно навреме съм.

— Каза, че самолетът ти каца в осем.

— Казах в пет.

— Аз съм си записала осем.

— Лидия, часът е шест без петнайсет, а аз съм тук.

Лидия изглеждаше разколебана и паникьосана като катерица, връхлетяна неочаквано от кола на пътя.

— Извинявай, влез.

И двете се поколебаха преди да се прегърнат, сякаш се канеха да репетират току-що научен танц и не бяха сигурни каква е първата стъпка и кой трябва да води. Или пък стар танц, който не бяха изпълнявали твърде отдавна и не помнеха добре хореографията.

Алис усети контурите на гръбнака и ребрата под блузата на Лидия. Изглеждаше твърде слаба, поне с пет килограма по-малко, отколкото когато Алис я видя за последно. Надяваше се това да е вследствие от забързания ѝ начин на живот, а не от спазване на диета. Русокоса, висока 1,70 м, 8 см по-висока от Алис, Лидия се отличаваше на фона на предимно ниските момичета от италиански и азиатски произход в Кеймбридж, но в Лос Анджелис чакалните за всяко прослушване очевидно бяха пълни с жени, които изглеждаха досущ като нея.

— Направих резервация за девет часа. Изчакай тук, сега се връщам.

Алис източи врат и огледа кухнята и дневната от коридора. Мебелите, най-вероятно купени от гаражни разпродажби и наследени от родители, изглеждаха свежо съчетани — оранжев диван, холна масичка в ретро стил, кухненска маса и столове в духа на 70-те години. Белите стени бяха празни, с изключение на плакат на Марлон Брандо, залепен над дивана. Във въздуха се долавяше мирис на препарат за миене на прозорци, сякаш Лидия се бе втурнала да почисти апартамента в последния момент, преди майка ѝ да пристигне.

Всъщност изглеждаше прекалено чисто. По дивана нямаше пръснати дивидита и компактдискове, върху масичката не се виждаха книги и списания, на хладилника не висяха закачени снимки и никъде не се долавяше и следа от интересите и индивидуалността на Лидия. Апартаментът изглеждаше безличен. И тогава Алис зърна купчина мъжки обувки на пода, вляво от вратата.

— Разкажи ми нещо за съквартирантите си — каза тя, когато Лидия се върна от стаята си с мобилен телефон в ръка.

— На работа са.

— Какво работят?

— Единият е барман, а другият е разносвач на пици.

— Мислех си, че и двамата са актьори.

— Актьори са.

— Разбирам. Как се казваха?

— Дъг и Малкълм.

Зърна го само за миг, но го зърна и Лидия разбра, че е забелязала. Дъщеря ѝ се изчерви, когато каза името на Малкълм, и извърна нервно очи.

— Искаш ли да тръгваме? От ресторанта казаха, че ще ни намерят маса по-рано — каза Лидия.

— Добре. Само първо трябва да отида до тоалетната.

Докато си миеше ръцете, Алис огледа шишенцата на масичката до мивката — лосион за почистване на лице и хидратиращ крем „Нютрогена“, ментова паста за зъби, мъжки дезодорант, кутия дамски тампони. Тя се замисли за миг. Цикълът ѝ не бе идвал цяло лято. За последно през май ли ѝ дойде? Следващия месец щеше да навърши петдесет години, тъй че не се тревожеше. Все още не получаваше горещи вълни или нощно изпотяване, но не всички жени в менопауза изпитваха тези симптоми. Нямахше да има нищо против изобщо да не се проявят.

Докато си бършеше ръцете, забеляза кутийка презервативи зад лака за коса на Лидия. Трябваше да научи повече за тези съквартиранти. И особено за Малкълм.

Седнаха на маса навън в градината на „Айви“, нашумял ресторант в центъра на Лос Анджелис, и си поръчаха напитки — еспreso martini за Лидия и чаша мерло за Алис.

— Как върви докладът на татко за списание „Наука“? — попита Лидия.

Явно скоро бе говорила с баща си. На Алис не се бе обаждала от Деня на майката.

— Готов е. Той много се гордее.

— Как са Анна и Том?

— Добре са. Заети, работят много. Ти как се запозна с Дъг и Малкълм?

— Дойдоха в „Старбъкс“ една вечер, докато бях на смяна.

Сервитьорът пристигна и те си поръчаха вечеря и по още една напитка. Алис се надяваше, че алкохолът ще разсее напрежението между тях, което тлееше под прозрачния като оризова хартия разговор.

— И как се запозна с Дъг и Малкълм?

— Нали ти казах току-що. Защо никога не ме слушаш? Дойдоха в „Старбъкс“ една вечер, докато бях на смяна и си говореха, че си търсят съквартирант.

— Мислех си, че си сервитьорка в ресторант.

— Така е. В „Старбъкс“ работя през седмицата, а в ресторанта в събота вечер.

— Струва ми се, че с този график не ти остава много време за актьорски изяви.

— В момента не участвам в нищо, но ходя на курсове и на много прослушвания.

— Какви курсове?

— Актьорски техники на Майснер.

— И на какви прослушвания ходиш?

— За телевизионни сериали и печатни реклами.

Алис разклати чашата си, изпи на една голяма глътка остатъка от виното и облиза устни.

— Лидия, какви точно са ти плановете?

— Не планирам да се откажа от актьорството, ако това имаш предвид.

Алкохолът започваше да оказва въздействието си, но не в посоката, в която Алис се бе надявала. Вместо това разпали тлеещата оризова хартия и извади напрежението между тях на показ в опасния и до болка познат разговор.

— Не можеш да живееш вечно по този начин. Още ли ще работиш в „Старбъкс“, когато станеш на трийсет?

— Дотогава има още осем години! Ти знаеш ли какво ще правиш след осем години?

— Да, знам. В някакъв момент ще трябва да станеш отговорна и да можеш да си позволиш неща като здравни осигуровки, ипотека, спестявания за пенсия...

— Имам здравни осигуровки. И може да пробия като актриса. Има хора, които успяват. И те изкарват много повече пари, отколкото

ти и татко общо.

— Не става въпрос само за парите.

— А за какво тогава? За това, че не станах като теб?

— Не викай.

— Не ми казвай какво да правя.

— Не искам да ставаш като мен, Лидия. Просто не ми се ще да ограничаваш възможностите си.

— Искаш ти да взимаш решения вместо мен.

— Не.

— Аз съм такава, каквата съм, и искам да се занимавам с това.

— С кое? С приготвянето на капучино ли? Трябва да постъпиш в колеж. Точно на този етап от живота си трябва да учиш.

— Аз уча! Просто не седя в някоя аудитория в Харвард, където да си късам нервите в опити да изкарам шестица по политология. Посещавам сериозни курсове по актьорско майсторство петнайсет часа седмично. Твоите студенти по колко часа седмично имат лекции? Дванайсет?

— Не е същото.

— Е, според татко е същото. Той ми плаща курса.

Алис вкопчи пръсти в полата си и стисна устни. Думите на върха на езика ѝ не бяха предназначени за Лидия.

— Дори не си ме гледала как играя.

А Джон я бе гледал. Миналата зима отиде сам в Лос Анджелис, за да я гледа в театрална постановка. Затрупана с твърде много спешни ангажименти по онова време, Алис не успя да се освободи и да го придружи. Нямаше нищо против самата актьорска професия, но смяташе, че решението на дъщеря ѝ да се посвети само на нея, без висше образование, граничи с безразсъдството. Ако сега не постъпеше в колеж и не получеше основни познания в конкретна област, ако не изкараше диплома, какво щеше да прави, в случай че актьорската ѝ кариера не потръгне?

Алис се сети за презервативите в банята. Ами ако Лидия забременееше? Тревожеше се един ден дъщеря ѝ да не установи, че не се е реализирала в живота, и да съжاليا за това. Погледна я и видя толкова много пропиленни възможности, толкова много изгубено време.

— Животът минава неусетно, Лидия.

— Съгласна съм.

Храната им пристигна, но нито едната, нито другата посегна към вилницата си. Лидия попи очи с ръчно извезаната ленена салфетка. Винаги стигаха до една и съща кавга и Алис имаше чувството, че се опитват да разбият бетонна стена с глави. Подобни караници не даваха никакъв резултат, а само ги нараняваха и водеха до трайни последици. Искаше ѝ се Лидия да разбере обичта и мъдростта, които се опитваше да ѝ даде майка ѝ. Искаше ѝ се просто да протегне ръце през масата и да прегърне дъщеря си, но ги делиха твърде много чинии, чаши и години на отчуждение.

Внезапна суматоха през няколко маси откъсна вниманието им от разговора. Проблеснаха светкавици на фотоапарати и малка група от клиенти и персонал се събра, вперила погледи в жена, която приличаше малко на Лидия.

— Коя е тя? — попита Алис.

— Мамо — отвърна Лидия с едновременно смутен и високомерен тон, подхождащ повече на тринайсетгодишно момиче. — Това е Дженифър Анистън.

Докато вечеряха, разговаряха само на безопасни теми като храната и времето. Алис искаше да научи повече за отношенията на Лидия с Малкълм, но емоциите на дъщеря ѝ все още тлееха като жарава и Алис се страхуваше да не разпали нова кавга. Тя плати сметката и двете излязоха от ресторанта сити, но неудовлетворени.

— Извинете, госпожо!

Сервитьорът ги догони на тротоара.

— Забравихте това.

Алис спря, недоумяваща как сервитьорът се е сдобил с блекбърито ѝ. В ресторанта не си бе проверявала пощата или графика. Тя затършува в чантата си. Не го намери. Явно го бе извадила заедно с портфейла, когато плати сметката.

— Благодаря.

Лидия я погледна озадачено, сякаш искаше да каже нещо по тема, различна от храната и времето, но явно размисли. Изминаха пътя до апартамента в тишина.

— Джон?

Алис спря в очакване с куфар в ръка в коридора.

Списание „Харвард“ стоеше най-отгоре върху купчина неприбрана поща, пръсната по пода в краката ѝ. Часовникът в хола тиктакаше, а хладилникът бръмчеше тихичко. След слънчевия и топъл следобед навън, къщата ѝ се стори мразовита, мрачна и изпълнена със застоял въздух. Необитаема.

Тя събра пощата и влезе в кухнята, задърпала куфара на колелца след себе си като кралски пудел. Самолетът ѝ излетя със закъснение и се прибираще късно, дори според часовника на микровълновата. Джон бе разполагал с цялата събота, за да си свърши работата.

Червената лампичка на телефонния секретар се взираше в нея, без да мига. Провери хладилника. На вратата му нямаше залепена бележка. Нищо.

Все още стиснала дръжката на куфара, тя стоя в продължение на няколко минути в тъмната кухня, загледана в сменящите се цифри на часовника на микровълновата печка. Разочарованото, но снизходително гласче в главата ѝ се сниши до шепот, но тонът на друг, по-първичен глас започна да се усилва и разпростира в съзнанието ѝ. Понечи да се обади на Джон, но гласът веднага отхвърли намерението и отказа да приеме каквито и да било оправдания. Реши, че не бива да се сърди, но гласът, който вече обхващаше цялото ѝ тяло, отекуваше в корема ѝ, трептеше във възглавничките на пръстите ѝ, бе твърде мощен и пронизителен, за да го заглуши.

Защо се бе ядосала толкова? Джон провеждаше експеримент и не можеше да изостави работата си, за да се прибере вкъщи. Самата тя бе изпадала в подобни ситуации безброй пъти. Такава бе професията им. Неизменна част от самите тях. Гласът я нарече глупачка.

Забеляза гуменките си на пода до задната врата. Ако излезеше да потича, щеше да се почувства по-добре. Да, точно от това имаше нужда сега.

В идеалния случай тичаше всеки ден. От дълги години кросовете се бяха превърнали в навик като яденето и спането, в жизненоважна нужда и понякога тя дори излизаше да потича посред нощ или в заслепяваща снежна буря. Но през последните няколко месеца бе занемарила тази първична нужда. Беше ужасно заета. Докато връзваше гуменките си каза, че не си е направила труда да ги вземе в Калифорния, тъй като бе знаела, че няма да има време. Но в действителност просто бе забравила да ги сложи в куфара.

Щом излезеше от дома си на улица „Поплър“, тя неизменно следваше един и същ маршрут — по Масачузетс авеню, през площад „Харвард“ до „Мемориал Драйв“, покрай река Чарлз до Харвардския мост край МТИ и обратно — малко над осем километра, което ѝ отнемаше общо четирийсет и пет минути за отиване и връщане. Отдавна я привличаше идеята да участва в Бостънския маратон, но всяка година решаваше, че погледнато реално, няма време да тренира за толкова дълъг пробег. Може би някой ден щеше все пак да се пробва. Тъй като бе в отлична физическа форма за жена на нейната възраст, бе убедена, че ще продължи да тича и след като навърши шейсет.

Първата част от пробегата през площад „Харвард“ бе възпрепятствана от тълпите пешеходци по тротоарите и от колите по кръстовищата. По това време в събота навън бе пълно с хора, които се разхождаха и се струпваха по уличните ъгли в очакване да пресекат на светофар, пред ресторантите в очакване да се освободи маса, на опашки за билети пред кината и в спрели покрай тротоарите коли, в очакване на малко вероятния шанс да се освободи място на платен паркинг. През първите десетина минути ѝ се наложи да се съсредоточи съзнателно, за да си проправи път сред всички тези препятствия, но щом прекоси „Мемориал Драйв“ в посока към реката, затича с обичайната си скорост, изцяло погълната от заниманието си.

Заради приятната безоблачна вечер покрай реката бе оживено, но тревистият бряг не бе така задръстен като улиците на Кеймбридж. Въпреки постоянния поток от кучета и техните собственици, тичащи, разхождащи се, пързалиящи се с ролери хора, велосипедисти и майки с колички, като опитен шофьор по познат участък от пътя, Алис обръщаше само бегло внимание на околните. Докато тичаше покрай реката, тя чуваше единствено звука, с който гуменките ѝ се удряха в тротоара в отсечен ритъм и в такт с дишането ѝ. Не премисляше отново спора си с Лидия. Не обръщаше внимание на къркореция си корем. Не мислеше за Джон. Само тичаше.

Както обикновено, спря, щом стигна до парка „Джон Фицджералд Кенеди“ — оазис от идеално поддържани морави, простиращи се до „Мемориал Драйв“. С избистрен ум, отпуснато и подмладено тяло, Алис тръгна ходом към къщи. Паркът преливаше в площад „Харвард“ по приятна, обрамчена с пейки алея между хотел

„Чарлз“ и Института по политология „Кенеди“. В края на алеята стигна до кръстовището на улиците „Елиът“ и „Братъл“ и се канеше да пресече, когато някаква жена я хвана за лакътя със стряскаща сила и попита:

— Днес мислихте ли за рая?

Жената прикова Алис с пронизващ, втренчен поглед. Имаше дълга коса с цвета и формата на телена четка, а на врата ѝ висеше плакат с ръкописен надпис, който гласеше: „Разкай се, Америка, избави се от греховете и се обърни към Исус“. На площад „Харвард“ винаги имаше по някой, който се опитваше да вкара хората в правата вяра, но досега никой не се бе обръщал толкова директно към нея.

— Извинете — каза тя и щом забеляза пролука в потока от автомобили, избяга от другата страна на улицата.

Понечи да продължи напред, но изведнъж замръзна на място. Не знаеше къде се намира. Обърна се и погледна към отсрещния тротоар. Жената с коса като телена четка преследваше друг грешник по алеята. Алеята, хотелът, магазините, лъкатушещите улици. Знаеше, че е на площад „Харвард“, но не знаеше накъде е пътят към дома ѝ.

Опита отново, този път по-конкретно. Хотелът на площад „Харвард“, магазинът за спортни стоки „Ийстърн Маунтин“, железарията „Диксън Брос“, улица „Маунт Обърн“. Познаваше всички тях добре — минаваше по този площад от повече от двайсет и пет години — но някак си не се вписваха в мислената ѝ карта, за да разбере къде е разположен домът ѝ спрямо тях. Кръгъл черно-бял знак за задънена улица точно пред нея бележеше входа към метрото и подземните автобусни линии, но на площад „Харвард“ имаше три такива подлеза и тя не можеше да разбере пред кой точно се намира.

Сърцето ѝ се разтуптя. Започна да се поти. Каза си, че сърцебиенето и изпотяването са нормално следствие от тичането. Но докато стоеше объркана на тротоара, тези симптоми заприличаха на паника.

Наложи си да извърви разстоянието до следващата пряка, след това до по-следващата. Омекналите ѝ крака сякаш щяха да поддадат с всяка следваща неуверена крачка. Студентската книжарница, деликатесният магазин „Кардульо“, павилионът за вестници на ъгъла, Туристическият информационен център на отсрещния тротоар и комплексът на Харвард отвъд него. Успокои се, че още може да чете и

да разпознава отделните обекти. Но това не ѝ помогна. Всичко ѝ се струваше извадено от контекст.

Хора, коли, автобуси и всевъзможни непоносими шумове я заливаха и давеха. Тя затвори очи. Вслуша се в свистенето и пулсирането на кръвта в ушите си.

— Моля те, спри — прошепна Алис.

Отвори очи. Също толкова внезапно, колкото ѝ се бе изплъзнал, пейзажът си дойде на мястото. Студентската книжарница, деликатесният магазин, вестникарският павилион, комплексът на Харвард. Сети се, че трябва да завие наляво на ъгъла и да тръгне по „Масачузетс авеню“. Задиша по-леко и усещането, че се е изгубила необяснимо само на километър от дома си, изчезна. Но нямаше как да отрече, че действително се бе изгубила. Пое напред с възможно най-бърз ход, без да тича.

Зави по своята улица в тихия жилищен квартал на две преки от „Масачузетс авеню“. Щом стъпи на улицата и зърна къщата си, се почувства много по-сигурна, но не напълно. Не изпускате от поглед входната врата, не спираше да крачи и се увещаваше, че сковалата я тревога ще се стопи в мига, в който влезе в коридора и види Джон. Ако той си бе у дома.

— Джон?

Мъжът ѝ се появи на прага на кухнята, необръснат, с очила, вдигнати върху чорлавата му като на луд учен коса, засмукал червена близалка и облечен с късметлийската си сива тениска. Явно не бе спал цяла нощ. Както си бе внушила преди малко, всички тревоги се стопиха. Но силите и смелостта ѝ сякаш се стопиха заедно с тях и тя се почувства крехка и изпълнена с желание да се хвърли в обятията му.

— Здравсти. Тъкмо се чудех къде си и се канех да ти оставя бележка на хладилника. Как мина? — попита той.

— Кое?

— Лекцията в Станфорд.

— А, да. Мина добре.

— Как е Лидия?

Болката и предателството, свързани с Лидия и с факта, че Джон го нямаше у дома, когато се бе прибрала, пропъдени от тичането и изтикани на заден план от ужаса да се изгуби така необяснимо, се върнаха на челно място сред приоритетите ѝ.

— Ти ми кажи — рече Алис.

— Пак сте се скарали.

— Плащаш й актьорските курсове — укори го тя.

— О — промълви Джон и всмука последното парче от близалката в изцапаната си в червено уста. — Не може ли да говорим за това по-късно? В момента нямам време.

— Намери време, Джон. Издържаш я без да ми кажеш и те нямаше у дома, когато се прибрах, и...

— Теб също те нямаше, когато аз се прибрах. Как мина кросят ти?

Алис долови простичката логика в завоалирания му въпрос. Ако го бе изчакала, ако му се бе обадила, ако не бе постъпила така егоистично и не бе излязла да тича, щеше да прекара поне час с него. Неохотно трябваше да се съгласи, че е прав.

— Добре.

— Съжалявам, чаках те колкото можах, но сега трябва да се връщам в лабораторията. Днес постигнахме чудесни резултати, но още не сме приключили и трябва да анализирам цифрите до утре сутринта. Прибрах се само за да те видя.

— Трябва да поговорим сега.

— Няма какво ново да обсъждаме, Али. На различни мнения сме за Лидия. Не може ли да почакаш, докато се върна?

— Не.

— Искаш ли да ме изпратиш и да поговорим по пътя?

— Няма да ходя до университета. Трябва да си остана вкъщи.

— Трябва да говорим сега, трябва да си останеш вкъщи. Много капризна стана изведнъж. Да няма някакъв друг проблем?

Думата „капризна“ страшно я засегна. „Капризен“ означаваше да си слаб, зависим и жалък. Като баща й. През целия си живот се стремеше никога да не става като него.

— Просто съм много уморена.

— Явно трябва да забавиш малко темпото.

— Не от това се нуждая.

Джон я изчака да му обясни по-подробно, но тя мълча твърде дълго.

— Виж, колкото по-бързо тръгна, толкова по-скоро ще се прибера. Почини си, докато се върна.

Той я целуна по плувналото в пот чело и излезе.

Застанала сама в коридора, където Джон я остави, без да има на кого да се оплаче и на кого да се довери, пълното емоционално въздействие от случилото се на площад „Харвард“ блъсна Алис. Тя седна на пода и се облегна на хладната стена, взряна в треперещите в скута ѝ ръце, сякаш не бяха нейни. Опита се да успокои дишането си, както когато тичаше.

След няколко минути бавни вдишвания и издишвания, най-накрая се успокои достатъчно, че да се опита да разсъди логично какво ѝ се бе случило. Сети се за думата, която бе забравила по време на лекцията в Станфорд и за закъсняващия си цикъл. Стана, включи лаптопа си и потърси в Гугъл „симптоми на менопаузата“.

На екрана излезе дълъг, страховит списък — горещи вълни, нощно изпотяване, безсъние, смазваща умора, тревожност, световъртеж, сърцебиене, депресия, раздразнителност, рязка смяна на настроението, дезориентация, объркване, проблеми с паметта.

Дезориентация, объркване, проблеми с паметта. Имаше и трите симптома. Облегна се назад на стола и прокара пръсти през къдравата си черна коса. Огледа снимките върху рафтовете на високата от пода до тавана библиотека — дипломирането ѝ в Харвард, двамата с Джон в сватбения им ден, семейни портрети от времето, когато децата им бяха малки, семейна снимка от сватбата на Анна. Отново се зае със списъка на компютърния екран. Преживяваше напълно естествения преход към следващата фаза в живота си. Милиони жени се справяха с това всеки ден. Не бе нищо опасно за живота. Нищо аномално.

Записа си да си уговори час за преглед при лекаря. Може би трябваше да започне естрогензаместваща терапия. Отново прочете списъка със симптомите. Раздразнителност. Рязка смяна на настроенията. Честите ѝ избухвания напоследък, когато говореше с Джон. Всичко се връзваше. Доволна, тя изключи компютъра си.

Поседя още известно време на тъмно, заслушана в тишината в къщата и съскането на барбекютата из квартала. Долови миризмата на печаци се кюфтета. По неясна причина вече не бе гладна. Изпи един мултивитамин с чаша вода, разопакова си багажа, прочете няколко статии от „Журнал по когнитивна психология“ и си легна.

Някъде след полунощ Джон най-накрая се прибра. Пробуди се за миг, когато той седна на леглото, но остана неподвижна и се направи

на заспала. Той сигурно бе изтощен след като бе работил цял ден и бе стоял толкова до късно. Щяха да поговорят за Лидия на сутринта. И Алис щеше да се извини за докачливостта и лошото си настроение напоследък. Джон постави топла длан върху хълбока ѝ и я притегли към себе си. С потрепващия му дъх върху шията си, тя заспа дълбоко, убедена, че всичко е наред.

ОКТОМВРИ 2003 Г.

— Стана ми тежко — каза Алис, докато отваряше вратата на кабинета си.

— Да, енчиладите бяха огромни — ухили се Дан зад нея.

Алис го перна лекичко по ръката с бележника си. Връщаха се от едновременно обеден семинар. Четвъртокурсникът Дан имаше вид на типичен американски младеж — слаб и мускулист, с грижливо подстригана къса руса коса и широка, наперена усмивка. Физически изобщо не приличаше на Джон, но притежаваше самоувереност и чувство за хумор, които често напомняха на Алис за съпруга ѝ на тази възраст.

След няколко фалстарта, проучванията за дипломната работа на Дан най-накрая бяха потръгнали и той преживяваше опиянение, което Алис си спомняше с приятно чувство, и се надяваше да премине в постоянна страст. Изследванията можеха да съблазнат всеки, ако резултатите идваха бързо и успешно. Номерът бе да обичаш да се занимаваш с тях, когато по необясними причини не се получаваха.

— Кога заминаваш за Атланта? — попита тя, докато тършуваше из документите на бюрото си за черновата на доклада му, която бе редактирала.

— Следващата седмица.

— Дотогава вероятно докладът ще е готов за изпращане. Всичко в него изглежда наред.

— Не мога да повярвам, че ще се женя. Боже, остарях.

Алис намери черновата и му я подаде.

— Изобщо не си стар. Животът ти тепърва започва.

Дан седна и запрелиства страниците, сбърчил вежди заради червените забележки в полетата. Въведението и изложението на аргументите бяха разделите, в които Алис със задълбочените си познания най-много бе допринесла за изглаждането на текста, като бе запълнила някои пропуски в структурата и бе създала по-ясна представа как се вписва изследването в по-мощабен контекст и как

новите открития ще се вместят в историческия и съвременен пъзел на лингвистиката като цяло.

— Какво пише тук? — посочи Дан с пръст няколко реда червени драскулки.

— Диференциално въздействие на конкретно насоченото спрямо разпределеното внимание.

— Кой източник си ползвала за това? — попита той.

— Ох, кой беше? — промърмори на себе си Алис и присви очи, докато чакаше името на първия автор и годината на публикуване на труда да изплуват в съзнанието ѝ. — Виждаш ли? Ето това става, когато човек остарее.

— Моля ти се, изобщо не си стара. Не се тревожи, аз ще го потърся.

Едно от най-обременяващите паметта неща за всеки учен със сериозна кариера бе да помни годините на публикуване на различни изследвания, подробностите за съответния експеримент и кой го е провел. Алис често удивляваше студентите и докторантите си, като например изброяваше, без да се замисля, седемте изследвания, свързани с дадено явление, заедно с авторите и годината им на публикуване. Повечето старши преподаватели в катедрата владееха до съвършенство това умение. Всъщност между тях се водеше негласно състезание кой си е изградил най-пълен и бързо достъпен мисловен каталог на библиотеката на специалността им. Най-често от всички с лентата на победителя се увенчаваше Алис.

— Най, МББ, 2000 г.! — възкликна тя.

— Не спираш да ме удивляваш! Сериозно, къде в главата си побираш всичката тази информация?

Алис прие възхитата му с усмивка.

— Ще видиш. Както вече казах, всичко тепърва ти предстои.

Дан прелисти останалите страници, вече със спокойно изражение.

— Добре, не мога да повярвам, но се е получило страхотно. Много ти благодаря. Ще ти я донеса утре!

С тези думи Дан изхвърча от кабинета ѝ. След като и тази задача бе изпълнена, Алис погледна списъка с останалите си задължения, написани върху жълта бележка, залепена на шкафа над компютъра ѝ.

Лекция по Когнитивна психология ✓
Обеден семинар ✓
Докладът на Дан
Ерик
Рожденият ден

Тя доволно сложи отметка срещу „Докладът на Дан“.

Ерик? Какво пък означава това?

Ерик Уелман бе деканът на Факултета по психология на Харвард. Нещо да му казва ли имаше? Да го пита, да му покаже? Дали не си бяха уговорили среща? Погледна календара си. 11 октомври, рожденият ѝ ден. Не пишеше нищо за Ерик. *Ерик*. Изглеждаше твърде мистериозно. Отвори електронната си поща. Дано не ставаше въпрос за нещо спешно. Раздразнена, но уверена, че в крайна сметка ще си спомни защо бе вписала Ерик сред задачите си, Алис изхвърли бележката — четвъртата за днес — в кофата и откъсна нова от кочана.

Ерик?
Обади се на лекаря

Подобни смущения в паметта напоследък надигаха грозните си малки глави притеснително често. Досега отлагаше да се обади на личния си лекар, защото си мислеше, че след известно време ще отшумят от само себе си. Надяваше се, че може да научи нещо успокояващо за естествения преходен период, който преживяваше, като попита някоя своя позната и без да се налага да ходи на лекар. Това обаче трудно щеше да се случи, тъй като всичките ѝ приятели и колеги на критическа възраст в Харвард бяха все мъже. Алис призна, че май е време да се консултира с истински лекар.

Алис и Джон отидоха пеша от университета до ресторант „Еполе“ на площад „Инман“. Вътре Алис видя най-голямата си дъщеря, Анна, седнала на медния бар със съпруга си Чарли. И двамата бяха облечени с елегантни сини костюми, неговият, увенчан със

златиста вратовръзка, а нейният — със семпла перлена огърлица. От около две години работеха в третата най-голяма адвокатска кантора по корпоративно право в Масачузетс. Анна специализираше в сферата на интелектуалната собственост, а Чарли работеше в отдел „Искове“.

По чашата с мартини в ръката ѝ и непроменения размер В на сутиена ѝ, Алис разбра, че Анна не е бременна. От шест месеца дъщеря ѝ нескрито се опитваше да зачене, но без успех. Както с всичко останало, колкото по-трудно бе да постигне нещо, толкова по-силно Анна го желаше. Алис я бе посъветвала да изчака, да не бърза толкова да отметне тази следваща цел в живота си. Анна бе едва на дваайсет и седем години, бе се омъжила за Чарли миналата година и работеше по осемдесет-деветдесет часа седмично. Дъщеря ѝ обаче контрираше с извода, до който в крайна сметка стигаше всяка жена с кариера, която искаше деца: За подобно нещо не можеше да се чака подходящ момент.

Алис се притесняваше как семейният живот би се отразил на кариерата на Анна. За самата нея бе трудно и изнурително да стигне до позицията на щатен професор, не защото задълженията ѝ бяха твърде тежки или не бе постигнала забележителни резултати в сферата на лингвистиката, а просто защото бе майка. Повръщането, анемията и прееклампсията, от които бе страдала през общо две и половината години от живота си, в които бе бременна, определено я бяха разсейвали и забавили професионалното ѝ развитие. А нуждите на трите малки човечета, родени след трите бременности, бяха много по-настойчиви и времеемки от изискванията на който и да било декан или амбициозен студент.

Често бе гледала с ужас как перспективното професионално развитие на колежки в детеродна възраст се забавя неимоверно или направо спира. Трудно ѝ бе да вижда как Джон, нейният равностоен по интелект мъжки еквивалент, я задминава. Често се чудеше дали неговата кариера би издържала три пъти епизиотомия, кърмене, обучение за ползване на гърне, безброй затъпяващи дни в пеене на „Колелцата на колата се въртят“ и още повече ноци с едва два-три часа сън. Малко вероятно.

Докато си разменяха прегръдки, целувки, любезности и поздравии за рождения ден, една жена със силно изрусена коса, облечена изцяло в черно, се приближи до тях на бара.

— Пристигнаха ли всичките ви гости? — усмихна се любезно тя, но усмивката ѝ остана на лицето твърде дълго, за да е искрена.

— Не, чакаме още един човек — отвърна Анна.

— Тук съм! — каза Том, който тъкмо влизаше. — Честит рожден ден, мамо.

Алис го прегърна и целуна и чак тогава видя, че е дошъл сам.

— Трябва ли да изчакаме...?

— Джил? Не, мамо, с нея скъсахме миналия месец.

— Толкова често си сменяш приятелките, че ни е трудно да запомним имената им — каза Анна. — Има ли някоя нова, за която да запазим място?

— Все още не — отвърна Том, след което се обърна към жената в черно: — Всички сме тук.

Периодът, в който Том нямаше гадже, настъпваше редовно на всеки между шест и девет месеца, но никога не траеше дълго. Той бе умен, емоционален, приличаше досущ на баща си, следваше медицина, трети курс, в Харвардската медицинска академия и възнамеряваше да специализира гръдна хирургия. Имаше вид на човек, нуждаещ се от пълноценно хранене. Той признаваше, че по ирония всичките му познати студенти по медицина и хирурзи ядат пълни боклуци на крак — понички, чипс, десертчета от автоматите и храната, предлагаща се в болничното кафене. Никой от тях нямаше време да спортува, ако не се брои качването по стълбите вместо с асансьор. Шегуваше се, че след няколко години поне ще имат нужната квалификация да се лекуват взаимно от сърдечни заболявания.

След като се настаниха на полукръгло сепаре и поръчаха напитки и ордъври, разговорът се завъртя около липсващия член на семейството.

— Кога за последно Лидия присъства на семейна вечеря по случай рожден ден? — попита Анна.

— Дойде, когато станах на двайсет и една — отвърна Том.

— Преди цели пет години! — възкликна Анна. — Наистина ли бе толкова отдавна?

— Не, не е възможно — рече Джон без да конкретизира.

— Почти съм убеден — настоя Том.

— Не е вярно. Дойде си за петдесетата годишнина на баща ви в Кейп Код преди три години — каза Алис.

— Как е тя, мамо? — попита Анна.

Анна изпитваше неприкрито задоволство, че Лидия не бе постъпила в колеж; оскъдното образование на сестра ѝ някак си ѝ запазваше мястото на най-умната и преуспяла дъщеря на Хаулънд. Най-голямото от трите деца, Анна първа даде знак колко е интелигентна, за радост на родителите си, и първа зае статута на невероятно умната им дъщеря. Макар Том също да бе много умен, Анна не му обръщаше особено внимание, може би тъй като бе момче. Но тогава се роди Лидия. И двете момичета бяха умни, но Анна полагаше сериозни усилия, за да изкарва само шестици, докато безупречните си оценки Лидия изкарваше без да се старее особено. На това Анна обърна внимание. И двете имаха състезателен дух и бяха изключително независими, но Анна не поемаше рискове. Тя обикновено преследваше типични и постижими цели, които със сигурност щяха да бъдат придружени от материална награда.

— Лидия е добре — отвърна Алис.

— Не мога да повярвам, че още е в Лос Анджелис. Играла ли е изобщо в нещо до момента? — попита Анна.

— Миналата година участва в страхотна пиеса — каза Джон.

— Ходи на курсове — добави Алис.

Чак след като изрече думите се сети, че Джон финансира извънкласните занимания на Лидия зад гърба ѝ. Как можа да забрави да поговори с него по този въпрос? Тя хвърли гневен поглед право в лицето му и Джон го усети. Той поклати едва забележимо глава и я погали по гърба. Сега не му бе нито времето, нито мястото. По късно щеше да го притисне да говорят. Ако не забравеше.

— Е, поне се занимава с нещо — отбеляза Анна, видимо доволна, че всички са наясно какво е положението на другата дъщеря на Хаулънд.

— Татко, как върви експериментът ти с маркировките? — попита Том.

Джон се приведе напред и започна да обяснява подробности от последното си изследване. Алис наблюдаваше съпруга и сина си, и двамата биолози, да потъват в аналитичен разговор и да се опитват да се впечатлят взаимно със знанията си. Паяжината от бръчици в ъгълчетата на очите на Джон, видима дори когато бе напълно сериозен, се задълбочаваше и оживяваше, когато говореше за

изследванията си, а ръцете му се включваха като марионетки от куклен театър.

Алис обичаше да го вижда такъв. На нея не разказваше толкова подробно и така въодушевено за експериментите си. А някога го правеше. Тя все още бе достатъчно запозната с работата му, за да може да обясни накратко на някой коктейл, но представата ѝ бе само бегла. Когато се виждаха с Том или с колеги на Джон, тя ставаше страничен наблюдател на задълбочените разговори, които съпругът ѝ едно време водеше с нея. Преди ѝ разказваше всичко, а тя го слушаше внимателно. Зачуди се кога се бе променило това и кой пръв бе изгубил интерес — той да разказва или тя да го слуша.

Калмарите, панираните мейнски стриди, салатата от рукола и равиолите с тиква бяха безупречно приготвени. След като се навечеряха, дружно изпяха „Честит рожден ден“ силно и фалшиво, с което заслужиха бурните аплодисменти на развеселените клиенти от околните маси. Алис духна свещичката върху парчето топла шоколадова торта. Когато всички вдигнаха чашите си с френско шампанско, Джон вдигна своята малко по-високо.

— Честит рожден ден на красивата ми и невероятно умна съпруга. Да прием за следващите петдесет години.

Чукнаха се и отпиха.

В дамската тоалетна Алис се взря в отражението си в огледалото. Лицето на старата жена, която я гледаше отсреща, не съвпаднаше съвсем с образа, който имаше за себе си. Златистокафявите ѝ очи изглеждаха уморени, макар да бе напълно отпочинала, а кожата ѝ нямаше блясък и ѝ се струваше отпусната. Личеше си, че е над четирийсетгодишна, но не би казала, че изглежда стара. Не се чувстваше стара, макар да съзнаваше, че остарява. Навлизането ѝ в по-висока възрастова група напоследък се проявяваше редовно с неприятните смущения в паметта. Като се изключи това, се чувстваше млада, силна и здрава.

Замисли се за майка си. Двете си приличаха. В спомените ѝ по лицето на майка ѝ — сериозно, съсредоточено и с обсипани с лунички нос и скули — нямаше увиснала кожа и нито една бръчка. Не бе живяла достатъчно дълго, за да се сдобие с тях. Майката на Алис бе

починала на четирийсет и една години. Сестрата на Алис, Ан, сега щеше да е на четирийсет и осем. Алис се опита да си представи как би изглеждала Ан, ако тази вечер бе с тях на масата заедно със съпруг и деца, но не успя.

Когато седна на тоалетната да се изпишка, видя кръвта. Месечният ѝ цикъл. Естествено, знаеше, че менструацията в началото на менопаузата често е нередовна; че не спира изведнъж. Но мисълта, че може би не навлиза в критическата, се прокрадна в съзнанието ѝ, вкопчи се и отказа да изчезне.

Непоколебимостта, смекчена от шампанското и кръвта, я изостави изцяло. Тя се разплака силно. Не можеше да си поеме достатъчно въздух. Беше на петдесет години и ѝ се струваше, че си губи ума.

На вратата се почука.

— Мамо, добре ли си? — попита Анна.

НОЕМВРИ 2003 Г.

Кабинетът на д-р Тамара Мойър се намираше на третия етаж в пететажна офис сграда на няколко пресечки от площад „Харвард“, където Алис се бе загубила за кратко. Чакалнята и стаите за прегледи, украсени с поставени в рамки фотографии на Ансел Адамс и рекламни плакати на лекарства върху сивите като гимназиални шкафчета стени, не ѝ навяхаха негативни асоциации. За двацет и двете години, през които д-р Мойър бе личният лекар на Алис, тя бе идвала тук единствено за профилактични прегледи, имунизации, а в последно време и за мамограми.

— Какво те води насам, Алис? — попита д-р Мойър.

— Напоследък често забравям и мисля, че се дължи на менопаузата. Месечният ми цикъл спря преди около шест месеца, но миналия месец пак ми дойде, тъй че може и още да не навлизам в критическата и затова реших да се прегледам.

— Какви неща забравяш? — попита д-р Мойър без да вдига глава от бележника си.

— Имена, думи по време на разговор, къде съм си оставила телефона, защо съм си записала дадено нещо в графика.

— Добре.

Алис гледаше внимателно лекарката. Изповедта като че ли изобщо не я впечатли. Д-р Мойър изслуша информацията както свещеник приема признанието на тийнейджър, че е имал нечестиви мисли относно някое момиче. Вероятно чуваше подобни оплаквания от напълно здрави хора безброй пъти на ден. Алис за малко да се извини задето се е паникьосала ненужно, и дори че е изгубила времето на лекарката. Подобни неща се случваха на всички, особено с напредване на възрастта. Като се добави и менопаузата и фактът, че се занимаваше с поне три неща наведнъж и мислеше за още десет, забравянето на подобни дреболии изведнъж ѝ се стори незначително, обикновено, безобидно и дори нормално. Всички са подложени на стрес. Всички са уморени. *Всички забравят.*

— Също така изгубих ориентация на площад „Харвард“. В продължение поне на няколко минути не знаех къде се намирам.

Д-р Мойър спря да записва симптомите в картоната и погледна Алис. Това явно привлече вниманието ѝ.

— Усети ли стягане в гърдите?

— Не.

— Крайниците ти изтръпнаха ли?

— Не.

— Получи ли главоболие или световъртеж?

— Не.

— Обърна ли внимание дали имаше сърцебиене?

— Сърцето ми се разтуптя, но чак след като осъзнах, че не знам къде съм. По-скоро беше като прилив на адреналин от страх. Помня, че точно преди да се случи се чувствах страхотно.

— През въпросния ден случи ли се нещо друго необичайно?

— Не. Тъкмо се бях прибрала от Лос Анджелис.

— Получаваш ли горещи вълни?

— Не. Всъщност, докато бях дезориентирана, изпитах нещо подобно, но мисля, че и това се дължеше на уплахата.

— Добре. Имаш ли проблеми със съня?

— Не.

— По колко часа на нощ спиш?

— Пет-шест.

— По толкова ли спиш по принцип?

— Да.

— Изпитваш ли трудности при заспиване?

— Не.

— По колко пъти обикновено се будиш на нощ?

— Мисля, че не се будя.

— По едно и също време ли си лягаш всяка вечер?

— Обикновено. Освен когато съм на път, но напоследък пътувам често.

— Докъде пътуваш?

— През последните няколко месеца ходих в Калифорния, Италия, Ню Орлиънс, Флорида, Ню Джърси.

— При някое от пътуванията да ти е прилошавало или да си вдигала температура?

— Не.

— Взимаш ли някакви лекарства? Да речем за алергии, хранителни добавки, нещо, което по принцип влиза в графата „лекарства“.

— Само мултивитамин.

— Страдаш ли от стомашни киселини?

— Не.

— Промени в теглото?

— Не.

— Случвало ли се е да имаш кръв в урината или изпражненията?

— Не.

Лекарката задаваше въпросите неумолимо, един след друг, и сменяше темата непрестанно, преди Алис да успее да схване каква е причината да я пита точно това. Сякаш се возеше на влакче на ужасите със затворени очи и не можеше да предвиди кога посоката рязко ще се смени.

— Чувстваш ли се по-разтревожена или напрегната от обикновено?

— Притеснява ме единствено, че забравям. Иначе не.

— Как вървят нещата със съпруга ти?

— Добре.

— В добро настроение ли се чувстваш като цяло?

— Да.

— Мислиш ли, че може да си депресирана?

— Не.

Алис знаеше какво е да си в депресия. След като майка ѝ и сестра ѝ починаха, когато тя бе на осемнайсет години, не можеше да спи по повече от два часа наведнъж, макар да бе безкрайно уморена, и бе изгубила желание да се радва на каквото и да било. Това бе продължило малко повече от година и оттогава не ѝ се бе случвало да изпада в подобно състояние. Антидепресантите нямаше да ѝ помогнат.

— Пиеш ли алкохол.

— Само когато излизам.

— По колко?

— Една-две чаши вино на вечеря, при специални поводи малко повече.

— Взимаш ли наркотици?

— Не.

Д-р Мойър я погледна замислено и потропваше с химикалка по картоната, докато преглеждаше бележките си. Алис подозираше, че няма да намери отговор върху хартията.

— В критическата ли навлизам? — попита тя и стисна покритата с пергаментова хартия седалка на стола си с две ръце.

— Да. Може да ти направя изследване за концентрацията на фоликулостимулиращ хормон в кръвта, но всичко, което ми каза, отговаря на симптомите на менопаузата. Средната възраст, на която тя настъпва, е между четирийсет и осем и петдесет и две години, а ти си точно в тези граници. Възможно е месечният ти цикъл да идва по няколко пъти годишно за известно време. Напълно нормално е.

— Естрогензаместваща терапия може ли да помогне за забравянето?

— Вече не използваме този метод, освен ако пациентките не изпитват нарушения на съня, крайно тежки пристъпи на горещи вълни или страдат от остеопороза. Мисля, че проблемите ти с паметта не се дължат на менопаузата.

Алис изстина. Точно това бяха думите, от които се ужасяваше, и които чак съвсем наскоро се бе осмелила да отчете като вероятна причина. Само едно-единствено изречение, излязло от устата на специалист, успя да срине безобидното обяснение, което грижливо си бе измислила. Имаше й нещо и не бе сигурна дали е готова да чуе какво. Бореше се с надигащите се импулси да излъже или веднага да избяга от проклетия кабинет.

— Защо?

— Забравянето и дезориентацията са само вторични симптоми при менопауза, дължащи се на проблеми със съня. Получават ги жени, които не се наспиват. Възможно е да не спиш достатъчно, както си мислиш. Може би натовареният ти график и часовата разлика при пътуванията си взимат своето, а може и да спиш неспокойно заради тревоги.

Алис си припомни случаите, в които е била разсеяна поради липса на сън. Със сигурност не се бе чувствала с бистър ум в последните седмици на всяка от трите си бременности, непосредствено след ражданията, а понякога и когато трябваше да

свърши куп неща преди да изтече срокът за дадена субсидия. В нито един от тези случаи обаче не се бе губила наред площад „Харвард“.

— Може би. Възможно ли е да се нуждае от повече сън, защото остарявам или заради менопаузата?

— Не. Обикновено не се наблюдава такава необходимост.

— Ако проблемът не е заради недоспиване, какъв е тогава? — попита тя с глас, напълно лишен от яснота и увереност.

— Най-много ме притеснява дезориентацията. Мисля, че не е била причинена от смущение в сърдечната дейност. Трябва да направим някои изследвания. Ще те изпратя да ти вземат кръв, на мамограф, на изследване за костната плътност и на ядрено-магнитен резонанс на мозъка.

Мозъчен тумор. Това дори не ѝ бе минало през ум. Във въображението ѝ започна да дебне нов хищник и в стомаха ѝ отново се надигна паника.

— Щом мислите, че не съм получила инсулт, какво ще търсите с резонанса?

— Добре е да го изключим напълно. Запиши си час за томографията, след това веднага ела при мен с резултатите и ще разгледаме всичко подробно.

Д-р Мойър не бе отговорила директно на въпроса ѝ, но Алис не я накара да потвърди подозренията ѝ. И не бе съгласна с предположението ѝ за тумора. Просто щеше да се наложи и двете да изчакат и да видят.

В Уилям Джеймс Хол се помещаваха факултетите по психология, социология и социална антропология, а сградата се намираше точно до портала на Харвардския университет на улица „Къркланд“, район, наричан от студентите „Сибир“. Но не географското му разположение бе основният фактор, който го отдалечаваше от основните университетски сгради. Уилям Джеймс Хол не можеше да бъде сбъркана с някое от внушителните академични здания в класически стил в университетския комплекс, в които се намираха общежитията на първокурсниците и се провеждаха занятията по математика, история и английски език. Можеше обаче да бъде сбъркана с паркинг гараж. Сградата нямаше дорийски или коринтски колони, не бе от

червени тухли, не притежаваше нито една физическа характеристика, която да наведе на мисълта, че има някаква, макар и бегла връзка с института, към който принадлежеше. Представляваше висок 65 м прозаичен паралелепипед и вероятно бе послужила като вдъхновение за Кутията на Скинър^[1]. Нищо чудно, че никога не бе попадала в кандидатстудентската брошура или в Харвардския календар, независимо от сезона.

Макар видът на Уилям Джеймс Хол да бе безспорно отвратителен, гледката, разкриваща се от сградата, и особено от кабинетите и заседателните зали на горните етажи, бе великолепна. Докато пиеше чай на бюрото в кабинета си на десетия етаж, Алис се наслаждаваше на успокояващата красота на река Чарлз и района около Бак бей, обрамчени пред очите ѝ от огромния прозорец с югоизточно изложение. Рамката обхващаше гледка, многократно улавяна от художници и фотографи върху платна с маслени и водни бои и върху фотографска лента, и можеше да се види по стените в офис сградите из цял Бостън.

Алис оценяваше невероятното преимущество да е сред късметлиите, които редовно се наслаждаваха на този пейзаж на живо. С промяната на часовете от деня и сезоните, характеристиките и движението на картината в рамката на прозореца ѝ се изменяха неуморно. Сега, през тази слънчева ноемврийска сутрин, „Изгледът на Алис към Бостън от УДХ: Есен“ предлагаше слънчеви лъчи, искрящи като балончетата на шампанско по светлосините стъкла на сграда Джон Ханкок, а няколко гребни лодки се плъзгаха равномерно по гладката сребриста повърхност на река Чарлз към Научния музей, сякаш теглени с корда при експеримент за изследване на движението.

Гледката ѝ осигуряваше и добра представа за живота извън Харвард. Проблясъкът на червено-бялата неонова табела на петролна компания „Ситго“ на фона на здрачаващото се небе над Фенуей парк задействаше нервната ѝ система като внезапното извъняване на будилник, събуждаше я от ежедневния транс на амбициите и задълженията ѝ и я подсещаше, че трябва да се прибира у дома. Преди години, преди да получи щатно преподавателско място, кабинетът ѝ се намирал в малка стая без прозорци във вътрешността на Уилям Джеймс Хол. Тъй като нямаше изгледа към света отвъд масивните бежови стени, Алис често работеше до късно през нощта, без да го

осъзнава. Случвало се бе в края на работния ден слисана да види, че североизточните ветрове са погребали Кеймбридж под трийсетсантиметрова снежна покривка и че по-малко концентрираните върху работата си колеги и притежателите на кабинети с прозорци мъдро са напуснали Уилям Джеймс Хол в търсене на хляб, мляко и тоалетна хартия или са се отправили към домовете си.

Сега обаче трябваше да спре да зяпа през прозореца. Този следобед заминаваше за годишната конференция на Дружеството по психономика в Чикаго, а преди това имаше да свърши един куп неща. Погледна списъка със задачите си.

Преглед на доклада по природна бионеврология ✓
Среща на катедрата ✓
Среща с асистентите ✓
Лекция по когнитивна психология
Довърши проекта за афиша и дневния ред на
конференцията
Крос
Летището

Изпи последната водниста глътка от студения си чай и се зае да прегледа бележките за лекцията си. Основната тема бе семантиката, значението на езика — третата от шест лекции по лингвистика, любимата ѝ от програмата на курса. Дори след двацет и пет години като преподавател, Алис винаги отделяше по един час преди занятия, за да се подготви. Естествено, на този етап от кариерата си можеше да изнесе безупречно 75% от която и да било своя лекция без да се замисля. Останалите 25% обаче обхващаха детайли, новаторски техники и въпроси, основаващи се на нови открития в областта, и Алис използваше времето непосредствено преди лекцията, за да изглади подредбата и представянето на новите материали. Включването на тази актуална информация поддържаше интереса ѝ към предмета и нуждата от концентрация по време на занятията.

В Харвард се наблягаше основно на резултатите от научната дейност на преподавателите, тъй че изискванията и на студентите, и на администрацията относно воденето на лекции не бяха високи.

Сериозното отношение на Алис към преподаването обаче се дължеше отчасти на убеждението ѝ, че това е неин дълг и възможност да вдъхнови следващото поколение психолингвисти или поне да не бъде причината някое бъдещо светило да зареже психологията и да се прехвърли да учи политология например. Освен това, просто обичаше да преподава.

След като се подготви, си прегледа електронната поща.

Алис,

Все още чакаме да ни изпратиш своите 3 диапозитива за доклада на Майкъл: 1 графика за припомняне на думи, 1 схема за модел на езика и 1 текстов диапозитив. Той ще представи доклада си чак в четвъртък в 13:00 ч, но е добре да включи диапозитивите ти в презентацията колкото се може по-скоро, за да разполага с цялата информация и за да се уверим, че ще се впише в определеното време. Можеш да изпратиш файловете на мен или на Майкъл.

Отседнали сме в хотел „Хаят“. Ще се видим в Чикаго.

Поздрави,

Ерик Грийнбърг

Студена и прашна крушка светна в главата на Алис. Значи това означаваше мистериозната бележка „Ерик“ в списъка със задачите ѝ миналия месец. Изобщо не се отнасяше за Ерик Уелман, а бе напомняне да изпрати диапозитивите на Ерик Грийнбърг, бивш колега от Харвард, който сега бе професор по психология в Принстън. Алис и Дан бяха подготвили три диапозитива, в които се описваше един бърз и лесен експеримент, проведен от Дан съвместно с Майкъл, докторант на Ерик, и трябваше да бъдат включени в доклада на Майкъл за конференцията по психономика. Преди да се заеме с нещо друго, което би могло да я разсее, Алис изпрати на Ерик имейл с диапозитивите заедно с искрено извинение. За щастие, щеше да разполага с предостатъчно време. Всичко беше наред.

Както с повечето неща в Харвард, аудиторията в която Алис водеше лекциите си по когнитивна психология, бе по-пищна от необходимото. Тапицираните в синьо столове, подредени амфитеатрално, бяха с няколкостотин повече на брой от студентите в курса. Внушителен аудио-визуален център, последна дума на техниката, стоеше в дъното на залата, а екранът за прожектиране, голям колкото екрана в кинозала, висеше в предната част. Докато трима мъже сръчно свързваха всевъзможни кабели с компютъра на Алис и проверяваха осветлението и звука, студентите започнаха да пристигат, а Алис отвори папката „Лекции по лингвистика“ на лаптопа си.

В нея имаше шест файла „Набавяне на речников запас“, „Синтаксис“, „Семантика“, „Възприемане“, „Моделиране“ и „Патологии“. Алис отново прочете заглавията. Не можеше да си спомни коя лекция трябваше да изнесе днес. Току-що бе прекарала един час да преглежда бележките си по една от тях, но бе забравила коя. „Синтаксис“? Всички заглавия ѝ изглеждаха еднакви; нито едно от тях не изпъкваше.

След прегледа при д-р Мойър всеки път, когато забравеше нещо, лошото ѝ предчувствие се засилваше. Това не бе като да забрави къде е оставила зарядното за телефона си или къде Джон си е запилял очилата. Не беше нормално. С измъчен и параноичен глас бе започнала да си повтаря, че вероятно наистина има тумор в мозъка. Казваше си да не изпада в истерия и да не тревожи Джон, докато не чуе професионалната диагноза на д-р Мойър — което, за съжаление, щеше да стане чак следващата седмица след конференцията по психономика.

Твърдо решена да се стегне за предстоящата едночасова лекция, тя си пое изнервено дъх. Макар да не помнеше каква бе темата, знаеше много добре пред кого ще говори.

— Бихте ли ми казали какво пише в програмата ви за днес? — обърна се тя към студентите.

Няколко откъслечни гласа се обадиха дружно:

— Семантика.

Правилно бе предположила, че поне няколко души от курса с готовност ще се покажат като услужливи и заинтересовани. И за миг не се притесни, че студентите ще сметнат за унизително или странно, че не знае темата на днешната лекция. Между студенти и

преподаватели съществуваше голяма метафизична дистанция във възрастта, знанията и влиянието.

Освен това, по време на семестъра, те бяха виждали многократно преподавателската ѝ компетентност и изпитваха страхопочитание от силното ѝ присъствие сред авторите на учебници за курса. Дори някой от тях да бе забелязал, вероятно си мислеше, че се е разсеяла заради други свои задължения, по-важни от лекция по психология за втори курс, и не е имала време да прегледа програмата си. Те нямаше как да знаят, че през последния час бе мислила единствено за семантика.

До вечерта слънцето от сутринта бе заменено от облаци и мраз — първият истински намек за предстоящата зима. Проливният дъжд от предишната вечер бе обрулил почти всички листа от дърветата и ги бе оставил голи, неподготвени за настъпващите студове. Загърнатата в приятната топлина на вълненото си палто, Алис вървеше към къщи без да бърза и се наслаждаваше на студения есенен мирис във въздуха и хрущенето и шумоленето под краката си, когато минаваше през купчините опадали листа.

Прозорците на дома ѝ светеха, а до масичката край входната врата стояха чантата и обувките на Джон.

— Ехо? Прибрах се — провикна се Алис.

Джон излезе от кабинета си я изгледа объркан и изненадан. Алис се взря безмълвно в него и зачака нервно, доловила, че нещо не е наред. Веднага си помисли за децата и застина на прага, готова да чуе ужасяваща новина.

— Не трябваше ли да си в Чикаго?

— Алис, резултатите от изследванията на кръвта ти са в норма, а ядрено-магнитният резонанс не показва никакви отклонения — каза д-р Мойър. — Имаме два варианта за действие. Можем да изчакаме и да видим как ще се чувстваш след три месеца, дали се наспиваш или...

— Искам да ме прегледа невролог.

[1] Бъръс Фредерик Скинър (1904–1990) — американски психолог-бихейвиорист, изобретил апарат, наречен камера за

оперантно обуславяне или „Кутията на Скинър“. — Бел.прев. [↑](#)

ДЕКЕМВРИ 2003 Г.

Във вечерта на коледното парти у Ерик Уелман небето бе сиво и схлупено, както преди да завали сняг. Алис се надяваше да завали. Като повечето хора родом от Нова Англия, тя така и не бе надживяла нетърпението, с което децата очакват първия сняг за годината. Разбира се, както всички хора родом от Нова Англия, онова, което си пожелаваше през декември, през февруари вече ѝ дотягаше нетърпимо и започваше да проклина лопатата за чистене на сняг и ботушите си и отчаяно искаше мразовитото и едноцветно еднообразие на зимата да бъде заменено от меките розови и жълто-зелени цветове на пролетта. Но тази вечер ѝ се струваше, че би било прекрасно да завали сняг.

Всяка година Ерик и съпругата му Марджъри организираха коледно парти в дома си за целия факултет по психология. На тези празненства не се случваше нищо особено, но винаги имаше моменти, които Алис не искаше да пропусне за нищо на света — как Ерик удобно се е настанил на пода в хола сред студенти и асистенти, насядали по дивани и столове; как Кевин и Глен се борят за куклата Гринч или надбягването кой пръв да се нареди за парче от легендарния чийзкейк на Марти.

Всичките ѝ колеги бяха умни и чудати, винаги готови да се притекат на помощ или да подхванат бурен спор, амбициозни и скромни. Те бяха като едно семейство. Може би се чувстваше така, тъй като не ѝ бяха останали живи близки роднини. Може би коледните празници я изпълваха със сантименталност и я караха да търси смисъл в живота и чувство за задръжност. Може би това бе част от причината, но не бе всичко.

Те не бяха само колеги. Празнуваха заедно научните си открития, повишенията и публикациите на трудовете си, но също така отбелязваха заедно сватби, рождени дни, постиженията на децата и внуците си. Пътуваха заедно по конференции из целия свят, а много професионални срещи се съчетаваха със семейни ваканции. И както във всяко семейство, не всичко бе свързано с веселби и вкусен

чийзкейк. Подкрепяха се взаимно и при неуспехи в изследванията, отказ на субсидии, пристъпи на дълбока неувереност, в болести и при разводи.

Но най-вече ги обединяваше силният стремеж да проумеят човешкото съзнание, да разберат какви механизми управляват поведението, езика, емоциите и апетита. Макар тази заветна цел да носеше влияние и престиж, в същината си тя представляваше съвместна работа, насочена към правенето на ценни открития, които след това да бъдат споделени със света. Начинанието им бе социализъм, задвижван от капиталистически принципи. Водеха странен, изпълнен със съревнование, интелектуален, привилегирован живот. И го живееха заедно.

След като чийзкейкът бе изяден, Алис грабна последния еклер с шоколадова глазура и тръгна да търси Джон. Намери го в хола да разговаря с Ерик и Марджъри, точно когато пристигна Дан.

Дан ги запозна със съпругата си Бет и всички ги поздравиха със сърдечни ръкостискания. Марджъри взе палтата им. Дан бе облечен с костюм и вратовръзка, а Бет — с дълга до земята червена рокля. Тъй като пристигнаха късно и бяха облечени твърде официално, вероятно идваха от друго парти. Ерик предложи да им налее питиета.

— И аз ще пийна още едно — каза Алис, макар чашата с вино в ръката ѝ да бе наполовина пълна.

Джон попита Бет как ѝ се струва брачният живот. Макар досега да не се бяха срещали, Алис бе чувала това-онова за нея от Дан. Дватамата с Бет живеели заедно в Атланта, когато приели Дан в Харвард. Първоначално тя не се преместила, съгласна да имат връзка от разстояние, докато се оженят, след като той се дипломира. Три години по-късно Дан безгрижно заявил, че докато завърши може спокойно да минат още пет-шест, дори седем години. След което миналия месец бяха сключили брак.

Алис се извини, за да отиде до тоалетната. По пътя се спря в дългия коридор, свързващ по-новата предна част на къщата с по-старите помещения отзад, и довърши виното и еклера си, докато се любуваше на засмените лица на внуците на Ерик, които я гледаха от снимки на стената. След като намери и използва тоалетната, тя отиде в кухнята, наля си още една чаша вино и попадна в капана на оживен разговор между съпругите на няколко от колегите ѝ.

Жените докосваха лакти и рамене, докато се разхождаха из кухнята, обсъждаха общи познати, хвалеха се и се закачаха взаимно, смееха се безгрижно. Всички те пазаруваха, обядваха по ресторанти и членуваха в читателски клубове заедно. Бяха близки. Алис от своя страна бе близка със съпрузите им и това я отличаваше. Тя предимно слушаше и пиеше вино, кимаше и се усмихваше, докато следеше разговора без особен интерес — все едно тичаше на пътека за бягане, а не навън.

Отново напълни чашата си, измъкна се незабелязано от кухнята и намери Джон в хола да говори с Ерик, Дан и млада жена с червена рокля. Алис застана до пианото на Ерик и поглади капака с пръсти, докато слушаше разговора им. Всяка година се надяваше, че някой ще предложи да свири, но никой не го правеше. Като малки, двете с Ан бяха взимали уроци в продължение на няколко години, но сега можеше да свири по памет единствено „Слончето върви“ и „Пуйка в сламата“, при това само с една ръка. Може пък жената с официалната рокля да умееше да свири на пиано.

При една пауза в разговора, погледите на Алис и жената в червено се срещнаха.

— Извинявайте, аз съм Алис Хаулънд. Май не се познаваме.

Жената погледна притеснено Дан, преди да отговори.

— Аз съм Бет.

Изглеждаше достатъчно млада, за да е студентка, но сега бе декември и Алис щеше да я познава по физиономия, дори да бе първокурсничка.

— От докторантите на Марти ли сте? — попита тя.

Жената отново погледна към Дан.

— Аз съм съпругата на Дан.

— О, радвам се най-сетне да се запознаем, честито!

Всички мълчаха. Погледът на Ерик премина от Джон към чашата на Алис и обратно към Джон с някакво тайно послание. Алис нямаше представа какво би трябвало да означава това.

— Какво? — попита тя.

— Знаеш ли, става късно, а утре трябва да ставам рано. Искаш ли да си тръгваме?

Щом излязоха навън, тя понечи да попита Джон защо бе използвал толкова неловко извинение, но се разсея от красотата на

пухкавия като захарен памук сняг, който без завалял междувременно, и забрави.

Три дни преди коледа Алис седеше в чакалнята на Отделението за нарушения в паметта на Масачузетската многопрофилна болница и се преструваше, че чете списание „Здраве“. Вместо това наблюдаваше останалите пациенти. Всички бяха по двойки. Една жена с около двайсет години по-възрастна от Алис седеше до друга с поне двайсет години по-стара от самата нея — най-вероятно майка ѝ. Жена с гъста, неестествено черна коса и масивни златни бижута разговаряше прекалено силно и с провлачен бостънски акцент с баща си, който седеше в инвалидна количка и не вдигаше очи от снежнобелите си обувки. Костелива жена с прошарена коса прелистваше страниците на списание твърде бързо, за да може да чете, до възпълен мъж със същата побеляваща коса и трепереща дясна ръка. Вероятно бяха съпрузи.

Стори ѝ се, че чака цяла вечност, докато я извикат. Д-р Дейвис бе млад и голоблад. Носеше очила с черни рамки и бяла, разкопчана престилка. Изглеждаше сякаш преди е бил слаб, но сега коремът му изпъкваше под разкопчаната престилка, което напомни на Алис за коментара на Том за нездравословните навици на лекарите. Докторът седна зад бюрото си и я покани на стола срещу себе си.

— Здравей, Алис, кажи ми какви са оплакванията ти.

— Напоследък често забравям и ми се струва, че не е нормално. Забравям думи по време на лекции и в разговори. Трябва да си записвам какви занятия имам, иначе може да забравя, че имам час. Съвсем забравих, че трябва да пътувам за конференция в Чикаго и си изпуснах полета. Също така, веднъж на площад Харвард не знаех къде се намирам в продължение на няколко минути, а съм професор в Харвард, минавам оттам всеки ден.

— От колко време продължава това?

— От септември, може би дори от лятото.

— Алис, някой придружава ли те днес?

— Не.

— Добре. Занапред ще се наложи да идваш с някого от семейството си или друг човек, с който се виждате редовно. Оплакваш

се от проблеми с паметта, тъй че може би не си най-надеждният източник на информация за състоянието си.

Почувства се засрамена като малко дете. А думата му „занапред“ бомбардираше всяка нейна мисъл и не ѝ даваше мира като капеща от чешмата вода.

— Добре — отвърна тя.

— Взимаш ли някакви лекарства?

— Не. Пия само мултивитамин.

— Приемаш ли сънотворни, хапчета за отслабване, някакви опиати?

— Не.

— По колко алкохол пиеш?

— Не много. Една-две чаши вино на вечеря.

— Вегетарианка ли си?

— Не.

— В миналото получава ли си някакви травми на главата?

— Не.

— Правили ли са ти операции?

— Не.

— Нормално ли спиш?

— Напълно.

— Да си страдала някога от депресия?

— Като тийнейджърка.

— Изложена ли си на силен стрес?

— На обичайния. Функционирам много добре в стресови ситуации.

— Разкажи ми за родителите си. Те как са със здравето?

— Майка ми и сестра ми загинаха при автомобилна катастрофа, когато бях на осемнайсет. Татко почина от чернодробна недостатъчност миналата година.

— От хепатит ли?

— Цироза. Беше алкохолик.

— На колко години умря?

— На седемдесет и една.

— Да е имал други здравословни проблеми?

— Не, доколкото знам. През последните няколко години не се виждахме често.

А когато все пак тя ходеше при него, той беше пиян и неадекватен.

— А другите ти роднини?

Алис разказа каквото знаеше за здравословното състояние на подалечните си роднини.

— Добре, сега ще ти кажа име и адрес, а ти ще ми ги повториш. След това ще направим няколко други неща, а после отново ще те накарам да повториш същото име и адрес. Готова ли си? Джон Блек, ул. „Западна“ №42, Брайтън. Можеш ли да го повториш?

Алис го повтори.

— На колко години си?

— Не петдесет.

— Коя дата е днес?

— Двайсет и втори декември, 2003 г.

— Какъв сезон е?

— Зима.

— Къде се намираш в момента?

— На осмия етаж в Масачузетската болница.

— Изброй някои от съседните улици.

— „Кеймбридж“, „Фрут“, „Стороу“.

— Добре. Кое време на деня е?

— Предобед.

— Изброй месеците в обратен ред от декември.

И това успя да направи.

— Брой в обратен ред от сто до шест.

Докторът я спря на седемдесет и шест.

— Назови предметите, които ще ти покажа.

Показа й поредици от шест карти, върху които имаше рисунки с молив.

— Хамак, перо, ключ, стол, кактус, ръкавица.

— Добре. Преди да посочиш към прозореца, докосни дясната си буза с лявата ръка.

Направи го.

— Би ли написала едно изречение за времето днес върху този лист?

Алис написа: „Слънчева, но студена зимна сутрин“.

— Сега нарисуй часовников циферблат, който показва четири без двайсет.

Алис изпълни задачата.

— И прекопирай ето тези фигури. — Лекарят ѝ показа два пресичащи се петоъгълника.

— Добре, Алис, сядай на кушетката. Ще ти направим неврологичен преглед.

Тя проследи с поглед светлината от фенерче, потупа бързо няколко пъти палци в показалци, прекоси стаята в права линия, като стъпваше от пета към пръсти. Изпълни всички задачи бързо и с лекота.

— Добре. Какви бяха името и адресът, които ти казах?

— Джон Блек...

Алис замлъкна и погледна въпросително д-р Дейвис. Не можеше да си спомни адреса. Какво би могло да значи това? Може би просто не го бе запаметила добре.

— Беше в Брайтън, но не помня улицата и номера.

— Добре. Кой от следните номера е: двайсет и четири, двайсет и осем, четирийсет и две или четирийсет и осем.

Не помнеше.

— Пробвай да налучкаш.

— Четирийсет и осем.

— На коя улица е? На „Северна“, „Южна“, „Източна“ или „Западна“?

— На „Южна“?

Изражението и езикът на тялото на лекаря не издаваха дали е отгатнала правилно, но тя самата усещаше, че е сбъркала.

— Добре, Алис, получих резултатите ти от кръвните изследвания и ядрено-магнитния резонанс. Искам да ти направим по-подробна кръвна картина и лумбална пункция. Ще ти запиша час за след четирипет седмици за невропсихологично изследване в същия ден, преди да дойдеш при мен.

— Какво мислите, че ми има? Подобно забравяне нещо обичайно ли е?

— Мисля, че не е, Алис, но трябва да направим още изследвания.

Тя го погледна право в очите. Един колега веднъж ѝ бе казал, че ако гледаш човек в очите без да мигаш в продължение на шест секунди, означава, че искаш да правиш секс с него или да го убиеш.

Алис не му бе повярвала, но твърдението я заинтригува достатъчно, за да го изпробва върху приятели и непознати хора. За нейна изненада, с изключение на Джон, във всички случаи някой от двамата извърщаше очи преди да са изтекли шест секунди.

Д-р Дейвис сведе поглед след четири секунди. Вероятно това означаваше само, че не иска нито да я убие, нито да ѝ разкъса дрехите, но тя се разтревожи, че значи друго. Щяха да я дупчат с игли, да ѝ правят скенери и изследвания, но ѝ се струваше, че лекарят не се нуждае от по-задълбочени резултати. Тя му бе разказала какво ѝ се случва и не бе успяла да си спомни адреса на Джон Блек. Докторът вече знаеше какво ѝ има.

Сутринта на бъдни вечер Алис прекара на дивана, където пи чай и прелиства албуми със снимки. С течение на годините редеше новите снимки на следващите свободни места под прозрачните найлонови предпазители. Прилежното подреждане запазваше хронологията им, но не бе надписала нито една. Това не бе от значение. Знаеше от кога е всяка една от фотографиите.

Лидия на две годинки; Том на шест; Анна на седем в Хардингс Бийч през месец юни от първото им лято в къщата в Кейп Код. Анна на футболен мач от детската лига на Пекосет Фийлд. Алис и Джон на плажа на Каймановите острови.

Не само можеше да каже кога и къде е направена всяка от снимките, но и да изброи многобройни допълнителни факти, свързани с нея. Всяка фотография караше в съзнанието ѝ да изникнат спомени от същия ден, останали встрани от обектива, кой друг е бил там, както и какво като цяло се е случвало в живота ѝ по онова време.

Лидия с небесносиния си костюм, от който я сърбеше кожата, на първия си танцов рецитал. Това бе още преди Алис да получи щатна позиция в университета, Анна бе в прогимназията и носеше скоби на зъбите, Том бе влюбен в едно момиче от бейзболния си отбор, а през онази година Джон си бе взел творчески отпуск, работеше в Бетезда и се прибираще само за събота и неделя.

Единствените снимки, които ѝ създаваха проблеми, бяха на Анна и Лидия като бебета, тъй като гладките им пухкави личица почти не се различаваха. Обикновено намираще по нещо, което да ѝ подсказва коя

от двете е. Кадрите, на които Джон бе с големи бакенбарди, със сигурност бяха от 70-те години. Значи бебето в скута му бе Анна.

— Джон, кой е това? — попита тя и му показа снимка на бебе.

Той вдигна очи от научното списание, което четеше, плъзна очилата надолу по носа си и присви очи.

— Том ли е?

— Скъпи, с розово гащеризонче е. Това е Лидия.

Тя провери датата, отпечатана на гърба при проявяването, за да е сигурна. 29 май, 1982 г. Лидия.

— О — промърмори Джон, побутна очилата си нагоре и продължи да чете.

— Джон, исках да поговорим за актьорските курсове на Лидия.

Той вдигна очи от страницата с подгънато ъгълче, остави списанието на масата, свали очилата си и се облегна назад на стола. Знаеше, че разговорът ще се проточи.

— Добре.

— Мисля, че не бива да подпомагаме финансово прищевките ѝ и никак не е редно да ѝ плащаш курсовете зад гърба ми.

— Извинявай, права си. Възнамерявах да ти кажа, но ми се струпа много работа и забравих, знаеш как е. По този въпрос обаче не съм съгласен с теб и ти много добре го знаеш. Подпомагахме финансово другите си две деца.

— Различно е.

— Не е вярно. Просто не ти харесва заниманието, което Лидия си избра.

— Проблемът не е в актьорската професия, а в това, че реши да не учи висше образование. Времето, в което все още може да постъпи в колеж, изтича бързо, Джон, а ти само я улесняваш.

— Тя не иска да учи в колеж.

— На мен ми се струва, че просто се бунтува срещу нас.

— Аз пък мисля, че решението ѝ няма нищо общо с нас, с професията ни или с желанията ни.

— Искам да постигне нещо повече в живота си.

— Тя се старее много, въодушевена е от актьорството и се отнася напълно сериозно към него. Щастлива е. А ние искаме тя да е щастлива.

— Работата ни е да предадем опита и знанията си за живота на децата ни. Наистина се страхувам, че Лидия изпуска решаваща възможност. Изучаването на разнообразни предмети, общуването с хора с различни начини на мислене, предизвикателствата, възможностите, новите запознанства в колежа. Ние двамата например се запознахме именно там.

— Лидия преживява всичко това.

— Не е същото.

— Добре, различно е. Но смятам, че е напълно справедливо да ѝ плащам курсовете. Съжалявам, че не ти казах, но е трудно да се говори с теб по този въпрос. Не си склонна на никакъв компромис.

— Нито пък ти.

Джон погледна към часовника на камината, взе очилата си и ги вдигна на темето си.

— Трябва да отида до лабораторията за около час, след което ще мина да я взема от летището. Да купя ли нещо на връщане? — попита той и стана да тръгва.

— Не.

Погледите им се срещнаха.

— Всичко с Лидия ще е наред, Али, не се тревожи.

Алис повдигна вежди, но замълча. Какво още да каже? Бяха разигравали тази сцена безброй пъти и винаги приключваше така. Джон избираше лесния начин и излагаше аргументите, с които поддържаше статута си на добрия родител, но никога не успяваше да убеди Алис да премине на негова страна.

Джон излезе и, успокоена от отсъствието му, Алис продължи да разглежда албума в скута си. Прекрасните ѝ деца като бебета, в детската градина, като тийнейджъри. Кога отлетя времето? Тя извади снимката на Лидия, която Джон погрешно бе помислил за Том. Изпълни я успокояваща увереност, че всичко с паметта ѝ е наред. Но, естествено, снимките извикваха само спомени, съхранявани в дълготрайната памет.

Адресът на Джон Блек се съхраняваше в краткотрайната памет. За да бъде възприетата информация преместена от краткотрайната в дълготрайната памет, бяха нужни концентрация, повтаряне, позадълбочено замисляне или емоционална реакция, в противен случай данните бързо и естествено биваха забравяни с течение на времето.

Когато д-р Дейвис ѝ бе задавал въпроси и ѝ бе давал команди, вниманието ѝ бе раздвоено, което ѝ бе попречило да си повтаря и да осмисли по-задълбочено адреса. И макар сега името му да предизвикваше у нея известно чувство за страх и гняв, измисленият Джон Блек не бе означавал нищо за нея в лекарския кабинет. При тези обстоятелства средностатистическият мозък бе много склонен да забрави информацията. Но пък нейният мозък не бе средностатистически.

Чу шумоленето от падащи писма през пощенския процепа на входната врата и я осени идея. Погледна всяко от тях по веднъж — бебе с коледна шапка върху поздравителна картичка от бивш неин студент, рекламна брошура за фитнес клуб, сметката за телефона, сметката за газта, поредният каталог на „Ел Ел Бийн“. Върна се на дивана, допи си чая, подреди албумите обратно на етажерката и седна неподвижно. Единствените звуци в къщата идваха от цъкането на часовника и бръмченето на радиаторите. Тя се взря в часовника. Минаха пет минути. Достатъчно дълго.

Без да поглежда към пощата, започна да изрежда на глас:

— Картичка с бебе с коледна шапка, реклама на фитнес клуб, телефонна сметка, сметка за газ, поредният каталог на „Ел Ел Бийн“.

Нищо работа. Но ако трябваше да е честна, времето, изминало откакто лекарят ѝ каза адреса на Джон Блек и я помоли да го повтори, бе много повече от пет минути. Трябваше ѝ по-дълъг интервал.

Взе речника от етажерката и си определи две правила при избора на думи. Думата трябваше да е рядко срещана, някоя, която не използваше всеки ден, и да е част от речниковия ѝ запас. Щеше да тества паметта си, а не способностите си за запаметяване на нова информация. Отвори речника на произволна страница и сложи пръст напосоки върху думата *кръвожаден*. Записа си я на лист хартия, сгъна го, прибра го в джоба на панталоните си и нагласи таймера на микровълновата фурна на петнайсет минути.

Една от любимите детски книжки на Лидия бе „Кръвожадните хипопотами!“. Алис се зае с приготвянето на вечерята за Бъдни вечер. Таймерът иззвъня.

— Кръвожаден — каза тя без колебание и без да се налага да прави справка с листчето.

Продължи с тази игра през целия ден, като увеличи броя на думите за запаметяване на три, а времето за изчакване — на четирийсет и пет минути. Въпреки по-високото ниво на трудност и по-голямата вероятност да се разсее заради приготвянето на вечерята, не допусна нито една грешка. *Стетоскоп, хилядолетие, таралеж.* Пригответи равиолите със сирене и доматиения сос. *Катод, нар, лозница.* Наряза салатата и маринованите зеленчуци. *Перуника, документалистика, изпарение.* Сложи месото да се пече във фурната и подреди масата в трапезарията.

Анна, Чарли, Том и Джон седяха в хола. Алис чуваше, че Анна и Джон спорят. От кухнята не хващаше думите им, но разбра, че спорят по натъртването на фрази и високия тон на разговора. Вероятно се караха за политика. Чарли и Том не се намесваха.

Лидия разбъркваше топлия сайдер с подправки на котлона и разказваше за актьорските си курсове. Съсредоточена върху готвенето, думите, които трябваше да запомни и бърбренето на Лидия, Алис нямаше умствената възможност да възрази или да изкаже негодуванието си. Тъй като никой не я прекъсваше, Лидия изнасяше непринуден и въодушевен монолог за изкуството, с което се занимаваше, и въпреки силната предубеденост на Алис по въпроса, тя неволно се заинтригува.

— След като си си изградил вътрешна представа за образа, започваш да разглеждаш мотивацията му пласт по пласт — каза Лидия.

Таймерът иззвъня. Лидия се отмести настрана без подкана и Алис надникна във фурната. Чака недопеченото месо да ѝ даде обяснение толкова дълго, че лицето ѝ почервенея от горещината. *О!* Беше време да си спомни трите думи на листчето в джоба си. *Тамбура, пепелянка...*

— Когато играеш, никога не представяш ежедневните събития, каквито са в действителност. На сцената всичко е въпрос на живот и смърт — каза Лидия.

— Мамо, къде е тирбушонът? — провикна се Анна от хола.

Алис се опита да се абстрахира от гласовете на дъщерите си — от гласовете, които съзнанието ѝ си бе изградило навик да чува преди всички други звуци на света — и да се съсредоточи върху вътрешния си глас, който повтаряше двете думички като мантра.

Тамбура, пепелянка, тамбура, пепелянка, тамбура, пепелянка.

— Мамо? — провикна се пак Анна.

— Не знам къде е тирбушонът! Заета съм, потърси го сама!

Тамбура, пепелянка, тамбура, пепелянка, тамбура, пепелянка.

— Като се замислиш, всичко е въпрос на оцеляване. От какво се нуждае героинята ми, за да оцелее. Какво ще се случи с мен, ако не разполагам с нужното? — казваше Лидия.

— Лидия, моля те, точно сега не искам да слушам за това — сопна ѝ се Алис и разтри изпотените си слепоочия.

— Добре — отвърна Лидия, обърна се демонстративно към печката и започна да разбърква сайдера бързо, явно обидена.

Тамбура, пепелянка.

— Не мога да го намеря! — извика Анна.

Пергел! Тамбура, пепелянка, пергел.

Облекчена, Алис извади продуктите за козунака с шоколадов пудинг и ги сложи на плота — екстракт от ванилия, кутия заквасена сметана, мляко, захар, бял шоколад, един козунак и две кутии с по шест яйца. *Дванайсет яйца?* Дори листът от тетрадка, на който бе записана рецептата на майка ѝ, още да съществуваше, Алис не знаеше къде е. Не ѝ се бе налагало да поглежда рецептата от години, тъй като беше лесна и може би дори по-вкусна от чийзкейка на Марти, а и от малка приготвяше този сладкиш за всяка Бъдни вечер. Колко яйца трябваха? Със сигурност повече от шест, иначе щеше да е купила само една кутия. Колко тогава — седем, осем или девет?

Алис се опита да спре да мисли за яйцата и да се съсредоточи върху останалите съставки, но остана също толкова озадачена какви количества ѝ трябват и от тях. Цялата сметана ли се използваше, или само част? Всичко наведнъж ли се смесваше, или се следваше определена последователност? Каква тава ѝ бе нужна? На каква температура трябваше да пече и за колко време? Нито един от вариантите, които обмисляше, не ѝ се струваше правилният. Информацията просто липсваше.

Какво, по дяволите, ми става?

Отново се върна към броя на яйцата. Не се сецаше. Хвана я яд на проклетите яйца. Взе едно в ръка и го запрати с всички сили в мивката. Счупи ги едно по едно, до последното. Това ѝ донесе известно удовлетворение, но не достатъчно. Имаше нужда да счупи

още нещо, нещо, за което бе необходима повече сила, нещо, което да я изтощи. Огледа кухнята. Разярените ѝ и обезумели очи срещнаха погледа на Лидия, която стоеше на прага.

— Мамо, какво правиш?

Касапницата се бе разпростряла и извън мивката. Парчета от черупки и жълтък бяха полепнали по цялата стена и върху плота, а по вратите на шкафовете се стичаха сълзи от белтък.

— Яйцата са с изтекъл срок на годност. Тази година няма да има пудинг.

— О, не може без пудинг. Бъдни вечер е.

— Няма повече яйца, а и ми писна да стоя на тази жега в кухнята.

— Ще отида до магазина. Ти върви да си починеш в хола. Аз ще направя пудинга.

Алис отиде в хола, разтреперана, но поотърсила се от мощната вълна на ярост, несигурна дали изпитва благодарност, или неудовлетворение. Джон, Том, Анна и Чарли седяха и разговаряха с чаши червено вино в ръце. Очевидно някой бе намерил тирбушона. Лидия надзърна в стаята, облечена с палто и шапка.

— Мамо, колко яйца да взема?

ЯНУАРИ 2004 Г.

Имаше сериозно основание да отмени срещите си за сутринта на деветнайсети януари с невропсихолога и д-р Дейвис. Изпитната сесия в Харвард за есенния семестър се падаше през януари, след зимната ваканция, а изпитът за курса по когнитивна психология на Алис бе тази сутрин. Присъствието ѝ не бе задължително, но тя обичаше усещането за свършена работа, което ѝ даваше фактът, че е била със студентите си от първия до последния момент. С известна неохота помоли свой колега да я замести като квестор на изпита. По-основателната причина бе, че майка ѝ и сестра ѝ бяха загинали на 19 януари преди трийсет и две години. Алис не се смяташе за суеверна като Джон, но на тази дата никога не бе получавала добри новини. На регистратурата бе помолила да ѝ дадат час за друг ден, но следващата най-ранна възможност бе чак след четири седмици. Тъй че си записа час и не отмени прегледа. Мисълта да чака още един месец никак не ѝ се понрави.

Представи си как студентите ѝ в момента седят и се притесняват какви въпроси ще им се паднат и преглеждат материала от целия семестър в сините си изпитни тетрадки с надеждата, че претърпаната им краткотрайна памет няма да им изневери. Разбираше ги напълно как се чувстват. Повечето от невропсихологичните изследвания, които ѝ бяха направили тази сутрин — тестът на Струп, цветните матрици на Рейвън, мисленото завъртане на фигури на Лурия, тест за оценка на речта, подреждане на картинки, тест на Бентън за краткосрочно визуално запомняне, преразказ на история — ѝ бяха познати. Тези тестове бяха изготвени така, че да изкарат наяве всяко едва доловимо смущение в речта, краткотрайната памет и мисловния процес. Алис всъщност бе правила много от тях и преди като средство за отрицателен контрол при когнитивните изследвания на свои студенти. Но днес нямаше да изпълнява ролята на контролна група. Днес тя бе обектът на изследването.

Преписването, припомнянето, подреждането на картинки и назоваването на предмети отне близо два часа. Както вероятно студентите ѝ в момента, тя изпита облекчение, че е приключила с тестовете, и бе сравнително уверена, че се е представила добре. Придружавана от невропсихолога, Алис влезе в кабинета на д-р Дейвис и седна на един от двата съседни стола срещу него. Лекарят погледна към празния втори стол с разочарована въздишка. Още преди той да си отвори устата, Алис разбра, че е загазила.

— Алис, нали миналия път се разбрахме да си водиш придружител?

— Да.

— Добре. Задължително изискване е всеки пациент да идва със свой близък. Не мога да те лекувам правилно, ако не разполагам с ясна представа какво точно се случва, а няма как да получа надеждна информация, ако на прегледите не присъства придружителят ти. Следващия път няма да приема никакви оправдания. Съгласна ли си?

— Да.

Следващият път. Цялото облекчение и увереност, добити от преценката, че се е представила добре на познатите невропсихологични тестове, се изпари.

— Вече имам резултатите от всичките ти изследвания и сега ще ги прегледаме. Ядрено-магнитният резонанс не е дал никакви отклонения. Не страдаш от цереброваскуларна болест, няма данни за микроинсулт, хидроцефалия или туморни образувания. В това отношение всичко изглежда наред. Резултатите от кръвните проби и лумбалната пункция също са отрицателни. Използвах възможно най-агресивния подход и проверих за всяко заболяване, което би обяснило симптомите ти. Тъй че знаем, че не си болна от СПИН, рак, недостиг на витамини, митохондриална болест, както и още ред други редки заболявания.

Речта му бе добре структурирана; явно изнасяше подобна не за пръв път. Щеше да ѝ каже „от какво е болна“ най-накрая. Алис кимна, за да му покаже, че следи мисълта му, и за да го подкани да продължи.

— Изкарала си деветдесет и девет процента на тестовете за внимание, на компонентите за абстрактни разсъждения, пространствена ориентация и речеви способности. За съжаление обаче открих следното. Имаш нарушения в краткотрайната памет, които не

съответстват на възрастта ти и сериозно са се понижили спрямо преди. Научих това от твоя разказ за проблемите ти напоследък и от описанието ти на степента, в която това пречи на работата ти. Убедих се лично, когато не успя да си спомниш адреса при предишното си посещение. И макар днес да се справи почти съвършено на когнитивните тестове, показва сериозни колебания в две от задачите, свързани с краткотрайната памет. Всъщност на едната постигна едва шейсет процента. Алис, след като взех предвид цялата тази информация, стигнах до заключението, че вероятно страдаш от болестта на Алцхаймер.

Болестта на Алцхаймер.

Думите ѝ изкараха въздуха. Какво точно ѝ бе казал? Алис повтори думите на лекаря наум. *Вероятно.* Това ѝ даде воля да вдиша отново и да проговори.

— Но „вероятно“ означава, че може и да не отговарям на критериите.

— Не, използваме думата „вероятно“, тъй като единственият начин да поставим окончателна диагноза за Алцхаймер в момента е като направим хистологичен анализ на мозъчна тъкан, а това може да стане чрез аутопсия или биопсия. В твоя случай обаче нямам как да приложим нито един от двата варианта. Казвам ти клиничната диагноза. В кръвта ти няма наличие на протеините, свързани с деменция, а ядрено-магнитният резонанс може да установи мозъчна атрофия чак в много по-напреднал етап на заболяването.

Мозъчна атрофия.

— Не е възможно, та аз съм едва на петдесет години.

— Страдаш от ранна форма на болестта. Права си, Алцхаймер се приема за болест, засягаща старите хора, но десет процента от пациентите страдат именно от тази ранна форма, чието проявление започва под шейсет и пет години.

— Тази форма с какво се различава от развитието на болестта в по-късна възраст?

— Не се различава, с изключение на това, че причината обикновено е силна генетична предразположеност и че се проявява много по-рано.

Силна генетична предразположеност. Анна, Том, Лидия.

— Но след като знаете със сигурност само от какво не съм болна, как можете да заключите така убедено, че имам Алцхаймер?

— След като изслушах оплакванията ти и прегледах медицинския ти картон, след като тествах способностите ти за ориентация, наблюдателност, задържане на вниманието, реч и запаметяване, бях деветдесет и пет процента сигурен. Тъй като неврологичният преглед, кръвните изследвания, изследванията на гръбначномозъчната течност и ядрено-магнитният резонанс не дадоха обяснение за състоянието ти, петте процента несигурност се изпариха. Сигурен съм, Алис.

Алис.

Името ѝ отека във всяка клетка от тялото ѝ и сякаш се пръсна на молекули отвъд границите на кожата ѝ. Наблюдаваше се отстрани, от другия край на стаята.

— И какво означава това? — чу се да пита.

— Разполагаме с две лекарства за лечение на Алцхаймер, които искам да ти изпиша. Първото е „Арисепт“. То стимулира производството на ацетилхолин. Второто е „Наменда“. Одобрена го миналата есен и изглежда много обещаващо. Нито едно от тях няма да те излекува, но забавят влошаването на симптомите, а целта е да ти осигурим колкото се може повече време.

Време. Колко време?

— Искам да взимаш и витамин Е два пъти дневно, както и витамин С, аспирин и статин веднъж на ден. Нямах видими рискови фактори от сърдечносъдови заболявания, но всичко, което е полезно за сърцето, е полезно и за мозъка, а целта ни е да запазим всеки възможен неврон и синапс.

Д-р Дейвис ѝ написа рецепта.

— Алис, някой от семейството ти знае ли, че си тук?

— Не — отвърна тя замаяно.

— Тогава ще трябва да им кажеш. Можем да забавим влошаването на когнитивните ти функции, но не можем да го спрем или излекуваме. За твоя собствена безопасност е важно някой, с когото се виждаш редовно, да знае какво става. Ще кажеш ли на съпруга си?

Алис се усети, че кимва.

— Добре. Купи си лекарствата, взимай ги според указанията, обади ми се, ако получиш странични ефекти и си запиши час за след

шест месеца. Дотогава можеш да ми звъниш по телефона или да ми пишеш имейли, ако имаш въпроси. Съветвам те и да се свържеш с Денис Дадарио. Тя е социален работник от нашето отделение и ще ти помогне с информация и съвети. След шест месеца те чакам със съпруга ти, за да видим какво е състоянието ти.

Алис се вгледа изпитателно в интелигентните му очи. Изчака. Изведнъж усети, че ръцете ѝ стискат студените метални облегалки на стола. *Нейните* ръце. Не се бе превърнала в безплътна съвкупност от молекули, реещи се в ъгъла. Тя, Алис Хаулънд, седеше на студен твърд стол до друг празен стол в кабинета на невролога в Отделението по нарушения в паметта на осмия етаж на Масачузетската многопрофилна болница. И току-що ѝ бяха поставили diagnоза „болест на Алцхаймер“. Потърси още нещо в очите на лекаря, но намери само истина и съжаление.

Деветнайсети януари. На този ден не ѝ се случваше нищо хубаво.

В кабинета си, зад затворената врата, Алис четеше въпросника „Ежедневни дейности“, който д-р Дейвис я бе помолил да даде на Джон. „Настоящият въпросник трябва да се попълни от трето лице, а НЕ от пациента“ пишеше с удебелени черни букви в горния край на първата страница. Думите „трето лице“, затворената врата и разтуптяното ѝ сърце ѝ създаваха усещането, че е виновна, сякаш се криеше в някой град в Източна Европа с нелегални документи, а полицията я гонеше с пищящи сирени.

Скалата за оценка на всяка от дейностите бе от 0 (без затруднения, няма промяна) до 3 точки (сериозни смущения, пълна зависимост от други хора). Тя прегледа описанията срещу степен 3 и предположи, че се отнасят за късните етапи от болестта, за края на правия и къс път, по който внезапно бе принудена да поеме с кола без спирачки и волан.

Описанията срещу 3-те точки бяха унизителни: Пациентът не може да се храни самостоятелно. Не може да контролира пикочния си мехур и дебело черво. Лекарствата трябва да се дават от трето лице. Пациентът се съпротивлява на опитите на болногледача да го измие и приведе в спретнат вид. Не ходи на работа. Прикован е на легло у дома или в болница. Вече не може да борави с пари. Вече не може да излиза

навън без придружител. Унизително, но аналитичният ум на Алис веднага я накара да се усъмни, че този списък показва индивидуалния начин, по който болестта ще се развие при нея. Каква част от изброеното се дължеше на самото заболяване и до каква степен посочените характеристики се определяха от факта, че става въпрос за хора в напреднала старческа възраст? Заради Алцхаймер ли се напикаваха осемдесетгодишните, или поради факта че старците на тези години трудно удържаха пикочните си мехури? Може би описанията за 3 точки не важаха за млад и физически здрав човек като нея.

Най-страшното се намираще под заглавието „Общуване“. Речта е почти неразбираема. Не разбира какво говорят другите. Вече не чете. Не може да пише. Неспособност да използва езика. Освен ако диагнозата не бе сгрешена, Алис не виждаше какво би я спасило от този списък със симптоми за 3 точки. Всичко посочено би могло да се случи на човек като нея. На човек, болен от Алцхаймер.

Тя огледа редиците от книги и периодични издания в библиотеката си, купчината с изпитни работи, които чакаха да ги прегледа на бюрото, имейлите в електронната ѝ поща, примигващата червена лампичка на гласовата поща на телефона ѝ. Замисли се за всички книги, които искаше да прочете, натрупани на най-горния рафт на етажерката в спалнята ѝ, онези, за които си мислеше, че ще има време по-нататък. „Моби Дик“. Имаше да провежда експерименти, да пише доклади, да изнася и да присъства на лекции. Всичко, с което се занимаваше и което обичаше, цялата ѝ същност бе неизменно свързана с езика.

На последните страници от въпросника молеха третото лице да даде оценка по тристепенната скала за симптомите, които пациентът е изпитвал през последния месец: бълнуване, халюцинации, нервност, депресия, тревожност, еуфория, апатия, невъздържаност, раздразнителност, редовни смущения в моторните функции, безсъние, промени в хранителните навици. Изкушаваше се да попълни сама отговорите, за да докаже, че си е съвсем наред и че д-р Дейвис явно греша. Но тогава си спомни думите му: „Няма как да получа надеждна информация, ако на прегледите не присъства придружителят ти“. Може и да бе прав, но тя поне помнеше какво ѝ бе казал. Замисли се кога ли ще настъпи моментът, когато нямаше да помни.

Познанията ѝ за болестта на Алцхаймер бяха само повърхностни. Знаеше, че в мозъка на страдащите от нея има понижени нива на ацетилхолин — невротрансмитер, важен за способностите за заучаване и запаметяване. Знаеше и че хипокампусът — участък от мозъка с формата на водно конче, отговарящ за формирането на нови спомени — се оплита във възли и плака, макар да нямаше точна представа какви са тези възли и плаки. Знаеше и че аномията — патологична неспособност за назоваване на предмети — е друг характерен симптом. Знаеше и че един ден ще гледа съпруга, децата, колегите си, ще гледа лица, които е познавала и обичала открай време, и няма да ги познае.

Знаеше и че това не е всичко. Имаше още купища стряскаща информация, която трябваше да изрови. Написа „болест на Алцхаймер“ в търсачката на Гугъл. Тъкмо се канеше да натисне „Enter“ със средния си пръст, когато две резки потропвания на вратата я накараха да изостави мисията си със скоростта на безусловен рефлекс и да скрие доказателствата. Без предупреждение и без да дочака отговор, вратата се отвори.

Алис се притесни, че изражението ѝ е стъписано, притеснено и гузно.

— Готова ли си? — попита Джон.

Не, не беше готова. Ако признаеше на Джон какво ѝ бе казал д-р Дейвис, ако му дадеше въпросника за ежедневните дейности, всичко щеше да стане реално. Джон щеше да поеме ролята на трето лице, а Алис щеше да се превърне в умирация и безпомощен пациент. Още не бе готова да се предаде.

— Да тръгваме. Затварят след час — каза Джон.

— Добре — отвърна Алис. — Готова съм.

Основано през 1831 г. като първия гробищен парк, построен извън територията на църква, „Маунт Обърн“ в момента представляваше национален исторически паметник, световноизвестна ботаническа градина и оранжерия, както и мястото, на което почиваха сестрата, майката и бащата на Алис.

За пръв път баща ѝ щеше да присъства на годишнината от съдбовната автомобилна катастрофа — макар и мъртъв — което я

изпълни с раздразнение. На този ден тя винаги идваше, за да остане насаме с майка си и сестра си. Но сега и той щеше да е тук. А не го заслужаваше.

Вървяха по Алеята с тисовете в по-старата част на парка. Алис забави крачка, когато минаха покрай познатите надгробни плочи на семейство Шелтън. Чарлз и Елизабет бяха погребали и трите си деца — Сузи, невръстно бебе, може би родено мъртво, през 1866 г.; Уолтър, двегодишен, през 1868 г. и Карълайн, петгодишна, през 1874 г. Алис дръзко пробваше да почувства каква мъка е изпитвала Елизабет, като си представяше, че върху надгробните паметници са изписани имената на собствените ѝ деца. Никога не успяваше да задържи за дълго злокобните видения — Анна, посиняла и безмълвна при раждането; Том, мъртъв, вероятно след боледуване, с жълтата си пижама; и Лидия, скована и безжизнена, след като през деня е оцветявала картинки в детската градина. Въображението ѝ винаги отхвърляше подобни страховити картини и в съзнанието ѝ трите ѝ деца бързо оживяваха отново.

Елизабет е била на трийсет и осем години, когато починало последното ѝ дете. Алис се чудеше дали не се е опитала безуспешно да забременее отново, или пък дали двамата с Чарлз не са започнали да спят в отделни легла, твърде травмирани, за да рискуват поръчката на нова мъничка надгробна плоча. Чудеше се дали Елизабет, която бе надживяла с двайсет години Чарлз, бе успяла да намери утеха и мир в живота си.

Продължиха смълчани към гробовете на семейството ѝ. Паметниците бяха семпли и приличаха на гранитни кутии от обувки на великани, разположени в дискретна редица под клоните на лилав бук. Ан Лидия Дейли (1955–1972); Сара Луис Дейли (1931–1972); Питър Лукас Дейли (1932–2003). Най-ниските клонове на бука се извисяваха на поне три метра над тях и бяха обсипани от красиви, лъскави тъмнолилави листа през пролетта, лятото и есента. Но сега, през януари, голите черни клонки хвърляха дълги безформени сенки върху гробовете на близките ѝ и им придаваха злокобен вид. Всеки режисьор на филми на ужасите би останал очарован от това дърво през януари.

Джон хвана облечената ѝ в ръкавица ръка и двамата застанаха мълчаливо под бука. В по-топлите месеци се чуваше чуруликането на птици, звука от пръскачките, автомобилите на поддръжката и музика

от радиоприемниците в колите. Днес в гробището бе тихо, с изключение на далечното бръмчене на трафика отвъд портите на парка.

За какво ли си мислеше Джон, докато стояха тук? Никога не го бе питала. Той не бе имал възможност да се запознае с майка ѝ и сестра ѝ, тъй че едва ли мислеше надълго и нашироко за тях. Дали размишляваше за собствената си тленност и духовност? Или за нейните тленност и духовност? Дали се сецаше за своите родители и сестри, които още бяха живи? Или го занимаваха съвсем други мисли като експериментите му, лекциите и какво ще има за вечеря?

Как бе възможно да е болна от Алцхаймер? *Силна генетична предразположеност.* Ако майка ѝ бе доживяла до петдесет години, дали е щяла да се разболее? Или пък го бе наследила от баща си?

Като млад, той изпиваше огромни количества алкохол, без да изглежда особено пиян. Ставаше все по-затворен и мълчалив, но запазваше достатъчно от уменията си за общуване, за да си поръча още едно уиски, или за да настоява, че е напълно способен да шофира. Както вечерта, в която бе карал буика по шосе 93, бе се блъснал в дърво и бе убил жена си и по-малката си дъщеря.

Навикът му да пие си остана, но поведението му се промени преди около петнайсет години. Несвързаното, войнствено бръщолевене, отвратителната липса на лична хигиена, това, че не можеше да я познае — Алис бе предположила, че се дължат на алкохола, който най-накрая бе разял черния му дроб и бе изпържил мозъка му. Дали бе възможно да е страдал от болестта на Алцхаймер, без дори да знае? Не ѝ трябваше да види резултати от аутопсия. Всичко съвпадаше твърде точно, за да се заблуждава, и ѝ предоставяше идеалната мишена, върху която да хвърли вината.

Е, татко, доволен ли си сега? Наследила съм скапаната ти ДНК. Ще ни избиеш до крак. Какво е усещането да убиеш цялото си семейство?

Сърцераздиращият плач, в който избухна, би се сторил напълно нормален на страничен наблюдател — мъртвите ѝ родители и сестра, погребани в земята, падащият над гробището мрак, зловещият дъб. За Джон обаче със сигурност бе неочакван. Алис не бе проронила и сълза, когато баща ѝ почина миналия февруари, а скръбта по майка ѝ и сестра ѝ отдавна се бе притъпила с времето.

Джон я прегърна, без да я увещава да спре и без да дава знак, че би направил каквото и да било друго, освен да я държи в прегръдките си, докато се наплаче. Алис осъзна, че гробището ще затвори всеки момент. Осъзна, че вероятно е разтревожила Джон. Осъзна и че колкото и да плаче, няма да успее да пречисти увредения си мозък. Притисна лице във вълненото му палто и плака до изтощение.

Той взе главата ѝ в ръце и целуна мокрите ъгълчета на очите ѝ.

— Али, добре ли си?

Не, не съм добре Джон. Болна съм от Алцхаймер.

За миг Алис си помисли, че е изрекла думите на глас. Те обаче останаха единствено главата ѝ, но не защото се бяха оплели в плака и възли. Просто не можеше да ги каже на глас.

Представи си своето име върху надгробна плоча до тази на Ан. Предпочиташе да умре, отколкото да си изгуби ума. Вдигна очи към Джон, който я гледаше търпеливо и чакаше отговор. Как да му каже, че страда от болестта на Алцхаймер? Той обичаше ума ѝ. Как би могъл да я обича, ако изгуби това? Отново погледна към името на Ан, издълбано върху камъка.

— Просто имах много тежък ден.

Предпочиташе да умре, отколкото да му каже.

Искаше да се самоубие. Импулсивни мисли да отнеме живота си я заливаха и изтикваха всички други идеи, притискаха я в мрачен и отчаян ъгъл в продължение на дни. Но им липсваше издръжливост и в крайна сметка избледняваха до смътни хрумвания. Още не ѝ се умираше. Все още бе уважаван професор по психология в Харвардския университет. Можеше да чете, да пише и да ползва тоалетната без проблеми. Разполагаше с време. И трябваше да каже на Джон.

Алис седеше на дивана със сиво одеяло в скута, прегърнала колене и готова да повърне. Джон седеше на крайчеца на фотьойла срещу нея, напълно неподвижен.

— Кой ти каза? — попита той.

— Д-р Дейвис, невролог от Масачузетската болница.

— Невролог. Кога ходи при него?

— Преди десет дни.

Джон извърна глава и завъртя брачната си халка, докато се взираше в боята по стената. Алис затаи дъх и го изчака да я погледне отново. Може би вече никога нямаше да я погледне по същия начин. А може би щеше да ѝ се наложи да стаява дъх вечно. Тя се прегърна още по-силно.

— Той греши, Али.

— Не греши.

— Нищо ти няма.

— Напротив. Напоследък забравям.

— Всички забравят. Аз например все забравям къде съм си сложил очилата. Този доктор и на мен ли ще постави диагноза Алцхаймер?

— Нещата, които забравям, не са нормални. Не става въпрос за неволно тикнати някъде очила.

— Добре, забравяш, но навлизаш в критическата, подложена си на стрес, а смъртта на баща ти сигурно е възвърнала с нова сила скръбта по майка ти и Ан. Вероятно си депресирана.

— Не съм депресирана.

— Откъде знаеш? Клиничен психолог ли си? Трябва да отидеш при личната си лекарка, а не при този невролог.

— Ходих при нея.

— Каж ми точните ѝ думи.

— Според нея проблемите не се дължат на депресия или на менопаузата. Не успя да намери обяснение. Каза, че е възможно да не си dospивам. Искаше да изчакаме и да ме прегледа отново след няколко месеца.

— Виждаш ли? Просто не се грижиш достатъчно добре за себе си.

— Тя не е невролог, Джон. Спя достатъчно. А и ходих при нея през ноември. Минаха два месеца, а състоянието ми не се подобрява. Влошава се.

Алис се опитваше с един разговор да убеди Джон в нещо, което тя самата бе отричала в продължение на месеци. Започна с пример, за който той знаеше.

— Нали помниш, че не заминах за Чикаго?

— Това може да се случи на мен или на всеки от познатите ни. Графикът ни е изключително натоварен.

— Графикът ни винаги е бил изключително натоварен, но никога не съм забравяла за предстоящо пътуване. Не просто си изпуснах самолета, но забравих изцяло и за конференцията, за която се подготвях цял ден.

Джон мълчеше. Имаше невъобразими тайни, които той не знаеше.

— Не се сещам за дадени думи. Напълно забравих темата на лекцията, която трябваше да изнеса, докато отида от кабинета си до аудитория. Следобед не разбирам защо сутринта съм записала дадено нещо в списъка си със задачи.

Алис виждаше, че Джон я гледа недоверчиво. Преумора, стрес, тревоги. Нормално, нормално, нормално.

— На Бъдни вечер не направих пудинг, защото не успях да си спомня нито една стъпка от рецептата. Просто не я помнех, а приготвям този сладкиш всяка година още от малка.

Алис излагаше изненадващо непоклатими аргументи срещу себе си. За съдебен състав, съставен от нейни колеги, това вероятно щеше да е достатъчно. Но Джон я обичаше.

— Стоях пред „Нинис“ на площад „Харвард“ и нямах никаква представа как да стигна до къщи. Не знаех къде се намирам.

— Кога се случи това?

— През септември.

Бе изкопчила думи от устата му, но не бе пропукала по никакъв начин твърдата му увереност, че душевното ѝ здраве е непокътнато.

— Това не е всичко. Ужасявам се като си помисля, че забравям неща, за които дори нямам представа.

Изражението на Джон се промени, сякаш бе зърнал нещо важно в подобна на петно на Роршах проба РНК върху предметно стъкло.

— Жената на Дан — каза той по-скоро на себе си.

— Моля?

Нещо в него се пропука. Алис го видя. Вероятността да е болна се прокрадна в изражението му и разклати увереността му.

— Имам да прочета едни неща, след което искам да говоря с невролога ти.

Без да я погледне, той стана и се качи в кабинета си на горния етаж, като я остави сама на дивана, прегърнала коленете си с усещането, че всеки момент ще повърне.

ФЕВРУАРИ 2004 Г.

Петък:

Изпий си лекарствата сутринта ✓

Среща на катедрата, 9:00 ч, стая 545 ✓

Отговори на имейлите ✓

Курс по Мотивация и емоционално възпитание, 13:00 ч, Научен център, аудитория В (лекция „Хомеостаза и пориви“) ✓

Преглед при генетичния консултант (Джон знае часа и мястото)

Изпий си лекарствата вечерта

Стефани Арън беше генетичният консултант от Отделението по нарушения в паметта на Масачузетската многопрофилна болница. Тя имаше дълга до раменете черна коса и извити вежди, които говореха за любопитство и откритост. Поздрави ги с топла усмивка.

— И така, разкажете ми какво ви води тук — каза Стефани.

— Наскоро на съпругата ми й казаха, че е болна от Алцхаймер и искаме да си направим изследвания за APP, PS1 и PS2 мутации.

Джон се бе подготвил добре. Прекара последните няколко седмици забил нос в книги по молекулярна етиология на болестта на Алцхаймер. Една от основните причини за ранната форма на заболяването бяха зловредни протеини, дължащи се на някой от тези три мутирали гена.

— Алис, какво се надяваш да научиш от тези изследвания? — попита Стефани.

— Струват ми се добър начин да се потвърди диагнозата ми. Определено е за предпочитане пред мозъчна биопсия или аутопсия.

— Тревожиш се, че диагнозата ти може да е грешна ли?

— Смятаме, че това е напълно възможно — отвори Джон.

— Добре, нека първо обсъдим какво би означавало ако резултатите от изследването за мутации са положителни или отрицателни. Тези мутации имат пълна пенетрантност. Тоест, ако установим, че имаш мутации в APP, PS1 или PS2, това ще е неоспоримо доказателство за диагнозата ти. Ако обаче резултатите са отрицателни, нещата стават доста сложни. Не можем да заключим със сигурност какво би означавало това. Около петдесет процента от хората с ранна форма на Алцхаймер нямат мутации в нито един от трите гена. Това не означава, че не са болни, или че причините за заболяването не са генетични. В тези случаи просто не знаем в кой ген е възникнала мутацията.

— Процентът при пациенти на нейната възраст не е ли по-скоро около десет? — попита Джон.

— За нейната възраст цифрите действително не са много точни. Но ако изследванията на Алис са отрицателни, за съжаление не можем да кажем със сигурност дали страда от тази болест. Възможно е просто да попада сред малкия процент, които имат мутация в неустановен ген.

Обяснението на Стефани звучеше също толкова правдоподобно, ако не и повече, когато се вземеше предвид заедно с мнението на д-р Дейвис. Алис знаеше, че Джон съзнава това, но тълкуваше нещата според нулевата хипотеза „Алис не е болна от Алцхаймер, животът ни не е съсипан“, за разлика от Стефани.

— Алис, разбираш ли какво ти казах? — попита тя.

Макар контекстът напълно да оправдаваше въпроса, Алис се подразни и осъзна, че подобен подтекст ще присъства във всичките ѝ разговори занапред. Способна ли е да разбере какво ѝ казват? Дали не се съгласява, защото мозъкът ѝ е твърде увреден и мисълта ѝ замъглена? Винаги се бяха отнасяли към нея с голямо уважение. Ако острият ѝ ум постепенно се заменеше от психично заболяване, какво щеше да замени голямото уважение? Жалост? Снизхождение? Срам?

— Да — отвърна тя.

— Искам също да изясним и че ако резултатите покажат наличието на генна мутация, това няма да промени лечението и развитието на болестта.

— Разбирам.

— Добре. Тогава да започнем с информация за семейството ти. Родителите ти живи ли са?

— Не. Майка почина в автомобилна катастрофа на четирийсет и една години, а баща ми умря миналата година, на седемдесет и една, от чернодробна недостатъчност.

— Докато бяха живи, имали ли са проблеми с паметта? Някой от тях да е показвал признаци на деменция или промяна в поведението?

— Всичко с майка си бе наред. Баща ми беше алкохолик открай време. Той по принцип бе спокоен човек, но с напредването на възрастта избухваше все по-често и стана невъзможно да водиш нормален разговор с него. През последните няколко години дори ми се струва, че не знаеше коя съм.

— Преглеждал ли се е при невролог?

— Не. Мислех си, че е заради алкохола.

— Кога започнаха промените?

— Малко след като навърши петдесет.

— Всеки ден се напиваше до несвяст. Умря от цирроза, а не от Алцхаймер — вметна Джон.

Алис и Стефани замълчаха, оставиха го да си мисли каквото си иска и продължиха нататък.

— Имаш ли братя и сестри?

— Единствената ми сестра загина шестнайсетгодишна в автомобилната катастрофа заедно с майка. Нямам братя.

— А лели, чичовци, братовчеди, баби и дядовци?

Алис разказа малкото, което знаеше за начина, по който бяха починали бабите ѝ и дядовците и другите ѝ роднини.

— Ако нямаш въпроси, сестрата ще дойде да ти вземе кръв. Ще изпратим пробата за изследване и ще получим резултатите след две седмици.

Алис гледаше през прозореца на колата, докато минаваха по „Стороу драйв“. Навън бе мразовито и вече тъмно в 17:30 ч, а по бреговете на река Чарлз не се виждаха смелчаци, излезли в студа. Нямаше никакви признаци на живот. Джон не бе пуснал радиото. Нямаше нищо, което да я разсее от мислите за увредена ДНК и загиваща мозъчна тъкан.

— Резултатите ще са отрицателни, Али.

— Това обаче няма да промени нищо. Няма да означава, че не съм болна.

— Така е, но ще увеличи вероятността проблемът да е друг.

— Какъв например? Ти лично говори с д-р Дейвис. Той вече ме изследва за всички възможни причини за деменция.

— Виж, според мен прибърза с ходенето при невролог. В симптомите ти той вижда Алцхаймер, защото така е обучен. Не означава обаче, че е прав. Помниш ли когато миналата година си удари коляното? Ако беше отишла при ортопед, той щеше да види скъсано сухожилие или износена става и щеше да настоява за операция. Защото е хирург, а хирурзите смятат операцията за единствено решение. Вместо това ти просто спря да тичаш за две седмици, не натоварваше крака, пи ибупрофен и се оправи. Мисля, че си изтощена и подложена на силен стрес. Смятам, че промените, свързани с менопаузата, всяват хаос в психиката ти и те депресират. Можем да се справим с всичко това, Али, просто трябва да го направим стъпка по стъпка.

Доводите на Джон звучаха съвсем разумно. Вероятността на нейната възраст да се разболеете от Алцхаймер бе малка. Навлизаше в менопауза и бе много уморена. А може би наистина бе депресирана. Това би обяснило защо не се опита по-упорито да отхвърли диагнозата, защо не се бе борила със зъби и нокти срещу дори най-дребния намек, че е обречена. Това определено не бе характерно за нея. Може би действително бе просто стресирана, уморена, повлияна от менопаузата и депресирана. Може би не бе болна от Алцхаймер.

Четвъртък:

7:00, Изпий си лекарствата сутринта ✓

Напиши доклада по психономика ✓

11:00, Среца с Дан в кабинета ми ✓

12:00, Обеден семинар, стая 700 ✓

15:00, Час при генетичния консултант (Джон знае
подробностите)

20:00, Вземи си лекарствата вечерта

Стефани седеше на бюрото, когато влязоха, но този път не им се усмихна.

— Преди да обсъдим резултатите от изследването, искате ли отново да преговорим информацията от миналия път? — попита тя.

— Не — отвърна Алис.

— Все още ли желаете да чуete резултатите?

— Да.

— Алис, съжалявам, но имаш мутация в PS1.

Ето го неоспоримото доказателство, поднесено неподправено, без захар, сол или вода. И то прогори диря в цялото ѝ тяло. Дори да започнеше да приема коктейл от естрогензаместващи лекарства, „Ксанакс“ и „Прозак“ и да прекара следващите шест месеца с по дванайсет часа сън на ден в санаториума „Каньон Ранч“, нищо нямаше да се промени. Страдаше от болестта на Алцхаймер. Искаше да погледне към Джон, но не намери сили да обърне глава.

— Както вече ви казах, това е автозомална доминантна мутация; сигурен знак за Алцхаймер е, тъй че резултатите съвпадат с диагнозата, която са ти поставили.

— Какъв е процентът на сгрешени резултати на лабораторията? В коя лаборатория са направили изследването? — попита Джон.

— В „Атина Диагностикс“, където имат над 99% точност при установяването на тази мутация.

— Джон, резултатът не е грешен — каза Алис.

Сега успя да го погледне. Лицето му, обикновено ъгловато и с решително изражение, сега ѝ се стори отпуснато и непознато.

— Съжалявам, знам, че ви се иска диагнозата да се окаже погрешна.

— Това какво означава за децата ни? — попита Алис.

— Да, ще трябва да обсъдим подробно този въпрос. На каква възраст са?

— Всичките са на по двайсет и няколко години.

— Значи все още не проявяват симптомите. За всяко от децата ви има 50% шанс да е наследило тази мутация, която от своя страна предизвиква болестта 100%. Възможно е да се направят генетични изследвания преди симптомите да се проявят, но има много неща,

които трябва да се вземат предвид. Дали е нужно да разполагат с тази информация? Как това ще промени живота им? Как би повлияло на отношенията помежду им, ако някое има мутацията, а друго я няма? Алис, те знаят ли за диагнозата ти?

— Не.

— Скоро ще трябва да им кажеш. Наясно съм, че ще е трудно, особено след като вие двамата все още свиквате с тази мисъл. Но с такова прогресиращо заболяване няма да можеш да отлагаш дълго. Или предпочиташ да оставиш това на Джон?

— Не, аз ще им кажа — заяви Алис.

— Някое от децата ви има ли свои деца?

Анна и Чарли.

— Все още нямат — отвърна Алис.

— Ако планират да имат, е много важно да знаят. Събрала съм малко писмена информация, която можете да им дадете. Ето визитната ми картичка и визитката на психолог, който се занимава специално със семейства, преминали през генетични изследвания и с поставена диагноза. Имате ли други въпроси?

— Не, нищо не ми хрумва.

— Съжалявам, че резултатите не са такива, на каквито се надяваше.

— Аз също.

Никой от двамата не проговори. Качиха се в колата, Джон плати на служителя на паркинга и излязоха на „Стороу драйв“ в пълно мълчание. За втора поредна седмица заради студения вятър температурите бяха минусови. Тичащите за здраве бяха принудени да си стоят у дома и да бягат на пътеки или просто да изчакат по-благоприятни атмосферни условия. Алис мразеше да бяга на пътека. Седнала на пасажерското място, тя зачака Джон да каже нещо. Но той не продума, а плака по целия път до къщи.

МАРТ 2004 Г.

Алис отвори капачето с надпис „Понеделник“ на пластмасовата кутия за хапчета, разделена на гнезда за всеки ден от седмицата, и изсипа в шепата си седем малки таблетки. Джон влезе целенасочено в кухнята, но щом видя какво държи тя в ръка, се обърна на пети и излезе, все едно бе заварил майка си гола. Той отказваше да гледа как Алис си пие лекарствата. Дори да разговаряха, щом тя извадеше пластмасовата кутийка със седемте отделения, той излизаше от стаята. И разговорът приключваше.

Алис преглътна хапчетата с три глътки твърде горещ чай и си изгори гърлото. И на нея не ѝ бе приятно. Седна на кухненската маса, започна да духа чая и се заслуша в стъпките на Джон в спалнята над главата ѝ.

— Какво търсиш? — провикна се тя.

— Нищо — долетя отговорът му.

Вероятно тършуваше за очилата си. През последния месец след като излязоха резултатите от генетичните изследвания, той спря да я пита виждала ли е очилата и ключовете му, макар Алис да знаеше, че продължава да забравя къде ги е оставил.

Джон влезе в кухнята с бърза, припряна крачка.

— Имаш ли нужда от помощ?

— Не.

Алис се зачуди на какво ли се дължи тази нова, инатлива самостоятелност. Дали се опитваше да ѝ спести умственото натоварване, като се стараяше сам да открива нещата, които бе запилял? Или просто го бе срам да помоли за помощ болна от Алцхаймер? Тя отпиваше от чая, втренчена в картината на ябълка и круша, която висеше на стената поне от десет години, и го слушаше как преглежда писма и други хартии на шкафа зад гърба ѝ.

Джон мина покрай нея и излезе в предния коридор. Чу вратата на килера да се отваря. Чу вратата на килера да се затваря. Чу как чекмеджетата на масичката в коридора се отварят и затварят.

— Готова ли си? — провикна се той.

Тя допи чая и излезе в коридора. Джон си бе облякъл палтото, очилата стояха вдигнати на темето сред разрошената му коса, а в ръката си държеше ключовете.

— Да — отвърна Алис и го последва навън.

Ранната пролет в Кеймбридж бе променлива и страшно измамна. По дърветата още нямаше напъпили листа, лалетата още не бяха достатъчно смели или глупави, за да подадат глави през хваналия кора сняг, навалял преди месец, а за фон не се чуваше пролетният хор на дървесните жаби. Улиците си оставаха стеснени от обрамчилите ги почернели от изгорели газове снежни преспи. Каквото се стопеше в сравнително топлите обедни часове, замръзваше, щом температурата паднеше рязко в късния следобед, и алеите в Харвардския университет и тротоарите в града се превръщаха в опасни пътеки от черен лед. Датата на календара само караше всички да се чувстват обидени и излъгани, тъй като знаеха, че навсякъде другаде вече е пролет и там хората носеха блузи с къс ръкав и ги будеше чуруликането на червеношийки. Тук студът и негодите сякаш нямаха намерение да отпуснат хватката си, а единствените птици, които Алис чуваше, докато вървяха към университета, бяха враните.

Джон се бе съгласил да я изпраща до Харвард всяка сутрин, след като Алис му бе споделила, че се страхува да не се изгуби. В действителност тя просто искаше отново да прекарва повече време с него, да възроди някогашния им сутрешен ритуал. За съжаление, след като прецениха, че рискът да я прегازی кола е по-малък, отколкото да се пребие след подхлъзване по заледените тротоари, двамата вървяха един зад друг по улицата и не разговаряха.

В десния ѝ ботуш влезе камъче. Алис размишляваше дали да спре на пътя, за да го извади, или да изчака, докато стигнат „При Джери“. За да си свали ботуша, щеше да се наложи да балансира на един крак на улицата и да извади другия да мръзне на студа. Реши да изтърпи неудобството за оставащите две пресечки.

Разположено на „Масачузетс авеню“ между площадите „Портър“ и „Харвард“, кафене „При Джери“ се бе превърнало в институция за пристрастените към кофеина дълго преди нашествието на „Старбъкс“. Менюто, съдържащо кафе, чай, закуски и сандвичи, написано с печатни букви с тебешир върху дъска зад щанда, си бе същото като в

студентските години на Алис. Промяна търпяха единствено цените срещу тях, обрамчени от тебеширен прах във формата на правоъгълна училищна гъба и изписани с почерк, различен от онзи на стоките. Алис се взря озадачено в менюто.

— Добро утро, Джес, кафе и кифла с канела, ако обичаш — каза Джон.

— И за мен същото — рече Алис.

— Ти не обичаш кафе — възрази Джон.

— Напротив.

— Не е вярно. За нея чай с лимон.

— Искам кафе и кифла.

Джес погледна към Джон, за да провери дали словесната престрелка ще продължи, но огънят спря.

— Добре, значи две кафета и две кифли — каза тя.

Когато излязоха навън, Алис отпи от чашата си. Кафето беше горчиво, неприятно на вкус и изобщо не отговаряше на хубавия аромат.

— Харесва ли ти кафето? — попита Джон.

— Превъзходно е.

Докато вървяха към университета, Алис пиеше от отвратителната течност, само за да го дразни. Нямахше търпение да остане сама в кабинета си, за да изхвърли остатъка от проклетата напитка. Освен това отчаяно искаше да извади камъчето от ботуша си.

След като свали ботушите си и изхвърли кафето в кошчето, тя се зае да провери електронната си поща. Първо отвори имейл от Анна.

Здрасти, мамо,

Много бихме искали да дойдем на вечеря, но тази седмица няма да успеем заради делото на Чарли. Става ли да я отложим за следващата? В кои дни сте свободни с татко? Ние можем всяка вечер, освен в четвъртък и петък.

Анна

Алис се взря в страховитото примигващия курсор на екрана и се опита да си представи думите, които ще използва в отговора си.

Преобразуването на мислите в изрази, изречени на глас, написани с мастило или чрез компютърната клавиатура, често изискваше съзнателно усилие и концентрация от нейна страна. А не бе много уверена и в правописа на думи, за чието майсторско владение някога бе получавала златни звездички и похвали от учителите.

Телефонът иззвъня.

— Здравей, мамо.

— О, чудесно, че се обаждаш. Тъкмо се канех да отговоря на имейла ти.

— Не съм ти изпращала имейл.

Разколебана, Алис прочете отново съобщението на екрана.

— Току-що го прочетох. Чарли имал дело за следващата седмица...

— Мамо, аз съм Лидия.

— О, защо си станала толкова рано?

— Винаги ставам по това време. Искях да ви звънна снощи, но при вас вече бе станало твърде късно. Получих страхотна роля в пиесата „Спомен за водата“. Режисьорът е невероятен и ще изнесем шест представления през май. Мисля, че постановката ще се получи много добре, а и с този режисьор ще привлече доста внимание. Нали с татко ще дойдете да ме гледате?

По възходящата интонация на Лидия и последвалото мълчание Алис разбра, че е неин ред да говори, но все още осмисляше какво бе казала дъщеря ѝ. Поради липсата на визуален контакт със събеседника, телефонните разговори често я объркваха. Думите някак си се сливаха, трудно ѝ бе да предвиди и да следи рязката смяна на темата и съответно не разбираше какво ѝ говорят. Макар с писмената комуникация да срещаше друг вид проблеми, можеше да ги прикрие, тъй като не се налагаше да отговаря веднага.

— Ако не искаш, просто ми кажи... — рече Лидия.

— Не, напротив, искам, но...

— Или ако си много заета, все тая. Знаех си, че трябва да се обадя на татко.

— Лидия...

— Няма значение, трябва да затварям.

Лидия затвори тъкмо когато Алис се канеше да ѝ каже, че ще говори с Джон и че ако той успее да се освободи от работа, тя ще

дойде с удоволствие. Ако той обаче не можеше да отсъства, тя нямаше как да отиде сама до другия край на страната и щеше да се наложи да си намери оправдание. Тъй като се страхуваше да не се изгуби далеч от къщи, Алис започна да отбягва всякакви пътувания. Бе отказала покана да изнесе лекция в университета „Дюк“ следващия месец и бе изхвърлила регистрационния формуляр за езикова конференция, на която ходеше всяка година още откакто бе студентка. Искаше да гледа пиесата на Лидия, но този път присъствието ѝ изцяло зависеше от това дали Джон ще е свободен.

Алис вдигна слушалката с намерение да позвъни на Лидия, но размисли и я сложи обратно. Затвори останалия без отговор имейл от Анна и отвори ново съобщение, което да изпрати на Лидия. Взря се в мигащия курсор със застинали над клавиатурата пръсти. Днес батериите на мозъка ѝ изглежда бяха изтощени.

— Хайде! — подкани се тя и ѝ се искаше да може да забодее два кабела за подаване на ток в главата си и да получи здрав прилив на енергия.

Днес нямаше време за Алцхаймер. Имаше да отговаря на имейли, да напише молба за отпускане на субсидия, да изнесе лекция и да присъства на семинар. А след края на работния ден възнамеряваше да излезе да бяга. Може би малко раздвижване щеше да избистри ума ѝ.

Алис пхна в чорапа си листче, върху което бяха изписани името, адреса и телефонния ѝ номер. Разбира се, ако се объркаше толкова, че да забрави пътя до дома си, вероятно нямаше да се сети, че носи полезната информация в себе си. Но все пак взимаше тази предпазна мярка.

Бягането вече все по-рядко успяваше да проясни ума ѝ. Всъщност, напоследък все по-често имаше чувството, че тича физически след отговорите на безконечен поток от изплъзващи ѝ се въпроси. И колкото и да напругаше сили, все не успяваше да ги догони.

Какво да правя? Пиеше си лекарствата, спеше по шест-седем часа всяка нощ и се бе вкопчила в нормалното си всекидневие в Харвард. Чувстваше се като измамница, представяща се за професор в университета, който не страдеше от дегенеративно заболяване на

нервната система и работеше всеки ден, сякаш всичко бе наред и щеше да продължава да е така.

В професионалния живот на един преподавател нямаше много начини за измерване на всекидневната му работа. На Алис не ѝ се налагаше да води счетоводни отчети, да произвежда зададена квота от нещо или да предава определен брой доклади. При нея имаше място за грешка, но колко голяма точно? В крайна сметка способността ѝ да работи щеше да се влоши дотолкова, че околните да забележат и да не могат да толерират. Искаше да напусне Харвард преди това, преди да тръгнат клюките и изпълнените със съжаление коментари, но нямаше как да предвиди кога точно ще се случи.

И макар мисълта да остане на работа, след като състоянието ѝ се влоши сериозно, да я ужасяваше, напускането на университета я плашеше много повече. Коя щеше да е тя, ако не беше професор по психология в Харвард?

Дали трябваше да се опита да прекарва колкото се може повече време с Джон и децата? Какво би означавало това на практика? Да седи до Анна, докато тя пише отчетите си, да върви след Том по време на визитациите му и да гледа Лидия на репетиции ли? Как да им каже, че за всеки от тримата има 50% вероятност един ден да преживеят същото? Ами ако кажеха, че тя е виновна, и я намразеха, както тя бе винила и мразила баща си?

На Джон му бе твърде рано за пенсия. Колко време би могъл да отсъства от работа реалистично, без да съсипе кариерата си? А колко време ѝ оставаше на нея самата? Две години? Или двайсет?

Макар болестта на Алцхаймер да се задълбочаваше по-бързо при пациенти с ранната ѝ форма, те обикновено живееха със заболяването много по-дълго в сравнение със заболялите в по-късна възраст, тъй като тази умствена болест се настаняваше в сравнително млади и здрави тела. Алис може би щеше да живее до последната, най-жестока фаза. Нямаше да може да се храни, да говори, да разпознава Джон и децата. Щеше да лежи, свита в зародишна поза и, тъй като щеше да забрави как да преглъща, щеше да се разболее от пневмония. А Джон, Анна, Том и Лидия щяха да решат, че е най-добре да не ѝ дават антибиотици, гузни, че изпитват облекчение най-накрая нещо да убие тялото ѝ.

Алис спря да тича, преви се напред и повърна лазанята, която бе изяла на обед. Щяха да минат още няколко седмици, докато снегът се стопи и я отмие.

Знаеше точно къде се намира. На път за къщи пред епископалната църква „Вси светии“ на няколко пресечки от дома си. Знаеше точно къде е, но през живота си не се бе чувствала толкова изгубена. Камбаните забиха със звън, който ѝ напомни за часовника на баба ѝ и дядо ѝ. Тя завъртя желязната топка на доматеночервената врата и последва порива си да влезе вътре.

С облекчение установи, че църквата е празна, защото не си бе измислила логично оправдание да е тук. Майка ѝ беше еврейка, но баща ѝ бе настоял двете с Ан да бъдат възпитани в католицизма. Тъй че като дете Алис бе ходила всяка неделя на литургия, получаваше причастие, изповядваше се и бе кръстена, но понеже майка ѝ не взимаше участие в тези ритуали, тя от малка започна да се съмнява във вярата. И тъй като не получи задоволителен отговор нито от баща си, нито от Католическата църква, така и не бе станала истински вярваща.

Светлината от уличните лампи навън се просмукваше през готическите прозорци с витражи и осветяваше почти целия интериор. На всяко от цветните стъкла Исус, облечен с роба в червено и бяло, бе изобразен като пастир или лечител, сътворяващ чудо. Надпис отдясно на олтара гласеше: „Бог е нашето убежище и сила. На него се уповаваме в беда“.

Едва ли имаше по-голяма беда от тази, в която тя бе изпаднала, и много ѝ се искаше да помоли за помощ. Но се чувстваше като натрапник — недостойна неверница. Коя бе тя, че да моли за помощ Бог, в който дори не бе сигурна, че вярва, от църква, за която не знаеше нищо?

Алис затвори очи, заслушана в успокояващия като океански вълни шум на далечния трафик, и се опита да отвори съзнанието си. Не помнеше колко време седя на тапицираната с кадифе скамейка в студената сумрачна църква в очакване на отговор. Но така и не го получи. Поседя още малко с надеждата, че някой свещеник или мирянин ще влезе и ще я попита защо е дошла. Сега вече си бе измислила логично оправдание. Но никой не дойде.

Сети се за визитните картички, които д-р Дейвис и Стефани Арън ѝ бяха дали. Може би бе добре да поговори със социален работник или с психолог. Може би те щяха да ѝ помогнат. И тогава я споходи ясен и простиичък отговор.

Да поговори с Джон.

Алис осъзна, че не е въоръжена за атаката, която я посрещна, щом прекрачи прага.

— Къде беше? — попита я Джон.

— Излязох да потичам.

— И през цялото това време тича?

— Ходих и на църква.

— На църква? Не издържам, Али. Виж, ти не пиеш кафе и не ходиш на църква.

Дъхът му миришеше на алкохол.

— Днес направих и двете.

— Имаме уговорка за вечеря с Боб и Сара. Наложих се да им се обадя и да отменя гостуването, забрави ли?

Вечеря с приятелите им Боб и Сара. Беше си го отбелязала в календара.

— Забравих. Болна съм от Алцхаймер.

— Нямах никаква представа къде си, дали не си се изгубила. Трябва да започнеш да носиш телефона със себе си непрекъснато.

— Не мога да го взимам, когато тичам. Нямам джобове.

— Тогава си го залепи с тиксо на главата, не ме интересува, нямам намерение да преживявам това всеки път, когато забравиш, че имаш ангажимент.

Алис го последва в хола. Джон седна на дивана, взе чашата си в ръка и не вдигна очи към нея. По челото му бяха избили капчици пот като капчиците по запотеното стъкло на чашата. Алис се поколеба, но седна в скута му, прегърна го през раменете така, че докосваше с длани лактите си, долепи ухо до неговото и си изля душата.

— Съжалявам, че съм болна. Не мога да понеса мисълта, че ще продължа да се влошавам, че един ден ще те погледна, ще погледна лицето, което толкова обичам, и няма да те позная.

Тя прокара длани по очертанията на челюстта и брадичката му и погали бръчиците, които се появяваха в ъгъла на очите му, когато се смееше, и които напоследък не бе виждала. Избърса потта от челото му и сълзите от очите му.

— Задушавам се, когато си помисля за това. Но е неизбежно. Не знам колко време още ще те познавам. Трябва да обсъдим какво ни очаква.

Джон изпи чашата до дъно и осмука останалия по кубчетата лед алкохол. След това я погледна уплашено, с искрена мъка в очите, която Алис виждаше за пръв път.

— Не знам дали ще мога.

АПРИЛ 2004 Г.

Колкото и умни да бяха, не можеха да съставят конкретен дългосрочен план. Съществуваха твърде много неизвестни, за да могат просто да пресметнат „х“, а най-важната от тях бе „Колко бързо ще напредне болестта?“. Преди шест години двамата си бяха взели година почивка от лекции, за да напишат „От молекулите до съзнанието“, и им оставаше още една година, докато отново получат право на творчески отпуск. Алис щеше ли да издържи до тогава? Засега бяха решили тя да довърши семестъра и да избягва пътувания, когато е възможно, след което да прекарат цялото лято на Кейп Код. Успяха да си направят планове само до август.

И се разбраха все още да не казват на никого, освен на децата. Това неизбежно разкритие, разговорът, от който най-много се страхуваха, щеше да се проведе тази сутрин на закуска от гевреци, плодова салата, мексиканска фритата, коктейли „Мимоза“ и шоколадови яйца.

От доста години не се бяха събирали всички за Великден. Анна понякога прекарваше празниците със семейството на Чарли в Пенсилвания, Лидия си бе оставала в Ел Ей през последните няколко години, а преди това се бе запиляла някъде из Европа, а преди няколко години Джон бе ходил на конференция в Болдър. Наложил се доста да увещават Лидия да се прибере за празника тази година. Бе заявила, че тъй като са в разгара на репетиции, няма да може да отдели време за толкова дълъг полет, но Джон я бе убедил да си вземе два дни почивка и ѝ бе платил самолетните билети.

Анна отказа да пие „Мимоза“ или „Блъди Мери“ и вместо това прокара карамелените яйца, които ядеше като пуканки, с чаша вода с лед. Но преди някой да успее да попита дали е бременна, тя започна да разказва надълго и нашироко за предстоящата ѝ процедура за изкуствено осеменяване.

— Ходихме при специалист по репродуктивно здраве в болница „Бригам“ и той не откри причина защо не мога да зачена.

Яйцеклетките ми са здрави, всеки месец имам овулация и спермата на Чарли е наред.

— Анна, мисля, че не искат да слушат за спермата ми — рече Чарли.

— Ами вярно е и е страшно изнервящо. Ходих дори на акупунктура, но и тя не даде резултат. Макар че спрях да получавам мигрена. Във вторник започват да ми бият инжекции с фоликулостимулиращ хормон, а следващата седмица ще приемам нещо, което ще помогне за отделянето на яйцеклетките, и ще ме оплодят със спермата на Чарли.

— Анна — повтори Чарли.

— Какво толкова? Такава е процедурата и следващата седмица се надявам вече да съм бременна!

Алис се усмихна насила и скри изпълнилият я ужас зад стиснати зъби. Симптомите на Алцхаймер се проявяваха чак след детеродна възраст, чак след като увреденият ген неволно бе предаден на следващото поколение. Как щеше да постъпи, ако знаеше, че носи този ген, тази съдба, във всяка клетка от тялото си? Дали щеше да зачене тези деца, или да вземе мерки, за да предотврати появата им? Щеше ли да поеме риска и да остави всичко в ръцете на случайността на мейозата? Нейните кехлибарени очи, орловият нос на Джон и нейният пресенилин-1. Естествено, сега не можеше да си представи живота си без децата. Но преди да роди, преди да изпита първичната и необяснима любов към тях, дали щеше да реши, че е по-добре за всички да не зачева? Как би постъпила Анна?

Том влезе и се извини за закъснението. Не водеше новата си приятелка. Още по-добре. Днес трябваше да е само семейството. А и Алис не помнеше името ѝ. Том се втурна към трапезарията, вероятно разтревожен, че не е останало нищо за ядене, след което се върна в хола с усмивка на лице и чиния, отрупана с по малко от всичко. Той седна на дивана до Лидия, която държеше сценарий в ръка и със затворени очи произнасяше безмълвно репликите си. Всички бяха тук. Време бе.

— С баща ви имаме да ви кажем нещо важно и изчакахме, докато се съберете и тримата.

Алис погледна към Джон. Той кимна и стисна ръката ѝ.

— От известно време имам проблеми с паметта и през януари ми поставиха диагноза „ранна форма на Алцхаймер“.

Часовникът върху полицата на камината тиктакаше силно, все едно някой бе усилил звука му, както когато къщата бе празна. Том бе застинал с вилица фритата, вдигната към устата. Май трябваше да го изчакат да закуси.

— Сигурна ли си, че е Алцхаймер? Потърси ли второ мнение? — попита Том.

— Направиха ѝ генетични изследвания. Има мутация в пресенилин-1 — отвърна Джон.

— Автозомално доминантна ли е?

— Да.

Джон каза и още нещо на Том, но само с поглед.

— Какво означава това? Татко, какво му каза? — попита Анна.

— Означава, че има петдесет процента вероятност и ние да се разболеем от Алцхаймер — отвърна Том.

— А бебето ми?

— Още не си бременна — сряза я Лидия.

— Анна, ако си наследила мутацията, същото важи и за децата ти. За всяко от тях вероятността да я наследи също е петдесет процента — обясни Алис.

— Тогава какво? Ще си направим ли изследвания? — попита Анна.

— Ако искате — отвърна майка ѝ.

— О, боже, ами ако имам мутацията? Тогава и бебето ми може да я наследи! — рече Анна.

— Докато децата ни пораснат, вероятно вече ще има лек — намеси се Том.

— Но за нас няма шанс, това ли искаш да кажеш? Значи децата ми ще са добре, а аз ще съм безмозъчно зомби, така ли?

— Анна, достатъчно! — отсече Джон.

Бе стиснал зъби, с почервеняло лице. Преди десетилетие щеше да прати Анна в стаята ѝ. Сега обаче той стисна Алис за ръка и потропа нервно с крак. В толкова много отношения бе станал безпомощен.

— Съжалявам — каза Анна.

— Има много голяма вероятност докато станете на моите години, вече да разполагаме с процедури за превенция. Това е една от причините, поради които е добре да знаете дали имате мутацията. Така ще можете да започнете да приемате лекарства много преди да се появят симптомите, и да се надяваме, че всичко с вас ще е наред — рече Алис.

— Мамо, а теб как ще те лекуват? — попита Лидия.

— Изписаха ми антиоксидантни витамини, аспирин, статин и два невротрансмитера.

— За да попречат на развитието на болестта ли?

— Може би за известно време, но лекарите не знаят със сигурност.

— А лекарствата, които в момента са в процес на изпитания? — попита Том.

— Проучвам ги — отвърна Джон.

Джон бе започнал да се среща с лекари и учени от Бостън, които изследваха молекулярната етиология на болестта на Алцхаймер, и събираше мнения доколко обещаващи са лекарствата, които в момента бяха в процес на клинични изпитания. Джон се занимаваше с изследвания върху ракови клетки, а не бе невробиолог, но разбираше напълно престъпните молекули, нападащи друг организъм. Всички говореха на един и същ език — свързване на рецептори, фосфорилиране, регулиране на транскрипцията, омрежени с клатрин ямки, секретата. Също като притежанието на карта за престижен клуб, работата в Харвард му даваше незабавно право на достъп до най-големите светила сред учените, изследващи болестта на Алцхаймер в Бостън. Ако съществуваше или се разработваше по-добро лечение, Джон щеше да го открие.

— Мамо, ти обаче изглеждаш съвсем здрава. Явно сте хванали болестта в самото начало, иначе дори не бих разбрал, че има някакъв проблем — отбеляза Том.

— Аз обаче разбрах — заяви Лидия. — Не знаех, че е Алцхаймер, но усетих, че нещо не е наред.

— Как? — попита Анна.

— Например понякога мама говори безсмислици по телефона и често повтаря едно и също. Или забравя какво съм й казала преди пет минути. А и не помни как се приготвя коледния пудинг.

— Кога започна да го забелязваш? — попита Джон.

— Поне преди година.

Алис не успя да проследи симптомите чак дотогава, но повярва на Лидия. И усети унижението на Джон.

— Искам да знам дали съм наследила болестта. Искам да се изследвам. Вие не искате ли? — попита Анна.

— Мисля, че ще е ми е по-трудно да живея в неизвестност, отколкото да разбере — отвърна Том.

Лидия затвори очи. Всички зачакаха. На Алис ѝ мина абсурдната мисъл, че си припомня реплики или е заспала. След неловка тишина, Лидия отвори очи и заяви:

— Аз не искам да знам.

Лидия правеше всичко наопаки.

В Уилям Джеймс Хол бе необичайно тихо. Характерното бърборене на студентите по коридорите — въпроси, спорове, шеги, оплаквания, хвалби, флиртове — липсваше. Пролетната сесия обикновено водеше до масово преместване на студентите от учебните сгради в общежитията и читалните на библиотеките, но тя започваше чак след седмица. Много от студентите по когнитивна психология трябваше да прекарат целия ден в наблюдение на функционални изследвания с ядрено-магнитен резонанс в Чарлзтаун. Вероятно заниманието им бе днес.

Независимо от неясната причина за тишината, Алис се зарадва на възможността да свърши повече работа без да я прекъсват. На път за университета бе решила да не спира „При Джери“ за чай, но сега съжаляваше. Кофеинът щеше да ѝ се отрази добре. Прегледа статиите в новия брой на „Журнал по лингвистика“, подготви изпитните въпроси за курса си по мотивация и емоционално развитие и отговори на всички имейли, които бе отлагала до момента. И през цялото това време телефонът ѝ не звъня и на вратата не се почука.

Чак когато се прибра вкъщи, осъзна, че е забравила да се отбие „При Джери“. Още ѝ се пиеше чай. Отиде в кухнята и сложи чайника на котлона. Часовникът на микровълновата показваше 4:22 часа сутринта.

Алис погледна през прозореца. Видя тъмнина и отражението си в стъклото. Беше облечена с нощница.

Здравей, мамо,

Изкуственото осеменяване не действа. Не съм бременна. Не съм толкова разстроена, колкото очаквах (а и Чарли изглежда почти облекчен). Да се надяваме, че и другите ми изследвания ще са с отрицателен резултат. Утре имаме час за преглед. След това с Том ще дойдем, за да ви кажем резултатите.

С обич,

Анна

Вероятността и двамата да нямат мутацията спадна от малка на почти невъзможна, когато час след уреченото време Алис още ги чакаше. Ако резултатите и на двамата бяха отрицателни, посещението им при генетичния консултант щеше да приключи бързо — щяха да се разменят реплики като „и двамата сте здрави“, „много ви благодаря“ и да си тръгнат. Може би Стефани просто бе закъсняла. А може би Анна и Том бяха чакали по-дълго да дойде редът им.

Вероятността се срина от почти невъзможна на нулева, когато двамата най-накрая влязоха през входната врата. Ако резултатите им бяха отрицателни, щяха бързо да й съобщят, необуздани и радостни. Вместо това Анна и Том се постараха да прикрият емоциите си, когато влязоха в хола, опитаха се да протакат колкото е възможно повече, преди животът им да се обърне нагоре с краката, преди да се наложи да изрекат на глас ужасната новина, която несъмнено носеха.

Двамата седнаха един до друг на дивана — Том отляво, Анна отдясно, както някога сядаха на задната седалка в колата. Том бе левичар и обичаше да гледа през прозореца, а Анна нямаше нищо против да е по средата. Сега обаче седяха по-близо един до друг, а когато Том се пресегна и хвана сестра си за ръка, тя не изписка „Мамооо, Томи ме докосва!“.

— Аз нямам мутацията — рече Том.

— Но аз я имам — добави Анна.

Алис си спомни как след раждането на Том се чувстваше толкова благословена, че е постигнала идеалния вариант — едно момче и едно момиче. След двацет и шест години тази благословия се превърна в проклятие. Фасадата на стоическа родителска сила се срина и Алис се разплака.

— Съжалявам — каза тя.

— Всичко е наред, мамо. Както и ти каза, ще измислят някаква превантивна терапия — отвърна дъщеря ѝ.

Когато по-късно Алис се замисли, иронията ѝ се стори поразителна. Поне външно Анна изглеждаше най-силна от трите ѝ деца. Почти винаги тя утешаваше другите. Но това не я изненада. Анна най-много приличаше на майка си. Бе наследила косата, очите и темперамента на Алис. Както ѝ мутацията пресенилин-1.

— Ще се подложа на инвитро процедура. Вече разговарях с лекаря си. Ще направят генетични изследвания на ембрионите, преди да ги имплантират. Ще изследват по една клетка от тях за мутацията и ще поставят само онези, които не я носят. Така ще сме сигурни, че децата ми няма да наследят болестта.

Това бе много добра новина. Но докато останалите ѝ се радваха, Алис усети горчив вкус в устата. Въпреки обвиненията към себе си, тя завиждаше на Анна, че може да направи нещо, което тя самата не бе успяла — да предпази децата си. На нея нямаше да ѝ се наложи да седи срещу дъщеря си, срещу първородното си дете, и да я гледа как осмисля новината, че един ден ще се разболее от Алцхаймер. Искаше ѝ се и тя да бе разполагала с този напредък на медицината. Но пък тогава ембрионът, от който щеше да се развие Анна, щеше да бъде изхвърлен.

Според Стефани Арън, всичко с Том бе наред, но по изражението му това не личеше. Изглеждаше блед, съсипан, крехък. Алис си бе мислила, че всеки отрицателен резултат от изследването би донесъл всеобщо облекчение — простичко и ясно. Но те бяха едно семейство, обвързани от общо минало, ДНК и любов. Анна бе по-голямата сестра на Том. Беше го научила как да прави и да пука балончета от дъвка и винаги му даваше бонбоните си на Хелуоин.

— Кой ще каже на Лидия? — попита Том.

— Аз — отвърна Анна.

МАЙ 2004 Г.

Първият път, когато изпита порив да надникне вътре, бе седмицата след като ѝ поставиха диагнозата. Курабийките с късметчета, хороскопите, картите таро и домовете за хора с увреждания не я интересуваха. Макар бъдещето да се приближаваше с всеки изминал ден, Алис не бързаше да надникне в него. През онази сутрин не се бе случило нищо конкретно, което да разпали любопитството ѝ и да ѝ вдъхне смелост да разгледа Дом за хора с увреждания „Маунт Обърн“. Днес обаче влезе.

Във фойето нямаше нищо плашещо. На стената висеше морски пейзаж с водни бои, избелял персийски килим покриваше пода, а жена с тежко гримирани очи и къса, черна като лакрица коса, седеше на бюро срещу входа. Фойето приличаше почти на хотелско, но лекият дъх на лекарства и липсата на куфари, пикола и влизащи и излизащи хора разваляха илюзията. Отседналите тук не бяха гости, а пациенти.

— Мога ли да ви помогна? — попита жената.

— Тъм, да. Приемате ли пациенти с Алцхаймер?

— Да, имаме специално отделение за пациенти с тази болест. Искате ли да го разгледате?

— Да.

Алис последва жената към асансьорите.

— За свой близък ли се интересувате?

— Да — излъга Алис.

Зачакаха. Също като болшинството от хората, които превозваха, асансьорите бяха стари и бавни.

— Имате много красиво колие — каза жената.

— Благодаря.

Алис постави пръсти върху гръдната си кост и потри сините стъклени камъчета върху крилете на ар нуво колието с форма на пеперуда на майка си. Майка ѝ си го слагаше само на годишнини и сватби и Алис, по неин пример, го пазеше единствено за специални случаи. Но в графика ѝ скоро нямаше официални събития, а тя

обожаваше колието, тъй че един ден миналия месец го изпробва как стои с джинси и тениска. Изглеждаше прекрасно.

Освен това обичаше пеперуди. Не бе забравила как на шест или седем години плака, след като научи, че живеят едва няколко дни. Майка ѝ я успокои и ѝ каза да не тъжи за пеперудите, тъй като това, че живеят кратко, не означава, че животът им бил трагичен. Докато ги гледаха как летят под топлото слънце сред маргаритките в градината, тя ѝ каза: „Виж колко красив е животът им“. Алис обичаше да си го спомня.

Слязоха на третия етаж и тръгнаха по дълъг, застлан с килим коридор, минаха през безлична двукрила врата и спряха. Жената посочи вратата, която се затвори автоматично след тях.

— Отделението за пациенти с Алцхаймер се заключва, тъй че през тази врата не може да излезе никой, който не знае кода.

Алис погледна към бутоните с цифри на стената до вратата. Числата бяха обърнати надолу и подредени назад — от ляво надясно.

— Защо са обърнати?

— За да не могат пациентите да научат кода.

Тази предпазна мярка ѝ се стори излишна. „Ако можеха да запомнят кода, нямаше да са тук, нали?“

— Не знам дали вече се е случвало на майка ви или баща ви, но страдащите от Алцхаймер често се скитат и не могат да спят нощем. В нашето отделение пациентите могат да се разхождат спокойно по всяко време, но са в пълна безопасност и няма как да се изгубят. Вечер не им даваме успокоителни и не ги затваряме по стаите. Опитваме се да им осигурим колкото се може повече свобода и независимост. Това е важно за тях и за семействата им.

Дребна белокоса жена с пенъоар на розови и зелени флорални щампи се приближи към Алис.

— Ти не си дъщеря ми.

— Не съм, съжалявам.

— Върни ми парите!

— Тя не ти е взела парите, Евелин. В стаята ти са. Провери в най-горното чекмедже на скрина. Мисля, че ги сложи там.

Жената изгледа Алис подозрително и с отвращение, но последва съвета на авторитета и затътри мръсните си бели платнени пантофи към стаята.

— Все крие една двайсетдоларова банкнота, защото се страхува, че някой ще ѝ я открадне. След това, естествено, забравя къде я е сложила и обвинява всеки срещнат. Опитвахме се да я накараме да похарчи парите или да ги внесе в банката, но тя отказва. Един ден напълно ще забрави за банкнотата и всичко ще приключи.

Далеч от параноичния разпит на Евелин, те продължиха несмущавани към общо помещение в края на коридора. Там бе пълно със стари хора, които обядваха на кръгли маси. След като ги огледа внимателно, Алис осъзна, че почти всички са жени.

— Само трима мъже ли имате?

— Всъщност от трийсет и двамата пациенти в отделението само двама са мъже. Харолд идва всеки ден да обядва и вечеря с жена си.

Може би подтикнати от враждата между момчета и момичета в детството, двамата мъже с Алцхаймер седяха на отделна маса, далеч от жените. Измежду масите се движеха хора. Много от жените бяха в инвалидни колички. Почти всички имаха оредяла побеляла коса и хлътнали очи, увеличени от стъклата на очила. Всички се хранеха сякаш на каданс. Не си общуваха, не разговаряха — дори Харолд и съпругата му. Чуваше се единствено жена, която пееше, докато ядеше, забила на първата строфа от „На светлината на сребрилата луна“. Никой не се оплакваше, но и никой не ѝ пляскаше.

На светлината на сребрилата луна.

— Както сигурно се досещате, това е трапезарията, която се използва и като стая за отдих. Пациентите закусват, обядват и вечерят тук по едно и също време всеки ден. Важно е графикът им да не се променя. Тук се провеждат и другите занимания — боулинг, хвърляне на топка, викторини, танци, музика и занаяти. Тази сутрин майсториха много сладки къщички за птици. А всеки ден някой им чете вестници, за да са запознати с новините.

На светлината...

— Предлагаме многобройни възможности пациентите ни да поддържат и обогатяват тялото и ума си.

... на сребрилата луна.

— Роднините и приятелите им също могат да идват и да участват в заниманията, както и да се хранят с тях.

Освен Харолд, Алис не видя други близки. Нямахше други съпрузи, съпруги, деца, внуци или приятели.

— И персоналът ни е висококвалифициран, в случай че някой от пациентите има нужда от допълнителни грижи.

На светлината на сребрилата луна.

— Имате ли пациенти на възраст по шейсет години?

— О, не, мисля, че най-младият е на седемдесет. Средната възраст е осемдесет и две, осемдесет и три години. Хора с Алцхаймер под шейсет са рядкост.

Срещу вас стои такъв човек, госпожо.

На светлината на сребрилата луна.

— Колко е таксата?

— На излизане мога да ви дам брошура с пакетната цена, но от януари престоят в Специализираното отделение за пациенти с Алцхаймер е по двеста осемдесет и пет долара на ден.

Алис направи груба сметка наум. Около сто хиляди долара на година. Умножено по пет, десет, двайсет години.

— Имате ли други въпроси?

На светлината...

— Не, благодаря ви.

Тя последва гида си до заключената двукрила врата и проследи с поглед как въвежда кода.

0791925

Мястото ѝ не бе тук.

Денят бе един от най-редките в Кеймбридж, от онези митични дни, за които жителите на Нова Англия мечтаеха, но в чието съществуване всяка година се усъмняваха — слънчев, топъл пролетен ден. Лазурносиньо небе, пролетен ден, в който най-накрая можеш да свалиш палтото. Ден, който не биваше да се пропилява в седене в офиса, особено, ако страдаш от Алцхаймер.

Алис се отклони на две пресечки югоизточно от университетския комплекс и влезе в сладоледна къща „Бен & Джерис“, изпълнена с гузно задоволство като избягала от час тийнейджърка.

— Три топки сладолед с фъстъчено масло във фунийка, ако обичате.

Какво толкова? Нали пия „Липитор“^[1].

Тя пое огромната, натежала от сладолед фунийка, сякаш бе награда Оскар, плати с петдоларова банкнота, пусна рестото в буркана за бакшиши и продължи надолу към река Чарлз.

Преди години бе минала на замразен йогурт — уж поздравословен десерт — и бе забравила колко гъст, пухкав и сладък е сладоледът. Докато ближеше с наслада и вървеше, се замисли за видяното в Дом за хора с увреждания „Маунт Обърн“. Трябваше да измисли по-добър план, който не предвиждаше да играе на топка с Евелин в Отделението за болни от Алцхаймер. Трябваше й план, който нямаше да струва на Джон цяло състояние, за да поддържа жива жена, която вече не го познава и която най-вече той не може да познае. Не й се искаше да се стигне до момента, в който емоционалното и финансово бреме надделееше сериозно над всякаква полза от нейното съществуване.

Допускаше грешки и се стремеше да ги компенсира, но бе убедена, че коефициентът ѝ на интелигентност все още е поне малко над среднестатистическия. А хората със среднестатистически коефициент на интелигентност не се самоубиваха. Е, някои го правеха, но не по причини, свързани с интелигентността им.

Въпреки влошаващото се състояние на паметта, мозъкът ѝ продължаваше да ѝ служи добре в безброй други отношения. В момента например ядеше сладолед, без да капе върху фунийката или върху себе си, като използваше техника за облизване и завъртане на езика, превърнала се в рефлекс още когато бе дете и вероятно съхранена на същото място като информацията как се кара колело и как се връзват обувки. Междувременно слезе от тротоара и прекоси улицата — двигателната зона на мозъчната кора и малкият мозък решиха сложните математически уравнения, необходими да придвижат тялото ѝ от другата страна, без да падне или да я блъсне кола. Разпозна сладкия аромат на нарциси и лекия дъх на кърри, разнасящ се от индийския ресторант на ъгъла. С всяко близване от фунийката по езика ѝ се разливаше прекрасният вкус на шоколад и фъстъчено масло, което показваше, че невронните пътища за удоволствие в мозъка ѝ се активират нормално — същите, които бяха нужни, за да изпиташ удоволствие от секса или бутилка хубаво вино.

Но един ден щеше да забрави как да яде сладолед от фунийка, как да си връзва обувките и как да говори. Един ден невроните,

отговарящи за удоволствието, щяха да се увредят под ударите на натрупващите се амилоиди и тя вече нямаше да може да се наслаждава на нещата, които обича. Един ден всичко щеше да се обезсмисли.

Прииска й се вместо това да се бе разболяла от рак. Би заменила болестта на Алцхаймер с рак, без да й мигне окото. Засрами се от тези си мисли, а и подобна размяна бе безсмислена, но все пак си позволи да си го представи. Ако имаше рак, щеше да разполага с враг, с който да се бори. Можеше да се подложи на операция, лъчетерапия и химиотерапия. Семейството й и колегите от Харвард щяха да я насърчават да се бори и да смятат битката й за благородна. Дори накрая да изгубеше, щеше да може да ги погледне в очите, да знае кои са и да се сбогува с тях, преди да си отиде.

Болестта на Алцхаймер обаче бе съвсем различно страшилище. Нямаше оръжия, които да го убият. Пиенето на „Арисепт“ и „Наменда“ бе все едно да гасиш пожар с воден пистолет. Джон продължаваше да проучва разработваните в момента лекарства, но Алис се съмняваше, че някое от тях скоро ще бъде готово и ще й помогне, иначе вече щеше да се е обадил на д-р Дейвис с настояване да й го изпишат. Засега всички страдащи от Алцхаймер очакваха един и същ край, независимо дали бяха осемдесетгодишни, или на петдесет, независимо дали бяха пациенти в „Маунт Обърн“, или професори по психология в Харвардския университет. Пожарът щеше да погълне всички тях. Никой нямаше да се спаси.

И докато на плешивата глава и розовата лентичка се гледаше като на символи на смелостта и надеждата, ограниченият речников запас и стопяващите се спомени бяха знак за душевен смут и приближаващо полудяване. Болните от рак можеха да разчитат на подкрепата на околните. Алис очакваше да се превърне в аутсайдер. Дори добронамерените и образованите уплашено спазваха дистанция от психичноболните. Не искаше да се превърща в човек, от когото всички страняха и се страхуваха.

Като приемеше факта, че е болна от Алцхаймер, че разполага само с две недостатъчно ефективни лекарства, и че не може да замени заболяването си за друго, лечимо, какво всъщност искаше? В случай че инвитро процедурата се окажеше успешна, искаше да доживее да прегърне бебето на Анна и да опознае внучето си. Искеше да види Лидия да играе в пиеса или филм, с които да се гордее. Искеше да

види как Том се влюбва. Искаше да прекара още една година творчески отпуск с Джон. Искаше да прочете колкото се може повече книги, преди да забрави да чете.

Алис се засмя, изненадана от откритието си. В списъка ѝ нямаше нищо, свързано с лингвистика, преподавателска дейност и Харвард. Изяде последната хапка от фунийката. Искаше още слънчеви, топли дни и сладоледи във фунийка.

А когато бремето на болестта станеше по-силно от удоволствието от сладоледа, искаше да умре. Но дали, съвсем буквално, щеше да е с всички си, за да забележи кога тези две криви ще се пресекат? Разтревожи се, че няма да е способна да си спомни и да изпълни подобен план. Нямаше начин да помоли Джон или някое от децата да ѝ помогнат. Никога не би ги поставила пред такава дилема.

Нуждаеше се от план, чрез който да накара себе си в бъдещето да се самоубие. Трябваше да създаде простичък тест, който да може да си прилага сама всеки ден. Сети се за въпросите, които ѝ бяха задали д-р Дейвис и неврологът, на които не бе успяла да отговори миналия декември. Замисли се какво още иска. За нито едно от тези неща не бе нужна висока интелигентност. Бе готова да продължи да живее с някои сериозни бели петна в краткотрайната памет.

Извади телефона си от небесносинята чанта „Анна Уилям“, подарък за рождения ѝ ден от Лидия. Носеше я всеки ден, праметната през рамо, опряна върху десния ѝ хълбок. Чантата се бе превърнала в незаменим аксесоар като платинената ѝ брачна халка и спортния ръчен часовник. Отиваше идеално на колието ѝ с пеперудата. В нея държеше мобилния си телефон, блекбърито и ключовете. Сваляше я само когато спеше.

Записа си:

Алис, отговори на следните въпроси:

1. Кой месец е?
2. Къде живееш?
3. Къде работиш?
4. Кога е рожденият ден на Анна?
5. Колко деца имаш?

Ако не успееш да отговориш на някой от тези въпроси, отвори файл „Пеперуда“ на компютъра си и незабавно изпълни записаните там инструкции.

Алис настрои алармата на календара с ангажиментите да вибрира всяка сутрин в 8:00 ч без крайна дата. Осъзнаваше, че с тази схема могат да възникнат безброй проблеми, че не е идеална. Просто се надяваше да отвори файла „Пеперуда“, преди да оглупее окончателно.

Почти тичаше към залата за лекцията, разтревожена, че закъснява, но когато пристигна, още не бяха започнали. Седна на мястото до пътеката на четвъртия ред отляво. Няколко студенти влязоха през вратата в дъното на аудиторията, но почти целият курс вече бе заел местата си. Погледна ръчния си часовник: 10:05 ч. Часовникът на стената бе на същото мнение. Колко необичайно. Зае се за работа. Прегледа темата на лекцията и бележките си от предишното занимание. Състави си списък със задачите до края на деня:

Лаборатория
Семинар
Бягане
Подготовка за изпита

Час: 10:10 ч. Започна да почуква с химикалка в ритъма на „Май Шарона“.

Студентите се въртяха и шумяха нетърпеливо. Поглеждаха тетрадките си и часовника на стената, прелистваха и затваряха учебници, пускаха лаптопи, цъкаха с мишки и пишеха по клавиатури. Допиваха си кафетата. Започнаха да отварят шумно опаковки с десертчета и чипс и да ядат всевъзможни закуски. Дъвчеха капачките на химикалки и си гризяха ноктите. Обръщаха се към задната част на залата, шушукаха приведени към съседите си, повдигаха вежди и свиваха рамене. Шептяха и се кикотеха.

— Може да имаме гост лектор — каза едно момиче два реда зад Алис.

Алис отново разгърна програмата по Мотивация и емоционално възпитание. Вторник, 4 май: Стрес, безпомощност и контрол (глава 12–14). Не пишеше нищо за гост лектор. Атмосферата в залата премина от напрегнато очакване в неловко нетърпение. Студентите приличаха на зърна царевица върху горещ котлон. След като първото се пукнеше, другите щяха да го последват, но никой не знаеше кой ще е пръв и кога ще се разпукне. Според официалните правила на Харвард, студентите трябваше да изчакат двацет минути закъснял преподавател, преди да могат да си тръгнат. Алис не се притесняваше да си тръгне първа, затова затвори тетрадката, сложи капачката на химикалката си и прибра всичко в чантата си. 10:21 ч. Достатъчно бяха чакали.

Когато се обърна да си тръгне, погледна към четирите момичета, седнали зад нея. Те ѝ се усмихнаха, вероятно благодарни, че ги освобождава от бремето и ги пуска на свобода. Тя вдигна китка и показа колко е часът като неоспоримо доказателство, че могат да си ходят.

— Не знам за вас, но аз нямам намерение да си губя времето тук.

Алис изкачи стълбите и излезе през задната врата на аудиторията, без да се обръща.

Седеше в кабинета си и гледаше как лъскавите автомобили пъплят в пиковия час по „Мемориал драйв“. Хълбокът ѝ започна да вибрира. 8:00 ч. Извади блекбърито от светлосинята чанта.

Алис, отговори на следните въпроси:

1. Кой месец е?
2. Къде живееш?
3. Къде работиш?
4. Кога е рожденият ден на Анна?
5. Колко деца имаш?

Ако не успееш да отговориш на някой от тези въпроси, отвори файл „Пеперуда“ на компютъра си и

незабавно изпълни записаните там инструкции.

Май
Ул. „Поплър“ №34, Кеймбридж MA0238
Уилям Джеймс Хол, стая 1002
14 септември 1976 г.
Три

[1] Лекарство за понижаване на холестерола. — Бел.прев. ↑

ЮНИ 2004 Г.

Стара жена с яркорозови лак за нокти и червило гъделичкаше малко момиченце на около пет години, вероятно нейна внучка. И двете изглежда много се забавляваха. Рекламата гласеше: „Специалист по гъделичкане № 1 взима лекарство против Алцхаймер № 1“. Алис прелистваше списание „Бостън“, но не можеше да премине на следващата страница. Омраза към жената и рекламата я заля като гореща течност. Тя гледаше снимката и надписа и чакаше съзнанието ѝ да осмисли същото, което инстинктът ѝ подсказваше, но преди да успее да разбере защо се чувства лично обидена, д-р Мойър отвори вратата на манипулационната.

— Алис, разбрах, че имаш проблеми със съня. Разкажи ми какво става.

— Трябва ми повече от час, за да заспя, а после се будя след два-три часа и пак ми е трудно да запя, и пак се будя.

— Когато си лягаш, имаш ли горещи вълни или други неразположения?

— Не.

— Какви хапчета взимаш?

— „Арисепт“, „Наменда“, „Липитор“, витамини С и Е и аспирин.

— За съжаление, безсънието е един от страничните ефекти на „Арисепт“.

— Добре, но няма да спра лекарството.

— Какво правиш, когато не можеш да заспиш?

— Предимно лежа и се тревожа. Знам, че състоянието ми тепърва ще се влошава, но не знам кога и се тревожа, че ако заспя, на сутринта няма да знам къде съм, коя съм и с какво се занимавам. Наясно съм, че е нелогично, но имам чувството, че болестта може да убива мозъчните ми клетки само докато спя, и че ако съм будна и нащрек, ще си остана същата. Осъзнавам, че не мога да заспя именно заради тези тревоги, но не мога да направя нищо по въпроса. След като не успея да заспя, започвам да се тревожа, а тогава пък не мога да

заспя, защото съм разтревожена. Изтощавам се дори сега, докато ви разказвам.

Само част от нещата, които каза, бяха истина. Наистина се тревожеше. Но спеше като къпана.

— Тези тревоги спхождат ли те по друго време на денонощието? — попита д-р Мойър.

— Не.

— Мога да ти изпиша SSRI^[1].

— Не искам да взимам антидепресанти. Не съм депресирана.

Всъщност може би все пак бе малко депресирана. Бе научила, че е болна от смъртоносна, нелечима болест. Както и дъщеря ѝ. Почти напълно бе престанала да пътува, разнообразните ѝ преди лекции сега бяха непоносимо скучни, а дори в редките случаи, когато Джон си бе у дома с нея, мислите му се рееха някъде другаде. Тъй че, да, чувстваше се малко тъжна. Но това бе нормална реакция при дадените обстоятелства, а не причина да започне да пие още едно лекарство, с още повече странични ефекти. А и не бе дошла тук за това.

— Може да пробваме с „Ресторил“, по една таблетка вечер преди лягане. Ще заспиваш бързо и непробудно за около шест часа, а сутрин не би трябвало да се чувстваш отпаднала.

— Искам нещо по-силно.

Последва дълго мълчание.

— Мисля, че е най-добре да си запишеш нов час и да дойдеш със съпруга си. Тогава заедно ще обсъдим дали да ти изпиша по-силно лекарство.

— Това не засяга съпруга ми. Не съм депресирана и не съм отчаяна. Съзнавам напълно за какво те моля, Тамара.

Д-р Мойър се вгледа внимателно в лицето ѝ. Алис я изгледа на свой ред. И двете бяха над четирийсет години, по-скоро млади, отколкото стари, и двете бяха омъжени, високообразовани професионалистки. Алис не знаеше подробности за етиката на лекарката. Ако се наложеше, щеше да потърси друг доктор. Деменцията ѝ щеше да се влоши. Нямахше да рискува и да изчака. Защото можеше да забрави.

Беше си подготвила още аргументи, но не се наложи да ги използва. Д-р Мойър извади рецептурника си и започна да пише.

Алис отново седеше в малката стая за изследвания със Сара Някоя си, невропсихолога. Тя отново си каза фамилията само преди миг, но Алис веднага я бе забравила. Лоша поличба. Стаята обаче изглеждаше точно както през януари — тясна, стерилна и безлична. Вътре имаше бюро с лаптоп, два обикновени стола и метален шкаф. Нищо друго. Нямахме прозорци, растения, картини или календар на стената. Нищо, което да те разсея, нищо, което да ти подсказе, никакъв шанс да направиш асоциация.

Сара Някоя си подхвана почти нормален на пръв поглед разговор.

— Алис, на колко години си?

— На петдесет.

— Кога ги навърши?

— На единайсети октомври.

— Кой сезон е?

— Пролет, но вече прилича на лято.

— Да, днес е горещо. Къде се намираме в момента?

— В Отделението за нарушения в паметта на Масачузетската многопрофилна болница, в Бостън, Масачузетс.

— Назови четирите предмета на тази картина.

— Книга, телефон, кон и кола.

— Какво е това нещо на блузата ми?

— Копче.

— А предметът на пръста ми?

— Пръстен.

— Можеш ли да кажеш думата „вода“ буква по буква отзад напред?

— А-Д-О-В.

— Сега повтори след мен: „Кой, какво, кога, къде, как“.

— Кой, какво, кога, къде, как.

— Можеш ли да вдигнеш лявата си ръка, да затвориш очи и да отвориш уста?

Алис изпълни инструкциите.

— Какви бяха четирите предмета на картинката, която ти показах преди малко?

— Кон, кола, телефон и книга.

— Добре, сега напиши едно изречение.

Не мога да повярвам, че един ден няма да мога да пиша.

— Чудесно. Сега изброй колкото се може повече думи, започващи с буквата „с“ за една минута.

— Сара, случай, смотан, снимка. Съживявам, сломен. Секс. Сериозен. Случай. Стой, това вече го казах. Стой. Страх.

— А сега изброй колкото се може повече думи, започващи с буквата „з“.

— Забравям. Завинаги. Забава. Зор. Зов. Здрав. Заеби. — Алис се разсмя, изненадана от себе си. — Съжалявам за последното.

Съжалявам започва със „с“.

— Няма нищо. Често го чувам.

Алис се зачуди колко ли думи щеше успее да изреди преди година. И се запита колко думи в минута се смята за нормално.

— Сега изброй колкото се може повече зеленчуци.

— Аспержи, броколи, карфиол. Праз, лук. Чушки. Чушки... не знам, не се сещам за други.

— Последно. Изброй колкото се може повече животни с четири крака.

— Куче, котка, лъв, тигър, мечка. Зебра, жираф. Газела.

— Сега прочети на глас това изречение.

Сара Някоя си й подаде лист хартия.

— Във вторник, 2 юли, в Санта Ана, Калифорния, летище „Джон Уейн“ бе затворено заради горски пожар и на него бяха блокирани трийсет пътници, сред които шест деца и двама пожарникари — прочете Алис.

Това беше примерна история за тестване на декларативната памет.

— Сега ми кажи всички подробности от изречението, за които се сещаш.

— Във вторник, 2 юли, в Санта Ана, Калифорния пожар блокира на летището трийсет души, сред които шест деца и двама пожарникари.

— Чудесно. Сега ще ти покажа поредица от картинки, а ти ще ги назоваваш.

Бостънският тест за назоваване на предмети.

— Куфарче, въртележка, телескоп, иглу, пясъчен часовник, носорог. — *Четирикрако животно*. — Ракета. О, чакай, знам как се казва това. Поставка за цветя, решетка? Не. Трейаж! Акордеон, геврек, дрънкалка. Ох, момент. Имаме го на двора в Кейп Код. Стои между дърветата, на него се лежи. Не е хангар. Хастар? Не. О, боже, започва с „х“, но не мога да се сетя.

Сара Някоя си записа нещо в листа с резултатите от прегледа. Алис искаше да възрази, че подобен пропуск може съвсем спокойно да се дължи на обикновено убягване на думата, а не на Алцхаймер. Дори напълно здравите студенти правеха неволни грешки на езика поне един-два пъти седмично.

— Няма нищо, да продължим нататък.

Алис назова останалите предмети върху картите, без да се запъне, но все още не успяваше да активира неврона, в който бе кодирано названието на мрежата за дрямка. Тяхната висеше между два смърча на двора в Чатам. Алис си спомни за многобройните следобедни дремки с Джон, за насладата да лежи на прохлада на сянка, за сгъвката между гърдите и рамото му, която тя ползваше за възглавница, за познатия аромат на омекотителя, разнасящ се от памучната му риза, смесен с летния мирис на загорялата му от слънцето и солена от морската вода кожа, който я опиваше с всяко вдишване. Помнеше всичко това, но не и названието на проклетото нещо с „х“, на което лежах.

Направи без проблем теста на Уешлър за подреждане на изображения, Цветните матрици на Рейвън, мисленото завъртане на фигури на Лурия, теста на Струп, както и копирането и запаметяването на геометрични фигури. Погледна ръчния си часовник. Седеше в малката стаичка повече от час.

— Добре, Алис, сега си припомни кратката история, която ти прочетох по-рано. Какво си спомняш от нея.

Алис преглътна паниката си и тя се загнезди, тежка и задушаваша, точно над диафрагмата и ѝ затрудни дишането ѝ. Или пътищата към подробностите от историята бяха непроходими, или ѝ липсваше нужната електрохимична сила, за да потропа достатъчно

високо по невроните, в които се съхраняваше информацията. Ако не се намираще в този килер, можеше да провери убягващите ѝ данни в блекбърито. Можеше да препрочете имейлите в пощата си и да си напише бележки. Можеше да разчита на уважението, което ѝ носеше постът ѝ в Харвард. Извън тази тясна стаичка можеше да скрие непроходимите си невронни пътища и немощните неврални сигнали. И макар да знаеше, че тези тестове са предназначени именно да открият до кои части от мозъка си няма достъп, се чувстваше изненадана и засрамена.

— Не помня много.

Ето, призна си. Болестта на Алцхаймер бе изложена на показ под флуоресцентната лампа, за да може Сара Някоя си да я подложи на внимателен преглед и преценка.

— Няма нищо, кажи ми какво си спомняш, дори да ти се струва незначително.

— Мисля, че ставаше въпрос за летище.

— В кой ден става случката — в неделя, понеделник, вторник или сряда?

— Не помня.

— Опитай се да налучкаш.

— Понеделник.

— Какво бедствие се споменава — ураган, наводнение, пожар или лавина?

— Пожар.

— Кога се развива действието — през април, май, юни или юли.

— Юли.

— Кое летище затварят — „Джон Уейн“, „Дълис“ или „Ел Ей Екс“?

— „Ел Ей Екс“.

— Колко пътници са блокирани — трийсет, четирийсет, петдесет или шейсет?

— Не знам, шейсет.

— Колко деца има сред тях — две, четири, шест или осем?

— Осем.

— Заедно с тях са блокирани още — двама пожарникари, двама полицаи, двама бизнесмени или двама учители?

— Двама пожарникари.

— Чудесно, това е всичко. Ще те изпратя до кабинета на д-р Дейвис.

Чудесно ли? Възможно ли бе да си е спомнила историята, но да не го осъзнава?

Когато влезе в кабинета на д-р Дейвис, се изненада да завари вътре Джон, седнал на крещящо празния при предишните ѝ две посещения стол. Сега всички присъстваха. Алис, Джон и д-р Дейвис. Не можеше да повярва, че всичко това се случва наистина, че това е нейният живот, че тя е болна жена на преглед при невролога заедно със съпруга си. Чувстваше се почти като героиня от пиеса, героиня, болна от Алцхаймер. Съпругът държеше сценария в скута си. Само че не беше сценарий, а въпросника с ежедневни дейности. (Лекарски кабинет. Неврологът седи срещу съпруга. Влиза жената.)

— Алис, седни. С Джон си поговорихме.

Джон завъртя брачната си халка и започна да потропва нервно с десния си крак. Столовете им се допираха и нейният също започна да вибрира. За какво говореха? Алис искаше да се види с Джон насаме преди прегледа, за да разбере какво бе станало и да си уеднаквят историите. И искаше да го помоли да спре да ѝ клати стола.

— Как си? — попита я д-р Дейвис.

— Добре.

Той ѝ се усмихна. Усмивката му бе мила и притъпи леко тревогата ѝ.

— А как е паметта ти? Имаш ли нови притеснения или някакви промени от последното ти посещение?

— Малко по-трудно ми е да следвам графика си. През целия ден трябва да правя справки с блекбърито и списъците със задачи. И вече ненавиждам телефонните разговори. Когато не виждам събеседника си, ми е много трудно да следя разговора. Обикновено забравям какво ми казват отсреща, докато се опитвам да осмисля думите.

— Да ти се е случвало отново да си дезориентирана, да си се губила или да си се чувствала объркана?

— Не. Всъщност понякога не знам кое време от деня е, дори когато си погледна часовника, но впоследствие винаги се ориентирам.

Веднъж отидох на работа, като си мислех, че е сутрин и чак когато се прибрах, осъзнах, че е посред нощ.

— Наистина ли? — попита Джон. — Кога?

— Не знам. Май беше миналия месец.

— А аз къде съм бил?

— Ти спеше.

— Защо ми казваш чак сега, Али?

— Не знам. Забравих.

Тя се усмихна, но изражението на Джон като че ли не се промени. Най-малко се напрегна още повече.

— Подобни обърквания и скитане през нощта са напълно обичайни и вероятно ще се случат отново. Можете например да закачите камбанка на входната врата или нещо друго, което да буди Джон, ако вратата се отвори през нощта. Мисля, че е добре и да се запишеш в програмата за Безопасно прибиране на Асоциацията за борба с Алцхаймер. Струва около четирийсет долара и ти дават идентификационна гривна с индивидуален код.

— Номерът на Джон е записан в мобилния ми телефон, който нося винаги със себе си в тази чанта.

— Да, това е чудесно, но ако батерията се изтощи или телефонът на Джон е изключен, когато се изгубиш, какво ще правиш?

— В чантата си нося и листче, на което са записани името ми, името на Джон, адресът ни и телефонните ни номера.

— Ще върши работа, стига да го носиш у себе си. Но е възможно да забравиш да си вземеш чантата. Ако носиш гривна, няма да се налага да мислиш за това.

— Идеята е добра — заяви Джон. — Ще ѝ вземем гривна.

— Как върви приемът на лекарствата? Взимаш ли предписаните дози?

— Да.

— Някакви странични ефекти? Гадене, световъртеж?

— Не.

— Освен онзи път, когато си отишла на работа през нощта, други проблеми със съня имала ли си?

— Не.

— Продължаваш ли да спортуваш редовно?

— Да, все още тичам по около пет мили, почти всеки ден.

— Джон, ти тичаш ли?

— Не. Ходя пеша на работа и спортуването ми се изчерпва с това.

— Съветвам те да започнеш да тичаш с нея. Разполагаме с убедителни доказателства от тестове с животни, че дори само спортуването забавя натрупването на амилоид-бета и влошаването на когнитивните функции.

— Чела съм тези изследвания.

— Значи продължавай да тичаш. Но ми се иска да си намериш партньор. Така няма да се тревожим, че ще се изгубиш или ще пропуснеш кроса си, защото си забравила.

— Аз ще започна да тичам с нея.

Джон мразеше да бяга. Играеше скуош и тенис, от време на време и голф, но никога не тичаше. В момента може и да я превъзхождаше умствено, но физически Алис все още бе в много по-добра форма от него. Идеята да тичат заедно много ѝ хареса, но се съмняваше, че той ще издържи дълго.

— Как е настроението ти напоследък, чувстваш ли се добре?

— Общо взето. Често се ядосвам и се уморявам да следя всичко, което се случва около мен. Притеснявам се какво ме очаква. Но иначе не се чувствам по-различно, дори съм по-добре в някои отношения, откакто казах на Джон и децата.

— Каза ли вече на някой в Харвард?

— Още не.

— Този семестър успя ли да проведеш всичките си лекции и да изпълняваш професионалните си задължения?

— Да, полагам много повече усилия, но се справям.

— Пътуваш ли сама по лекции и конференции?

— Почти спях. Отмених два ангажимента като гост лектор и пропуснах голяма конференция през април, а този месец отказах друга във Франция. Обикновено пътувам много през лятото, и двамата с Джон пътуваме много, но тази година ще прекарам цялото лято в къщата ни в Чатам. Заминаваме другия месец.

— Звучи чудесно. Изглежда всичко е уредено за лятото. Но мисля, че трябва да си съставиш план за есента, да кажеш на колегите си в Харвард и да намериш разумен начин постепенно да приключиш с работата си. Освен това, на този етап не бива да пътуваш сама.

Алис кимна. Изпълваше я ужас какво ще прави през септември.

— Има и някои юридически въпроси, които трябва да уредиш, като изготвяне на пълномощни и съставяне на завещание. Мислила ли си дали искаш да дариш мозъка си за изследователски цели?

Алис бе обмисляла въпроса. Представяше си мозъка си обезкървен, обработен с формалин, с цвят на пластилин, в шепите на студент по медицина. Преподавателят щеше да му посочи различни мозъчни бразди и гънки, отговарящи за осезанието, слуха и зрението. Мирисът на океана, гласовете на децата ѝ, ръцете и лицето на Джон. Представи си и мозъка си, нарязан на тънки парчета като шунка в деликатесния магазин, поставени върху предметни стъкла. В подобни проби уголемените кухни щяха да се отличават забележително. Празните пространства, където някога се бе помещавал умът ѝ.

— Да, бих искала.

Лицето на Джон се сгърчи в гримаса.

— Добре, ще ти дам да попълниш формулярите, преди да си тръгнете. Джон, би ли ми дал въпросника?

Какво ли е написал за мен! Никога нямаше да говорят по този въпрос.

— Кога ти каза Алис за диагнозата си?

— Веднага след като вие сте ѝ я съобщили.

— Добре. Как според теб се справя тя оттогава?

— Мисля, че много добре. Това, което ви каза за телефона, е вярно. Вече отказва да го вдига, когато звъни. Отговарям или аз, или тя оставя телефонния секретар да се включи. Залепила се е като вманиачена за блекбърито. Сутрин, преди да излезе, понякога го проверява през две минути. Малко ми е трудно да я гледам така.

Изглежда на Джон му ставаше все по-трудно изобщо да я поглежда. А когато все пак се осмелеше, го правеше с критичния поглед на учен, който наблюдава лабораторните си мишки.

— Сещаш ли се за нещо друго, което Алис например е пропуснала?

— Не.

— Да си забелязал промени в настроенията или поведението ѝ?

— Същата си е. Понякога е малко отбранително настроена. А и е станала по-мълчалива. По-рядко започва разговори.

— А ти как си?

— Аз ли? Добре съм.

— Имам някои брошури за групата ни за взаимопомощ на болногледачи. Денис Дадарио е социалният работник, който се занимава с нея. Запиши си час и просто ѝ разкажи какво се случва.

— Аз ли трябва да си запиша час?

— Да.

— Добре съм, нямам нужда от консултации.

— Хубаво, но да знаеш, че можеш да се обърнеш към нея, ако имаш нужда. Сега искам да задам няколко въпроса на Алис.

— Аз обаче искам да поговорим за някои допълнителни терапии и клинични изпитания.

— Добре, ще ги обсъдим, но първо да приключим с прегледа ѝ. Алис, кой ден от седмицата е?

— Понеделник.

— Кога си родена?

— На единайсети октомври, 1953 г.

— Кой е вицепрезидентът на САЩ?

— Дик Чейни.

— Добре, сега ще ти кажа име и адрес, а ти трябва да ги повториш. След известно време пак ще те помоля да ми ги кажеш. Готова ли си? Джон Блек, ул. „Западна“, №42, Брайтън.

— Също като миналия път.

— Да, много добре. Можеш ли да го повториш?

— Джон Блек, ул. „Западна“, №42, Брайтън.

Джон Блек, ул. „Западна“, №42, Брайтън.

Джон никога не се облича в черно^[2], Лидия живее на Западното крайбрежие, Том живее в Брайтън, а преди осем години бях на четирийсет и две.

Джон Блек, ул. „Западна“, №42, Брайтън.

— Сега преброй до двайсет и после обратно до едно.

Алис изпълни задачата.

— Сега вдигни толкова пръста на лявата си ръка, колкото отговарят на поредния номер на буквата от азбуката, с която започва името на града, в който се намираме.

Алис си повтори наум казаното от лекаря и вдигна показалеца и средния си пръст в знака на мира.

— Добре. Сега ми кажи как се казва това нещо на ръчния ми часовник.

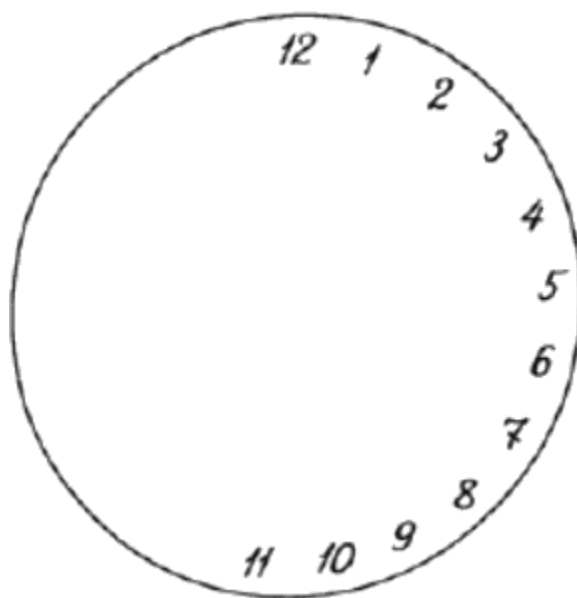
— Закопчалка.

— Така, сега напиши на този лист едно изречение за времето днес.

Днес е мъгливо, горещо и влажно.

— Сега на гърба на листа нарисуй часовник, който показва 3:45 ч.

Алис нарисова голям кръг и попълни цифрите, като започна най-отгоре с 12.

— Опа, нарисувала съм прекалено голям кръг! — възкликна тя и го задраска.

3:45

— Не, не като електронен часовник. Искам обикновен циферблат — каза д-р Дейвис.

— Какво целите? Да разберете дали мога да рисувам, или дали все още познавам колко е часът? Ако ми нарисувате циферблат, ще ви покажа как изглежда 3:45 ч. Не ме бива в рисуването.

Когато Анна бе на три годинки, много обичаше конете и умоляваше майка си да ѝ ги рисува. Най-добрите опити на Алис приличаха на постмодернистични изображения на кръстоска между куче и дракон и не успяваха да удовлетворят дори развинуването и непретенциозно въображение на дете в детската градина. „Не, мамо, не това, нарисуй ми кон.“

— Всъщност целта ми е да установя и двете, Алис. Болестта на Алцхаймер засяга париеталните дялове още от самото начало, а там се съхранява представата за заобикалящото ни пространство. Джон, точно по тази причина искам да я придружаваш, когато тича.

Джон кимна. Значи се съюзяваха срещу нея.

— Джон, много добре знаеш, че не мога да рисувам.

— Алис, става въпрос за часовник, а не за кон.

Изумена, че не я защитава, тя го изгледа кръвнишки и повдигна вежди, с което му даде втори шанс да подкрепи напълно основателното ѝ възражение. Джон обаче само я погледна и завъртя халката си.

— Ако ми нарисувате часовник, ще ви напиша как е 3:45 ч.

Д-р Дейвис нарисува циферблат на нов лист и Алис начерта стрелките така, че да показват часа.

— Добре, сега искам да ми кажеш името и адреса, които те помолих да запомниш по-рано.

— Джон Блек, ул. „Западна“, не помня номера, Брайтън.

— Добре, кой беше номерът — четирийсет и две, четирийсет и четири, четирийсет и шест или четирийсет и осем.

— Четирийсет и осем.

Д-р Дейвис си записа нещо надълго и нашироко върху листа с часовника.

— Джон, моля те, спри да ми клатиш стола.

— Така, сега да обсъдим вариантите с клиничните експерименти. В момента се провеждат няколко тук и в „Бригам“. За тестването на лекарството, което смятам за най-подходящо за теб, започват да записват пациенти този месец. „Амиликс“ и е в трета фаза на изследване. Данните показват, че лекарството свързва разтворимия амилоид-бета и пречи на натрупването му, тъй че, също като

лекарствата, които пиеш в момента, има надежда, че „Амиликс“ може да спре развитието на болестта. Изследванията от втората фаза на изпитанията показаха много обещаващи резултати. Към лекарството има добра поносимост, а след приема му в продължение на година, когнитивните функции на пациентите изглежда спират да се влошават и дори се подобряват.

— Предполагам, че има контролна група, приемаща плацебо? — попита Джон.

— Да, има три групи пациенти, разпределени на случаен принцип. Две ще приемат различни дози от лекарството, а третата — плацебо.

Значи може да ми се паднат просто захарни таблетки. Алис подозираше, че на амилоид-бета не му дремеше за плацебо ефекта или силата на позитивното мислене.

— Какво мислите за инхибиторите на секретата? — попита Джон.

Джон смяташе тях за най-надеждни. Секретазата е ензим, който отделя безвредни нива амилоид-бета. Мутацията на Алис в пресенилин-1 секретата го правеше резистентен към нормално регулиране и той произвеждаше твърде много амилоид-бета. А прекалено голямото количество беше вредно. Също като при пускането на повредено кранче за вода, което не можеше да бъде спряно, нейната мивка бързо преливаше.

— В момента инхибиторите на секретата са твърде токсични за клинична употреба или...

— А „Флуризан“?

„Флуризан“ бе противовъзпалително лекарство като „Адвил“. От „Мириад Фармасютикълс“ твърдяха, че намалява отделянето на амилоид-бета 42. Което означаваше по-малко вода в мивката.

— Да, това лекарство предизвиква силен интерес. В момента текал изпитания във втора фаза, но само в Канада и Великобритания.

— Според вас как би се отразило на Алис, ако започне да взима флурбипрофен?

— Все още не разполагаме с данни дали е ефективен за лечение на Алцхаймер. Ако тя реши да се запише за участие в клинично изпитание, вероятно няма да ѝ навреди. Но тъй като конкретно за

Алцхаймер флурбипрофенът се смята за експериментално лекарство, няма да я допуснат до участие в тестовете на други хапчета.

— Добре, а как стои въпросът с моноклоналното антитяло на „Елан“? — попита Джон.

— Аз лично го харесвам, но е едва на първи етап от изпитанията и в момента не приемат участници. Ако премине тестовете за безопасност, вероятно ще започнат с втората фаза от изпитанията най-рано през пролетта на следващата година, а бих искал да включим Алис в клиничен експеримент възможно най-скоро.

— Някога назначавали ли сте интравенозна терапия с имуноглобулин? — попита Джон.

Този вариант също му се нравеше. Получен от дарена от доброволци кръвна плазма, интравенозният имуноглобулин вече бе одобрен като безопасен и се използваше ефективно за лечение на първична имунна недостатъчност, както и за доста автоимунни невромускулни заболявания. Терапията беше скъпа и не се покриваше от застрахователната им компания, тъй като не бе одобрена конкретно за лечение на Алцхаймер, но ако подействаше, щеше да си струва цената.

— Досега не съм я назначавал на пациент. Не съм против нея, но не знаем точната дозировка, а и този метод е много разпилян и груб. Мисля, че ефектът в най-добрия случай ще е скромнен.

— И скромнен ефект ни устройва — заяви Джон.

— Добре, но трябва да разберете от какво се отказвате. Ако Алис започне терапия с интравенозен имуноглобулин, няма да има право на участие в нито едно от клиничните изпитания на лекарства, които са по-специфични и влияят конкретно върху тази болест.

— Но така ще сме сигурни, че няма да попадне в групата на плацебо.

— Прав си. И при двата варианта има рискове.

— За да участвам в клинично изпитание, ще трябва ли да спра приема на „Арисепт“ и „Наменда“?

— Не, ще продължиш да ги пиеш.

— Може ли да започна естрогензаместваща терапия?

— Да. Разполагаме с достатъчно данни от пациенти, че тя е поне до известна степен превантивна, тъй че ще ти напиша рецепта за „КомбиПач“. Но пак повтарям, че ще бъде разглеждано като

експериментално лекарство и няма да можеш да участваш в изпитванията на „Амиликс“.

— Колко време продължава изследването?

— Петнайсет месеца.

— Как се казва жена ви? — попита Алис.

— Луси.

— Ако Луси беше болна от Алцхаймер, вие как щяхте да постъпите?

— Щях да я запиша за участие в клиничните опити с „Амиликс“.

— Значи това е единственият вариант, който бихте ни препоръчали, така ли? — попита Джон.

— Да.

— Аз мисля, че трябва да пробваме терапията с интравенозен имуноглобулин, заедно с флурбипрофена и естрогензаместващата терапия.

В кабинета се възцари пълна тишина. Току-що бяха обменили огромно количество информация. Алис притисна очите си с пръсти и се опита да анализира вариантите за лечение. Постара се да си представи редове и колонки, в които да постави и сравни лекарствата, но въображаемата таблица не ѝ помогна и тя я изхвърли във въображаемо кошче за боклук. Реши вместо това да ги разгледа концептуално и достигна до един-единствен, логичен, ясен образ. Пушка или куршум.

— Не е нужно да взимате решение днес. Приберете се у дома, помислете и ми се обадете.

Не, Алис не искаше да мисли повече. Тя бе учен. Знаеше как да рискува всичко в търсене на истината без гаранции за обезпечение. А през годините бе правила толкова много изследвания, че избра куршума.

— Искам да се включа в клиничното изпитание на „Амиликс“.

— Али, мисля, че в случая трябва да ми се довериш — възрази Джон.

— Все още мога сама да си правя изводи, Джон. Искам да участвам в изпитанието на лекарството.

— Добре, ще ти дам да подпишеш формулярите.

(Лекарски кабинет. Неврологът излиза от стаята. Съпругът върти халката на пръста си. Жената се надява, че ще се намери лек.)

[1] Селективни инхибитори на обратен захват на серотонина — вид антидепресанти. — Бел.прев. ↑

[2] Black (англ.) — черен. — Бел.прев. ↑

ЮЛИ 2004 Г.

— Джон? Джон? Тук ли си?

Алис бе сигурна, че не си е вкъщи, но напоследък усещането, че е сигурна, бе проядено от твърде много дупки, за да има същото значение като преди. Явно бе излязъл някъде, но тя не помнеше кога бе тръгнал, нито накъде. Дали е отишъл до магазина за мляко или кафе? До видеотека ли е? И в двата случая щеше да се прибере всеки момент. Или пък се е върнал с колата в Кеймбридж, а в такъв случай нямаше да го има поне няколко часа, а може би и цяла нощ. А дали не бе решил най-накрая, че не може да понесе онова, което го очакваше, и просто си бе заминал завинаги? Не, Джон не би го направил. Алис бе сигурна в това.

Вилата им в Чатам, построена през 1990 г., бе по-голяма, по-просторна и с по-отворен вътрешен план в сравнение с къщата им в Кеймбридж. Алис влезе в кухнята. Изобщо не приличаше на кухнята им у дома. Белотата на стените и шкафовете, бялата техника, белите столове и настланият с бели плочки под се нарушаваше съвсем малко от сивкавите плотове и отблясъците кобалтовосиньо по белите порцеланови и стъклени съдове. Помещението приличаше на страница от книжка за оцветяване, попълнена тук-таме със син флумастер.

По двете чинии и използваните салфетки върху плота в центъра на кухнята се виждаха следи от салата, спагети и доматиен сос. В една от чашите все още имаше глътка бяло вино. С безпристрастния интерес на криминолог, Алис вдигна чашата и опита температурата на виното с устни. Все още бе леко студено. Чувстваше се сита. Погледна часовника. Беше малко след девет часа.

Бяха в Чатам вече от седмица. Предишните години, след седмица далеч от ежедневните задачи в Харвард, тя вече щеше да се е приспособила напълно към спокойния живот, неизбежен на Кейп Код, и вече да поглъща трета или четвърта книга. Но тази година графикът ѝ в Харвард, макар и натоварен, ѝ бе осигурявал подреденост, която ѝ

бе позната и успокояваща. Среци, симпозиуми, лекции и консултации, които като пътечка от трохи я насочваха през целия ден.

Тук, в Чатам, Алис нямаше график. Спеше до късно, хранеше се във всевъзможни часове и правеше каквото ѝ хрумне. В края на всеки ден си взимаше лекарствата, всяка сутрин правеше пеперудения тест, след което излизаше да тича с Джон. Но това не ѝ осигуряваше достатъчна последователност. Имаше нужда от по-големи, а не по-многобройни, трохи.

Често не знаеше колко е часът или кой ден от седмицата е. От време на време, когато седнеше да яде, нямаше представа закуска ли е, обед ли е, вечеря ли е. Когато вчера сервитьорката в „Санд бар“ постави пред нея чиния пържени миди, Алис имаше чувството, че със същия апетит и готовност би се заела с чиния палачинки.

Прозорците в кухнята бяха отворени. Тя погледна към алеята пред входа. Колата я нямаше. Навън все още се усещаха следи от горещината на деня и се чуваше крякането на жаби, смехът на жена и приборят откъм Хардинг Бийч. Алис остави бележка на Джон до неизмитите чинии:

Отивам да се разходя на плажа. С обич, А.

Вдиша чистия нощен въздух. Тъмносиньото небе бе обсипано със звезди, които заедно с лунния сърп приличаха на излезли от анимационно филмче. Макар все още да не се бе стъмнило напълно, вече бе по-тъмно, отколкото изобщо ставаше в Кеймбридж. Без уличните лампи, далеч от главната улица, единствената светлина в крайбрежния им квартал идваше от крушките по верандите, от прозорците на къщите и от проблясването на някой и друг фар на кола. В Кеймбридж сред подобна тъма щеше да се чувства неспокойна, ако е навън сама, но тук, в малкото крайморско ваканционно селище, се чувстваше в пълна безопасност.

На паркинга нямаше спрели коли, а по плажа не се виждаше друг човек. Градската полиция ограничаваше посещенията на плажа през нощта. В този час не се чуваха писъци на деца и чайки, не се водеха досадни телефонни разговори, нямаше го изнервеното напрежение, че

трябва да си тръгнеш, тъй като имаш ангажимент. Нищо не нарушаваше спокойствието.

Алис отиде до водата и остави океанът да погълне ходилата ѝ. Топли вълни галеха краката ѝ. Водата в закътания залив Хардингс Бийч, разположен срещу протока Нантъкет, бе поне с няколко градуса по-топла от водата на околните плажове, които бяха разположени директно на студеното атлантическо крайбрежие.

Алис си съблече ризата и свали сутиена, след което с едно движение смъкна полата и бельото, и влезе в морето. Водата, чиста от водораслите, обикновено носени от прибоя, се плискаше нежно в кожата ѝ. Задиша с ритъма на прилива. Легна по гръб, запляска леко с крака и се любуваше на фосфоресциращите точки, докосващи пръстите на ръцете и петите ѝ като вълшебен пращец.

Лунната светлина хвърли отблясък върху дясната ѝ китка. Върху предната част на плоската, петсантиметрова гривна от неръждаема стомана бе гравирани надписът „Безопасно прибиране“. От другата страна бяха изписани телефонният номер на организацията, идентификационният ѝ номер и думите „Нарушения в паметта“. След това мислите ѝ се понесоха върху вълните и се насочиха от нежеланото бичу към колието с форма на пеперуда от майка ѝ, после към плана ѝ за самоубийство, към книгите, които възнамеряваше да прочете и накрая се спряха, уловени от сходната съдба на Вирджиния Улф и Една Понтелие. Толкова лесно би било. Можеше да заплува към Нантъкет, докато се изтощи и не може да продължи по-нататък.

Алис огледа тъмната вода. Тялото ѝ, здраво и силно, се държеше на повърхността с размахване на краката, всичките му инстинкти, насочени към борбата за живот. Да, не помнеше вечерята с Джон тази вечер, нито къде бе казал той, че отива. А на сутринта бе напълно възможно да не помни и къпането си в морето, но сега, в момента, не се чувстваше отчаяна, а жива и щастлива.

Обърна поглед към плажа и слабо осветения пейзаж. Една фигура се приближаваше. Алис позна Джон по пружиниращите дълги крачки още преди да види лицето му. Не го попита къде е ходил и за колко време. Не му благодари, че се е върнал. Той не я смъмри, че е навън сама, без телефона си, и не я помоли да излезе и да се прибира. В пълно мълчание Джон се съблече и влезе във водата при нея.

— Джон?

Завари го да боядисва стената на гаража.

— Виках те из цялата къща.

— Не съм те чул — отвърна той.

— Кога заминаваш за конференцията?

— В понеделник.

Заминаваше за Филадельфия за една седмица, за да присъства на Деветата международна конференция, посветена на болестта на Алцхаймер.

— Лидия ще е пристигнала преди това, нали?

— Да, идва в неделя.

— Добре.

След като Лидия бе подала писмена молба, местната театрална трупа „Мономой“ я бе поканила да се включи в състава им като гостуващ актьор за лятото.

— Готова ли си да тичаме? — попита Джон.

Утринната мъгла все още не се бе вдигнала и навън бе хладно, а Алис не бе достатъчно дебело облечена.

— Само да си взема връхна дреха.

Тя влезе в къщата и отвори гардероба в коридора. На Кейп Код бе истинско предизвикателство да се облечеш подходящо в началото на лятото, тъй като сутрин температурата бе не повече от 10°C, покачваше се до над 25°C следобед и отново падаше рязко до десетина градуса вечер, обикновено придружена от хладния морски бриз. Нужно бе творческо виждане за модата и желание да се преобличаш многократно през деня. Макар в гардероба да имаше куп дрехи, които щяха да са идеални за разходка по плажа или седене навън, всичко налично й се струваше твърде дебело за бягане.

Алис изтича на горния етаж и влезе в спалнята. След като претършува няколко чекмеджета, намери тънък суичър и го облече. Забеляза книгата, която четеше, на нощното шкафче. Грабна и нея и слезе в кухнята. Наля си чаша студен чай и излезе на задната веранда. Утринната мъгла още не се бе вдигнала и бе по-студено, отколкото очакваше. Тя остави чашата и книгата на масичката между белите градински столове и се върна в къщата да вземе одеяло.

Когато излезе отново, се загърна с одеялото, седна на един от столовете и отвори книгата на страницата, която си бе отбелязала с прегънато ъгълче. Четенето бързо се превръщаше в съкрушително тежко занимание. Налагаше ѝ се да препрочита дадена страница по няколко пъти, за да следи сюжета, а ако оставеше книгата за известно време, понякога трябваше да се върне цяла глава назад, за да си припомни какво се е случило до момента. Освен това страшно се уморяваше, докато реши коя книга да подхване. Ами ако не разполагаше с достатъчно време да прочете всичко, което искаше? Болеше я да подрежда четивата по приоритет, тъй като това ѝ напомняше, че времето ѝ изтича, че няма да ѝ стигне за всичко.

Тъкмо бе започнала „Крал Лир“. Обожаваше трагедиите на Шекспир, но така и не бе прочела тази. За съжаление, както напоследък редовно ѝ се случваше, изгуби нишката само след няколко минути. Препрочете предишната страница, като чертаеше въображаема линия с показалец под реда. Изпи чая си до дъно и се загледа в птиците по клоните на дърветата.

— Ето къде си. Какво правиш? Няма ли да тичаме? — попита Джон.

— О, да, да. Тази книга ме побърква.

— Да тръгваме тогава.

— Днес ли заминаваш за конференцията?

— В понеделник.

— А днес кой ден сме?

— Четвъртък.

— О! А кога пристига Лидия?

— В неделя.

— Тоест преди да заминеш.

— Да. Али, преди малко говорихме за това. Трябва да си го запишеш в блекбърито. Мисля, че ще се почувстваш по-добре.

— Съжалявам.

— Готова ли си?

— Да. Чакай само да се изпишкам.

— Добре, чакам те пред гаража.

Алис остави празната чаша на плота до мивката, а одеялото и книгата — на фотьойла в дневната. Понечи да направи нещо, но краката ѝ се нуждаеха от допълнителни инструкции. За какво бе дошла

тук? Проследи действията си в обратен ред — одеялото и книгата, празната чаша на плотта, верандата, Джон. Той заминаваше скоро за Международната конференция за болестта на Алцхаймер. Май в неделя. Трябваше да го попита, за да знае със сигурност. Канеха се да излязат да тичат. Навън бе хладно. Бе влязла да си вземе суичър! Не, не бе това. Вече си бе облякла суичъра. По дяволите!

Тъкмо когато стигна до входната врата, усети силно напрежение в пикочния мехур и си спомни, че много ѝ се пишка. Спусна се обратно по коридора и отвори вратата на тоалетната. Само че, за нейна ужасна изненада, се оказа, че това не е тоалетната. Метла, парцал, кофа, прахосмукачка, табуретка, кутия с инструменти, електрически крушки, фенерчета, белина. Килерът.

Погледна по-надолу по коридора. Кухнята бе отляво, дневната — отдясно. Нямаше други врати. На този етаж имаше тоалетна, нали? Трябваше да има. Някъде тук беше. Само че не я виждаше. Алис хукна към кухнята, но там имаше само една врата, която водеше до задната веранда. Изтича в дневната, но, естествено, тази стая не водеше до баня. Спусна се обратно в коридора и хвана бравата.

— Моля те, боже, моля те, моля те.

Отвори вратата със замах, като илюзионист, който разкрива най-загадъчния си фокус, но тоалетната не се появи като с магическа пръчица.

Как е възможно да се изгубя в собствения си дом?

Замисли се дали да не изтича до банята на втория етаж, но се почувства сякаш попаднала в Зоната на здрача, уловена в капана на странното измерение на първия етаж, където нямаше тоалетна. Вече не можеше да стиска. Испита нереалното усещане, че се наблюдава от страни — окаяна, непозната жена, разплакана в коридора. Плачът ѝ не звучеше като сподавеното хлипане на възрастен човек, а като уплашения, безпомощен, необуздан рев на малко дете.

Вече не сдържаше не само сълзите си. Джон нахълта през входната врата тъкмо навреме, за да види как урината се стича по десния ѝ крак и намокря анцуга, чорапа и гуменката ѝ.

— Не ме гледай!

— Али, не плачи, всичко е наред.

— Не знам къде се намирам.

— Всичко е наред, тук си.

— Изгубих се.

— Не си се изгубила, Али. Тук с мен си.

Джон я прегърна и я полюшна наляво-надясно, както бе успокоявал децата след безброй физически рани и кавги с другарчета.

— Не успях да намеря тоалетната.

— Няма нищо.

— Съжалявам.

— Няма защо да съжаляваш. Всичко е наред. Ела да се преоблечеш. И без това навън вече се стопля и ти трябва по-леки дрехи.

Преди да замине за конференцията, Джон даде на Лидия подробни инструкции как Алис трябва да си пие лекарствата, кога да ходи да бяга, номерът на мобилния ѝ телефон и програмата за „Безопасно прибиране“. Даде ѝ и телефона на невролога, за всеки случай. Когато Алис си припомни кратката реч, думите му ѝ се сториха много сходни с инструкциите, които бе давал на бавачките тийнейджърки преди да оставят децата, за да заминат за уикенда в Мейн или Върмонт. Сега Алис имаше нужда от бавачка. Чиято роля щеше да изпълнява собствената ѝ дъщеря.

След първата им вечеря насаме в „Скуайър“, Алис и Лидия тръгнаха по Главната улица, без да си говорят. Дългата редица от луксозни коли и миниванове, паркирани до бордюра и оборудвани с поставки за велосипеди и каяци по покривите, натъпкани с бебешки колички, шезлонги и плажни чадъри, и с регистрационни номера, освен от Масачузетс, и от Кънектикът, Ню Йорк и Ню Джърси, означаваше, че летният сезон вече официално е започнал. Цели семейства се тътреха безцелно по тротоарите, без да се съобразяват с другите минувачи, без да бързат и без конкретна цел, спираха, връщаха се и се вкопаваха рязко пред витрините. Все едно разполагаха с всичкото време на света.

След десетминутна разходка излязоха от гъмжация от движение център. Спряха пред Чатамския фар и се насладиха на панорамния изглед към плажа отдолу, преди да слязат по трийсетте стъпала до пясъка. В подножието ги посрещна скромна редица от сандали и джапанки, оставени там по-рано през деня. Алис и Лидия добавиха

обувките си в края на реда и продължиха по пясъка. Табелата пред тях гласеше:

Внимание: Силни течения. В района е възможно да се появят неочаквани, опасни за живота вълни и течения. Плажът е неохраняем. Районът е опасен за: плуване, къпане, гмуркане, водни ски, сърф, малки лодки, салове и канута.

Алис се загледа и заслуша в неумолимия плясък на вълните, разбиващи се в брега. Ако я нямаше колосалната дига, изградена покрай къщите за милиони долари по крайбрежния път, океанът щеше да ги погълне безпощадно и без извинения. Представи си, че болестта ѝ е като океана на плажа край фара — неумолима, свирепа, разрушителна. Само че в мозъка ѝ нямаше диги, които да защитят спомените и мислите ѝ от стихията.

— Съжалявам, че не успях да дойда на представлението ти — каза тя на Лидия.

— Няма нищо. Знам, че този път не успяхте заради татко.

— Нямам търпение да гледам пиесата ти това лято.

— Аха.

Слънцето се снижаваше, невероятно голямо, в обагреното с розово-синьо небе, готово да се гмурне в Атлантическия океан. Минаха покрай мъж, коленичил в пясъка с насочен към хоризонта фотоапарат, който се опитваше да улови мимолетната красота на залеза, преди той да изчезне заедно със слънцето.

— Конференцията, на която татко отиде, е за болестта на Алцхаймер, нали?

— Да.

— Опитва се да ти намери по-добро лечение ли?

— Да.

— А мислиш ли, че ще успее?

Алис се взря в прииждащия прилив, който изтри следите от стъпки, разруши изящен украсен с миди пясъчен замък, запълни дупка, изкопана по-рано днес с пластмасови лопатки, и заличи

историята на днешния ден от брега. Завидя на красивите къщи зад дигата.

— Не.

Алис вдигна една мидичка. Изчисти пясъка от нея и разкри млечнобялата лъскава черупка с елегантни розови ивици. Хареса ѝ гладката повърхност, но в единия край бе счупена. Понечи да я хвърли във водата, но размисли и реши да я задържи.

— Сигурна съм, че не би си губил времето да ходи на конференцията, ако не смята, че ще открие нещо — каза Лидия.

Две момичета със суичъри на Масачузетския университет се приближаваха към тях и се кикотеха. Алис им се усмихна и ги поздрави, когато се разминаха.

— Искан ми се да постъпиш в колеж — каза тя.

— Мамо, моля те, недей.

Тъй като не искаше да започва седмицата с караница, Алис размишляваше наум, докато вървяха. Преподавателите, които обичаше, от които се страхуваше и пред които се бе излагала, момчетата, които бе обичала, от които се бе страхувала и пред които се бе излагала още повече, безсънните нощи преди изпити, лекциите, купоните, приятелствата, запознанството с Джон — спомените от студентските ѝ години бяха ярки и непокътнати в паметта ѝ. Струваха ѝ се почти наперени в начина, по който изникваха в съзнанието ѝ, толкова пълнокръвни и достъпни, сякаш не знаеха каква война се води само на няколко сантиметра вляво.

Винаги когато се сетеше за колежанските си години, мислите ѝ неизменно се насочваха към месец януари на първи курс. Около три часа след като родителите и сестра ѝ бяха гостували и си бяха тръгнали, на вратата на стаята ѝ се почука тихо. Още помнеше в детайли как изглеждаше деканът, застанал на прага ѝ — дълбоката гънка между веждите му, сресаната по момчешки на път побеляла коса, вълнените бабунки по зеления му пуловер, тихият, внимателен тон на гласа му.

Баща ѝ изхвърчал с колата от Шосе 93 и се блъснал в дърво. Вероятно бил заспал зад волана. А може и да бил прекалил с алкохола на вечеря. Той винаги прекаляваше с алкохола на вечеря. В момента бил в болница в Манчестър. Майка ѝ и сестра ѝ загинали.

— Джон? Ти ли си?

— Не, аз съм, прибирам кърпите. Всеки момент ще завали — отвърна Лидия.

Небето бе надвиснало схлупено, въздухът бе изпълнен с напрежение. Канеше се да завали. Времето бе благосклонно цяла седмица, със слънчеви като от пощенска картичка дни и идеални за спане температури всяка нощ. Мозъкът ѝ също бе благосклонен цяла седмица. Бе започнала да забелязва разликата между дните, в които ѝ бе трудно да си спомня, да намира думи и тоалетни, и дните, в които болестта ѝ кротуваше и не ѝ пречеше. В тези спокойни дни тя бе нормална, бе личността, която познаваше, и в която имаше доверие. В тези дни почти успяваше да се убеди, че д-р Дейвис и специалистката по генетика грешат, или че последните шест месеца са били ужасен сън, просто кошмар, че чудовището под леглото, забило нокти в завивката ѝ, не съществува.

Алис наблюдаваше от дневната как Лидия сгъва кърпите и ги трупва на купчина върху един от кухненските столове. Беше облечена със светлосин потник с тънки презрамки и черна пола. Изглежда тъкмо се бе изкъпала. Алис още бе по бански под избелялата плажна рокля с щампи на рибки.

— Да се преоблека ли? — попита тя.

— Ако искаш.

Лидия прибра чистите чаши в шкафа и погледна ръчния си часовник. След това влезе в дневната, събра списанията и каталозите, пръснати по дивана и пода, и ги подреди на спретнатата купчинка върху масичката. Отново си погледна часовника. Взе списание „Кейп Код“ от купа, седна на дивана и започна да го прелиства. Явно убиваха време, но Алис не знаеше защо. Нещо не бе наред.

— Къде е Джон? — попита тя.

Лидия вдигна очи от списанието, като че ли развеселена или засрамена, а може би и двете. Алис не бе сигурна.

— Трябва да се прибере всеки момент.

— Значи чакаме него.

— Аха.

— Къде е Ан?

— Анна е в Бостън с Чарли.

— Не, сестра ми Ан, къде е тя?

Лидия се взря в нея, без да примигва, вече без капчица развеселеност в изражението.

— Мамо, Ан е мъртва. Загинала е при катастрофа заедно с майка ти.

Лидия не сваляше очи от нея. Дъхът на Алис секна и сърцето ѝ се сви като юмрук. Главата и пръстите ѝ изтръпнаха, а светът около нея се смали и потъмня. Пое си дълбоко въздух. Това изпълни главата и пръстите ѝ с кислород, а разтуптяното ѝ сърце — с ярост и скръб. Тя се разплака, цялата разтреперана.

— Не, мамо, това се е случило отдавна, не помниш ли?

Лидия ѝ говореше нещо, но Алис не я чуваше. Чувстваше единствено яростта и скръбта във всяка клетка от тялото си, свитото си сърце, горещите сълзи и собствения си глас да крещи безмълвно за Ан и майка ѝ.

Джон се надвеси над тях, целият подгизнал.

— Какво стана?

— Попита за Ан. Мисли си, че е умряла съвсем наскоро.

Джон пое главата ѝ в ръце. Говореше ѝ, опитваше се да я успокои. *Той защо не е разстроен? Знаел е, ето защо, а не ми е казал.* Не можеше да му вярва.

АВГУСТ 2004 Г.

Майка ѝ и сестра ѝ бяха загинали, когато Алис бе първокурсничка в колежа. В семейните им албуми нямаше нито една тяхна снимка. Нямаше ги на дипломирането ѝ, на сватбата, нито с нея, Джон и децата на празници, ваканции и рождени дни. Не можеше да си представи майка си като старица, а ако бе жива, сега тя щеше да е стара. В съзнанието ѝ Ан така и не бе излязла от тийнейджърската възраст. И въпреки това бе така убедена, че всеки момент ще влязат през входната врата, не като призраци от миналото, а живи и здрави, и че идват на гости за лятото във вилата в Чатам. Малко се плашеше, че е възможно да се обърка чак толкова, че будна и напълно трезвена може искрено да очаква да я посетят отдавна починалите ѝ майка и сестра. А още по-страшно бе, че не се страхуваше кой знае колко.

Алис, Джон и Лидия закусуваха на масата на верандата. Лидия им разказваше за колегите си от лятната трупа и за репетициите. Но говореше най-вече на Джон.

— Толкова се притеснявах, преди да дойда. Да им беше видял само биографиите. Магистърски степени по актьорско майсторство от Нюйоркския университет и Актьорското студио, дипломи от Йейл, участия в представления на Бродуей.

— Явно колегите ти са с богат опит. На каква възраст са? — попита Джон.

— О, аз съм най-малката. Повечето са трийсет-четирийсет годишни, но има един мъж и една жена стари колкото вас с мама.

— Истински старци, а?

— Знаеш какво имам предвид. Както и да е, притеснявах се, че изобщо няма да се справя, но с курсовете и с участията си тук-там наистина добивам чудесна подготовка. Чувствам се уверена в себе си.

Алис си спомни как самата тя бе изпитвала същите съмнения и постепенно бе добила същата увереност през първите си месеци като преподавател в Харвард.

— Другите имат много по-богат опит от мен, но никой от тях не е учил по методиката на Майснер. Подготвяли са се по метода на Станиславски, но според мен техниката на Майснер е най-добрият подход, за да постигнеш истинска спонтанност в играта. Тъй че, макар да нямам голям сценичен опит, допринасям с нещо ново в трупата.

— Чудесно, миличка. Вероятно това е една от причините да те вземат. Какво точно означава „спонтанност в играта“? — попита Джон.

Алис се чудеше същото, но думите ѝ, оплетени в амилоидни кълчища, изостанаха от тези на Джон, както напоследък се случваше често в разговори. Затова слушаше как съпругът и дъщеря ѝ бърборят с лекота, преди тя да успее да осмисли казаното, и ги наблюдаваше като актьори на сцена от мястото си сред публиката.

Алис разреза геврека си със сусам на две и отхапа. Не обичаше гевреците сухи. На масата имаше няколко неща, с които да го овкуси — сладко от диви боровинки от Мейн, буркан фъстъчено масло, бучка масло в чинийка и кутия с бяло масло. Само че не се казваше „бяло масло“. Как беше? Не е майонеза. Не, твърде гъсто е, като масло. Как му беше името? Тя посочи с ножа си към кутията.

— Джон, ще ми я подадеш ли?

Джон ѝ подаде кутията с бяло масло. Тя намаза дебел пласт от него върху половинките на геврека и се взря в тях. Знаеше точно какъв вкус ще има, както и че го обича, но не искаше да отхапва, преди да се сети как се казва. Лидия я наблюдаваше как се взира в геврека.

— Крема сирене, мамо.

— Точно така. Крема сирене. Благодаря ти, Лидия.

Телефонът иззвъня и Джон влезе в къщата да вдигне. Първата мисъл, която ѝ мина през ум, бе, че се обажда майка ѝ, за да им каже, че ще закъснее. Мисълта, привидно реалистична и обогрена с усещане за неотложност, ѝ се стори също толкова логична, както мисълта, че Джон ще се върне на верандата след няколко минути. Алис коригира прибързаната мисъл, намръщи ѝ се и я изтика от съзнанието си. Майка ѝ и сестра ѝ бяха загинали, когато тя бе първокурсничка в колежа. Влудяваше я, че се налага да си го напомня.

Сама с дъщеря си поне за малко, тя се възползва от възможността да каже нещо.

— Лидия, а не искаш ли да учиш театрално изкуство в колеж?

— Мамо, не разбра ли и думичка от онова, за което говорихме досега? Не искам диплома.

— Чух и разбрах всичко, което каза. Имах предвид да погледнеш в перспектива. Сигурна съм, че има аспекти от актьорското майсторство, с които все още не си се занимавала, има още какво да научиш, може би дори режисура? Мисълта ми е, че ако получиш официално образование в тази област, при нужда ще имаш повече възможности за реализация.

— Какви например?

— Дипломата, да речем, ще ти даде по-голям шанс да преподаваш, ако пожелаеш.

— Мамо, искам да съм актриса, а не учителка. Ти се занимаваш с преподаване, а не аз.

— Знам, Лидия, заявявала си го неведнъж. Не ти говоря да преподаваш в университет или колеж, макар да би могла. Имах предвид, по-скоро, че един ден можеш да водиш курсове, като тези, които посещаваш в момента и толкова харесваш.

— Мамо, съжалявам, но няма да си губя времето в размисли какво ще правя, ако се окаже, че не съм достатъчно добра за актриса. Не искам да се натоварвам с подобни съмнения в способностите си.

— Не се съмнявам, че ще успееш като актриса. Но какво ще правиш, ако един ден решиш да имаш семейство и би искала да се освободиш малко от ангажименти, но да не се отказваш от професията си? Воденето на курсове, дори от вкъщи, би било чудесна възможност с ненормирано работно време. Освен това често въпросът е не колко добре си подготвена, а какви връзки имаш. Представи си познанствата, които ще завържеш с колеги, преподаватели и бивши възпитаници на университета. Сигурна съм, че има отбрани кръгове, до които няма да получиш достъп без диплома или участие в престижни проекти.

Алис замълча и изчака Лидия да възрази отново, но дъщеря ѝ не каза нищо.

— Просто го обмисли. Тепърва ще имаш все повече ангажименти. Трудно ще ти е да вместиш и образование сред тях с напредването на възрастта. Поговори с колегите си от трупата, попитай ги как е да си актьор, когато станеш на трийсет и на четирийсет. Ще го направиш ли?

— Добре.

Добре. Това бе най-голямото разбирателство, което бяха постигали по въпроса. Алис се опита да измисли някаква друга тема за разговор, но нищо не ѝ хрумна. От толкова дълго време говореха единствено за това. Тишината между тях се задълбочи.

— Мамо, какво е усещането?

— Кое усещане?

— Да си болен от Алцхаймер. В момента усещаш ли го?

— Ами, в момента не съм объркана и не се повтарям, но само преди няколко минути не можех да се сетя за „крема сирене“, а и ми бе трудно да участвам в разговора ви с баща ти. Осъзнавам, че съвсем скоро отново ще имам такъв пристъп, а интервалите между тях стават все по-кратки. А и трудностите, които срещам, се задълбочават. Тъй че дори да се чувствам напълно нормална, не съм. Болестта не си е отишла, просто си почива. Нямам вяра в себе си.

Щом приключи, се притесни, че е признала твърде много. Не искаше да уплаши дъщеря си. Но Лидия дори не направи физиономия и я изслуша внимателно, тъй че Алис се успокои.

— Значи съзнаваш кога си объркана заради болестта, така ли?

— В повечето случаи.

— Тоест наясно си какво става, когато например не можеш да се сетиш за името на крема сиренето?

— Знам какво ми убягва и че мозъкът ми просто не може да ми даде нужната информация. Все едно си решила да пиеш вода, но ръката ти отказва да вдигне чашата. Молиш я учтиво, заплашваш я, но тя не помръдва. Накрая може и да успееш да я размърдаш, но вместо това тя грабва солницата или бута чашата и разлива водата върху масата. Или докато успееш да накараш ръката си да поднесе чашата към устните, сухотата в гърлото ти е изчезнала и вече не ти се пие. Моментът на нуждата е отминал.

— Звучи много мъчително, мамо.

— Така е.

— Ужасно съжалявам, че си болна.

— Благодаря ти.

Лидия протегна ръка над чиниите, чашите и годините отчуждение и хвана дланта на майка си. Алис я стисна и ѝ се усмихна. Най-накрая бяха намерили друга тема за разговор.

Алис се събуди на дивана. Напоследък често подремваше, понякога два пъти на ден. Макар способността ѝ за концентрация и жизнеността ѝ да се влияеха чудесно от допълнителната почивка, събуждането ѝ отнемаше дълго време да се ориентира в обстановката. Погледна стенния часовник. Четири и петнайсет. Не помнеше кога е заспала. Спомни си, че бе обядвала. Сандвич, яде сандвич с Джон. Вероятно някъде по обед. В бедрото ѝ се притискаше нещо остро. Книга. Явно бе заспала, докато чете.

Четири и дваайсет. Лидия имаше репетиция до седем. Алис седна и се послуша. Чуваше крясъците на чайките в Хардингс и си представи как ловуват за остатъци, лудата надпревара да погълнат всяка троха, оставена от безгрижните, загорели от слънцето човеци. Стана и тръгна и тя на своя лов, не така нетърпелива като чайките, да търси Джон. Провери в спалнята и в кабинета. Надзърна навън към алеята пред входа. Колата я нямаше. Тъкмо се канеше да изругае, че не ѝ е оставил бележка, когато я откри, закачена с магнитче на вратата на хладилника.

Али, излизам с колата, ще се върна скоро, Джон.

Алис отново седна на дивана и взе книгата — „Разум и чувства“ на Джейн Остин — но не я отвори. В момента не ѝ се четеше. Беше стигнала до средата на „Моби Дик“ и я бе запиляла някъде. Двамата с Джон обърнаха къщата наопаки, но така и не я намериха. Търсиха дори на странните места, на които само умопомрачен човек би оставил книга — в хладилника и във фризера, в килера, в чекмеджетата на скрина, в шкафа с чаршафите, в камината. Но не я откриха. Вероятно я бе забравила на плажа. Надяваше се да я оставила там. Това поне бе нещо, което ѝ се случваше и преди да се разболе.

Джон бе предложил да ѝ купи нова. Може би е отишъл до книжарницата. Алис се надяваше да е така. Ако изчакаше още дълго, щеше да забрави прочетеното до момента и да ѝ се наложи да започне отначало. Тежка работа. Само от мисълта се умори. Междувременно се взираше в Джейн Остин, която винаги бе обичала. Но тази книга не успяваше да задържи вниманието ѝ.

Качи се на втория етаж в стаята на Лидия. От трите си деца, нея познаваше най-малко. Върху тоалетката имаше сребърни пръстени с тюркоази, кожено колие и гердан от пъстри мъниста, подаващо се от отворена картонена кутия. До кутията имаше купчинка фиби за коса и поставка за палене на ароматни пръчици. Лидия си падаше малко хипи.

Дрехите ѝ бяха пръснати по пода, някои сгънати, но повечето просто захвърлени. Следователно в чекмеджетата едва ли имаше кой знае какво. Не си беше оправила леглото. Лидия си падаше и малко мърлява.

В библиотеката ѝ бе пълно със стихосбирки и пиеси — „Лека нощ, майко“, „Вечеря с приятели“, „Доказателство“, „Деликатно равновесие“, „Антология от Спун Ривър“, „Агнец Божи“, „Ангели в Америка“, „Олеана“. Лидия бе истинска актриса.

Алис взе няколко от пиесите и ги разлисти. Бяха дълги не повече от осемдесет-деветдесет страници с рехав текст. *Може би ще е полесно и удовлетворяващо, ако чета пиеси. А и ще мога да ги обсъждам с Лидия.* Отдели си „Доказателство“.

На нощното шкафче стояха дневникът и айподът на Лидия, както и книгата „Санфорд Майснер за актьорското майсторство“. Алис взе дневника. Поколеба се, но само за миг. Не разполагаше с лукса да пилее време. Седна на леглото и зачете страница след страница, изпълнени с мечтите и изповедите на дъщеря си. Чете за блокажи и пробиви в актьорските курсове, за страховете и надеждите при прослушванията, за разочарованията и радостите при получаване на роли. Чете за вълненията и стремежите на една млада жена.

Прочете и за Малкълм. Лидия се бе влюбила в него, докато разигравали драматична сцена в курса. Веднъж си помислила, че може да е бременна, но се оказало, че не е. Испитала облекчение, тъй като не била готова да се омъжи и да има деца. Искала първо да си проправи път в живота.

Алис се вгледа в поставената в рамка снимка на Лидия с някакъв мъж, който вероятно бе Малкълм. Усмехнатите им лица се докосваха. Мъжът и жената на снимката изглеждаха щастливи. Лидия вече бе жена.

— Али, тук ли си? — провикна се Джон.

— Да, горе съм!

Тя върна дневника и снимката на нощното шкафче и слезе по стълбите.

— Къде ходи? — попита Алис.

— Да се повозя с колата.

Джон държеше по една бяла найлонова торба във всяка ръка.

— Купи ли ми нов екземпляр от „Моби Дик“?

— Горещо-долу.

Той подаде на Алис една от торбите. Вътре бе пълно с дивидита — „Моби Дик“ с Грегъри Пек и Орсън Уелс, „Крал Лир“ с Лорънс Оливие, „Казабланка“, „Полет над кукувиче гнездо“ и „Звукът на музиката“, любимите ѝ филми.

— Струва ми се, че така ще ти е по-лесно. И можем да ги гледаме заедно.

Алис се усмихна.

— Какво има в другата торба?

Чувстваше се изпълнена с радостно нетърпение като дете на Коледа. Джон извади пакет пуканки за микровълнова и кутия карамелени бонбони с шоколадова глазура.

— Може ли първо да изгледаме „Звукът на музиката“? — попита тя.

— Разбира се.

— Обичам те, Джон — рече Алис и го прегърна.

— И аз те обичам, Али.

С ръце, обгърнали гърба му, тя притисна лице в гърдите му и вдъхна мириса му. Искеше да му каже още толкова неща, да му каже колко много значи той за нея, но не намери думи. Джон я притисна към себе си. Той знаеше и без да му го казва. Двамата стояха в кухнята прегърнати, без да продумат дълго време.

— Ти приготви пуканките, а аз ще пусна филма. Ще се видим на дивана — каза Джон.

— Добре.

Алис отиде до микровълновата печка, отвори вратичката и се разсмя. Нямахше как да не се разсмее.

— Намерих „Моби Дик“!

Алис бе сама от два часа. По време на ранното утринно уединение тя пи чай, почете малко и се позанимава с йога на поляната. Заела поза „Куче с муцуната надолу“, вдиша дълбоко сладкия морски въздух и се наслади на странното, почти болезнено удоволствие от разтягането на ахилесовите сухожилия и бедрените мускули. С крайчеца на окото наблюдаваше как левия ѝ трицепс се активира, за да задържи тялото ѝ в това положение. Твърд, изваян, красив. Цялото ѝ тяло изглеждаше силно и красиво.

В по-добра физическа форма не се бе намирала през целия си живот. Питателната храна, съчетана с всекидневно спортуване, даваше сила на напрегнатите ѝ трицепси, гъвкавост в бедрата, устойчивост на прасците и лекота в дишането по време на шесткилометрово бягане. Но пък от другата страна бе умът ѝ. Неотзивчив, неуправляем, отслабващ.

Пиеше „Арисепт“, „Наменда“, загадъчното експериментално хапче „Амиликс“, „Липитор“, витамин С и Е, аспириин. Набавяше си допълнително антиоксиданти от боровинки, червено вино и черен шоколад. Пиеше зелен чай. Опита ѝ гинко билоба. Медитираше и редеше пасианси. Миеше си зъбите с лявата, по-слабата си ръка. Лягаше да спи, когато се умореше. И въпреки това, тези усилия като че ли не даваха видими, измерими резултати. Вероятно когнитивните ѝ способности щяха да се влошат забележимо, ако не правеше упражнения, не пиеше „Арисепт“ и не ядеше боровинки. Може би, ако не ѝ се противопоставяше, деменцията щеше да стане неконтролируема. Може би. Но бе възможно и всичките ѝ усилия да не оказват никакво влияние. Нямахше как обаче да го разбере, ако не спреше лекарствата, шоколада и виното, и не помръдваше през следващия месец. Но нямаше желание да си прави подобни експерименти.

Премина в поза „Воин“. Издиша и направи по-дълбок напад, въпреки неудобството и допълнителното предизвикателство към концентрацията и издръжливостта ѝ, твърдо решена да задържи позата. Твърдо решена да се бори като истински воин.

Джон излезе от кухнята с разчорлена коса и още сънен като зомби, но облечен за бягане.

— Искаш ли първо да пиеш кафе? — попита Алис.

— Не, да тръгваме. Ще пия, когато се върнем.

Всяка сутрин бягаха по три километра по главната улица до центъра на градчето и се връщаха по същия маршрут. Джон бе станал забележимо по-слаб и стегнат и вече изминаваше с лекота разстоянието, но изобщо не му бе приятно да тича. Бягаше с нея, примирен и без да се оплаква, но със същия ентузиазъм, с който плащаше сметки или пускаше пералнята. И Алис много го обичаше заради това.

Тя тичаше зад него, оставяше го той да зададе темпото и го наблюдаваше и слушаше сякаш бе прекрасен музикален инструмент — равномерното поклащане на лактите му като махала, ритмичното пухтене, когато издишаше, барабаненето на гуменките му върху пясъка по тротоара. В този миг той се изплю и тя се разсмя. Джон не я попита защо се смее.

На връщане Алис го настигна и затича редом с него. Усети порив на съчувствие и се канеше да му каже, че няма нужда повече да тича с нея, ако не иска, че и сама може да се справи с маршрута. Но тогава той зави надясно по разклонението за „Мил роуд“ към къщи, а ако бе сама, тя щеше да завие наляво. Болестта на Алцхаймер не се оставяше да бъде пренебрегвана.

Когато се прибраха, Алис му благодари, целуна го по изпотената буза и, още преди да се изкъпе, се качи при Лидия, която пиеше кафе по пижама на верандата. Всяка сутрин двете с нея обсъждаха пиесата, която Алис четеше в момента на по купичка пълнозърнесто мюсли с боровинки или геврек с *крема сирене* и кафе или чай. Инстинктът ѝ се бе оказал правилен. Несравнимо по-приятно ѝ бе да чете пиеси вместо романи или биографии и да обсъжда прочетеното с Лидия, независимо дали бе само една сцена, едно действие, или цяла пиеса. Това се оказа прекрасен начин да си ги спомня по-добре. Докато анализираше сцени, герои и сюжет с Лидия, Алис виждаше колко богат е интелектът на дъщеря ѝ, какво задълбочено разбиране има тя за човешките нужди, емоции и противоречия. Така опознаваше истинската същност на Лидия. И я обичаше много.

Днес говориха за сцена от „Ангели в Америка“. Разменяха си въодушевено въпроси и отговори, разговаряха като равни и се забавляваха. И тъй като на Алис не ѝ се налагаше да се състезава с Джон кой пръв ще довърши мисълта ѝ, можеше да не бърза и да участва пълноценно в обсъждането.

— Как се чувстваше, когато играеше тази сцена с Малкълм? — попита тя.

Лидия я зяпна, сякаш умът ѝ не можеше да побере въпроса.

— Моля?

— Нали с Малкълм сте правили тази сцена заедно в курса?

— Дневника ли ми четете?

Стомахът на Алис се сви. Мислеше си, че Лидия ѝ е казала за Малкълм.

— Миличка, съжалявам...

— Не мога да повярвам! Нямах право!

Лидия блъсна стола си назад и стана рязко, като остави Алис сама на масата, слисана, с внезапното усещане, че ѝ се повдига. След няколко минути чу как входната врата се затръшва.

— Не се тревожи, ще ѝ мине — каза Джон.

Цяла сутрин Алис се опитва да се занимава с нещо. Опита да почисти, да поработи в градината, да чете, но единственото, което успя да свърши ефективно, бе да се тревожи. Тревожеше се, че е сторила нещо непростимо. Тревожеше се, че е изгубила цялото уважение, доверие и обич на дъщерята, която едва бе започнала да опознава.

След обяда Алис и Джон отидоха пеша до Хардингс Бийч. Алис плува, докато усети тялото си твърде изтощено, за да чувства каквото и да било друго. След като неприятното човъркане в стомаха ѝ се стопи, тя излезе от водата, легна на шезлонга, затвори очи и започна да медитира.

Беше чела някъде, че редовната медитация може да повиши плътността на мозъчната кора и да забави изтъняването ѝ с напредването на възрастта. Лидия вече медитираше всеки ден и когато Алис се поинтересува, дъщеря ѝ ѝ бе показала как. Независимо дали помагаше за запазването на мозъчната плътност, на Алис ѝ харесваше успокояващата концентрация, която успешно приглушаваше тревожните мисли в главата ѝ. Буквално намираще покой.

След двайсетина минути излезе от медитативното състояние, спокойна, жизнена, но ѝ бе много горещо. Нагази отново в океана, този път само за кратко топване, за да замени потта и горещината със сол и хладина. Когато се върна на шезлонга, чу жената, седнала на одеяло в съседство, да разказва за прекрасната постановка, която гледала

наскоро в театър „Мономой“. Гузното човъркане в стомаха ѝ се завърна.

Вечерта Джон опече кюфтета за чийзбургери на скарата, а Алис направи салатата. Лидия не се прибра за вечеря.

— Сигурно репетицията се е проточила — каза Джон.

— Не може да ме понася.

— Не е вярно.

След вечеря Алис изпи още две чаши червено вино, а Джон — още три чаши уиски с лед. Лидия още не се бе прибрала. След като Алис прибави и вечерната доза лекарства към разстроения си стомах, двамата седнаха на дивана с купа пуканки и кутия карамелени бонбони с шоколадова глазура и гледаха „Крал Лир“.

Джон я събуди. Телевизорът бе изключен, а къщата тъмна. Явно бе заспала, преди филмът да свърши. И без това не помнеше края на историята. Джон я заведе нагоре по стълбите до спалнята.

Алис застана до леглото, с ръка върху зяпналата си от удивление уста, с насълзени очи, тревогите изличени от стомаха и съзнанието ѝ. Дневникът на Лидия лежеше на възглавницата ѝ.

— Извинявайте за закъснението — каза Том на влизане.

— Добре, след като и Том вече е тук, с Чарли имаме да ви съобщим важна новина — заяви Анна. — Бременна съм във втория месец с близнаци!

Прегръдките, целувките и поздравленията бяха последвани от развълнувани въпроси, отговори и прекъсвания, още въпроси и отговори. С влошаването на способността ѝ да следи сложни разговори с множество участници, чувствителността на Алис към неизказаното на глас, езика на тялото и неизречените чувства, се бе засилила. Обясни този феномен преди две седмици на Лидия, която отвърна, че всеки актьор би ѝ завидял. Сподели, че с колегите си трябвало да се концентрират изключително силно, за да се абстрахират от вербалната комуникация и да се влияят искрено от действията и чувствата на останалите актьори. Алис не разбра съвсем разликата, но се възхити на Лидия, задето гледаше на недостатъка ѝ като на завидно умение.

Джон изглеждаше щастлив и въодушевен, но Алис забеляза, че не дава пълна воля на чувствата си, вероятно от уважение към

предупреждението на Анна, че „все още е много рано“. Дори Анна да не ги бе предупредила, той бе суверен като повечето биолози и нямаше намерение да брои точно тези две пиленца, преди да настъпи есен. Но вече бе нетърпелив за внучета.

Под щастието и вълнението на Чарли Алис долови силна нервност, а под нея силен страх. Стори ѝ се, че това се вижда ясно, но Анна изглежда изобщо не го забелязваше, а и никой друг не го отбеляза. Дали виждаше просто обичайните тревоги на мъж, който ще става баща за пръв път? Тревожеше се, че ще трябва да храни две гърла едновременно, а по-късно да плаща две такси за колеж ли? Но това би обяснило само нервността. Дали не се страхуваше от мисълта, че ще има две деца в колеж и в същото време съпруга с деменция?

Лидия и Том стояха един до друг и говореха с Анна. Децата на Алис бяха красиви, нейните деца, които вече не бяха деца. Лидия сияеше; радваше се на добрата новина, както и на това, че цялото ѝ семейство е дошло, за да я гледа на сцената.

Том се усмихваше искрено, но Алис забеляза едва доловимо безпокойство — очите и бузите му изглеждаха леко хлътнали, тялото му — по-кокалесто. В университета ли имаше проблеми? Или с някоя приятелка? Синът ѝ забеляза съсредоточения поглед.

— Мамо, как си? — попита той.

— В общи линии съм добре.

— Наистина ли?

— Да, честна дума. Чувствам се чудесно.

— Мълчалива си.

— Всички говорим едновременно и прекалено бързо — каза Лидия.

Усмивката на Том се стопи и изглеждаше сякаш всеки момент ще се разплаче. Блекбърито на Алис в светлосинята чанта започна да вибрира върху бедрото ѝ и даде знак, че е време за вечерната доза хапчета. Изчака няколко минути. Не искаше да ги пие пред Том.

— Лидия, в колко часа започва представлението ти утре? — попита Алис с блекбъри в ръка.

— В осем.

— Мамо, няма нужда да си записваш. Всички сме тук. Няма да забравим да те вземем — каза Том.

— Как се казва пиесата? — попита Алис.

— „Доказателство“ — отвърна Лидия.

— Притесняваш ли се? — обърна се Том към сестра си.

— Малко, защото е премиерата, а и всички вие ще дойдете. Но щом изляза на сцената, ще забравя, че сте там.

— Лидия, в колко часа е представлението? — попита Алис.

— Мамо, току-що я попита. Не се тревожи — отговори Том.

— В осем е, мамо — рече Лидия. — Том, никак не помагаш.

— Напротив, ти не помагаш. Защо да се мъчи да помни нещо, което не се налага да помни?

— Няма да се тревожи, ако си го запише в блекбърито. Остави я — заяви Лидия.

— И без това не бива да разчита на това блекбъри. Трябва да упражнява паметта си при всяка възможност — намеси се Анна.

— Кое от двете последно? Трябва да запомни наизуст часът на представлението ми или да разчита изцяло на нас? — попита Лидия.

— Трябва да я насърчаваш да се концентрира и да внимава, да се опитва да си спомни информацията сама и да не става мързелива — заяви Анна.

— Тя не е мързелива — възрази Лидия.

— Ти и блекбърито я карате да не полага усилия. Виж сега. Мамо, в колко часа започва представлението на Лидия утре? — обърна се Анна към майка си.

— Не знам. Затова я попитах.

— Тя вече ти отговори два пъти, мамо. Опитай се да си спомниш.

— Анна, престани да я изпитваш — намеси се Том.

— Щях да си запиша часа, но ти ме прекъсна.

— Не те карам да проверяваш в блекбърито, а да си спомниш какво каза Лидия.

— Ами не се опитах да запомня часа, защото се канех да го запиша.

— Мамо, просто помисли малко. В колко часа каза Лидия, че започва представлението ѝ утре?

Алис не знаеше отговора, но знаеше, че горката Анна трябва да бъде поставена на мястото си.

— Лидия, в колко часа започва представлението ти утре? — обърна се тя към малката си дъщеря.

— В осем.

— Значи започва в осем, Анна.

В осем без пет заеха местата си на втория ред по средата. Залата на театър „Мономой“ бе малка, само със сто места и сцена, разположена на едва няколко метра от първия ред седалки.

Алис нямаше търпение светлините да угаснат. Бе чела тази пиеса и с Лидия я обсъждаха надълго и нашироко. Дори ѝ бе помогнала да си научи репликите. Лидия играеше Катрин, дъщерята на побъркал се гениален математик. Алис нямаше търпение да види как героите оживяват пред очите ѝ.

Още от първата сцена актьорската игра бе нюансирана, естествена и многопластова и Алис изцяло се потопи във въображаемия свят, изграден от актьорите. Катрин твърдеше, че е написала революционно доказателство, но нито любимият ѝ, нито сестра ѝ, с която не бяха близки, ѝ вярваха и поставяха под съмнение душевното ѝ здраве. Катрин се измъчваше от страхове, че, също като гениалния си баща, вероятно полудява. Алис преживя болката, разочарованието и страха ѝ. Бе невероятна от началото до края.

След края на представлението актьорите отидоха при публиката. Катрин сияеше. Джон ѝ подари цветя и я прегърна топло.

— Беше прекрасна, невероятна! — възкликна той.

— Благодаря! Пиесата е страхотна, нали?

Останалите също я прегръщаха, целуваха и хвалеха.

— Беше превъзходна, страхотна игра — каза Алис.

— Благодаря.

— Ще те гледаме ли и в други пиеси това лято? — попита Алис.

Момичето се взира в нея неловко дълго, преди да отговори.

— Не, това е единствената ми роля.

— За летния сезон ли си тук?

Въпросът изглежда я натъжи. Очите ѝ се насълзиха.

— Да, в края на август се връщам в Ел Ей, но ще идвам често насам на гости на семейството си.

— Мамо, това е Лидия, дъщеря ти — каза Анна.

Доброто състояние на един неврон зависи от способността му да обменя информация с другите неврони. Изследванията показват, че електрическата и химичната стимулация на постъпващите и изпращаните от неврона сигнали подпомагат жизненоважни клетъчни процеси. Невроните, които не успяват да се свързват ефективно с други неврони, атрофират. Ако е безполезен, изоставеният неврон загива.

СЕПТЕМВРИ 2004 Г.

Макар есенният семестър в Харвард официално да започваше, времето непоколебимо се придържаше към римския календар. През онази лятна лепкава септемврийска сутрин с температура от 26°C, Алис тръгна към Харвард. В първите дни на учебната година тя винаги се развеселяваше при вида на първокурсниците, които не бяха от Нова Англия. Есента в Кеймбридж обикновено се свързваше с листа в ярки цветове, бране на ябълки, футболни мачове и вълнени пуловери и шалове. Макар да не бе необичайно човек да се събуди някоя сутрин в края на септември и да види, че тиквите са покрити със слана, дните, особено в началото на месеца все още бяха изпълнени с бръмченето на климатици по прозорците, нажежени и стенещи неуморно, и патологично оптимистични дискусии за представянето на „Ред Сокс“. И въпреки това, всяка година бе пълно с новопристигнали студенти, ходещи несигурно като новоизлюпени туристи по тротоарите на площад „Харвард“, навлечени с прекалено много катове вълнени дрехи и натоварени с купища торби от студентската книжарница, в които имаше всички необходими помагала, канцеларски материали и блузи с логото на Харвард. Горките потни деца.

Въпреки бялата памучна тениска без ръкави и леката, дълга до коленете копринена пола, Алис бе плувнала в пот, докато стигна до кабинета на Ерик Уелман. Стаята се намиреше точно над нейната, имаше същите размери и обзавеждане и същия изглед към река Чарлз и Бостън, но някак си имаше по-впечатляващ и внушителен вид. Винаги когато влезеше в кабинета му, тя се чувстваше като студентка, а това усещане витаеше още по-силно днес, тъй като той я бе повикал „да поговорят“.

— Как изкара лятната ваканция? — попита Ерик.

— Много спокойно. А ти?

— Добре, мина твърде бързо. Липсваше ни на конференцията през юни.

— Знам, и на мен ми беше мъчно, че я пропуснах.

— Алис, исках, преди да започнат занятията, да поговорим за оценките за курса ти от миналия семестър.

— О, още не съм имала възможност да ги прегледам.

В кабинета ѝ някъде имаше неотворена купчина листове, завързани с гумена лента, с оценките от курса ѝ по мотивация и емоционално възпитание. Анкетите, в които студентите поставяха оценки на курсовете, бяха напълно анонимни и ги четяха само лекторът и деканът на факултета. В миналото тя ги преглеждаше единствено от суета. Знаеше, че е чудесен преподавател и отзивите на възпитаниците ѝ винаги потвърждаваха това. Но досега Ерик никога не я бе молил да ги преглеждат заедно. За пръв път в кариерата си Алис се уплаши, че няма да види имиджа, който имаше за себе си, отразен в мненията на студентите.

— Ето, прегледай ги сега.

Ерик ѝ подаде своите копия от анкетите със страницата с обобщението най-отгоре.

Дайте оценка по скала от едно (изобщо не съм съгласен) до пет (напълно съм съгласен): Лекторът има високи изисквания към студентите.

Всички бяха дали четворки и петици.

На упражненията материалът се разяснява подробно.

Четворки, тройки и двойки.

Лекторът ми помогна да разбера трудни концепции и сложни идеи.

Отново четворки, тройки и двойки.

Лекторът насърчава задаването на въпроси и разискването на различни гледни точки.

Двама от студентите ѝ бяха писали единици.

Дайте цялостна оценка на лектора по петобална скала, в която 5 е отличен, а 1 — слаб.

Предимно тройки. Доколкото си спомняше, никога не бе получавала по-малко от четири на този въпрос.

Цялата страница бе изпъстрена с тройки, двойки и единици. Алис не се и опита да си внуши, че отзивите не отразяват точната преценка на студентите ѝ, без капчица злоба. Преподавателската ѝ дейност очевидно се бе влошила повече, отколкото бе предполагала. И въпреки това бе готова да се обзаложи, че е далеч от най-зле оценяваните преподаватели във факултета. Може и да потъваше бързо, но нямаше скоро да стигне до дъното.

Алис погледна към Ерик, готова за критика, което не ѝ се нравеше, но и не можеше да го вини.

— Ако не бях видял твоето име в тези анкети, нямаше да им обърна особено внимание. Оценка са прилични, не са отлични, както винаги са отзивите за теб, но не са и ужасни. Притесниха ме обаче писмените коментари и реших, че трябва да поговорим.

Алис не бе погледнала друго освен страницата с обобщените резултати. Ерик взе бележките си и започна да ги чете на глас.

— „Пропуска големи части от конспекта, тъй че и аз ги пропусках, но пък после очаква от нас да ги знаем за изпита.“ „Изглежда не познава добре материала, който преподава.“ „Лекциите ѝ са загуба на време. Можех просто да уча от учебника.“ „Трудно ми бе да следя лекциите ѝ. Дори тя се обърква. Този курс изобщо не е толкова добър, колкото уводния ѝ.“ „Веднъж влезе в аудиторията, но не проведе занятията. Просто поседя няколко минути и си тръгна. Друг път ни изнесе същата лекция като предишната седмица. Не бих си и

помислил да губя времето на д-р Хаулънд, но мисля, че и тя не бива да губи моето.“

Повече не можеше да слуша. Проблемите бяха много, много по-сериозни, отколкото си бе мислила.

— Алис, отдавна се познаваме, нали?

— Да.

— Ще рискувам и ще попитам съвсем директно. У дома всичко наред ли е?

— Да.

— Възможно ли е тогава да си изложена на прекалено голям стрес или да страдаш от депресия?

— Не, не е това.

— Малко ми е неудобно, но имаш ли проблеми с алкохола или наркотици?

Сега вече чашата преля. *Не мога да допусна да ми излезе име на депресирана, стресирана алкохоличка. Деменцията се приема с по-голямо разбиране.*

— Ерик, болна съм от Алцхаймер.

Лицето му пребледня. Явно се бе приготвил да чуе, че Джон ѝ изневерява. Вероятно се бе приготвил да ѝ даде името на добър психиатър. Да организира настаняването ѝ в болница „Малийн“, за да се лекува от алкохолизъм. Но за този отговор не бе готов.

— Поставиха ми диагнозата през януари. Миналия семестър ми бе трудно да преподавам, но не предполагах, че си е личало толкова.

— Съжалявам, Алис.

— Аз също.

— Не очаквах това.

— Нито пък аз.

— Мислех си, че е нещо временно, с което ще успееш да се пребориш. Но този проблем не е временен.

— Така е.

Алис го наблюдаваше как размишлява. Той бе като баща на всички във факултета — грижовен и щедър, но в същото време прагматичен и строг.

— Родителите вече плащат по четирийсет хиляди долара годишна такса. Това никак няма да им се понрави.

Наистина нямаше да им се понрави. Те не хвърляха астрономически суми, за да се учат синовете и дъщерите им от болни от Алцхаймер. Алис вече чуваше ропота и мелодията за скандални разкрития на вечерните новини.

— Освен това двама студенти от курса ти ще обжалват оценките си. Опасявам се, че недоволството ще ескалира.

За двайсет и пет години преподавателска дейност никой не бе обжалвал оценките ѝ. Никога.

— Мисля, че не бива повече да преподаваш, но бих искал да се съобразя с теб. Имаш ли план?

— Надявах се да остана на работа и тази година и да си взема творческия отпуск, но не осъзнавах до каква степен си личат симптомите ми и колко пречат на лекциите ми. Не искам да съм лош преподавател, Ерик. Не бих го допуснала.

— Знам. Какво ще кажеш да си вземеш болничен, докато започне творческият ти отпуск.

Ерик искаше тя да спре да работи веднага. Алис винаги бе показвала безупречни резултати в научната и преподавателската си работа, но най-вече беше на щатен договор. По закон нямаша право да я уволнят. Тя обаче не искаше да води дела. Колкото и да не ѝ се щеше да се отказва от кариерата си в Харвард, битката ѝ бе с болестта на Алцхаймер, а не с Ерик и с университета.

— Не съм готова да напусна, но съм съгласна с теб, колкото и да ми е мъчно, и смятам, че е време да спра с преподавателската дейност. Бих искала обаче да остана дипломен ръководител на Дан и да продължа да ходя на семинари и събрания.

Вече не съм преподавател.

— Ще успеем да го уредим. Бих искал да поговоря с Дан, за да му обясня какво е положението и да го оставя той да вземе решение. С радост ще ти помагам, ако така и двамата ще се чувствате по-добре и ще ви е по-лесно. Освен това е ясно, че не можеш да поемаш нови студенти. Дан ще е последният.

Вече не съм учен.

— Мисля и че не бива да приемаш покани да изнасяш речи в други университети и по конференции. Не би било добре да представляваш Харвард в това отношение. Забелязах, че почти си престанала да пътуваш, тъй че вече сигурно си го обмислила.

— Да, съгласна съм.

— Как предпочиташ да известим колегите и администрацията на факултета? Отново ще се съобразя с теб, независимо как решиш да постъпиш.

Алис щеше да спре да преподава, да ръководи научни изследвания, да пътува и да изнася лекции. Това нямаше да остане незабелязано. Щяха да започнат да правят догадки, да шушукат и клюкарстват. Щяха да си помислят, че е депресирана, стресирана алкохоличка. Някои сигурно вече си го мислеха.

— Аз ще им кажа. От мен трябва да го научат.

17 септември, 2004 г.

Скъпи приятели и колеги,

След внимателно обмисляне и с дълбоко прискърбие, ви уведомявам, че реших да се откажа от преподавателската, научната и лекторската си дейност в Харвард. През януари тази година ми поставиха диагноза „Ранна форма на Алцхаймер“. Макар все още да съм в средно напреднал стадий от развитието на болестта, изпитвам непредвидими когнитивни смущения, което не ми позволява да изпълнявам задълженията си според високите стандарти, които винаги съм си налагала, и които се очакват от мен.

Въпреки че вече няма да ме виждате в аудиториите и как пиша молби за субсидии, оставам дипломен ръководител на Дан Малоуни и ще продължа да посещавам срещи и семинари, в които се надявам да бъда активен и добре приет участник.

С обич и уважение,

Алис Хаулънд

През първата седмица от есенния семестър Марти пое лекциите на Алис. Когато се срещна с него, за да му даде конспектите и учебните материали, той я прегърна и ѝ каза, че ужасно съжалява. Попита я как се чувства и дали може да ѝ помогне с нещо. Алис му благодари и отвърна, че се чувства добре. А щом получи всичко, което му бе необходимо за курса, той веднага си тръгна от кабинета ѝ.

В общи линии това се повтори и с всички останали колеги.

— Много съжалявам, Алис.

— Просто не мога да повярвам.

— Нямах представа.

— Мога ли да ти помогна с нещо?

— Сигурна ли си? Изобщо не изглеждаш променена.

— Ужасно съжалявам.

— Ужасно съжалявам.

След което си тръгнаха мигновено. Държаха се учтиво, щом я срещнаха случайно, но не я срещнаха много често. Това до голяма степен се дължеше на натоварената им програма и вече доста свободния график на Алис. Но до голяма степен и на факта, че я избягваха. Да я погледнат в очите, означаваше да се сблъскат с нестабилното ѝ психическо състояние и неизбежната мисъл, че това може да се случи на всеки от тях във всеки един момент. Общуването с нея ги плашеше. Тъй че до голяма степен, с изключение на семинарите и събранията, избягваха контакта с нея.

Днес се провеждаше първият обеден семинар по психология за семестъра. Лесли, една от студентките на Ерик, стоеше готова начело на дългата маса пред вече прожектирания на стената заглавен диапозитив от презентацията. „В търсене на отговори: Как вниманието влияе върху способността да идентифицираме какво виждаме.“ Алис също се чувстваше готова, седнала на първия стол от едната страна на масата срещу Ерик. Тя започна да се храни — калцоне с патладжани и градинска салата, докато Ерик и Лесли разговаряха, а стаята се пълнеше.

След няколко минути Алис забеляза, че всички места са заети с изключение на стола до нея, а присъстващите започват да се редят правостоящи в дъното на стаята. Местата на масата бяха най-

желаните, не само защото оттам презентацията се виждаше по-добре, но и тъй като на седналите не им се налагаше да жонглират с чиния, прибори, чаша, химикалка и тетрадка. Очевидно жонглирането им се струваше за предпочитане пред това да седнат до нея. Тя огледа колегите си, които не поглеждаха към нея. Около петдесет души изпълваха помещението, все хора, на които гледаше като на част от семейството си.

Дан нахълта задъхан, с разчорлена коса, разпасана риза и очила вместо контактни лещи. Той спря за миг, след което се насочи право към свободното място до Алис и показа, че си го запазва, като остави тетрадката си на масата.

— Цяла нощ писах. Отивам да си взема нещо за ядене, ще се върна след малко.

Презентацията на Лесли продължи цял час. Нужна бе силна концентрация, но Алис успя да проследи всичко до край. След като Лесли използва и последния диапозитив и екранът угасна, тя откри дискусията. Алис първа вдигна ръка.

— Да, д-р Хаулънд — каза Лесли.

— Не си включила контролна група, която да измерва способността на групата от дразнителни да разсейва останалите. Възможно е някои от участниците, независимо по каква причина, просто да останат незабелязани и самото им присъствие не разсейва останалите. Можеш да тестваш способността на участниците едновременно да забелязват и да реагират на дразнителите или да проведеш поредица от опити, в които да размениш дразнителите с наблюдаваната група.

Много от седналите на масата кимнаха. Дан измърмори съгласие с уста, пълна с калцоне. Лесли грабна химикалката си още преди Алис да си довърши мисълта и започна бързо да си записва.

— Да. Лесли, моля те пусни отново диапозитива със структурата на експеримента — каза Ерик.

Алис огледа стаята. Всички бяха приковали очи в екрана и слушаха внимателно обясненията на Ерик относно забележката на Алис. Много от тях продължаваха да кимат. Алис изпита тържествуващо усещане и известно самодоволство. Фактът, че е болна от Алцхаймер не означаваше, че вече не е способна на аналитично мислене. Фактът, че е болна от Алцхаймер не означаваше, че не

заслужава да седи тук с тях. Фактът, че е болна от Алцхаймер не означаваше, че вече не заслужава мнението ѝ да се чува.

Дискусията продължи няколко минути. Алис довърши калцонето и салатата. Дан стана и се върна с допълнителни порции. Лесли отговаряше със запъване на заядлив въпрос, зададен от новия докторант на Марти. Диапозитивът със структурата на експеримента светеше на екрана. Алис прочете текста и вдигна ръка.

— Да, д-р Хаулънд — рече Лесли.

— Пропуснала си да включиш контролна група за измерване на ефективността на участниците, които разсейват останалите. Възможно е някои от тях да остават незабелязани. Можеш да тестваш степента на разсейване едновременно или да размениш дразнителите с наблюдаваната група.

Аргументът ѝ бе напълно основателен. Всъщност това бе правилният начин, по който трябваше да се проведе експериментът, и без да отчете и този фактор, докладът на Лесли нямаше как да бъде публикуван. Алис бе сигурна в това. Но явно никой от останалите не го виждаше. Тя огледа колегите си, които се стараеха да не поглеждат към нея. От езика на тялото им лъхаше срам и страх. Тя отново прочете данните на екрана. За експеримента бе нужна допълнителна контролна група. Фактът, че е болна от Алцхаймер не означаваше, че не може да мисли аналитично. Фактът, че е болна от Алцхаймер не означаваше, че не си разбира от работата.

— О, добре, благодаря — каза Лесли, но не си записа нищо и не погледна Алис в очите, а и изобщо не изглеждаше благодарна.

Алис нямаше лекции, които да води, молби за субсидии, които да подготвя, нови изследвания, които да провежда, конференции, в които да участва, нито покани като гостуващ лектор. Никога повече нямаше да се занимава с тези неща. Имаше чувството, че най-голямата част от същността ѝ, онази част, която бе обсипвала с похвали и лъскала до блясък на високия ѝ пиедестал, бе умряла. А другите, по-малките и не така възхитителни части от същността ѝ виеха скръбно от самосъжаление и се чудеха има ли смисъл от тях.

Алис погледна през огромния прозорец на кабинета си към бягащите за здраве хора по лъкатушещите брегове на река Чарлз.

— Днес ще имаш ли време да тичаме? — попита тя.

— Може би — отвърна Джон.

Той също погледна през прозореца, докато отпиваше от кафето си. Алис се чудеше какво ли вижда, дали погледът му е привлечен от същите хора, или от нещо съвсем различно.

— Ще ми се да бяхме прекарвали повече време заедно — каза тя.

— Какво имаш предвид? Нали бяхме заедно цяло лято.

— Не, не лятото, а целия ни живот. Мислех за това и ми се иска да бяхме прекарвали повече време заедно.

— Али, живеем заедно, работим в един университет, цял живот сме заедно.

В началото наистина бе така. Живееха заедно, съвместно. Но с времето това се промени. Те допуснаха да се промени. Алис се замисли как си бяха взимали творчески отпуск в различни години, разделението на задълженията по грижите за децата, пътуванията, съсредоточаването върху работата. От дълго време просто живееха паралелно един до друг.

— Мисля, че отдавна се изоставихме.

— Аз не се чувствам изоставен, Али. Харесва ми как живеем, мисля, че постигнахме добър баланс между свободата да следваме мечтите си и съвместния си живот.

Алис се замисли, че неговите мечти, неговите научни изследвания винаги бяха по-крайни от нейните. Дори когато експериментите му се проваляха, данните не съответстваха, когато хипотезите се окажеха погрешни, стремежът му да преследва целите си не потрепваше. Колкото и трудна да бе работата му, дори когато се налагаше да будува по цяла нощ и да си скубе косите, той я обожаваше. Отделеното време, грижите, вниманието и енергията, които той влагаше в работата си, винаги бяха вдъхновявали Алис да работи по-усърдно върху собствените си научни изследвания.

— Не си изоставена, Али. Аз съм тук, до теб.

Джон погледна часовника си и изпи остатъка от кафето си на един дъх.

— Трябва да тръгвам за лекция.

Той взе чантата си, изхвърли чашата в кошчето за боклук и се приближи до нея. Наведе се, хвана с две ръце черната ѝ къдрокоса глава и я целуна нежно. Алис вдигна очи към него и стисна устни в

тънка усмивка, едва съдържаща сълзите си, докато той излезе от кабинета ѝ.

Искаше ѝ се тя да бе неговата мечта.

Алис седеше в кабинета си, докато курсът ѝ по когнитивна психология се събираше без нея, и наблюдаваше как лъскавите коли пъплят по „Мемориал драйв“. Пи чай. Имаше пред себе си цял ден, а нямаше какво да прави. Бедрото ѝ извибрира. Беше 8:00 ч. Извади блекбърито от светлосинята чанта.

Алис, отговори на следните въпроси:

1. Кой месец е?
2. Къде живееш?
3. Къде работиш?
4. Кога е рожденият ден на Анна?
5. Колко деца имаш?

Ако не успееш да отговориш на някой от тези въпроси, отвори файл „Пеперуда“ на компютъра си и незабавно изпълни записаните там инструкции.

Септември

Ул. „Поплър“, №34, Кеймбридж

Уилям Джеймс Хол, стая 1002

14 септември

Три

Алис продължи да пие чай и да наблюдава как лъскавите коли пъплят по „Мемориал драйв“.

ОКТОМВРИ 2004 Г.

Бедеше в леглото си се чудеше какво да прави. Навън бе тъмно, все още бе нощ. Не се чувстваше обърквана. Знаеше, че би трябвало да спи. Джон лежеше по гръб до нея и хъркаше. Но тя не можеше да заспи. Напоследък ѝ бе много трудно да спи нощем, вероятно защото през деня подремваше често. Или пък подремваше често през деня, защото нощем не се напиваше? Бе уловена в омагьосан кръг, в безкраен цикъл на положителна обратна връзка, зашеметяващо влакче на ужасите, от което не знаеше как да слезе. Може би, ако се пребореше с желанието да подремва през деня, нощем щеше да спи непробудно и да наруши цикъла. Но всеки ден в късния следобед вече бе толкова изтощена, че неизменно лягаше на дивана да си почине. А почивката винаги я унасяше в сън.

Спомни си как бе изправена пред подобна дилема, когато децата ѝ бяха на по две годинки. Ако не спяха следобед, до вечерта ставаха сърдити и капризни. След следобедния сън обаче оставаха будни часове наред след обичайното си време за лягане. Не можеше да си спомни как бе разрешила проблема тогава.

С всички хапчета, които пия, няма как поне едно да не предизвиква сънливост като страничен ефект. О, я чакай. Имам рецепта за приспивателни.

Алис стана от леглото и слезе на долния етаж. Макар да бе почти сигурна, че рецептата не е там, първо изпразни светлосинята чанта. Портмоне, блекбъри, мобилен телефон, ключове. Отвори портмонето. Кредитна карта, дебитна карта, шофьорска книжка, служебната ѝ карта от Харвард, картата за здравната застраховка, двайсет долара, шепа монети.

Претършува бялата купа, в която слагаха пощата. Електрически крушки, сметката за газта, телефонната сметка, извлечението за вноската по ипотеката, някакво писмо от Харвард, касови бележки.

Отвори и изсипа съдържанието на чекмеджетата на бюрото и шкафа в кабинета. Извади списанията и каталозите от кошниците в

хола. Прочете две страници от списание „Уиик“ и прегледа страница, отбелязана с прегънато ъгълче от каталога на „Дж. Джил“, на която имаше сладък пуловер. Най-много ѝ хареса моделът в морскосиньо.

Отвори чекмеджето, в което държаха всевъзможни дреболии. Батерии, отвертка, тиксо, син изолирбанд, лепило, ключове, няколко зарядни устройства, кибрит и какво ли още не. Това чекмедже вероятно не бе подреждано от години. Извади го докрай и изсипа съдържанието на кухненската маса.

— Али, какво правиш? — попита Джон.

Стресната, тя погледна към чорлавата му коса и примижалите очи.

— Търся...

Алис погледна към разпилените по масата предмети. Батерии, шивашки комплект, лепило, рулетка, няколко зарядни устройства, отвертка.

— Търся нещо.

— Али, минава три часът. Вдигаш шум. Не може ли да го потърсиш на сутринта?

Гласът му издаваше нетърпение. Джон не обичаше да смущават съня му.

— Добре.

Алис легна в леглото и се опита да си спомни какво търсеше. Навън бе тъмно, още бе нощ. Знаеше, че би трябвало да спи. Джон бе заспал отново за миг и вече хъркаше. Той по принцип заспиваше бързо. Както и тя някога. Но сега не можеше. Напоследък ѝ бе трудно да заспива нощем, вероятно защото подремваше често през деня. Или пък подремваше често през деня, защото нощем не се напиваше? Бе уловена в омагьосан кръг, в безкраен цикъл на положителна обратна връзка, зашеметяващо влакче на ужасите, от което не знаеше как да слезе.

О, чакай малко. Има начин да заспя. Д-р Мойър ми предписа хапчета. Къде ли съм ги оставила?

Тя стана от леглото и слезе на долния етаж.

Днес нямаше семинари и срещи. Нито един от учебниците, списанията и писмата не привлече интереса ѝ. Дан нямаше нов готов

материал от дипломната си работа, който Алис да прегледа. В електронната поща не я чакаха непочетени писма. Ежедневният имейл от Лидия щеше да пристигне чак следобед. Алис наблюдаваше движението през прозореца. Коли лъкатушеха по завоите на „Мемориал драйв“, а по брега на реката хора тичаха за здраве. Върховете на боровете се олюляваха под напора на есенния вятър.

Извади всички папки от кашона с надпис „Препечатани трудове на Хаулънд“. Бе написала над сто научни труда, които бяха публикувани. Държеше в ръце купчината от статии, очерци и рецензии — всички мисли и мнения от преждевременно прекъсната ѝ кариера. Купчината тежеше. Мислите и мнението ѝ имаха тежест. Преди. Липсваше ѝ научната работа, липсваше ѝ да мисли за нея, да говори за нея, липсваха ѝ собствените ѝ идеи и прозрения, елегантното изкуство на нейната наука.

Остави купчината папки и извади от библиотеката учебника си „От молекулите до съзнанието“. И той бе тежък. Това бе постижението, с което се гордееше най-много, нейните думи и идеи, преплетени с тези на Джон, двамата, създали заедно нещо уникално във вселената, което информираше и влияеше върху думите и идеите на други хора. Преди си мислеше, че един ден ще напишат още някоя книга заедно. Започна да прелиства страниците, но нищо конкретно не привлече вниманието ѝ. Не ѝ се и четеше.

Погледна си часовника. Вечерта с Джон се бяха уговорили да тичат. Но до тогава оставаха още много часове. Реши да тича по пътя за къщи.

Домът им се намиреше само на километър и половина от университета и Алис се прибра бързо и с лекота. А сега какво? Влезе в кухнята да си направи чай. Напълни чайника с вода от чешмата, сложи го на котлона и завъртя копчето на печката на висока степен. Обърна се да вземе чай. Металната кутия, в която държеше чая, не беше на плота. Отвори шкафа с чашите за кафе. Но вътре имаше три рафта с чинии. Отвори шкафа отдясно, където очакваше да види редици стъклени чаши, но вместо това намери порцеланови купи и съдове.

Извади купите и чашите от шкафа и ги остави на плота. След това извади и чиниите и ги нареди до купите и чашите. Отвори следващия шкаф. И там не видя каквото очакваше. Скоро плотът се отрупа с високи купчини чинии, купи, порцеланови чаши, чаши за сок,

чаши за вода и вино, тенджери, тигани, съдове от йенско стъкло, ръкохватки, кърпи и прибори за хранене. Обърна цялата кухня наопаки. *А така, кое откъде извадих?* Чайникът изпищя и прекъсна мисълта на Алис. Тя изключи котлона.

Чу входната врата да се отваря. О, боже, Джон е подранил.

— Джон, защо си прередил всичко в кухнята? — провикна се тя.

— Алис, какво правиш?

Женският глас я стресна.

— О, Лорън, уплаши ме.

Беше съседката, която живееше отсреща. Лорън не отговори.

— Извинявай, искаш ли да седнеш? Тъкмо се канех да направя чай.

— Алис, това не е твоята кухня.

Какво? Огледа стаята — черни гранитни плотове, шкафове от бреза, под, настлан с бели плочки, прозорец над мивката, съдомиялна отдясно, печка с две фурни. Чакай малко, тя нямаше печка с две фурни, нали? И чак тогава забеляза хладилника. Неоспоримото доказателство. Колажът от снимки, закачени с магнити на вратата, бяха на Лорън, на съпруга на Лорън, на котката на Лорън и на деца, които Алис не познаваше.

— О, Лорън, как ти разхвърлях кухнята. Ще ти помогна да подредиш.

— Няма нищо, Алис. Добре ли си?

— Не, не съвсем.

Искаше да изтича у дома, в собствената си кухня. Не можеше ли просто да забравят за случилото се? Наистина ли трябваше точно сега да обяснява, че е болна от Алцхаймер? Мразеше да дава това обяснение.

Опита се да разгадае изражението на Лорън. Съседката ѝ изглеждаше стъписана и уплашена. По лицето ѝ личеше, че си мисли „Алис май е полудяла“. Алис затвори очи и си пое дълбоко дъх.

— Болна съм от Алцхаймер — каза тя и отвори очи.

Изражението на Лорън не се промени.

Сега всеки път, когато влезеше в кухнята, поглеждаше към хладилника за всеки случай. Нямаше снимки на Лорън. Значи беше в

своята къща. В случай че това не разсееше напълно съмненията ѝ, Джон бе написал бележка с големи черни букви и я бе закачил с магнит на вратата на хладилника.

АЛИС,
НЕ ИЗЛИЗАЙ ДА ТИЧАШ БЕЗ МЕН.
МОБИЛНИЯТ МИ ТЕЛЕФОН: 617-555-1122
АННА: 617-555-1123
ТОМ: 617-555-1124

Джон я бе накарал да обещае, че няма да излиза да тича без него. Алис се бе заклела и му бе дала честна дума. Естествено, бе възможно да забрави.

Но и без това можеше да използва времето, за да си почине глезенът ѝ. Миналата седмица го бе навехнала, след като стъпи накриво при слизване от тротоара. Понякога предметите ѝ се струваха по-наблизо, по-надалеч или на съвсем различно място, отколкото бяха в действителност. Ходи на очен лекар. Зрението ѝ бе наред. Очите ѝ бяха здрави като на двайсетгодишен човек. Проблемът не бе в роговиците, лещите или ретината. Късото съединение се получаваше някъде в обработката на визуалната информация, някъде в тилния лоб, бе ѝ обяснил Джон. Очевидно имаше очите на студентка и тилния лоб на осемдесетгодишна старица.

Не биваше да излиза да тича без Джон. Можеше да се изгуби или да се нарани. Но напоследък не тичаше и с Джон. Той пътуваше често, а когато не бе в командировка, тръгваше за Харвард рано сутринта и работеше до късно. После се прибираше много уморен. Алис ненавиждаше факта, че спортуването ѝ зависи от него, особено след като не можеше да разчита, че ще я придружава редовно.

Тя вдигна телефона и набра номера на хладилника.

— Ало?

— Днес ще ходим ли да тичаме?

— Не знам, може би. В момента имам среща. Ще ти се обадя по-късно — отвърна Джон.

— Имам нужда да изляза да потичам.

— Ще ти се обадя по-късно.

— Кога?

— Когато мога.

— Добре.

Алис затвори, погледна през прозореца, след това към маратонките на краката си. Свали ги и ги запрати в стената.

Опитваше се да проявява разбиране. Джон трябваше да работи. Но не осъзнаваше ли, че тя има нужда да тича? Ако нещо толкова простичко като редовното спортуване забавяше напредването на болестта, то тя трябваше да тича колкото се може по-често. Всеки път, когато ѝ кажеше „Днес не мога“, тя вероятно губеше неврони, които иначе можеше да спаси. Приближаваше се безсмислено още повече към смъртта. Джон я убиваше.

Тя отново вдигна телефона.

— Да? — отговори приглушено и раздразнено Джон.

— Искам да ми обещаеш, че днес ще излезем да тичаме.

— Извинете ме за малко — каза той на някого. — Моля те, Алис, нека ти се обадя след като срещата приключи.

— Имам нужда да тичам днес.

— Още не знам кога ще приключи работа.

— Е и?

— Ето затова смятам, че трябва ти купим пътека за бягане.

— О, майната ти! — рече тя и затвори.

Май в този случай не бе проявила разбиране. Напоследък често се ядосваше. Но дали това бе симптом на задълбочаването на болестта, или основателна реакция, нямаше представа. Не искаше пътека за бягане. Искаше него. Може би не биваше да се инати толкова. Може би и тя самата се убиваше.

Винаги можеше да излезе на разходка сама. Естествено, трябваше да ходи само до „безопасни“ места. Можеше да ходи пеша до Харвард. Но не искаше да ходи там. На работа се чувстваше отегчена, пренебрегната и отчуждена. Чувстваше се нелепо. Вече не се чувстваше на място. Въпреки целия пищен простор, в Харвардския университет вече нямаше място за професор по когнитивна психология с нарушени когнитивни функции.

Алис седна на фотьойла в хола и се опита да измисли какво да прави. Не ѝ хрумваше нищо смислено. Опита се да си представи какво ще прави утре, следващата седмица, през зимата. Не ѝ хрумваше нищо

смислено. Чувстваше се отегчена, пренебрегната и отчуждена на фотьойла в собствения си хол. Късното следобедно слънце хвърляше странни сенки като от филм на Тим Бъртън, които пълзяха и се гърчеха по пода и нагоре по стените. Гледаше как сенките се разсейват и стаята потъва в мрак. Затвори очи и заспа.

Стоеше в спалнята гола, с изключение на чифт къси чорапи и гривната за безопасно прибиране, и ръмжеше, борейки се с дрехата, заклешила се на главата ѝ. Като в модерен балет, битката с плата, покрил главата ѝ, приличаше на физически и поетичен израз на страданието ѝ. Тя нададе мощен вик.

— Какво става? — дотича Джон в стаята.

Алис го погледна с едно паникьосано око през кръглата дупка на заплелата се дреха.

— Не мога! Не мога да си сложа шибания спортен сутиен. Не помня как се слага сутиен, Джон! Не мога да си сложа сутиена!

Той отиде до нея и огледа главата ѝ.

— Това не е сутиен, Али, а чифт бикини.

Алис избухна в смях.

— Не е смешно — рече Джон.

Тя се разсмя още по-силно.

— Престани, не е смешно. Виж, ако искаш да отидем да тичаме, трябва да побързаш и да се облечеш. Нямам много време.

Джон излезе от стаята, неспособен да я гледа как стои гола, с бикини на главата и се смее на собствената си лудост.

Алис знаеше, че младата жена, седнала срещу нея, е дъщеря ѝ, но дълбоко се съмняваше в тази информация. Знаеше, че има дъщеря на име Лидия, но когато погледна младата жена отсреща, мисълта, че *тя* е дъщеря ѝ Лидия, бе по-скоро академично, отколкото безрезервно знание, факт, с който Алис бе съгласна, информация, която бе получила и бе приела за вярна.

Тя погледна към Том и Анна, които също седяха на масата и автоматично ги свърза със спомени за най-голямото си дете и за сина си. Представяше си Анна в булчинската ѝ рокля, облечена в тога на

дипломирането в юридическия факултет, в колежа и в гимназията, в нощницата като на Снежанка, която бе настоявала да носи всеки ден, когато бе тригодишна. Помнеше Том с шапка и тога, с гипс, когато си бе счупил крака на ски, с шини на зъбите, с екипа си от детската спортна лига и в обятията ѝ като бебе.

Спомняше си и моменти от миналото на Лидия, но някак си жената срещу нея не бе неразривно свързана със спомените за най-малкото ѝ дете. Това я караше да се чувства неспокойна и болезнено да осъзнава, че състоянието ѝ се влошава, че миналото ѝ се откъсва от настоящето. И колко странно бе, че без проблем разпознаваше мъжа до Анна като нейния съпруг, Чарли, който бе станал част от живота им само преди няколко години. Представяше си как демонът на болестта изсича безразсъден и нелогичен път на разрушение в главата ѝ, как разкъсва невронните пътища между „Лидия като малка“ и „Лидия сега“, но оставя всички връзки към „Чарли“ непокътнати.

Ресторантът бе пълен и шумен. Гласове от съседните маси се бореха за вниманието на Алис, а музиката ту изникваше на преден план, ту се връщаше на заден. Гласовете на Анна и Лидия ѝ звучаха еднакво. Всички използваха прекалено много местоимения. Трудно ѝ бе да установи кой говори на нейната маса и да следи какво се казва.

— Скъпа, добре ли си? — попита Чарли.

— От миризмите е — отвърна Анна.

— Искаш ли да излезем за малко навън?

— Аз ще отида с нея — предложи Алис.

Гърбът ѝ се наежи веднага щом напуснаха топлия уют на ресторанта. И двете забравиха да си вземат палтата. Анна хвана майка си за ръка и я отдалечи от застанала в кръг до входа групичка млади пушачи.

— Ах, свеж въздух — каза тя и с наслада вдиша и издиша дълбоко през носа.

— И тишина — каза Алис.

— Как си, мамо?

— Добре.

Анна разтри дланта на майка си, дланта, която още държеше.

— И по-добре съм се чувствала — призна Алис.

— Аз също. Прилошаваше ли ти така, когато беше бременна с мен?

— Аха.

— И как се справи?

— Просто продължавах с обичайното си ежедневиe. Гаденето скоро ще премине.

— И преди да се усетим, бебетата ще се родят.

— Нямам търпение.

— Аз също — каза Анна, но тонът ѝ не бе въодушевен като на Алис. Изведнъж очите ѝ се насълзиха. — Мамо, непрекъснато ми е лошо, изтощена съм, а всеки път, когато забравя нещо, си мисля, че започват да се проявяват симптомите на Алцхаймер.

— О, миличка, не е това, просто си уморена.

— Знам, знам. Но като се сетя, че вече не преподаваш и като се замисля за всичко, което губиш...

— Недей. В момента би трябвало да се вълнуваш. Моля те, мисли за хубавите неща, които ти предстоят.

Алис стисна ръката, която държеше, а другата си длан постави върху корема на Анна. Анна се усмихна, но уплашените ѝ очи още бяха пълни със сълзи.

— Просто не знам как ще се справя. Работата, две бебета и...

— И Чарли. Не забравяй за връзката си с Чарли. Не допускай да се отчуждите. Трябва да запазиш баланса във всеки аспект от живота си — отношенията ти с Чарли, кариерата, децата, влагай любов във всичко. Не приемай нищо, което обичаш, за даденост и ще се справиш с всичко. Чарли ще ти помогне.

— Иначе лошо му се пише — заплаши Анна.

Алис се засмя. Анна избърса няколко пъти очи с длани и издиша дълго през устата като по инструкциите от курса за родилки.

— Благодаря, мамо. Вече се чувствам по-добре.

— Чудесно.

Двете се върнаха в ресторанта, седнаха на местата си и започнаха да се хранят. Младата жена срещу Алис, най-малкото ѝ дете, Лидия, почука с ножа по чашата с вино.

— Мамо, бихме искали да ти дадем големия подарък.

Лидия ѝ подаде малка правоъгълна кутия, опакована със златиста хартия. Явно подаръкът бе голям символично. Вътре имаше три

дивидита — „Децата на семейство Хаулънд“, „Алис и Джон“ и „Алис Хаулънд“.

— Това е видео мемоар за теб. „Децата на семейство Хаулънд“ съдържа интервюта с Анна, Том и мен. Заснех ги през лятото. Споделяме спомените си за теб, за детството си, как растяхме. На другия диск са спомените на татко как сте се запознали, за връзката ви, за сватбата, ваканциите и куп други неща. Има няколко страхотни истории, които ние тримата не знаехме. Третият диск още е празен. На него ще запиша интервюта с теб, разкази за твоите спомени, ако искаш.

— С радост ще го направя. Страхотен подарък. Благодаря ви, нямам търпение да ги изгледам.

Сервитьорката им поднесе кафе, чай и шоколадова торта със свещичка. Всички изпяха в един глас „Честит рожден ден“. Алис духна свещта и си пожела нещо.

НОЕМВРИ 2004 Г.

Филмите, които Джон бе купувал през лятото, сега попадаха в същата злощастна категория като изгубените книги, от които бяха взели нови екземпляри. Алис вече не можеше да следи нишката на сюжета и забравяше героите, ако не се появяваха във всяка сцена. Наслаждаваше се на откъслечни моменти, но щом финалните надписи се появяваха, имаше само най-обща представа за какво е ставало въпрос във филма. *Този беше смешен.* Ако Джон или Анна гледаха заедно с нея и многократно избухваха в смях, подскачаха стреснато, правеха отвратени физиономии или реагираха по друг, инстинктивен начин на случващото се на екрана, Алис не разбираше защо. Тя се присъединяваше към тях, преструваше се, опитваше се да ги предпази от ужаса колко се е влошила. Гледането на филми я караше с болка да осъзнае колко се е влошила.

Дивидитата на Лидия дойдоха тъкмо навреме. Всички истории, разказани от Джон и децата, бяха само по няколко минути, тъй че Алис успяваше да ги осмисли и не ѝ се налагаше старателно да помни информацията от една, за да разбере и да се наслаждава на останалите. Гледаше ги отново и отново. Не помнеше всичко, за което те говореха, но това ѝ се струваше напълно нормално, тъй като и децата, и Джон също не помнеха подробности за всяка от случките. А когато Лидия ги помолеше да разкажат една и съща история, всеки от тях я помнеше различно, не споменаваше някои части, преувеличаваше други, подчертаваше своята гледна точка. Дори хора, незасегнати от болести, бяха склонни да забравят и да помнят събитията преиначено.

Успя обаче да изгледа диска, озаглавен „Алис Хаулънд“ само веднъж. Преди тя бе сладкодумна, чувстваше се прекрасно да говори пред публика. Сега използваше прекалено думата „нещо“ и се повтаряше толкова често, че я хващаше срам. Но бе благодарна, че разполага със своите спомени, размисли и съвети, записани на отделен носител, на безопасно място, далеч от молекулярния хаос в главата ѝ.

Един ден внуците ѝ щяха да го гледат и да казват: „Това е баба, когато все още е могла да говори и да си спомня“.

Тъкмо бе изгледала „Алис и Джон“. Остана на дивана с одеяло в скута след като екранът на телевизора потъмня, и се послуша. Доволна бе от тишината. В продължение на няколко минути само диша, без да мисли за нищо, заслушана единствено в тиктакането на часовника върху полицата на камината. Изведнъж тиктакането обаче доби значение и тя отвори рязко очи.

Погледна ръцете си. Десет без десет. *Боже, защо още седя тук?* Тя хвърли одеялото на пода, нахлузи обувките си, изтича в кабинета и затвори лаптопа си. *Къде е синята ми чанта?* Нямаше я на стола, нито на бюрото, в чекмеджетата или в чантата ѝ за лаптопа. Алис изтича до спалнята на горния етаж. Нямаше я на леглото, нито на нощното шкафче, на тоалетката, в дрешника или на бюрото. Излезе в коридора и се опита да сглоби от накъсаните си спомени къде бе ходила, когато я видя, закачена на бравата на банята.

Разкопча ципа на чантата. Мобилен телефон, блекбъри, но ключовете ѝ ги нямаше. Винаги ги слагаше в чантата. Е, всъщност не бе съвсем вярно. Винаги възнамеряваше да ги сложи в чантата. Понякога ги прибираще в чекмеджето на бюрото, при кухненските прибори, при бельото, в кутията за бижута, в пощенската кутия или в някой джоб. Друг път просто ги оставяше в ключалката. Не ѝ се мислеше по колко време губи всеки ден в търсене на запилени вещи.

Спусна се към хола на долния етаж. И там не видя ключовете, но намери палтото си, метнато на фотьойла. Облече го и пъкна ръце в джобовете. Ключовете!

Изтича във вестибюла, но се спря преди да стигне до входа. Колко странно. На пода пред вратата имаше голяма дупка. Заемаше целия коридор по ширина и бе дълга два-три метра, а през нея се виждаше единствено тъмното мазе. Нямаше как да я прескочи. Дъските пред входната врата бяха изкривени и скърцаха и двамата с Джон неотдавна говориха, че трябва да ги подменят. Нима Джон вече бе наел майстори? Някой бе ли идвал в къщата днес? Не помнеше. Но каквато и да бе причината, нямаше как да използва предната врата преди да запълнят дупката.

Докато отиваше към задната врата, телефонът иззвъня.

— Здравей, мамо. Ще мина към седем часа и ще донеса вечеря.

— Добре — отвърна Алис леко пискливо.

— Аз съм Анна.

— Знам.

— Татко е в Ню Йорк до утре, помниш ли? Довечера ще дойда да спя вкъщи. Не мога да изляза от работа преди шест и половина, тъй че ме изчакай за вечеря. Запиши си какво ти казах на дъската на хладилника.

Алис погледна към бялата дъска.

НЕ ИЗЛИЗАЙ ДА ТИЧАШ БЕЗ МЕН.

Раздразни се и ѝ идеше да изкрещи по телефона, че няма нужда от бавачка и че може да се оправи сама в собствената си къща. Вместо това си пое дълбоко въздух.

— Добре, до довечера.

Затвори телефона и се поздрави мислено, че все още владее първичните си емоции. Но един ден, съвсем скоро, нямаше да може. Щеше да ѝ е приятно да се види с Анна и да не стои сама.

Беше си облякла палтото и бе преметнала през рамо чантата с лаптопа и светлосинята чантичка. Погледна през прозореца на кухнята. Ветровито, влажно, мрачно. Като че ли бе сутрин. Не ѝ се излизаше навън и не ѝ се ходеше в университета. Там се чувстваше отегчена, пренебрегната и отчуждена. Там се чувстваше нелепо. Мястото ѝ вече не бе там.

Свали чантите и палтото си и се запъти към кабинета си, но внезапно тупване и издрънчаване я накара да се върне във вестибюла. Току-що бяха пуснали пощата през процепа във вратата и писмата стояха върху дупката, някак си се рееха над нея. Явно бяха паднали върху някоя от опорните греди, която тя не виждаше. *Рееща се поща. Мозъкът ми се е изпържил окончателно!* Оттегли се в кабинета и се опита да забрави за неподлежащата на законите на гравитацията дупка в пода пред входната врата. Оказа се изненадващо трудно.

Алис седеше в кабинета си, прегърнала колене, вираше се през прозореца към падащия мрак навън и чакаше Анна да дойде с

вечерята, а Джон да се прибере от Ню Йорк, за да може да излезе да тича. Седеше и чакаше. Седеше и чакаше състоянието ѝ да се влоши още повече. Писнало ѝ бе просто да седи и да чака.

Не познаваше други хора с ранна форма на Алцхаймер в Харвард. Изобщо не познаваше други хора с ранна форма на Алцхаймер. Но със сигурност не беше единствената. Трябваше да си намери нови колеги. Трябваше да заживее в новия свят, в който се бе озовала, в света на деменцията.

Написа в Гугъл „ранна форма на Алцхаймер“. Търсачката извади многобройни факти и статистически данни.

В САЩ има около петстотин хиляди души, страдащи от ранна форма на Алцхаймер.

За ранно се смята развитието на болестта на Алцхаймер при пациенти под шейсет и пет годишна възраст.

Симптомите могат да се проявят и между трийсет и четирийсетгодишна възраст.

Излязоха сайтове със списъци на симптомите, генетични рискови фактори, причини и лечения. Излязоха статии за научни изследвания и нови лекарства. Вече бе чела всичко това.

Добави към ключовите думи „помощ“ и натисна клавиша „Enter“.

Намери форуми, връзки, материали, дискуссионни групи и чатове. За болногледачи. Сред темите във форумите за болногледачи имаше посещение на санаториуми, въпроси за лекарства, облекчаване на стреса, съвети как да се справят със самозаблудите на пациентите, с разходките нощем, с отричането на болестта и с депресията. Болногледачите публикуваха въпроси и отговори, съчувстваха си взаимно и обменяха идеи за справяне с проблемите, с които се сблъскват при грижите за осемдесетгодишните си майки, седемдесет и четири годишните си съпрузи и осемдесет и пет годишните си баби, болни от Алцхаймер.

Няма ли помощни групи за хора, болни от Алцхаймер? Къде са петдесетгодишните с деменция? Къде са хората, които научават

диагнозата по средата на професионалния си път и чийто живот внезапно се преобръща? Алис не отричаше, че да се разболееш от Алцхаймер е трагедия, независимо на каква възраст си. Не отричаше, че болногледачите се нуждаят от взаимна подкрепа. Знаеше, че Джон страда. *Ами аз?*

Спомни си за визитната картичка на социалната работничка от Масачузетската болница. Намери я и набра номера.

— Денис Дадарио.

— Здравей, Денис. Казвам се Алис Хаулънд. Пациент съм на д-р Дейвис, той ми даде визитната ти картичка. На петдесет и една години съм и преди около година ми поставиха диагноза „Ранна форма на Алцхаймер“. Чудех се дали в болницата има някакви групи за взаимопомощ за болни от Алцхаймер?

— Не, за съжаление няма. Имаме такава група само за болногледачи. Повечето от пациентите ни с това заболяване не са в състояние да участват в подобни сбирки.

— Но някои биха могли.

— Да. Опасявам се обаче, че броят им е твърде малък, за да оправдаем средствата, необходими за създаването и поддържането на такава група.

— Какви средства?

— В групата за болногледачи, например, между дванайсет и петнайсет души се срещат всяка седмица за по два часа. Запазваме стая, осигуряваме кафе, закуски и двама служители, които да водят дискусиите, както и гост лектор веднъж месечно.

— А не може ли да се осигури просто една празна стая, в която хора с преждевременно настъпила деменция да се срещат и да говорят за нещата, които преживяват?

Аз лично мога да нося кафето и поничките, за бога!

— Нужно е медицинско лице да ръководи групата, а в момента никой не е свободен.

А не може ли да назначите единият от двамата ръководители на групата за болногледачи?

— Може ли да ми дадеш телефонните номера на други пациенти с ранна форма на Алцхаймер, за да се опитам аз да организирам среща?

— Опасявам се, че не мога да ти дам тази информация. Искаш ли да ти запиша час, за да си поговорим? Имам възможност в десет сутринта в петък, 1 декември.

— Не, благодаря.

Шум пред входната врата я събуди от дрямката на дивана. В къщата беше студено и тъмно. Входната врата се отвори с изскърцване.

— Извинявай, че закъснях!

Алис стана и отиде в коридора. Анна стоеше там с голяма кафява хартиена торба в едната ръка и купчина смачкани писма в другата. Стоеше върху дупката!

— Мамо, всички лампи са угасени. Спеше ли? Не бива да спиш толкова късно следобед, през нощта няма да можеш да мигнеш.

Алис отиде до дъщеря си и клекна. Сложи ръка върху дупката. Само че не усети празно пространство. Прокара пръсти по вълнената плетка на черна черга. Нейната черна черга в коридора. Стоеше там от години. Тя я удари с длан, толкова силно, че се чу ехо.

— Мамо, какво правиш?

Ръката я болеше, беше твърде уморена, за да даде унизителното обяснение на въпроса на Анна, а силната миризма на фъстъци, носеща се от торбата, ѝ се стори отвратителна.

— Остави ме на мира!

— Мамо, всичко е наред. Да отидем в кухнята и да вечеряме.

Анна остави пощата и протегна ръка към дланта на майка си, към дланта, която я болеше. Алис се дръпна рязко и изкрещя:

— Остави ме на мира! Махай се от дома ми! Мразя те! Не те искам тук!

Думите ѝ нараниха Анна по-силно, отколкото ако я бе зашлевила. Макар от очите ѝ да се стичаха сълзи, по лицето на дъщеря ѝ се изписа хладнокръвна решителност.

— Донесох вечеря, умирам от глад и няма да си тръгна. Отивам в кухнята да ям, след което ще си легна.

Алис остана сама в коридора, изпълнена с бушуваща във вените ярост. Тя отвори вратата и повлече чергата. Дръпна я с всички сили и падна. Стана, задърпа и я заизвива, докато не я измъкна навън цялата.

След това рита и пиця разярено, докато чергата не се свлече омаломощена по стълбите и се стовари безжизнена на тротоара.

Алис, отговори на следните въпроси:

1. Кой месец е?
2. Къде живееш?
2. Къде работиш?
4. Кога е рожденият ден на Анна?
5. Колко деца имаш?

Ако не успееш да отговориш на някой от тези въпроси, отвори файл „Пеперуда“ на компютъра си и незабавно изпълни записаните там инструкции.

Ноември
Кеймбридж
Харвард
Септември
Три

ДЕКЕМВРИ 2004 Г.

Дипломната работа на Дан наброяваше 142 страници, без библиографията. Алис не бе чела нещо толкова дълго от много време. Седеше на дивана с труда на Дан в скута, червена химикалка, забодена зад дясното ухо и розов маркер в дясната ръка. Използваше червения химикал за редактиране, а розовия маркер, за да си отбелязва докъде е стигнала. Подчертаваше всичко, което ѝ се стореше важно, тъй че когато ѝ се наложеше да се върне назад, можеше да прочете само оцветените в розово думи.

Зацикли тотално на двацет и шеста страница, която бе изпъстрена с розово. Мозъкът ѝ прегряваше и я умоляваше за почивка. Алис си представи как розовите думи на листа се превръщат в лепкав захарен памук в главата ѝ. Колкото повече четеше, толкова по-често трябваше да си подчертава, за да разбере и запомни какво пише. Колкото повече подчертаваше, толкова повече главата ѝ се пълнеше с розови валма захар, които задръстваха и заглушаваха нервните връзки в мозъка, нужни ѝ, за да разбере и запомни какво чете. Докато стигна до двацет и шеста страница, вече нищо не разбираше.

Bun, bun.

Алис хвърли дипломната работа на Дан на масичката и отиде до компютъра в кабинета. В електронната поща я чакаше нов имейл, от Денис Дадарио.

Скъпа Алис,

Споделих идеята ти за група за взаимопомощ за хора с ранна форма на Алцхаймер с пациенти от отделението и болница „Бригам“. Обадиха ми се трима души от града, които са силно заинтригувани от идеята. Те ми разрешиха да ти дам имената и информация за връзка (виж прикачения файл).

Можеш да се обадиш и в Масачузетската асоциация за борба с болестта на Алцхаймер. Те сигурно също ще те свържат с хора, които биха искали да се срещнат с теб.

Дръж ме в течение и ми кажи дали мога да ти помогна с допълнителна информация и съвети. Съжалявам, че в болницата не успяхме да ти помогнем повече.

Успех!

Денис Дадарио

Алис отвори прикачения файл.

Мери Джонсън, петдесет и седем години,
Фронтотемпорална деменция

Кати Робъртс, четирийсет и осем години, Ранна
форма на Алцхаймер

Дан Съливан, петдесет и три години, Ранна форма на
Алцхаймер

Ето това бяха новите ѝ колеги. Прочете имената им отново и отново. *Мери, Кати и Дан. Мери, Кати и Дан.* Започна да я изпълва онова невероятно въодушевление, примесено с едва потиснат страх, което бе изпитвала в седмиците преди първия си ден в детската градина, колежа и университета. Как ли изглеждаха? Дали ходеха още на работа? Преди колко време им бяха поставили диагнозата? Симптомите им същите, по-леки или по-тежки бяха? Дали и те бяха като нея? Ами ако моето състояние се е влошило много повече от тяхното?

Скъпи Мери, Кати и Дан,

Казвам се Алис Хаулънд. На петдесет и една години съм и миналата година ми поставиха диагноза „Ранна форма на Алцхаймер“. Работех като професор по психология в Харвардския университет в продължение на

двайсет и пет години, но заради симптомите си този септември напуснах.

Сега си седя вкъщи и се чувствам много самотна. Обадох се на Денис Дадарио от Масачузетската болница, за да попитам дали има група за взаимопомощ за пациенти в ранна фаза на деменция. Оказа се, че имат само група за болногледачи, но не и за нас. Тя обаче ми даде имената ви.

Каня ви в дома си на чай, кафе и разговор тази неделя, 5 декември в 14:00 ч. Ако желаят, болногледачите ви също са добре дошли. В прикачения файл са адреса ми и указания как да стигнете до него.

Очаквам с нетърпение да се запознаем,

Алис

Мери, Кати и Дан. Мери, Кати и Дан. Дан. Дипломната работа на Дан. Той чака да я редактирам. Алис се върна на дивана в хола. Розовото я блъсна. Главата я заболя. Зачуди се дали някой вече бе отговорил. Заряза нещото на Дан още преди да бе довършила мисълта си.

Провери си пощата. Нямахше нови писма.

Бип, бип.

Вдигна телефона.

— Ало?

Даваше свободно. Бе се надявала, че е Мери, Кати или Дан. Дан. Дипломната работа на Дан.

Когато отново се върна на дивана, изглеждаше уравновесена и заета с маркера в ръка, но очите ѝ не можеха да се съсредоточат върху буквите на страницата. Вместо това си мислеше за други неща.

Дали Мери, Кати и Дан все още можеха да прочетат двајсет и шест страници и да запомнят какво са прочели?_ Ами ако съм единствената, която си мисли, че чергата в коридора е дупка?_ Ами ако само тя се влошаваше? Усецаше как се влошава. Усецаше как пропада в дупката на деменцията. Сама.

— Сама съм, сама съм, сама съм — изстена тя, потъвайки още повече в истината на самотната дупка, всеки път щом чуеше собствения си глас да изрича думите.

Бип, бип.

Звънецът на входната врата я извади от размислите. Нима вече бяха пристигнали? Днес ли ги беше поканила да дойдат?

— Един момент!

Разтри очи с ръкави, среса с пръсти сплъстената си коса на път за вратата, пое си дълбоко въздух и я отвори. Навън нямаше никой.

Около половината болни от Алцхаймер получаваха звукови и зрителни халюцинации, но до момента на нея не ѝ се бе случвало. Всъщност май не бе вярно. Когато беше сама, нямаше как да е напълно сигурна, че онова, което преживява, е действително, а не се дължи на болестта. Все пак случаите на дезориентация, мислени разговори, заблуди и другите налудничави неща не бяха подчертани с розов маркер, който да ги отличава ясно от нормалното, действителното и редното. От своя гледна точка, тя просто не виждаше разликата. Чергата беше дупка. Звъненето идваше от входната врата.

Отново си провери електронната поща. Имаше един нов имейл.

Здравей, мамо,

Как си? Ходи ли на обедния семинар вчера? Ходи ли да тичаш? Курсовете ми вървят чудесно, както обикновено. Участвах в прослушване за реклама на банка. Ще видим дали ще получа ролята. Как е татко? Тази седмица вкъщи ли си е?

Знам, че миналия месец ти беше тежко. Дръж се. Скоро ще се прибера!

С обич,

Лидия

Бип, бип.

Алис вдигна телефона.

— Ало?

Даваше свободно. Отвори най-горното чекмедже на шкафа, сложи телефона вътре, чу го как тупва върху метала на дъното под стотици подредени вертикално папки и затвори чекмеджето. *Я чакай, може да звъни мобилният ми телефон.*

— Мобилен телефон, мобилен телефон, мобилен телефон — повтаряше си като мантра на глас, докато обикаляше къщата и се опитваше да не забрави какво търси.

Провери навсякъде, но не го намери. След това се сети да го потърси в светлосинята чанта. Започна да си повтаря новата мантра.

— Синя чанта, синя чанта, синя чанта.

Намери я на кухненския плот, а мобилният ѝ телефон бе вътре, но изключен. Сигурно бипкането бе дошло от отключването или заключването на кола на улицата. Алис се върна на дивана и отвори дипломната работа на Дан на двайсет и шеста страница.

— Ехо? — обади се мъжки глас.

Алис вдигна ококорени очи и се заслуша, сякаш бе призовала призрак.

— Алис? — попита безплътният глас.

— Да?

— Алис, готова ли си да тръгваме?

Джон се появи на прага на хола с очакване, изписано по лицето. Алис изпита облекчение, но се нуждаеше от повече информация.

— Да вървим. Имаме среща с Боб и Сара за вечеря и вече закъсняваме.

Вечеря. Чак сега усети колко е гладна. Не помнеше днес да е яла. Може би затова не успяваше да прочете дипломната работа на Дан. Може би просто се нуждаеше от храна. Но мисълта за вечеря и разговор в шумен ресторант изцеди силите ѝ още повече.

— Не ми се ходи на вечеря. Имах тежък ден.

— Аз също имах тежък ден. Хайде да излезем и да си прекараме приятно.

— Ти върви. Аз искам да си остана вкъщи.

— Хайде, ще е забавно. Не ходихме на партито на Ерик. Добре ще ти се отрази да излезеш, а и те много ще се радват да те видят.

Напротив. Ще изпитат облекчение, че не съм отишла. Аз съм неловкото присъствие, изтъкано от розов захарен памук. Карам всички да се чувстват неудобно. Превръщам вечерята в налудничав цирк, в който всички останали жонглират с нервността, съжалението и насилениите усмивки наред с чашите, вилиците и ножовете.

— Не искам да ходя. Кажи им, че, за съжаление, не се чувствам добре.

Бип, бип.

Алис видя, че и Джон чува звука и го последва в кухнята. Той отвори вратата на микровълновата фурна и извади отвътре чаша.

— Студен е. Искаш ли да го претопля?

Явно сутринта си бе правила чай и бе забравила да го изпие. След това очевидно го бе сложила в микровълновата, за да го претопли, и бе забравила чашата вътре.

— Не, благодаря.

— Добре. Боб и Сара сигурно вече чакат в ресторанта. Сигурна ли си, че не искаш да дойдеш?

— Да.

— Няма да се бавя.

Той я целуна и излезе без нея. Алис стоя дълго в кухнята, стиснала чашата студен чай с две ръце.

Отиваше да си ляга, а Джон още не се бе прибрал от вечерята. Синкавата светлина от компютъра в кабинета привлече вниманието ѝ, преди да завие към стълбите. Провери си пощата по-скоро по навик, отколкото от искрено любопитство.

Имаше отговор.

Скъпа Алис,

Казвам се Мери Джонсън. На 57 години съм и ми поставиха диагноза „Фронтотемпорална деменция“ преди пет години. Живея в Норт Шор, тъй че не съм много далеч от теб. Идеята ти е прекрасна. С радост ще дойда. Съпругът ми Бари ще ме докара. Не знам обаче дали ще иска да остане на срещата. И двамата се пенсионирахме преждевременно и непрекъснато сме заедно вкъщи. Мисля, че му се иска малко да си почине от мен.

До скоро,

Мери

Здравей, Алис,

Казвам се Дан Съливан, на 53 години съм и ми поставиха диагноза „Ранна форма на Алцхаймер“ преди 3 години. Предава се по наследство в рода ми. Майка ми, двама от чичовците ми и една от лелите ми страдат от нея, както и 4 от братовчедите ми. Тъй че знаех какво ме чака, а и от малък живея с роднини със същата болест. Това обаче не прави диагнозата и живота с нея по-леки. Жена ми знае къде живееш. Недалеч от Масачузетската многопрофилна болница. Близко до Харвард. Дъщеря ми завърши Харвард. Всеки ден се моля тя да не се разболее.

Дан

Привет, Алис,

Благодаря ти за имейла и поканата. Поставиха ми диагноза „Ранна форма на Алцхаймер“ преди година, също като при теб. Почти изпитах облекчение. Мислех си, че полудявам. Не можех да следя разговори, забравях си мисълта, докато говоря, забравях пътя към къщи, не разбирах как се работи с чекова книжка, допусках грешки с графика на децата (имам дъщеря на 15 години и син на 13). Симптомите започнаха, когато бях едва на 46 години, тъй че на никого не му и мина през ум, че може да е Алцхаймер.

Струва ми се, че лекарствата помогнаха много. Пия „Арисепт“ и „Наменда“. Имам и добри, и лоши дни. Близките, и особено семейството ми, използват добрите дни като оправдание да си мислят, че всичко с мен е наред и дори, че си измислям! Не съм толкова отчаяна, че да привличам така внимание! Но след това настъпват лошите дни и не мога да се сещам за думи, да се концентрирам, както и да върша по няколко неща едновременно. Освен това съм самотна. Нямам търпение да се запознаем.

Кати Робъртс

ПП: Чувала ли си за Международната мрежа за съвети и взаимопомощ за страдащи от деменция? Посети уебсайта им: www.dasninternational.org. Имат чудесен

форум, в който хора като нас в ранна фаза на заболяването могат да поговорят, да се оплачат, да получат помощ и да споделят информация.

Бяха й отговорили. И бяха приели поканата й.

Мери, Кати и Дан съблякоха палтата си и седнаха в хола. Съпрузите на Мери и Кати и съпругата на Дан не се съблякоха, казаха неохотно довиждане и излязоха с Джон да пият кафе в „При Джери“.

Мери имаше дълга до брадичката руса коса и кръгли, шоколадовокафяви очи зад чифт очила с тъмни рамки. Кати имаше интелигентно, миловидно лице, а очите й се усмихваха още преди устните й. Алис веднага я хареса. Дан имаше гъсти мустаци, оплешивяващо теме и бе набит. Изглеждаха като гостуващи професори, членове на читателски клуб или стари приятели.

— Някой желае ли нещо за биене? — попита Алис.

Гостите й погледнаха към нея, спогледаха се помежду си, но не й отговориха. Да не би и тримата да бяха твърде срамежливи или прекалено любезни и се притесняваха да заговорят първи?

— Алис, да не би да имаше предвид „нещо за пиене“? — попита Кати.

— Да, какво казах?

— „Биене“.

Лицето на Алис пламна. Не й се искаше първото им впечатление от нея да е, че бърка думи.

— Аз с удоволствие ще изпия една чаша „биене“. Моята е почти празна от дни и бих искала да я напълня.

Всички се разсмяха и това веднага разчупи леда. Алис донесе кафе и чай, а Мери започна да разказва историята си.

— В продължение на двайсет и две години работех като брокер по недвижими имоти. Внезапно започнах да забравям за уговорки, срещи, огледи. Оказвах се пред съответното жилище без ключове. Загубих се на път за оглед в квартал, който познавах много добре, а клиентката бе с мен в колата. Обикалях четирийсет и пет минути, при условие че пътят бе не повече от десет. Представям си какво си е

помислила. Започнах често да се ядосвам и избухвах пред колегите в службата. По принцип съм сговорчива и всички ме харесват, но изведнъж станах известна с това, че бързо се паля. Съсипвах репутацията си, а тя значеше всичко за мен. Лекарят ми изписа антидепресанти. А когато едните хапчета не помогнаха, ми изписа други, след това трети.

— Дълго време си мислех, че просто съм преуморена и се захващам с твърде много неща наведнъж — сподели Кати. — Работех почасово като фармацевт, отглеждах две деца, въртях домакинството, тичах от едно място на друго като кокошка с отрязана глава. Бях едва на четирийсет и шест години, тъй че изобщо не ми мина през ум възможността да страдам от деменция. И тогава, един ден на работа, не успях да разпозная имената на лекарствата, не знаех как да отмеря десет милилитра. В този момент осъзнах, че мога да дам на някого грешното лекарство. В общи линии, можех неволно да убия човек. Затова си свалих престилката, прибрах се у дома и повече не се върнах в аптеката. Бях съсипана. Мислех си, че полудявам.

— А ти, Дан? Кой симптоми забеляза първо? — попита Мери.

— Преди непрекъснато ремонтирах нещо из къщи. Но един ден не успях да се сетя как се поправят уреди, които поддържах открай време. Винаги държа работилницата си подредена, всичко си е на мястото. Сега вътре е истинска кочина. Когато не можех да намеря нещо, обвинявах приятелите си, че взимат инструменти назаем, запиляват ги и не ми ги връщат. Но се оказа, че вината е в мен. Работех като пожарникар. Започнах да забравям имената на колегите си. Забравях си мисълта, когато говоря. Не помнех как се прави кафе. Докато бях тийнейджър наблюдавах същото да се случва с майка ми. Тя също заболя преждевременно от Алцхаймер.

Разказвах си истории за проявата на първите симптоми, за трудностите да получат правилна диагноза, за стратегиите си как да се справят и да живеят с деменцията. Кимаха, смееха се и плачеха на случките с изгубени ключове, забравени мисли и изгубени мечти. Алис се чувстваше свободна да говори каквото желае и напълно разбрана. Чувстваше се нормална.

— Алис, съпругът ти още ли ходи на работа? — попита Мери.

— Да, изключително зает е с научни изследвания и лекции през този семестър. А и пътува често. Трудно е. Но следващата година и

дватамата си взимаме творчески отпуск. Тъй че ще трябва да издържа до края на семестъра, след което ще можем да си стоим вкъщи заедно цяла година.

— Ще се справиш, не остава много — успокои я Кати.
Само още няколко месеца.

Анна изпрати Лидия в кухнята да приготви козунака с бял шоколадов пудинг. Вече в напреднала бременност и отървала се от сутрешното гадене, Анна като че ли ядеше непрекъснато, сякаш имаше мисия да възстанови калориите, изгубени през първите месеци.

— Имам новина — каза Джон. — Предложиха ми да стана директор на Програмата по биология на рака и генетични изследвания в „Слоун-Кетъринг“.

— Къде е седалището им? — попита Анна, с уста, пълна с боровинки с шоколадова глазура.

— В Ню Йорк.

Никой не продума. От колоните на стереоуредбата се носеше „Свят от дъвчащи бонбони“ на Дийн Мартин.

— Нима обмисляш дали да приемеш? — попита Анна.

— Да. Тази есен ходих там няколко пъти и мисля, че длъжността е идеална за мен.

— А мама?

— Тя вече не работи. Дори не ходи в университета.

— Но има нужда да е тук — отбеляза Анна.

— Не е вярно. Ще дойде с мен.

— О, моля те! Стоя вечер при нея, защото ти работиш до късно, и преспивам тук, когато си извън града, а Том идва винаги когато може в събота и неделя. Не сме тук непрекъснато, но...

— Точно така, не сте тук непрекъснато. Не виждате колко се влошава състоянието ѝ. Преструва се, че знае много повече, отколкото знае всъщност. Да не си мислиш, че след година ще осъзнава, че сме в Кеймбридж? Вече не знае къде се намира, дори да сме на три преки от къщата. Все едно е дали ще живеем в Ню Йорк. Мога да ѝ кажа, че сме на площад „Харвард“ и тя изобщо няма да разбере, че лъжа.

— Напротив, татко — обади се Том. — Не говори така.

— Заминаваме чак през септември. Има още много време.

— Няма значение, тя трябва да остане тук. Ако се преместите, само ще се влоши още повече — рече Анна.

— Съгласен съм — подкрепи я Том.

Говореха за нея сякаш не седеше на фотьойла на метър от тях. Говореха за нея пред нея, сякаш беше глуха. Говореха за нея пред нея, без да я включват в разговора, сякаш бе болна от Алцхаймер.

— Такава възможност за работа най-вероятно няма да ми се предостави отново до края на живота ми, а те искат именно мен.

— Искам тя да може да вижда близнаците — каза Анна.

— Ню Йорк не е далеч. А и няма гаранции, че и вие ще останете в Бостън.

— Аз може да съм тук — обади се Лидия.

Тя стоеше на прага между хола и кухнята. Алис не я бе видяла преди да заговори и внезапното ѝ изникване в периферното зрение я стресна.

— Кандидатствах в Нюйоркския университета, в Брандейс, Браун и Йейл. Ако ме приемат в Нюйоркския и вие с мама живеете там, мога да идвам и да ви помагам. А ако останете тук и ме приемат в Брандейс или Браун, също ще наминавам — каза тя.

Алис искаше да каже на Лидия, че е избрала чудесни университети. Искаше да обсъдят кои курсове най-много ѝ харесват. Искаше да ѝ каже колко се гордее с нея. Но днес мислите ѝ се придвижваха твърде бавно от главата до устата, сякаш трябваше да плуват с километри през черна речна тиня и да излязат на повърхността, за да ги чуе някой, но повечето от тях се давеха някъде по пътя.

— Това е чудесно, Лидия — каза Том.

— Значи така. Просто ще продължиш с живота си сякаш мама не е болна от Алцхаймер, а ние нямаме думата? — обърна се Анна към баща си.

— Правя достатъчно жертви.

Джон винаги я бе обичал, но Алис го бе улеснявала в това отношение. Гледаше на времето, което им оставаше заедно, като на нещо безценно. Не знаеше още колко ще успее да запази разума си, но си бе внушила, че ще издържи до края на творческия им отпуск. Една последна година заедно. Не би я заменила за нищо.

Но явно Джон бе готов да я замени. Как можа? Въпросът се мяташе в черната тиня на реката в главата ѝ и не намираше отговор. Как можа? Въпросът, който намери, я ритна в очите и стисна сърцето ѝ. Един от двамата им щеше да пожертва всичко.

Алис, отговори на следните въпроси:

1. Кой месец е?
2. Къде живееш?
3. Къде работиш?
4. Кога е рожденият ден на Анна?
5. Колко деца имаш?

Ако не успееш да отговориш на някой от тези въпроси, отвори файл „Пеперуда“ на компютъра си и незабавно изпълни записаните там инструкции.

Декември
Площад „Харвард“
Харвард
Април
Три

ЯНУАРИ 2005 Г.

— Мамо, събуди се. От колко време спи?

— От около осемнайсет часа.

— Случвало ли се е и преди?

— Един-два пъти.

— Татко, притеснявам се. Ами ако вчера е изпила твърде много хапчета?

— Не е, проверих шишенцата и кутийката.

Алис ги чуваше, че говорят и разбираше какво казват, но не бе особено заинтригувана. Сякаш подслушваше разговор между непознати, които обсъждат непозната жена. Нямахше желание да се буди. Не знаеше, че бе заспала.

— Али? Чуваш ли ме?

— Мамо, аз съм Лидия, събуди се!

Жената на име Лидия каза да повикат лекар. Мъжът на име Татко настояваше да оставят жената на име Али да поспи още малко. Чудеха се дали да поръчат мексиканска храна и да вечерят вкъщи. Може би ароматът на ястията щял да събуди жената на име Али. И тогава гласовете замлъкнаха. Отново потъна в мрак и тишина.

Вървеше по пясъчлива пътека към гъста гора. Изкачи с лъкатушене баира и излезе от гората на стръмна, открита скала. Отиде до ръба и погледна надолу. Океанът бе замръзнал, а бреговете му лежаха погребани под дълбоки снежни преспи. Панорамата пред нея изглеждаше безжизнена, безцветна, невъзможно застинала и тиха. Извика Джон, но от устата ѝ не излезе звук. Обърна се, за да тръгне назад, но пътеката и гората бяха изчезнали. Погледна надолу към светлите си, кокалести глезени и боси крака. Тъй като нямаше друг избор, се приготви да пристъпи от ръба на скалата.

Седеше на плажен шезлонг и заравяше и изравяше крака в ситния топъл пясък. Гледаше как Кристина, най-добрата ѝ приятелка от детската градина, още само на пет години, пуска хвърчило с формата на пеперуда. Розовите и жълти маргаритки по банския на Кристина, сините и лилави криле на хвърчилото, синьото небе, жълтото слънце, червеният лак върху ноктите на собствените ѝ крака — по-ярки и красиви цветове не бе виждала. Докато гледаше Кристина, я изпълни силна радост и прилив на обич, не толкова към приятелката от детството, колкото към спиращите дъха цветове на хвърчилото и банския ѝ костюм.

Сестра ѝ Ан и Лидия, и двете на около шестнайсет години, лежаха една до друга върху плажни хавлии на червени, бели и сини райета. Лъскавите им тела с цвят на карамел, облечени с яркорозови бански от две части, блещукаха на слънцето. И те изглеждаха бляскави, оцветени в багри като от анимационен филм и хипнотизиращи.

— Готова ли си? — попита Джон.

— Малко ме е страх.

— Сега или никога.

Тя стана, а Джон опаса торса ѝ с каишите на оранжев като мандарина парапланер. Щракна закопчалките и нагласи ремъците, докато тя не се почувства здраво завързана. Джон я хвана за раменете и я бутна срещу мощна, невидима сила, която се опитваше да я дръпне нагоре.

— Готова ли си? — попита той.

— Да.

Той я пусна и тя излетя със зашеметяваща скорост сред палитрата на небето. Ветровете, които я носеха, представляваха ослепителни вихрушки от лазурносиньо, ултрамарин, светлолилаво и розово. Океанът долу бе пищен калейдоскоп от тюркоазно, аквамарин и виолетово.

Хвърчилото с форма на пеперуда на Кристина се пребори за свободата си и се зарея наблизко. То бе най-изящното нещо, което Алис някога бе виждала, и го желаше повече от всичко друго на света. Протегна ръка към въженцето, но внезапен мощен порив я завъртя. Тя погледна назад, но хвърчилото бе затулено от яркия, оранжев като залез парапланер. Чак сега осъзна, че не може да насочва парапланера.

Погледна надолу към земята, към пъстрите петънца, които представляваха семейството ѝ. Зачуди се дали красивите буйни ветрове някога ще я върнат при тях.

Лидия лежеше сгушена на една страна върху завивките в леглото на Алис. Щорите бяха вдигнати и стаята бе изпълнена с мека, приглушена дневна светлина.

— Сънувам ли? — попита Алис.

— Не, будна си.

— Колко време спях?

— Два дни.

— О, не. Съжалявам.

— Няма нищо, мамо. Радвам се да чуя гласа ти. Мислиш ли, че може да си изпила твърде много хапчета?

— Не помня. Възможно е. Не исках.

— Тревожа се за теб.

Алис погледна към Лидия, сякаш в поредица от снимки в близък план. Разпозна всяка от тях, както хората разпознават къщата, в която са израснали, гласа на родителите си, линиите по собствените си длани, инстинктивно, без усилия или съзнателно размишление. Странно обаче бе, че ѝ бе трудно да разпознае Лидия като едно цяло.

— Толкова си красива — каза Алис. — Много се страхувам, че може да те погледна и да не знам коя си.

— Мисля, че дори един ден да не ме познаеш коя съм, все още ще усещаш, че те обичам.

— Ами ако те погледна, не позная, че си дъщеря ми и не осъзная, че ме обичаш?

— Тогава ще ти го кажа изрично и ти ще ми повярваш.

Тези думи се понравиха на Алис. — Но дали винаги ще я обичам? Любовта ми към нея в сърцето или в главата ми се съхранява? — Ученият в нея вярваше, че емоциите се дължат на сложната лимбична система на мозъка, система, уловена в момента в окопите на битка, от която нямаше да има оцелели. Майката в нея вярваше, че любовта към дъщеря ѝ ще остане незасегната от хаоса в съзнанието ѝ, защото живее в сърцето.

— Как си, мамо?

— Не много добре. Този семестър ми бе тежко без работата, без Харвард, заради напредването на болестта, а и баща ти почти не си стои вкъщи. Става ми все по-тежко.

— Съжалявам. Искан ми се да мога да прекарвам повече време тук. Следващата есен ще съм по-наблизо. Мислех си да се прибера сега, но получих роля в страхотна пиеса. Епизодична е, но...

— Няма нищо. И на мен ми се иска да те виждам по-често, но никога не бих ти попречила да живееш живота си.

Алис се замисли за Джон.

— Баща ти иска да се преместим в Ню Йорк. Предложиха му работа в „Слоун-Кетъринг“.

— Знам. Присъствах, когато го съобщи.

— Не искам да заминавам.

— Предполагам.

— Не мога да замина. Близнаците ще се родят през април.

— Нямам търпение да ги видя.

— Аз също.

Алис си представи как ги държи в обятията си, топлите им телца, мъничките свити пръстчета, пухкавите крачета и големите кръгли очички. Дали щяха да приличат на нея, или на Джон? А и уханието. Нямахше търпение да вдъхне уханието на сладките си внучета.

Повечето баби и дядовци с наслада си представяха какъв ще е животът на внуците, перспективата да присъстват на рецитали и рождени дни, дипломираня и сватби. Алис знаеше, че няма да е тук за рециталите и рождените дни, за дипломиранята и сватбите. Но щеше да е тук, за да ги прегърне и да вдъхне аромата им и проклета да е, но нямаше да допусне през това време да седи сама някъде из Ню Йорк.

— Как е Малкълм?

— Добре е. Участвахме заедно в благотворителната разходка в подкрепа на болните от Алцхаймер в Ел Ей.

— Той що за човек е?

Усмивката на Лидия изпревари отговора ѝ.

— Много е висок, обича всякакви занимания на открито, малко е срамежлив.

— Как се държи с теб?

— Много е мил. Харесва му, че съм умна, гордее се с актьорските ми постижения, много ме хвали, почти ме хваща срам. Ще

го харесаш.

— А ти как се държиш с него?

Лидия се замисли малко, сякаш досега не го бе правила.

— Естествено.

— Чудесно.

Алис се усмихна и стисна ръката ѝ. Хрумна ѝ да попита дъщеря си какво означава това за нея, да опише себе си, да ѝ напомни, но мисълта се изпари, преди да успее да я изрече на глас.

— За какво говорехме? — попита тя.

— За Малкълм, за благотворителната разходка? За Ню Йорк? — опита са да я подсети Лидия.

— Разхождам се из квартала и се чувствам в безопасност. Дори малко да се объркам, в крайна сметка виждам нещо познато, а и доста от продавачите в магазините ме познават и ме упътват. Момичето в „При Джери“ редовно гледа къде си слагам портфейла и ключовете. Тук са и приятелите от групата за взаимопомощ. Нуждая се от тях. Не мога тепърва да разучавам Ню Йорк. Ще изгубя и малкото самостоятелност, която имам в момента. Нова работа. Баща ти ще работи по цял ден. И него ще загубя.

— Мамо, трябва да кажеш всичко това на татко.

Права бе. Но толкова по-лесно беше да го каже на нея.

— Лидия, много се гордея с теб.

— Благодаря.

— В случай че забравя, искам да знаеш, че те обичам.

— Аз също те обичам, мамо.

— Не искам да се местя в Ню Йорк — заяви Алис.

— Има още много време, не е нужно да взимаме решение сега — отвърна Джон.

— Аз искам да вземем решение сега. Аз ще реша сега. Искам да се изясним, докато още съм в състояние. Не желая да се местя в Ню Йорк.

— Ами ако Лидия също е там?

— Ами ако не е? Трябваше да го обсъдиш с мен преди да съобщиш на децата.

— Направих го.

— Не е вярно.

— Напротив, обсъждахме го многократно.

— О, значи не помня, така ли? Колко удобно.

Алис вдиша през носа и издиша през устата, за да се успокои и да предотврати достойната за първокласници караница, която щеше да се разрази всеки момент.

— Джон, знаех, че имаш среща с представители на „Слоун-Кетъринг“, но не разбрах, че те ухажват да започнеш работа другата година. Ако имах представа, щях да ти кажа.

— Обясних ти защо приех.

— Добре. Ще ти позволят ли да си вземеш годината творчески отпуск и да започнеш през септември?

— Не, веднага им трябва човек. Достатъчно трудно бе да се договоря и за сегашното отлагане, но първо трябва да довърша някои неща в лабораторията тук.

— Не могат ли временно да наемат друг, ти да си вземеш творческия отпуск с мен и да започнеш след това?

— Не.

— Попита ли ги изобщо?

— Виж, в момента в моята сфера има много голяма конкуренция и всичко се развива с невероятни темпове. На прага на големи открития сме. На път сме да открием лек за рака. Фармацевтичните компании са заинтересовани. А лекциите и цялата бумацина в Харвард само ме бавят. Ако не приема работата, вероятно ще пропусна единствения си шанс да направя откритие от истинско значение.

— Това не е единственият ти шанс. Ти си великолепен учен и не си болен от Алцхаймер. Ще имаш още много възможности.

Джон я изгледа безмълвно.

— Следващата година е моят единствен шанс, Джон. Следващата година е единственият ми шанс да живея съзнателно. Мисля, че не ми остава много време, в което да съм с всичкия си, и искам да го прекарам с теб. Не мога да повярвам, че ти не искаш.

— Напротив. Ще бъдем заедно.

— Това са глупости и много добре го знаеш. Животът ни е тук. Том, Анна и бебетата, Мери, Кати, Дан и може би дори Лидия. Ако приемеш предложението, ще работиш непрекъснато, наясно си, а аз ще

стоя сама. Решението ти няма нищо общо с това дали искаш да си с мен и ми отнема всичко, което ми е останало. Няма да се местя.

— Няма да работя непрекъснато, обещавам. Ами ако Лидия я приемат в Ню Йорк? Ако например гостуваш на Анна и Чарли за по една седмица всеки месец? Ще го измислим така, че да не стоиш сама.

— А ако Лидия не отиде да учи в Ню Йорк? Ако я приемат в Брандейс?

— Затова мисля, че трябва да изчакаме и да вземем решение по-нататък, когато ще знаем със сигурност.

— Искам да си вземеш годината творчески отпуск.

— Алис, изборът, пред който съм изправен, не е дали да си взема творческия отпуск, или да приема работата в „Слоун“. Трябва да избира дали да приема работата, или да остана в Харвард. Просто не мога да си взема отпуск следващата година.

Джон се размаза пред погледа ѝ, тялото ѝ се разтрепери, а в очите ѝ горяха гневни сълзи.

— Не издържам повече! Моля те! Не мога да се справя без теб! Можеш да си вземеш една година отпуск. Ако имаше желание, щеше да го направиш. Моля те.

— А ако откажа предложението и си взема отпуск следващата година, а ти дори вече не знаеш кой съм?

— А ако през следващата година още те помня, но след това те забравя? Как може дори да ти хрумне да прекараш оставащото ни време заровен в проклетата лаборатория? Аз никога не бих постъпила така с теб.

— Не съм те и молил.

— Нямах да ти се наложи да ме молиш.

— Не мога, Алис. Съжалявам, просто няма да издържа да си стоя една година вкъщи и просто да гледам какво ти причинява болестта. Няма да издържа да те гледам как не съумяваш да се обличаш и да пускаш телевизора. Когато съм в лабораторията, няма да ми се налага да те виждам как лепиш бележки по всички врати и шкафове. Не мога просто да седя у дома и да те гледам как се влошаваш. Това ме убива.

— Не, Джон, това убива *мен*, а не теб. Състоянието ми се влошава, независимо дали ме гледаш, или се криеш в лабораторията. Ти губиш мен. Аз губя себе си. Но ако не си вземеш отпуск следващата

година, тогава ние първи ще загубим теб. Аз съм болна от Алцхаймер. Какво е твоето извинение, по дяволите?

Вадеше консерви, кутии и бутилки, чаши, чинии и купи, тенджери и тигани. Натрупа всичко на кухненската маса, а когато не остана повече място, започна да ги реди по пода.

Извади палтата от гардероба в коридора, разкопча ги и обърна джобовете навън. Намери в тях пари, използвани билети, носни кърпички, а някои бяха празни. След като претършуваше всички джобове, хвърляше невинното палто на пода.

Махна възглавниците на дивана и фотьойлите. Изпразни чекмеджетата на бюрото и шкафа с папките. Изсипа съдържанието на чантата с учебниците, чантата за лаптопа и светлосинята чанта. Ровеше в купчините, докосваше всеки предмет с пръсти, за да се сети за названието му. Нищо.

Не ѝ се налагаше да помни къде вече е търсила. Купчините от изровени доказателства бележеха местата, където вече бе правила разкопки. Така като гледаше, явно бе претърсила целия първи етаж. Потеше се, бе изпаднала в маниакална фаза. Но нямаше намерение да се отказва. Изтича горе.

Претършува коша за пране, нощните шкафчета, чекмеджетата на скрина, гардеробите в спалнята, кутията с бижута, шкафа с чаршафи, аптечката. *Банята на долния етаж*. Спусна се обратно долу, потна, вманиачена.

Джон стоеше в коридора, затънал до глезени в палта.

— Какво, по дяволите, става? — попита той.

— Търся нещо.

— Какво?

Алис не можеше да го назове, но бе убедена, че някое кътче на съзнанието ѝ знае и помни.

— Ще го позная, когато го намеря.

— Всичко е нагоре с краката. Все едно са влизали крадци.

Виж, това не ѝ бе минало през ум. Но би обяснило защо не може да намери каквото търсеше.

— Боже, някой сигурно го е откраднал.

— Не са ни ограбили. Ти си обърнала цялата къща.

Алис зърна недокоснатата кошница със списания до дивана в хола. Остави Джон и хипотезата за грабеж в коридора, вдигна тежката кошница, изсипа списанията на пода, прерови ги и продължи нататък. Джон тръгна след нея.

— Алис, спри, дори не знаеш какво търсиш.

— Напротив, знам.

— Какво е тогава?

— Не мога да кажа.

— Как изглежда, за какво служи?

— Не знам, казах ти вече, ще разбере, когато го намеря. Трябва да го намеря, иначе ще умра.

Замисли се какво каза току-що.

— Къде са ми лекарствата?

Влязоха в кухнята, като подритваха по пътя си кутии с корнфлейкс и консерви със супа и риба тон. Джон намери едно от многобройните й шишенца с витамини на пода и кутийката с гнезда за всеки ден от седмицата в купа на масата.

— Ето ги — рече той.

— Не, не търся тях.

— Това е лудост. Спри. Къщата прилича на бунисце.

Боклук.

Тя отвори компактора за боклук, извади найлоновата торба и я изсипа.

— Алис!

Прокара пръсти през обелки от авокадо, слузеста пилешка мазнина, смачкани носни кърпички и салфетки, празни картонени кутии, опаковки и разни други боклуци. Видя дивидито „Алис Хаульнд“. Взе мократа кутийка и се вгледа в нея. *О, това не исках да го изхвърлям.*

— Ето, явно това търсиш — каза Джон. — Радвам се, че го намери.

— Не, не търсех него.

— Добре, моля те, целият под е в боклуци. Просто спри, седни и си почини. Обезумяла си. Може би ако си поемеш въздух и се успокоиш, ще се сетиш.

— Добре.

Може би ако седнеше неподвижно, щеше да си спомни какво търси и къде го е оставила. А може би просто щеше да забрави, че търси нещо.

Снеговалежът, който бе започнал предишния ден и бе затрупал голяма част от Нова Англия с половинметрова покривка, тъкмо бе спрял. Алис вероятно нямаше и да забележи, ако не чуваше скърцането на чистачките върху току-що изсъхналото предно стъкло. Джон ги изключи. Улиците бяха разчистени, но тяхната кола бе единствената на пътя. Винаги бе обичала успокояващата тишина и безвремие след силна виелица, но днес те я изнервяха.

Джон влезе в гробище „Маунт Обърн“. Малка част от паркинга бе разчистена, но самият гробищен парк, алеите и надгробните паметници още бяха затрупани под снега.

— Опасявах се, че още не са изчистили навсякъде. Ще трябва да дойдем друг път — каза той.

— Не, почакай. Нека просто да погледам малко.

Старите черни дървета с разкривени, възлести клони, заскрежени в бяло, властваха над зимната страна на чудесата. Алис зърна от снега да се подават, както предполагаше, сивите върхове на няколко много високи, изящно изработени надгробни плочи, принадлежащи на някога богати и видни хора, но само толкова. Всичко останало бе затрупано. Разложени тела в ковчези, погребани под пръст и камък, пръст и камък, погребани под снега. Всичко бе черно, бяло, замръзнало и мъртво.

— Джон?

— Какво?

Изрече името му твърде силно и наруши пълната тишина внезапно, с което го стресна.

— Нищо. Да вървим. Не искам да стоя тук.

— Можем да се върнем по-късно през седмицата, ако искаш — предложи Джон.

— Къде?

— На гробището.

— О.

Алис седеше на масата в кухнята. Джон наля червено вино в две чаши и ѝ подаде едната. Тя завъртя тумбестия съд по навик. Вече редовно забравяше името на дъщеря си, на актрисата, но помнеше как да завърти чаша с вино и че обича да го прави. Шантава болест. Наслаждаваше се на зашеметяващото въртене на виното в чашата, на кървавочервения му цвят, на силния аромат на грозде, дъб и пръст, и на топлината, която усети, когато то се разля в стомаха ѝ.

Джон застана пред отворената врата на хладилника и извади буца сирене, лимон, някаква течна подправка и два червени зеленчука.

— Ядат ли ти се пилешки енчилади? — попита той.

— Да.

Той отвори фризера и затършува в него.

— Имаме ли пилешко?

Алис не отговори.

— О, не, Алис.

Джон се обърна да ѝ покаже какво държи в ръце. Не беше пилешко месо.

— Блекбърито ти беше във фризера.

Той натисна бутоните, разтърси го и го потърка.

— Изглежда е влязла вода, ще видим, когато се размрази, но ми се струва, че е повреден.

Алис веднага избухна в сърцераздирателен плач.

— Няма нищо. Ако е повреден, ще ти купим нов.

Колко нелепо. Защо така се разстройвам за едно повредено блекбъри? Може би всъщност плачеше заради смъртта на майка ѝ, сестра ѝ и баща ѝ. Може би сега изпитваше емоциите, които бе очаквала да я споделят по-рано, но не бе успяла да изрази на гробището. Това изглеждаше по-логично. Но не бе причината. Може би кончината на блекбърито символизираше кончината на кариерата ѝ в Харвард и сега тя скърбеше за нея. Това също звучеше логично. Но в действителност Алис изпитваше неутешима скръб заради кончината на самото блекбъри.

ФЕВРУАРИ 2005 Г.

Алис се сви на стола до Джон и срещу д-р Дейвис, изтощена емоционално и напрегната интелектуално. Допреди малко прави различни невропсихологични тестове в малката стаичка с онази жена, жената, която провеждаше невропсихологичните тестове в малката стаичка мъчително дълго време. Думите, информацията, значението на въпросите, които жената задаваше, и отговорите на Алис приличаха на сапунени мехурчета, като онези, които добрите деца правеха с малките пластмасови пръчици във ветровит ден. Отдалечаваха се от нея бързо, в стъписващо многобройни посоки и ѝ се налагаше да влага огромни усилия и концентрация, за да ги проследи. А дори когато успяваше да задържи някои от тях в ползрението си за обещаващо дълго време, те неизменно се пукаха твърде бързо. Пук! и изчезваха без видима причина, сякаш изобщо не бяха съществували. А сега бе ред на д-р Дейвис да поеме пластмасовата пръчица.

— Добре, Алис, би ли казала думата „вода“ буква по буква отзад напред? — попита той.

Преди шест месеца този въпрос щеше да ѝ се стори тривиален, дори обиден, но днес представляваше сериозно питане, изискващо сериозни усилия. Изпитваше съвсем лека тревога и унижение, несравними с тревогата и унижението отпреди шест месеца. Усещаше как все повече губи връзка със самосъзнанието си. Усещането ѝ за Алис — всичко, което знаеше и разбираше, всичко, което харесваше и не харесваше, как се чувстваше и се възприемаше — също приличаше на сапунен мехур, който се издигаше все по-високо в небето, все по-трудно се забелязваше и единственото, което го предпазваше от пукване в разреждения въздух, бе тъничка липидна мембрана.

Алис първо каза наум думата „вода“ буква по буква, отзад напред, като броеше на пръсти.

— А. — Разгъна кутре. Отново си каза думата отпред назад, спря, когато разгъна и средния пръст, и го сви отново.

— Д. — Повтори процедурата отново.

— О. — Вдигна показалец и го насочи като пистолет, след което прошепна под нос: — В.

— В.

Усмихна се, вдигна победоносно лявата си длан, свита в юмрук и погледна към Джон. Той завъртя брачната си халка и се усмихна вяло.

— Браво — рече д-р Дейвис. Усмихваше се широко и изглеждаше доволен. Алис го харесваше.

— Сега искам да посочиш към прозореца, след като докоснеш дясната си буза с лявата ръка.

Алис вдигна лява ръка към лицето си. *Пук!*

— Извинявайте, бихте ли ми казали отново какво да направя? — попита тя, все още вдигнала лява ръка пред лицето си.

— Разбира се — отвърна д-р Дейвис снизходително като родител, който оставя детето си да погледне крадешком най-горната карта в колодата или да пристъпи стартовата линия преди сигнала за старт. — Посочи към прозореца след като докоснеш дясната си буза с лява ръка.

Алис докосна дясната си буза с лявата ръка още преди той да си е довършил мисълта, след което посочи рязко с дясната ръка към прозореца и въздъхна дълбоко.

— Добре, Алис — каза лекарят и се усмихна отново.

Джон не я похвали, не даде никакъв знак, че се гордее с нея, и че е доволен.

— Така, сега ми кажи името и адреса, които преди малко те помолих да запаметиш.

Името и адреса. Имаше бегла представа, както когато се будеше сутрин и знаеше, че е сънувала, дори помнеше за какво в общи линии е бил сънят, но колкото и да се опитваше, конкретните подробности ѝ се изплъзваха. Забравени завинаги.

— Името беше Джон някой си. Питате ме всеки път, но никога не се сещам къде живее този човек.

— Добре, тогава избери един от следните варианти. Джон Блек, Джон Уайт, Джон Джоунс или Джон Смит?

Алис нямаше представа, но не ѝ пречеше да гадае.

— Смит.

— На коя улица живее: „Източна“, „Западна“, „Северна“ или „Южна“?

— На „Южна“.

— В кой град: Арлингтън, Кеймбридж, Брайтън или Бруклайн?

— Бруклайн.

— Така, Алис, последен въпрос. Къде ми е двайсетдоларовата банкнота?

— В портфейла?

— Не, преди малко скрих в кабинета банкнота от двайсет долара. Помниш ли къде я сложих?

— Тук ли бях, когато сте я скрили?

— Да. Хрумва ли ти нещо? Ако я намериш, остава за теб.

— Ако ми бяхте казали по-рано, със сигурност щях да намеря начин да запомня къде е.

— Не се и съмнявам. Някаква идея къде е?

Алис видя как за миг погледът на лекаря се отклонява надясно, малко над рамото ѝ, преди отново да се спре на нея. Тя се обърна. Отзад имаше окачена на стената бяла дъска, върху която с маркер бе написано „Глутамат. ЛТП. Апоптоза“. На поставката в долната част на дъската имаше червен маркер, а до него — сгъната двайсетдоларова банкнота. Алис триумфално отиде до дъската и взе наградата си.

Д-р Дейвис се засмя:

— Ако всичките ми пациенти бяха умни като теб, щях да се разоря.

— Алис, не можеш да задържиш парите, видя, че той поглежда към тях — възрази Джон.

— Разбира се.

— Не, нека ги вземе, все пак ги намери — каза д-р Дейвис.

— Нормално ли е да се влоши толкова само за една година и при условие че пие лекарства? — попита Джон.

— Причините може да са няколко. Болестта вероятно е започнала да се развива дълго преди да ѝ поставим диагнозата миналия януари. Тя, ти, децата и колегите ѝ сигурно не сте обърнали внимание на много от симптомите, като сте си мислили, че са нещо случайно, нормално или сте ги приписвали на стрес, недоспиване, прекаляване с алкохол и така нататък. Напълно възможно е това да е продължавало година-две, че дори и повече. Освен това Алис е изключително умна. Да кажем, опростено, че среднестатистическият човек има десет синапса, които водят до дадена информация. При Алис спокойно могат да са петдесет.

Когато средностатистическият човек изгуби тези десет синапса, той вече няма достъп до въпросната информация и я забравя. Но дори да загуби десет, Алис все още ще разполага с четирийсет, чрез които да стигне до целта. Тъй че анатомичните увреждания при нея не са толкова тежки и първоначално едва ли сте забелязали смущения в когнитивните ѝ функции.

— Но сега вече е изгубила много повече от десет — каза Джон.

— Да, опасявам се, че е така. В момента краткотрайната ѝ памет попада в най-ниските три процента от резултати на хора, успели да направят тестовете, речевите ѝ функции са се влошили значително и губи усещане за самосъзнание, както, за съжаление, се очакваше. Но също така е невероятно находчива. Днес използва няколко изобретателни стратегии, за да отговори на въпроси, чиито отговори не помнеше.

— Въпреки това имаше много въпроси, на които не успя да отговори правилно — отбеляза Джон.

— Вярно е.

— Просто се влошава страшно бързо. Не може ли да увеличим дозата „Арисепт“ или „Наменда“?

— Не, вече приема максималните дози и от двете лекарства. За съжаление, това е дегенеративна болест, за която няма лек. Състоянието се влошава, колкото и лекарства, с които разполагаме в момента, да пие пациентът.

— И е ясно, че или е в групата на плацебо, или този „Амиликс“ не действа — заяви Джон.

Д-р Дейвис замълча, сякаш обмисляше дали да се съгласи, или да отрече твърдението.

— Знам, че сте обезсърчени. Но често съм виждал неочаквани периоди на стабилизиране, когато болестта сякаш спира напредъка си, а те понякога продължават дълго.

Алис затвори очи и си представи как стои стабилно по средата на планинско плато. Красиво плато. Виждаше го и си струваше да се надява, че ще го достигне. Джон дали го виждаше? Способен ли бе още да се надява за нея, или вече се бе отказал? Или още по-лошо, дали не се надяваше състоянието ѝ да се влоши по-бързо, за да може да я отведе безучастна и хрисима в Ню Йорк през есента? Какво щеше

да избере той — да застане до нея на платото или да я бутне надолу по склона?

Алис скръсти ръце, свали кръстосания си крак и стъпи с двете ходила на пода.

— Алис, ходиш ли още да тичаш? — попита д-р Дейвис.

— Не, спрях преди известно време. Графикът на Джон е натоварен, а моята координация става все по-зле. Не виждам бордюрите и препятствията по пътя и не мога да преценявам правилно разстоянията. На няколко пъти падах много тежко. Дори у дома забравям за надигнатите неща при вратите и се спъвам, винаги когато влизам в стая. Цялата съм в синини.

— Джон, съветът ми е да махнете надигнатите неща при вратите, да ги боядисате в ярки цветове или да ги облепите с цветно тиксо, за да ги вижда Алис. Иначе за нея просто ще се сливат с пода.

— Добре.

— Алис, разкажи ми за групата за взаимопомощ.

— Четирима души сме. Срещаме се веднъж седмично за по няколко часа в дома на някой от групата и си пишем имейли всеки ден. Прекрасно е, говорим си на всякакви теми.

Д-р Дейвис и жената в малката стаичка ѝ бяха задавали многобройни изпитателни въпроси днес, въпроси, предназначени да измерят точната степен на разруха в главата ѝ. Но никой не разбираше по-добре от Мери, Кати и Дан каква част от съзнанието ѝ още живееше.

— Благодаря ти, че пое инициативата и запълни очевидна празнина в системата ни за взаимопомощ. Ако се появят нови пациенти в начална фаза на деменция или с ранна форма на Алцхаймер, ще им кажа да се свържат с теб, става ли?

— Да, разбира се. Трябва да им кажете и за DASNI — Международната асоциация за защита и подкрепа за страдащи от деменция. Представлява онлайн форум за хора с деменция. Там се запознах с над десет души от цялата страна и от Канада, Великобритания и Австралия. Е, не сме се виждали на живо, говорим си само онлайн, но имам чувството, че ги познавам и че те познават мен по-добре от хора, които са ми близки цял живот. Не губим никакво време, не разполагаме с достатъчно. Говорим си за важни неща.

Джон се размърда на стола си и започна да потропва нервно с крак.

— Благодаря ти, Алис, ще добавя уебсайта в информационната ни брошура. Джон, а ти разговаря ли вече със социалната ни работничка? Ходи ли на някоя от срещите на групата за болногледачи?

— Не. Няколко пъти пих кафе с половинките на хората в групата на Алис, но не съм посещавал други сбирки.

— Добре ще е да потърсиш помощ и за себе си. Ти не си болен, но тъй като живееш с Алис, живееш с болестта, а това е тежко за болногледачите. Виждам колко е трудно на близките на пациентите, които идват тук. Социалната работничка се казва Денис Дадарио, групата за взаимопомощ за болногледачи се събира тук в болницата, а Масачузетската асоциация за борба с Алцхаймер също организира срещи на групи за болногледачи на различни места. Разполагаш с многобройни възможности и не се колебай да потърсиш помощ, ако имаш нужда.

— Добре.

— Като стана въпрос за Асоциацията за борба с Алцхаймер, Алис, току-що получих програмата им за годишната Конференция относно грижите за пациенти с деменция и видях, че ще изнесеш встъпителната лекция — каза д-р Дейвис.

Конференцията относно грижите за пациенти с деменция представляваше сбирка на лекари и психолози, които се занимаваха с болни от деменция и техните семейства. Невролози, лични лекари, гериатри, невропсихолози, медицински сестри и социални работници се събираха, за да обменят информация за поставяне на диагнози, лечение и грижа за пациентите. На Алис ѝ приличаше на сбирките на нейната група и на форума на Международната асоциация, само че това събитие бе по-мощно и на него ходеха хората, които не страдаха от деменция. Тази година конференцията щеше да се проведе в Бостън следващия месец.

— Да — отвърна Алис. — Канех се да ви питам дали ще ходите?

— Да, и ще седя на първия ред. Да ти кажа, мен никога не са ме канили да изнасям презентация — отвърна д-р Дейвис. — Ти си смела и забележителна жена, Алис.

Комплиментът му, искрен и без капчица снизхождение, бе точно онова, от което се нуждаеше да повдигне самочувствието ѝ след

лавината от тестове днес. Джон завъртя халката си. Гледаше я с насълзени очи и болезнена усмивка, което я обърка.

МАРТ 2005 Г.

Алис стоеше на подиума с напечатаната реч в ръка и гледаше хората, седнали в голямата зала на хотела. Преди можеше само с един поглед към публиката да установи с почти ясновидска точност броя на присъстващите. Но вече не притежаваше това умение. В залата имаше много хора. Организаторката, чието име не помнеше, ѝ бе казала, че за конференцията са се записали над седемстотин души. Алис бе изнасяла безброй речи пред такава, че и по-голяма публика. Сред присъстващите на някогашните ѝ изяви имаше видни преподаватели от най-престижните университети, носители на Нобелова награда и водещите учени в света по психология и лингвистика.

Днес на първия ред седеше Джон. Той непрекъснато поглеждаше през рамо и навиваше и развиваше програмата си на стегнат цилиндър. Чак сега Алис забеляза, че е облякъл сивата си късметлийска тениска. Обикновено я пазеше за най-критичните дни, в които трябваше да получи важни резултати в лабораторията. Суеверният му жест я накара да се усмихне.

До него седяха Анна, Том и Чарли и си говореха. През няколко места от тях бяха Мери, Кати и Дан с половинките си. По средата на първия ред седеше д-р Дейвис, приготвил си бележник и химикалка. А зад тях се бяха настанили цяло море от професионалисти, посветили се на грижите за хора с деменция. Това може и да не бе най-многолюдната или най-видната ѝ публика, но от всички речи, които бе изнасяла през живота си, Алис се надяваше тази да има най-силно въздействие.

Тя прокара пръсти по гладките, обсипани с камъчета криле на пеперудата на шията си, която сякаш бе кацнала точно върху изпъкналата ѝ гръдна кост. Покашля се. Отпи глътка вода. Докосна крилето на пеперудата още веднъж, за късмет. *Днес имам специален повод, мамо.*

— Добро утро. Казвам се д-р Алис Хаулънд. Но не съм невролог или личен лекар. Докторската ми степен е по психология. В

продължение на двайсет и пет години преподавах в Харвард. Водех курсове по когнитивна психология, занимавах се с научни изследвания в сферата на лингвистиката и изнасях лекции по целия свят. Днес обаче не съм тук като специалист по психология и лингвистика. Тук съм, за да говоря като експерт по болестта на Алцхаймер. Не съм лекувала пациенти, не съм провеждала клинични изпитания, не съм изучавала ДНК мутации, нито съм провеждала психологическа терапия на болни и техните семейства. Експерт съм по тази тема, защото преди малко повече от година ми поставиха диагноза ранна форма на Алцхаймер.

За мен е чест, че получих възможност да говоря днес пред вас и, надявам се, ще ви дам представа какво е да живееш с деменция. Скоро, макар че все още не знам какво е, няма да съм способна да ви обясня. А малко по-нататък вече няма и да знам, че страдам от деменция. Затова нещата, които ще ви кажа днес, са съвсем навременни.

Ние, хората в началните фази на Алцхаймер, все още не сме напълно неспособни. Все още владеем речта си и имаме мнения, които можем да изразим, както и дълги периоди на ясно съзнание. И въпреки това не сме достатъчно способни, за да ни се поверят много от предишните ни задачи и отговорности. Имаме чувството, че не можем да си намерим място, като шантав герой от книга на Д-р Зюс, попаднал в чудат свят. Подобно съществуване е много самотно и изнервящо.

Аз вече не работя в Харвард. Вече не чета и не пиша научни статии и книги. Животът ми напълно се промени за сравнително кратко време. И всичко в съзнанието ми е изопачено. Невралните пътища, които използвам, за да разбера какво казвате, какво мисля аз и какво се случва около мен, са оплетени в амилоид. Трудно се сещам за думите, които искам да кажа, а често се чувам и как изричам неправилните думи. Не мога да преценявам добре разстоянията в пространството, което означава, че изпускам предмети, често падам и се губя дори на две преки от къщи. А краткотрайната ми памет се държи на все по-изтъняващи нишки.

Не помня какво е ставало вчера. Ако ме попитате какво правих вчера, какво се е случило, какво съм видяла, чула и почувствала, ще ми е трудно да ви дам подробности. Възможно е да отгатна някои неща. Много ме бива в налучкването. Но на практика няма да знам. Не помня вчерашния ден, нито онзи преди него. Нямам власт кои вчерашни дни

помня и кои се изличават от съзнанието ми. С тази болест не можете да се пазарите. Не мога да ѝ предложа имената на американските президенти в замяна на имената на децата ми. Не мога да ѝ дам столиците на щатите и да запазя спомените за съпруга си.

Често се страхувам от утрешния ден. Ами ако се събудя и не мога да позная съпруга си? Ами ако не знам къде съм или не се позная в огледалото? Кога ще престана да бъда себе си? Онази част от мозъка ми, която отговаря за собствената ми индивидуалност, ще бъде ли засегната от болестта? Или идентичността стои над неврони, протеини и дефектни молекули ДНК? Душата и духът ми неприкосновени ли са за разрухата, причинявана от Алцхаймер? Вярвам, че е така. Да ти поставят диагноза „Алцхаймер“ е все едно да те дамгосат с алената буква „А“. Сега цялото ми съществуване се изчерпва с факта, че страдам от деменция. Така известно време се определях аз и така продължават да ме определят другите. Но аз не съм само онова, което казвам, което върша и което помня. Същността ми е много по-всеобхватна.

Аз съм съпруга, майка и приятелка, а скоро ще стана и баба. Все още чувствам, разбирам и заслужавам обич и радост в отношенията с близките си. Все още съм активен член на обществото. Мозъкът ми вече не функционира добре, но използвам ушите си, за да слушам с цялото си внимание, използвам рамото си, за да поплаче някой на него, използвам ръцете си, за да прегръщам други хора с деменция. Чрез групата за взаимопомощ, в която участвам, чрез Международната асоциация за помощ и подкрепа, чрез словото си днес пред вас, аз помагам на други хора с деменция да живеят по-добре с болестта си. Аз не съм умиращ човек. Аз съм човек, който живее с болестта на Алцхаймер. И искам да го правя по възможно най-добрия начин.

Искам да насърча по-ранното поставяне на диагноза, да се обърна към личните лекари с призив да не предполагат, че хора на четирийсет и петдесет години, които имат проблеми с паметта и изпитват когнитивни смущения, страдат от депресия, изложени са на стрес или навлизат в менопауза. Колкото по-рано се постави правилната диагноза, толкова по-рано можем да започнем приема на лекарства с надеждата, че ще забавим развитието на болестта или ще успеем да стабилизираме състоянието си за достатъчно дълго време, че скоро да се радваме на по-добро лечение или по-ефективно лекарство.

Аз все още се надявам да открият лек за мен, за приятелите ми с деменция, за дъщеря ми, която е наследила същата генна мутация. Дори никога да не успея да си възвърна изгубените спомени, може пък да запазя онези, които са ми останали. А те са много.

Моля ви, не ни отписвайте, когато видите Алената буква. Погледнете ни в очите, говорете ни прямо. Не се паникьосвайте и не го приемайте лично, ако допускаме грешки, защото със сигурност ще има и грешки. Ще се повтаряме, ще запияваме вещи и ще се губим. Ще забравим името ви и какво сте казали преди две минути. И ще се стараем с всички сили да компенсираме и да преодолеем когнитивните си смущения.

Призовавам ви да ни дадете възможност, да не ни ограничавате. Ако някой получи травма на гръбначния стълб или се превърне в инвалид вследствие от инсулт, близките му и лекарите полагат всички усилия да го възстановят, да намерят начини да се справят и да му помогнат въпреки функциите, които е изгубил. Работете заедно с нас. Помогнете ни да се приспособим и да можем да живеем въпреки пропуските в паметта, речта и когнитивните функции. Насърчавайте ни да участваме в групи за взаимопомощ. Можем да си помогнем едни на други — и хората с деменция, и техните болногледачи — да намерим пътя през тази чудата земя, в която не можем да си намерим място.

Миналите ми дни изчезват, а утрешните са несигурни, тъй че за какво живея? Живея за всеки един ден. Живея за мига. Съвсем скоро, някой утрешен ден, ще забравя, че съм стояла тук пред вас и съм изнесла тази реч. Но само защото ще я забравя един ден, не означава, че днес не съм изживяла всяка секунда от нея. Ще забравя днешния ден, но това не означава, че той е без значение.

Вече не ме канят да изнасям лекции в университети и на конференции по психология в целия свят. Но днес стоя пред вас и изнасям, както се надявам, най-важната реч през живота си. И съм болна от Алцхаймер. Благодаря ви.

Алис вдигна очи от листа с речта си за пръв път, откакто започна да говори. Не бе посмяла да прекъсне зрителния контакт с думите върху страниците до самия край, защото се страхуваше, че ще забрави докъде е стигнала. С искрена изненада видя, че цялата зала е станала на крака и ръкопляска. Не се бе и надявала на подобно нещо. Бе се

надявала на две простички неща — да не забрави как да чете, докато държи речта, и да стигне до края, без да се изложи.

Погледна към познатите лица на първия ред и веднага разбра, че далеч е надминала скромните им очаквания. Кати, Дан и д-р Дейвис сияеха. Мери триеше очи с шепа розови носни кърпички. Анна пляскаше и се усмихваше, без да спре, за да избърше стичащите се по лицето ѝ сълзи. Том пляскаше, викаше и, изглежда, едва се сдържаше да не изтича да я прегърне. Алис също нямаше търпение да го прегърне.

Джон стоеше гордо изправен и невъзмутим с късметлийската си сива тениска, а от очите и усмивката му струяха обич и радост, докато я аплодираше.

АПРИЛ 2005 Г.

Усилията, необходими да напишеш реч, да я представиш добре и да говориш свързано със стотици ентузиазирани участници на Конференцията относно грижите за пациенти с деменция, биха били огромни за напълно здрав човек. За болен от Алцхаймер бяха повече от огромни. След речта Алис успя да изкара известно време под въздействието на прилива на адреналин, спомена за аплодисментите и възобновената увереност в самосъзнанието си. Тя бе Алис Хаулънд, смела и забележителна героиня.

Но въодушевлението нямаше как да се задържи дълго и споменът избледня. Тя изгуби малко от увереността си, когато си изми зъбите с лосион за тяло. Изгуби още малко, когато цяла сутрин се опитваше да позвъни на Джон от дистанционното за телевизора. Изгуби и последните си капчици увереност, когато неприятният мирис на тялото ѝ я уведоми, че не се е къпала от дни, но не успя да събере смелост или пък да намери знанията, необходими ѝ, за да влезе във ваната. Тя бе Алис Хаулънд, жертва на болестта на Алцхаймер.

Енергията ѝ се изчерпа, а не разполагаше с резерв, с който да си набави още, еуфорията ѝ се стопи, а с изгубения спомен за победата и увереността я смачка огромно, изтощително бреме. Спеше до късно и лежеше в леглото с часове, след като се събудеше. Седеше на дивана и плачеше без причина. Колкото и да спеше и да плачеше обаче, не можеше да си върне силите.

Джон я събуди от мъртвешки сън и я облече. Тя го остави. Не ѝ каза да си среши косата или да си измие зъбите. Не я бе грижа. Заведе я до колата. Тя облегна чело на студения прозорец. Светът навън изглеждаше сивкавосин. Не знаеше къде отиват. Твърде безразлично ѝ бе, за да попита.

Джон спря в подземен гараж. Слязоха и влязоха в сграда през вратата откъм гаража. От белите флуоресцентни лампи я заболяха очите. Широки коридори, асансьори, табели по стените: Радиология, Хирургия, Гинекология, Неврология. *Неврология.*

Влязоха в стая. Вместо чакалнята, която очакваше да види, зърна спяща на легло жена със затворени подпухнали очи и система, залепена на ръката.

— Какво ѝ е? — прошепна Алис.

— Нищо, просто е уморена — отвърна Джон.

— Изглежда ужасно.

— Шшт, нали не искаш да те чуе?

Стаята не приличаше на болнична. До спящата жена имаше още едно легло, с отметнати завивки, голям телевизор в ъгъла, красива ваза с жълти и розови цветя върху масичка и дървен под. Може би не се намираха в болница. Възможно бе това да е хотел. Но пък тогава защо жената беше включена на система?

Привлекателен млад мъж донесе кафе върху поднос. Сигурно той е лекарят. Носеше шапка на „Ред Сокс“, джинси и тениска от Йейл. Или пък е от румсървиса.

— Честито — прошепна Джон.

— Благодаря. За малко изпуснахте Том. Ще се върне следобед. Взех кафе за теб и чай за Алис. Ще отида да донеса бебетата.

Младият мъж знаеше името ѝ.

Той се върна с количка, върху която имаше две прозрачни, правоъгълни ванички. Във всяка от тях имаше по едно малко бебе, а телата им бяха увити изцяло в бели одеяла, главите им, покрити с бели шапчици, така че се виждаха само личицата.

— Ще я събудя. Не искаше да пропусне първата ви среща с тях — каза младият мъж. — Скъпа, събуди се, имаме гости.

Жената се събуди неохотно, но когато видя Алис и Джон, в уморените ѝ очи проблесна радост и тя се оживи. Усмихна се и лицето ѝ изведнъж се намести в съзнанието на Алис. *О, боже, това е Анна!*

— Честито, миличка, прекрасни са — каза Джон, наведе се и я целуна по челото.

— Благодаря, татко.

— Изглеждаш чудесно. Как се чувстваш? Добре ли си? — попита я той.

— Добре съм, благодаря, просто съм изтощена. Ето ги и тях. Това е Алисън Ан, а този мъник е Чарлз Томас.

Младият мъж подаде едното бебе на Джон. Той самият вдигна другото, с розовата панделка на шапчицата, и го подаде на Алис.

— Искаш ли да я подържиш?

Алис кимна.

Тя пое в ръце мъничкото спящо бебе — главата му в сгъвката на лакътя ѝ, дланта ѝ върху дупето му — положи глава върху гърдите му и ухо върху сърцето му. Мъничкото спящо бебе си поемаше въздух на мънички, кратки глътчици през мънички кръгли ноздри. Алис инстинктивно целуна зачервената пухкава бузка.

— Анна, ти роди — каза Алис.

— Да, мамо, в момента държиш внучка си Алисън Ан.

— Съвършена е. Обичам я.

Моята внучка. Алис погледна бебето със синя панделка в ръцете на Джон. *Моят внук.*

— И те няма да се разболеят от Алцхаймер като мен, нали?

— Не, мамо, няма.

Алис си пое дълбоко въздух, вдъхна превъзходния аромат на красивата си внучка, който я изпълни с усещане за облекчение и покой, каквито не бе изпитвала от дълго време.

— Мамо, приеха ме в Нюйоркския университет и в Брандейс.

— Чудесна новина. Помня, когато мен ме приеха в университета. Какво ще учиш? — попита Алис.

— Театрално изкуство.

— Прекрасно. Аз завърших Харвард. Много ми харесваше там. В кой университет каза, че ще учиш?

— Още не знам. Приеха ме в Нюйоркския и в Брандейс.

— В кой искаш да отидеш?

— Не съм сигурна. Говорих с татко и той иска да се запиша в Нюйоркския.

— А ти искаш ли да учиш там?

— Не знам. Има по-добра репутация, но Брандейс повече ми харесва. Там ще съм по-близо до Анна, Чарли и бебетата, до Том и до теб и татко, ако останеш.

— Къде ако остана? — попита Алис.

— Тук, в Кеймбридж.

— Че къде другаде да ходя?

— В Ню Йорк.

— Няма да ходя в Ню Йорк.

Седяха една до друга на дивана и сгъваха бебешки дрешки, като разделяха розовите от сините. Телевизорът работеше с изключен звук.

— Но ако се запиша в Брандейс, а вие с татко се преместите в Ню Йорк, ще имам чувството, че съм на грешното място и съм взела неправилно решение.

Алис спря да сгъва и погледна към жената. Тя бе млада, кльощава и красива. Освен това изглеждаше уморена и разколебана.

— На колко години си? — попита Алис.

— На двавет и четири.

— Колко прекрасно се чувствах на двавет и четири. Целият живот е пред теб. Всичко е възможно. Омъжена ли си?

Красивата, разколебана жена спря да сгъва дрехите и я изгледа. Впери поглед в Алис. Красивата, разколебана жена имаше любознателни, честни, кафяви като фъстъчено масло очи.

— Не, не съм омъжена.

— Имаш ли деца?

— Не.

— Тогава трябва да постъпиш както искаш.

— Но ако татко реши да приеме работата в Ню Йорк?

— Не можеш да взимаш подобно решение въз основа на това какво ще направи някой друг. Ти трябва да решиш, щом се отнася до образованието ти. Голяма жена си, не е нужно да правиш каквото иска баща ти. Прецени кое е най-доброто за теб.

— Добре. Благодаря ти.

Красивата жена с прекрасните кафяви като фъстъчено масло очи се засмя развеселено, въздъхна и продължи да сгъва дрехи.

— Голям напредък отбелязваме, мамо.

Алис не разбра какво има предвид.

— Знаеш ли, напомняш ми за студентите. Преди работех със студенти. Много ме биваше.

— Да, все още те бива.

— Как се казва университетът, в който искаш да учиш?

— Брандейс.

— Къде се намира?

— В Уолтам, съвсем близо до тук.

— И какво ще учиш?

- Актьорско майсторство.
- Прекрасно. Ще участваш ли в пиеси?
- Да.
- На Шекспир ли?
- Да.
- Обожавам Шекспир, особено трагедиите му.
- Аз също.

Красивата жена отиде при Алис и я прегърна. Ухаеше на свежо и чисто, на сапун. Прегръдката ѝ прониза Алис, както кафявите ѝ като фъстъчено масло очи преди малко. Алис се почувства щастлива и близка с нея.

— Мамо, моля те, не се мести в Ню Йорк.

— Ню Йорк ли? Не ставай глупава. Аз живея тук. Защо да се мести в Ню Йорк?

— Не знам как издържаш — каза актрисата. — Стоях с нея почти цяла нощ и сега ужасно ми се спи. Правих ѝ пържени яйца, препечени филийки и чай в три сутринта.

— Бях будна по това време. Ако успеем да накараме гърдите ти да пускат мляко, можеш да ми помагаш с кърменето — отвърна майката на бебетата.

Майката седеше на дивана до актрисата и кърмеше бебето в синьо. Алис държеше бебето в розово. Джон влезе, изкъпан и облечен, с чаша кафе в едната ръка и вестник в другата. Жените бяха по пижами.

— Лидия, благодаря ти, че стана снощи. Наистина имах нужда да се наспя — каза Джон.

— Татко, как, за бога, си мислиш, че можете да заминете за Ню Йорк и да се справиш без нашата помощ? — попита майката.

— Ще наема медицинска сестра. Всъщност смятам веднага да започна да търся.

— Не искам за нея да се грижат непознати. Те няма да я прегръщат и обичат като нас — рече актрисата.

— А и не са запознати с миналото и спомените ѝ като нас. Ние понякога можем да запълваме дупките и да четем езика на тялото ѝ, защото я познаваме — добави майката.

— Не казвам, че ще спрем да се грижим за нея, просто мисля реалистично и практично. Не е нужно да поемаме цялото бреме сами. Ти ще се върнеш на работа след няколко месеца и всяка вечер ще се прибиращ при две деца, които не си виждала цял ден. А ти започваш лекции. Непрекъснато разправяш колко натоварена е програмата ти. В момента Том е на работа в болницата. Вие съвсем скоро ще сте много по-заети и едва ли искате майка ви да утежнява собствения ви живот. Тя в никакъв случай не би допуснала да ви е в тежест.

— Не ни е в тежест, тя ни е майка — каза майката.

Говореха твърде бързо и използваха твърде много местоимения. А бебето в розово бе започнало да рита и плаче, което я разсейваше. Алис не можеше да разбере за какво говорят. Но по израженията и тона им заключи, че водят сериозен спор. И че жените по пижами са на една и съща страна.

— Може би ще е по-разумно да си взема по-дълъг отпуск по майчинство. Не искам да бързам, а Чарли няма нищо против да си остана въкъщи за по-дълго. Така ще мога и да съм край мама.

— Татко, това е последният ни шанс да прекараме известно време с нея. Не можеш да заминеш за Ню Йорк, не можеш да ни отнемеш тази възможност.

— Ако се беше записала в Нюйоркския университет вместо в Брандейс, щеше да прекарваш колкото си поискаш време с нея. Ти направи своя избор, а аз ще направя своя.

— Мама защо няма думата при взимането на това решение? — попита майката.

— Тя не иска да живее в Ню Йорк — добави актрисата.

— Не знаеш какво иска — възрази Джон.

— Тя ми каза, че не иска да заминава. Попитай я. Само защото е болна от Алцхаймер, не означава, че не знае какво иска. В три часа тази нощ искаше пържени яйца и препечена филийка, а не мюсли или бекон. И определено не искаше да се върне в леглото. Ти не обръщаш внимание на желанията ѝ, защото има Алцхаймер — заяви актрисата.

О, говорят за мен.

— Не пренебрегвам желанията ѝ. Старая се да постъпвам по най-добрия възможен начин и за двамата ни. Ако изпълнявах всяка нейна прищявка, сега изобщо нямаше да водим този разговор.

— Какво, по дяволите, означава това? — попита майката.

— Нищо.

— Изглежда не разбираш, че тя още не си е отишла. Сякаш си мислиш, че колкото време ѝ е останало, не е от значение. Държиш се като егоистично дете — рече майката.

Сега майката се разплака, но изглеждаше ядосана. На вид и по говор приличаше на сестрата на Алис, Ан. Но не бе възможно да е Ан. Ан нямаше деца.

— Откъде знаеш, че според нея съществуването ѝ има смисъл? Не само аз съм на това мнение. Старата Алис, преди да се разболе, не би искала да се откаже от тази възможност. Тя не искаше да стигне до подобно съществуване — каза Джон.

— Какво означава това? — попита разплаканата жена, която изглеждаше и говореше като Ан.

— Нищо. Вижте, разбирам ви и оценявам всичко, което казвате. Но се опитвам да взема разумно, а не емоционално решение.

— Защо? Какво лошо има в това да действаме емоционално в случая? Защо да е лошо? Защо емоционалното решение да е неправилно? — попита жената, която не плачеше.

— Все още не съм решил окончателно, а вие двете няма да ме принудите. Не знаете всичко.

— Тогава ни кажи, татко, кажи ни какво не знаем — рече със заплашителен тон и разтреперан глас разплаканата жена.

Заплахата го накара да замлъкне за миг.

— Сега нямам време, имам среща.

Той стана, приключи спора и остави жените и бебетата сами. Затръшна силно входната врата на излизане и стресна бебето в синьо, което тъкмо бе заспало в ръцете на майката. То се разрева. И сякаш бе заразно, защото другата жена също се разплака. Може би просто се чувстваше изолирана. Сега вече всички плачеха — розовото бебе, синьото бебе, майката, жената до майката. Всички, освен Алис. Тя не бе тъжна, ядосана, сломена или уплашена. Беше гладна.

— Какво ще вечеряме?

МАЙ 2005 Г.

Стигнаха до касата след като чакаха дълго време на дълга опашка.

— Добре, Алис, какво искаш? — попита Джон.

— Каквото и ти.

— Аз ще си взема ванилов.

— Добре, аз също.

— Ти не обичаш ванилов, предпочиташ сладолед с нещо шоколадово.

— Добре тогава искам сладолед с нещо шоколадово.

На нея ѝ се струваше простичко и безпроблемно, но той видимо се напрегна от разговора.

— За мен ванилов във фунийка, за нея сладолед с шоколадов мус във фунийка, и двата да са големи.

Далеч от магазините и дългите опашки, те седнаха на покрита с графити пейка край реката, за да си изядат сладоледа. Няколко гъски пасяха трева на два-три метра от тях. С наведени глави, изцяло погълнати от пашата си, без изобщо да се смутят от присъствието на Алис и Джон. Алис се зачуди дали гъските си мислят същото за тях и се изкикоти.

— Алис, знаеш ли кой месец е?

По-рано бе валило, но сега небето бе ясно, а топлината на слънцето и сухата пейка стопляха костите ѝ. Толкова бе приятно да е топло. Много от розовите и белите цветчета на ябълковото дърво до тях бяха нападали по земята като конфети.

— Пролет е.

— Но кой месец от пролетта?

Алис близна от сладоледа с нещо шоколадово и внимателно обмисли въпроса. Не помнеше кога за последно бе поглеждала календар. От много отдавна не ѝ се бе налагало да отиде на дадено място в определен час. А ако трябваше да отиде на дадено място в определен час, Джон помнеше вместо нея и се грижеше тя да стигне

там. Алис не използваше машинка за записване на ангажиментите си и вече не носеше ръчен часовник.

Така, да видим. Месеците от годината.

— Не знам, кой месец е?

— Май.

— О.

— Знаеш ли кога е рожденият ден на Анна?

— През май ли е?

— Не.

— Аз пък си мисля, че рожденият ден на Ан е през пролетта.

— Не на Ан, а на Анна.

Жълт камион профуча със силно бръмчене по близкия мост и я стресна. Една от гъските разпери криле и нададе крясък към камиона в тяхна защита. Алис се зачуди дали птицата е смела, или просто се пали лесно и търси да се сбие с някого. Изкиска се при мисълта за свадливата гъска.

Ближеше сладоледа с нещо шоколадово и разглеждаше архитектурата на тухлената постройка на отсрещния бряг на реката. Сградата имаше много прозорци и часовник със старомодни цифри върху златния купол на върха. Изглеждаше ѝ важна и позната.

— Каква е онази сграда там? — попита тя.

— Това е икономическият факултет. Част от Харвард е.

— О, в тази сграда ли преподавах?

— Не, ти преподаваше в друга сграда, на този бряг на реката.

— О.

— Алис, къде е кабинетът ти?

— Кабинетът ми ли? В Харвард.

— Да, но в коя част на Харвард?

— В сграда на този бряг на реката.

— В коя сграда?

— Нещо с хол, струва ми се. Но знаеш, че вече не ходя там.

— Знам.

— Тогава няма значение къде се намира, нали? Защо не се съсредоточим върху важните неща?

— Опитвам се.

Джон я хвана за ръка. Неговата бе по-топла от нейната. Дланта ѝ се чувстваше толкова добре в неговата. Две от гъските нагазиха в

спокойната вода. В реката не се къпеха хора. Вероятно бе твърде студена за хората.

— Алис, искаш ли да стоиш още тук?

Веждите му се свиха в сериозно изражение, а бръчиците край очите му се задълбочиха. Този въпрос бе важен за него. Тя се усмихна, доволна, че най-накрая може да отговори на въпрос.

— Да. Харесва ми да седя тук с теб. А и още не съм готова.

Тя вдигна сладоледа с нещо шоколадово, за да му покаже. Той бе започнал да се топи и да капе от фунийката по ръката ѝ.

— Защо? Да тръгваме ли трябва? — попита тя.

— Не. Не бързае.

ЮНИ 2005 Г.

Алис седеше пред компютъра и чакаше екранът да светне. Кати тъкмо ѝ се бе обадила да я пита как е, загрижена. Каза, че Алис не отговаряла на имейлите ѝ от известно време, че не е влизала в чата за страдащи от деменция от седмици и че отново е пропуснала срещата на групата вчера. Чак когато стана въпрос за групата, Алис се бе сетила коя е загрижената Кати по телефона. Кати каза, че към групата са се присъединили двама нови участници, които научили за нея от познати, присъствали на Конференцията относно грижите за пациенти с деменция. Алис отвърна, че новината е чудесна. Тя се извини на Кати, че я е разтревожила, и я помоли да съобщи на всички, че е добре.

Но, честно казано, изобщо не се чувстваше добре. Все още можеше да чете и разбира кратки текстове, но компютърната клавиатура ѝ се струваше неразгадаема плетеница от букви. Всъщност вече не съумяваше да съставя думи от буквите върху клавишите. Способността да използва езика — нещото, което най-силно отличаваше хората от животните — я напускаше и тя се чувстваше все по-малко човек. Преди известно време окончателно се сбогува разплакана с усещането, че се чувства добре.

Алис влезе в електронната си поща. Седемдесет и три нови имейла. Безпомощна и неспособна да отговори, тя затвори пощата и не отвори нищо друго. Взря се в екрана, пред който бе прекарала голяма част от професионалния си живот. На десктопа имаше три папки, подредени вертикално: „Харддиск“, „Алис“, „Пеперуда“. Тя кликна върху папката „Алис“.

Вътре имаше други папки, с различни имена: „Абстракти“, „Административни“, „Лекции“, „Конференции“, „Отчети“, „Молби за субсидии“, „Дом“, „Джон“, „Децата“, „Обедни семинари“ „От молекулите до съзнанието“, „Публикации“, „Презентации“, „Студенти“. Сърце не ѝ даваше да надникне в тях от страх, че няма да си спомни и проумее целия си живот. Вместо това отвори папката „Пеперуда“.

Скъпа Алис,

Пишеш това писмо до себе си, докато все още си със здрав разум. Ако сега го четеш и не си успяла да отговориш на един или повече от следните въпроси, значи вече си изгубила ума си:

Кой месец е?

Къде живееш?

Къде работиш?

Кога е рожденият ден на Анна?

Колко деца имаш?

Ти си болна от Алцхаймер. Забравила си твърде много за себе си, за хората и нещата, които обичаш, и не водиш живота, който искаш. Тази болест е нелечима, но ти избра края, който е най-достоеен, справедлив и щадящ за теб и семейството ти. Вече не можеш да се доверяваш на преценката си, но можеш да се довериш на моята, на преценката на някогашната си същност, на себе си преди болестта на Алцхаймер да отнеме твърде много от индивидуалността ти.

Ти имаше удивителен и изпълнен със смисъл живот. Със съпруга ти Джон имате три здрави и прекрасни деца, които са много обичани и си проправят добър път в живота. Имаше забележителна кариера в Харвард, изпълнена с предизвикателства, творчество, страст и постижения.

Последната част от живота ти, която минава под знака на болестта, и края, който ти внимателно избра, са трагични, но животът ти не бе трагичен. Обичам те и се гордея с начина, по който живя, с всичките ти постижения, докато все още бе способна.

Сега отиди в спалнята до черната масичка до леглото, онази с лампата. Отвори чекмеджето на масичката. В дъното му има шишенце с хапчета. Върху шишенцето има бял етикет с черен надпис „За Алис“. Вътре има много хапчета. Изпий ги всичките с голяма чаша вода. Трябва да ги преглътнеш до едно. След това си легни да спиш.

Върви сега, преди да забравиш. И не казвай на
никого какво правиш. Моля те, довери ми се.
С обич,

Алис Хаулънд

Алис прочете отново писмото. Не помнеше да го е писала. Не знаеше отговора на нито един от въпросите, освен на онзи колко деца има. Но най-вероятно знаеше, защото бе написала отговора в писмото. Не бе сигурна как се казваха. Анна и Чарли като че ли. Името на третото дете не помнеше.

Прочете писмото отново, този път още по-бавно, сякаш това бе възможно. Трудно ѝ бе да чете на компютърен екран, където не можеше да си подчертава с химикалка и маркер. Ако писмото беше на хартия, можеше да го занесе в спалнята и да го прочете там. Искеше да го принтира, но не знаеше как да го направи. Искеше ѝ се предишната ѝ същност, преди болестта на Алцхаймер да я изличи, да бе включила и инструкции как се принтира.

Прочете писмото пак. То бе запленяващо и нереално, сякаш четеше свой дневник от тийнейджърските години, тайните и съкровени думи на момиче, за което имаше само смътен спомен. Искеше ѝ се да бе написала повече. Думите я натъжаваха и я караха да изпитва гордост, сила и облекчение. Тя си пое дълбоко въздух, издиша и се качи на горния етаж.

Щом стигна до върха на стълбището, вече бе забравила какво е тръгнала да прави. Слезе обратно долу и потърси следи къде бе ходила последно. Намери компютъра включен, а на екрана имаше писмо, адресирано до нея. Прочете го и отново се качи на горния етаж.

Отвори чекмеджето на масичката до леглото. Извади пакетчета с носни кърпи, химикалки, купчинка лепящи листчета, шише с лосион, няколко бонбона против кашлица, конци за зъби и шепа монети. Разстла ги на леглото и докосна всеки предмет поотделно. Кърпички, химикалка, химикалка, химикалка, лепящи листчета, монети, бонбон, бонбон, конци, лосион.

— Алис?

— Какво?

Тя се обърна. Джон стоеше на вратата.

— Какво правиш тук? — попита той.

Той огледа предметите на леглото.

— Търся нещо.

— Трябва да се върна до службата и да взема едни документи, които забравих. Ще отида с колата, тъй че ще се върна след няколко минути.

— Добре.

— Вземи, изпий ги преди да забравя.

Той ѝ подаде чаша с вода и шепа хапчета.

— Благодаря.

— Няма защо. След малко се връщам.

Джон взе празната чаша от ръката ѝ и излезе от стаята. Алис легна на леглото до съдържанието на чекмеджето и затвори очи, изпълнена с тъга и гордост, със сила и облекчение, и зачака.

— Алис, моля те, облечи си тогата, сложи си качулката и шапката, трябва да тръгваме.

— Къде отиваме? — попита тя.

— На завършването в Харвард.

Тя огледа отново костюма си. Все още не разбираше.

— Какво означава „завършване“?

— Денят на дипломирането в Харвард. Студентите си получават дипломите и ново начало.

Дипломи. Завършване на Харвард. Ново начало. Тя си повтори думите наум. Завършването на Харвард бележеше ново начало, началото на зрелостта, началото на професионалния живот, началото на живота след Харвард. *Ново начало*. Думите ѝ харесаха и искаше да ги запомни.

Вървяха по гъмжащия от хора тротоар, облечени с тъмнорозовите си костюми и плюшени черни шапки. През първите няколко минути Алис имаше чувството, че се набива на очи с нелепите си дрехи и никак не вярваше, че Джон е избрал подходящото облекло. И тогава изведнъж ги видя навсякъде. Тълпи от хора с подобни костюми и шапки, но в най-различни цветове, се стичаха от всички посоки към тротоара около тях и скоро всички вървяха в една пъстра като дъга процесия.

Влязоха в затревен двор, засенчван от големи стари дървета и заобиколен от големи стари сгради, под бавния тържествен звук на гайди. Алис усети как я побиват тръпки. *Правила съм това и преди.* Процесията ги отведе до редици със столове, където седнаха.

— На дипломирането в Харвард сме — каза тя.

— Да — потвърди Джон.

— Ново начало.

— Да.

След известно време започнаха речите. На предишни дипломирования в Харвард бяха присъствали множество известни и влиятелни хора, най-вече политически лидери.

— Една година реч държа кралят на Испания — заяви Алис.

— Да — отвърна Джон и се засмя развеселено.

— Кой е онзи мъж? — посочи тя към подиума.

— Един актьор.

Сега Алис се засмя развеселено.

— Явно тази година не са успели да намерят крал — отбеляза тя.

— Дъщеря ти е актриса. Може един ден тя да държи реч тук — каза Джон.

Алис слушаше актьора. Той говореше с лекота и оживление. Разправяше нещо за някаква авантюра.

— Какво е „авантюра“? — попита Алис.

— Дълго приключение, от което героят си вади поуки.

Актьорът разказваше за приключенията в живота си. Каза им, че е тук днес, за да предаде на абсолвентите, които тръгваха на собствено приключение, уроците, които той бе научил по своя път. Даде им пет съвета: да бъдат изобретателни, да бъдат полезни, да бъдат практични, щедри и да завършат приключението си успешно.

Струва ми се, че аз изпълних всички тези неща. Но още не съм приключила. Не съм приключила успешно.

— Добри съвети дава — каза Алис.

— Да, така е — отвърна Джон.

Седяха, слушаха и ръкопляскаха, слушаха и ръкопляскаха по-дълго, отколкото на Алис ѝ се искаше. След това всички станаха и тръгнаха бавно, но в по-нестройна процесия. Алис, Джон и още хора влязоха в една от сградите. Пищното преддверие със зашеметяващо висок, облицован с дърво таван и извисяваща се стена от облени от

слънцето витражи, изпълниха Алис със страхопочитание. Огромни, стари и масивни полилеи висяха над главите им.

— Какво е това? — попита Алис.

— Мемориал Хол, част от Харвард е.

За нейно разочарование не останаха във великолепното преддверие, а продължиха веднага към по-малка, не толкова впечатляваща зала, където седнаха.

— Какво следва? — попита Алис.

— Студентите от Факултета по изкуства и науки ще получат докторските си звания. Тук сме, за да гледаме как Дан се дипломира. Той е твой студент.

Алис огледа залата и лицата на хора с тъмнорозови костюми. Не знаеше кой е Дан. Всъщност не разпозна нито едно от лицата, но усещаше емоциите и енергията в залата. Хората бяха щастливи, изпълнени с надежда, гордост и облекчение. Бяха готови и нетърпеливи да се изправят пред нови предизвикателства, да правят открития, да творят и да преподават, да бъдат героите в собствените си приключения.

Онова, което видя у тях, усети и у себе си. Познати ѝ бяха това място, това възбуждение и готовност, това ново начало. И нейното приключение започна така и макар да не помнеше подробности, знаеше със сигурност, че е било великолепно и си е струвало.

— Ето го, на сцената е — каза Джон.

— Кой?

— Дан, твоят студент.

— Кой от всичките?

— Русият.

— Даниел Малоуни — обяви някой.

Дан пристъпи напред и стисна ръка на мъжа на сцената, в замяна на което получи червена папка. След това вдигна червената папка над главата си и се усмихна тържествуващо. Заради радостта му, заради всичко, което младежът със сигурност бе постигнал тук, за приключението, на което щеше да се отправи, Алис аплодира този свой студент, за когото нямаше никакъв спомен.

Алис и Джон стояха навън под голяма бяла шатра сред студентите с тъмнорозови костюми и хората, които се радваха за тях и ги чакаха. Млад рус мъж се приближи към Алис, широко усмихнат. Без да се колебае, той я прегърна и я целуна по бузата.

— Аз съм Дан Малоуни, твой студент.

— Честито, Дан, много се радвам за теб — поздрави го Алис.

— Благодаря ти. Много съм щастлив, че успя да дойдеш и да ме видиш как се дипломирам. Голям късмет извадих да съм твой студент. Искам да знаеш, че заради теб избрах да се занимавам с научна работа в сферата на лингвистиката. Жаждата ти да разгадаеш принципите на езика, строгият ти и екипен подход към изследванията, любовта ти към преподавателската дейност ме вдъхновиха. Благодаря ти за насоките и мъдрите съвети, за това, че вдигна летвата много по-високо, отколкото предполагах, че мога да преодолеея. И задето ми даде предостатъчно възможности да прилагам собствените си идеи. Ти си най-добрият учител, който съм имал. Ако постигна в живота си дори частица от твоите постижения, ще се смятам за преуспял човек.

— Няма защо. Благодаря ти. Знаеш, че съм забравила много от казаното. Но се радвам, че ти ме помниш така.

Той ѝ подаде бял плик с писмо.

— Заповядай. Записах ти всичко, което току-що казах, за да можеш да го прочетеш винаги, когато поискаш, и да знаеш колко си ми дала, макар да не помниш.

— Благодаря.

Двамата държаха пликовете си с писма, нейният бял, неговият червен, изпълнени с гордост и почитание.

Мъж, по-възрастно и пълно копие на Дан, и две жени — едната много по-стара от другата, дойдоха при тях. По-възрастното и пълно копие на Дан носеше поднос с газирано бяло вино във високи чаши. Младата жена раздаде по една на всички.

— За Дан — каза по-възрастното и пълно копие на Дан и вдигна чашата си.

— За Дан — повториха останалите в един глас, чукнаха се и отпиха.

— За светлото начало — добави Алис — и за успешния финал.

Отдалечиха се от шатрите, старите тухлени сгради и хората с костюми и шапки, и тръгнаха към по-пусто и тихо кътче. Някой с черен костюм извика и изтича при Джон. Джон спря и пусна ръката на Алис, за да се здрависа с човека, който го бе повикал. Алис продължи да върви по инерция.

За една разтеглена секунда Алис спря и установи зрителен контакт с жена. Сигурна бе, че не я познава, но размяната на погледи носеше някакво значение. Жената имаше руса коса, телефон до ухото и очила на големите, сини, стреснати очи. Жената караше кола.

В този миг тогата на Алис внезапно я стисна за врата и тя политна назад. Падна неочаквано и тежко, като си удари главата в земята. Костюмът и плюшената шапка не я защитиха от цимента.

— Съжалявам, Али, добре ли си? — попита мъж с тъмнорозов костюм, коленичил до нея.

— Не — отвърна тя, изправи се в седнало положение и потри тила си. Очакваше да види по дланта си кръв, но кръв нямаше.

— Съжалявам, излезе на улицата. Колата за малко да те блъсне.

— Тя добре ли е? — попита жената от колата, с все още обещени и стреснати очи.

— Мисля, че да — отвърна мъжът.

— Боже, за малко да я убия. Ако не я бяхте дръпнали, щях да я прегазя.

— Няма нищо, не я прегазихте. Мисля, че е добре.

Мъжът помогна на Алис да стане, след което попипа и огледа главата ѝ.

— Мисля, че всичко е наред. Вероятно ще ти излезе голяма цицина. Можеш ли да ходиш? — попита той.

— Да.

— Да ви закарам ли до някъде? — предложи жената.

— Не, няма нужда, благодаря — отвърна мъжът.

Той прегърна Алис през кръста, а с другата ръка я хвана за лакътя и тя се прибра у дома с любезния непознат, който ѝ бе спасил живота.

ЛЯТОТО НА 2005 Г.

Алис седеше на голям, удобен, бял стол и гледаше озадачено часовника на стената. Беше от онези със стрелки и цифри, на които ѝ бе много по-трудно да познава часа, отколкото на онези само с цифри. Като че ли бе пет часът.

— Колко е часът? — попита тя мъжа, седнал на другия голям бял стол.

Той погледна към китката си.

— Почти три и половина.

— Мисля, че е време да се прибирам вкъщи.

— Ти си вкъщи. Това е домът ти в Кейп Код.

Алис огледа стаята — белите мебели, снимките на фарове и плажове по стените, огромните прозорци, високите дръвчета навън.

— Не, това не е домът ми. Не живея тук. Искам да се прибирам.

— Връщаме се в Кеймбридж след две седмици. На почивка сме. Тук ти харесва.

Мъжът на стола продължи да чете книга и да отпива от чаша. Книгата беше дебела, а напитката жълтеникавокафява, като цвета на очите му, а в нея плуваха кубчета лед. Мъжът изглеждаше погълнат с наслада и от двете — и от книгата, и от напитката.

Белите мебели, снимките на фарове и плажове по стените, огромните прозорци и тънките дръвчета навън изобщо не ѝ изглеждаха познати. Звуците също. Чуваше птици, от онези, които живеят край океана, чуваше как ледът плува и почуква в чашата, когато мъжът на стола отпиваше, чуваше как мъжът диша през носа си, докато четеше книгата, чуваше цъкането на часовника.

— Мисля, че стоях тук достатъчно. Искам да се прибирам у дома.

— Ти си у дома. Това е вилата ти. Тук идваме да си починем на спокойствие.

Тази къща не приличаше на дома ѝ, не звучеше като дома ѝ и тя не се чувстваше спокойна. Мъжът, който четеше и пиеше на големия

бял стол, говореше глупости. Сигурно беше пиян.

Мъжът дишаше, четеше и пиеше, а часовникът цъкаше. Алис седеше на големия бял стол, слушаше как времето минава и ѝ се искаше някой да я заведе у дома.

Тя седеше на един от големите дървени столове на верандата, пиеше студен чай и слушаше пронизителното дърдорене на невидими жаби и нощни буболечки.

— Хей, Алис, намерих колието ти с пеперудата — каза мъжът, в чиято къща бяха.

Той поклати пред очите ѝ стъклена пеперуда с камъчета, закачена на сребърна верижка.

— Това колие не е мое, а на майка ми. И е специално, тъй че най-добре го върни, не бива да си играем с него.

— Говорих с майка ти и тя каза, че можеш да го вземеш. Подарява ти го.

Алис се вгледа внимателно в очите и устата му, в езика на тялото, в търсене на знак, който да издаде мотивите му. Но преди да успее да разбере дали е искрен, красотата на блещукащата синя пеперуда я прелъсти и изличи стремежа ѝ да спазва правилата.

— Наистина ли ми позволява да го взема?

— Да.

Мъжът се наведе зад гърба ѝ и закачи колието на шията ѝ. Тя прокара пръсти по сините камъчета върху крилете, по сребърното тяло и завършващите с диаманти антенки. Изпълни я тръпка на задоволение. *Ан така ще ми завиди.*

Седеше на пода пред голямото огледало в стаята, в която спеше, и се взираше в отражението си. Момичето отсреща имаше хлътнали, тъмни кръгове под очите. Кожата му бе увиснала, изпъстрена с петна и бръчки в ъгълчетата на очите и по челото. Дебелите ѝ рунтави вежди се нуждаеха от оформяне. Къдравата ѝ коса бе предимно черна, но със забележими бели кичури. Момичето в огледалото изглеждаше грозно и старо.

Тя прокара пръсти по бузите и челото си, почувства лицето под пръстите и пръстите върху лицето си. *Това не може да съм аз. Какво му е на лицето ми?* От момичето в огледалото ѝ се повдигаше.

Намери банята и включи лампата. В огледалото над мивката я посрещна същото отражение. Да, това бяха нейните златистокафяви очи, сериозен нос, устните с формата на сърце, но всичко останало, съчетанието на чертите, бе гротескно погрешно. Прокара пръсти по гладкото, хладно стъкло. *Какво им става на тези огледала?*

Мирисът в банята също ѝ се струваше странен. Две лъскави бели табуретки, четка и кофа стояха върху вестник на пода зад нея. Тя клекна и вдиша през носа. Отвори капака на кофата, топна четката в кофата и проследи с поглед как гъстата бяла боя капе.

Започна с онези, които бе сигурна, че са дефектни — едното в банята и другото в стаята, в която спеше. Намери още четири преди да приключи и да ги боядиса до едно в бяло.

Седеше на голям бял стол, а мъжът, чиято бе къщата, седеше на другия. Мъжът четеше книга и пиеше от чаша. Книгата беше дебела, а напитката жълтеникавокафява, с лед в нея.

Тя взе друга книга, още по-дебела от онази, която четеше мъжът, от масичката и я запрелиства. Погледът ѝ се спря върху диаграми от думи и букви, свързани с други думи и букви чрез стрелкички, чертички и малки близалки. Спираше очи върху отделни думи, докато прелистваше страниците — инхибиране, фосфорилиране, гени, ацетилхолин, инициране, преходност, демони, морфеми, фонологичен.

— Струва ми се, че съм чела тази книга — каза Алис.

Мъжът погледна книгата в ръцете ѝ, след това към самата нея.

— Не само си я чела. Ти я написа. Двамата написахме тази книга заедно.

Тъй като се колебаеше дали да му повярва, тя затвори книгата и прочете надписите на лъскавата синя корица. „От молекулите до съзнанието“ от д-р Джон Хаулънд и д-р Алис Хаулънд. Погледна към мъжа на стола. *Той е Джон.* Прелисти на първите страници. „Съдържание. Настроения и емоции, Мотивация, Възбуда и внимание, Памет, Език.“ *Език.*

Отвори книгата на последните страници. „Безкрайна възможност за изразяване, заучена, но и инстинктивна, семантика, синтаксис, граматически падежи, неправилни глаголи, лекота и инстинкт, универсални.“ Думите, които четеше, сякаш проникваха отвъд задушавашите водорасли и тиня в съзнанието ѝ към все още чисти и непокътнати местенца.

— Джон — каза тя.

— Да.

Той остави книгата си и седна с изправен гръб на крайчеца на големия бял стол.

— Написах тази книга заедно с теб — рече тя.

— Да.

— Помня. Помня те. Помня, че някога бях много умна.

— Да, така е. Ти беше най-умният човек, когото съм срещал.

Тази дебела книга с лъскава синя корица представляваше огромна част от някогашната ѝ същност. *Някога знаех как съзнанието борави с езика и можех да предавам знанията си на другите. Някога имах много знания. Вече никой не търси мнението и съветите ми. Това ми липсва. Някога бяха любопитна, независима и уверена. Липсва ми усещането за увереност. Не можеш да намериш покой, ако непрекъснато си несигурен. Липсва ми да върша всичко с лекота. Липсва ми да съм част от събитията около мен. Липсва ми да се чувствам желана. Липсва ми животът и семейството. Обичам живота и семейството си.*

Искаше да му каже всичко, което си спомняше и мислеше, но не успя да изтика спомените и мислите, съставени от толкова много думи, фрази и изречения, отвъд задушавашите водорасли и тинята, да ги превърне в доловими звуци. Положи всички усилия да отсее най-същественото. Налагаше се другото да остане на непокътнатото място.

— Липсва ми същността ми.

— Ти също ужасно ми липсваш, Али.

— Не исках да става така.

— Знам.

СЕПТЕМВРИ 2005 Г.

Джон седеше в края на дълга маса и отпи голяма глътка от неподсладеното си кафе. Имаше изключително остър и горчив вкус, но не го бе грижа. Не пиеше кафе заради вкуса. Ако можеше, щеше да пресуши чашата по-бързо, но течността бе непоносимо гореща. Щяха да му трябват още две-три големи чаши преди да се разсъни напълно и да започне да функционира нормално.

Повечето от хората, които влизаха, си купуваха кафе в картонени чаши и продължаваха по пътя си. Срещата в лабораторията бе чак след час и днес нямаше причина да отиде по-рано на работа. Доволен бе, че не бърза и може да си изяде канелената кифла, да си изпие кафето и да прочете „Ню Йорк Таймс“.

Първо отвори на здравната страница, както правеше с всеки вестник вече повече от година, навик, отдавна заменил надеждата, първоначално подтикнала го да започва четенето оттам.

„АМИЛИКС“ СЕ ПРОВАЛЯНА КЛИНИЧНИТЕ ИЗПИТАНИЯ

Според резултатите от третата фаза на изследване на „Синапсон“, пациенти с лека до средна степен на Алцхаймер, приемали „Амиликс“ по време на продължилите петнайсет месеца клинични опити, не показват видимо стабилизиране на симптомите на деменция в сравнение с участниците, приемали плацебо.

Амиликс е вещество, селективно понижаващо бета. Чрез свързване с разтворим А-бета 42, това експериментално лекарство цели да спре развитието на болестта и е напълно различно от лекарствата на разположение на пациентите с Алцхаймер в момента, които в най-добрия случай забавят развитието на заболяването.

Заради добрата поносимост към това лекарство, то бързо премина през първа и втора фаза на изпитания и на него се възлагаха големи надежди за клиничните опити, както и за реализацията му на пазара. Но след малко повече от година на приема му, когнитивните функции на пациентите, дори онези, приемали най-високата доза „Амиликс“, не показаха подобрене или стабилизиране, измерено по Скалата за оценка на болестта на Алцхаймер и резултати от въпросника Ежедневни дейности, а състоянието им се влоши със скорост, която бе значителна и очаквана.

ЕПИЛОГ

Алис седеше на пейка до жената и гледаше децата, които минаваха покрай тях. Не бяха истински деца. Не бяха от онези малки деца, които още живееха у дома с майките си. Какви бяха тогава? Средно големи деца.

Вглеждаше се в лицата на минаващите средно големи деца. Сериозни, заети. С наведени глави. Отиваха някъде по пътя си. Наблизо имаше и други пейки, но нито едно от средно големите деца не спря да седне. Всички преминаваха целенасочено по пътя си.

Тя нямаше къде да ходи. И се чувстваше късметлийка, че е така. Двете с жената, до която седеше, слушаха как момичето с изключително дългата коса свири и пее. Момичето имаше прекрасен глас, големи, щастливи зъби и дълга, дуплеща се пола, осяяна с цветя, на която Алис се възхити.

Алис тананикаше в такт с музиката. Харесваше ѝ как тананикането се сливаше с гласа на пеещото момиче.

— Добре, Алис, Лидия ще се прибере всеки момент. Искаш ли да платим на Соня, преди да си тръгнем? — попита жената.

Жената стоеше, усмихваше се и държеше пари. Алис усети покана да се присъедини към нея. Тя стана и жената ѝ подаде парите. Алис ги пусна в черната шапка върху плочките в краката на пеещото момиче. То продължи да свири, но спря да пее за момент, за да поговори с тях.

— Благодаря, Алис, благодаря, Каръл, до скоро!

Докато Алис вървеше с жената измежду средно големите деца, музиката утихваше зад гърба ѝ. Алис искаше да остане още, но жената си тръгна, а Алис знаеше, че трябва да стои с нея. Жената бе весела и мила и винаги знаеше какво да направи, което Алис ценеше най-много, защото самата тя често нямаше представа какво да прави.

След като повървяха известно време, Алис забеляза червената клоунска кола и голямата лакирана кола, паркирани на алеята.

— И двете са тук — каза жената, щом зърна колите.

Алис изпита въодушевление и побърза да влезе в къщата. Майката стоеше в коридора.

— Срещата ми приключи по-рано, отколкото очаквах, тъй че се върнах. Благодаря, че ме замести — каза тя.

— Няма проблем. Махнах чаршафите от леглото, но нямах време да сложа нови. Все още са в сушилнята — отвърна жената.

— Добре, благодаря, аз ще ги застеля.

— Днес пак имаше добър ден.

— Не се е скитала?

— Не. Вече е моята вярна сянка. Моят партньор. Нали така, Алис?

Жената се усмихваше и кимаше ентузиазирано. Алис се усмихна и кимна в отговор. Нямаше представа с какво се съгласява, но вероятно всичко бе наред, след като жената смяташе така.

Жената започна да събира книги и чанти до входната врата.

— Джон ще идва ли утре? — попита тя.

Заплака бебе, което не виждаха, и майката изчезна в друга стая.

— Не, но ние ще се погрижим — обади се гласът ѝ.

Майката се върна с облечено в синьо бебе на ръце и го целуна няколко пъти по врата. Бебето продължи да плаче, но без особен ентузиазъм. Бързите целувки на майката подействаха. Тя пхна в устата на бебето нещо за смучене.

— Всичко е наред, патенце. Каръл, много ти благодаря. Ти си истинско съкровище. Приятен уикенд. Ще се видим в понеделник.

— До понеделник. Чао, Лидия! — извика жената.

— Чао, Каръл, благодаря! — провикна се в отговор друг глас някъде из къщата.

Големите кръгли очи на бебето погледнаха към Алис и то ѝ се усмихна, сякаш я позна, зад нещото за смучене. Алис също му се усмихна и бебето отвори уста и отвърна със смях. Нещото за смучене падна на пода. Майката клекна и го взе.

— Мамо, ще го подържиш ли за малко?

Майката подаде бебето на Алис и то се намести удобно в ръцете ѝ и се подпря на хълбока ѝ. Започна да потупва лицето ѝ с едната си мокра ръчичка. Обичаше да прави така и на Алис ѝ бе приятно. Бебето я хвана за долната устна. Тя се престори, че го захапва, като в същото време издаваше ръмжащ животински звук. Бебето се засмя и премести

ръка върху носа ѝ. Тя го подуши и се престори, че киха. Бебето премина към очите ѝ. Алис примижа, за да не ѝ бръкне в окото, и примигна в опит да погъделичка ръчичката с мигли. Бебето премести ръка към челото и косата, стисна юмруче и дръпна. Тя внимателно откопчи пръстите и замени кичура коса с показалеца си. Бебето посегна към колието ѝ.

— Виждаш ли хубавата пеперуда?

— Не му давай да я лапа! — провикна се майката, която беше в друга стая, но ги виждаше.

Алис нямаше намерение да позволи на бебето да налапа колието и се почувства несправедливо обвинена. Тя влезе в стаята при майката. Вътре беше пълно с всякакви пъстри бебешки неща за рожден ден със седалки, които бръмчаха и говореха, когато бебетата ги удряха с ръце. Алис бе забравила, че това е стаята с шумните седалки. Искаше да излезе преди майката да я накара да постави бебето на някоя от тях. Но и актрисата бе тук, а Алис искаше да постои при нея.

— Татко ще се прибира ли този уикенд? — попита актрисата.

— Не, няма да може. Каза, че ще си дойде другата седмица. Мога ли да ги оставя на теб и на мама за малко? Трябва да отида до магазина. Алисът би трябвало да поспи още поне час.

— Разбира се.

— Няма да се бавя. Искаш ли нещо? — попита майката на излизане от стаята.

— Вземи още сладолед, някакъв с шоколад! — провикна се актрисата.

Алис намери мека играчка без шумни копчета, седна и я подаде на бебето в скута си. Тя помириша почти плешивата му главица и се взря в актрисата, която четеше. Актрисата я погледна.

— Мамо, искаш ли да изслушаш монолога, който уча за курса, и да ми кажеш какво мислиш? Не за самата история, доста е дълга. Не е нужно да помниш думите, просто ми кажи какви емоции предизвиква. След като приключи, ще ми кажеш какво си почувствала, става ли?

Алис кимна и актрисата започна. Алис я наблюдаваше и слушаше, насочила внимание отвъд думите, които актрисата изричаше. Видя как очите ѝ се изпълниха с отчаяние, търсеха, умоляваха да научат истината. Видя ги как поглеждат меко и благодарно към нея. Първоначално гласът ѝ звучеше колебливо и уплашено. Постепенно,

при това без да става по-силен, тонът ѝ стана по-уверен, след това радостен, на моменти мелодичен като песен. Веждите, раменете и дланите ѝ се отпуснаха и отвориха, молеци за одобрение и предлагащи прошка. От гласа и тялото ѝ струеше енергия, която изпълни Алис и я трогна до сълзи. Тя притисна красивото бебе в скута си и целуна все още миришещата на пот главица.

Актрисата спря и отново стана себе си. Тя погледна към Алис и зачака.

— Добре, какво усети?

— Усетих любов. Става дума за любов.

Актрисата изписка, спусна се към Алис, целуна я по бузата и се усмихна, а от всяка гънка на лицето ѝ струеше удовлетворение.

— Познах ли? — попита Алис.

— Да, мамо. Позна.

БЕЛЕЖКА

Лекарството „Амиликс“ и свързаните с него клинични опити, описани в книгата, са художествена измислица. То обаче е подобно на истински вещества, които в момента се разработват, чиято цел е селективно да понижават нивото на амилоид-бета 42. За разлика от наличните в момента лекарства, които могат единствено да забавят развитието на болестта, има надежди, че тези лекарства ще успеят да спрат развитието на Алцхаймер. Всички останали споменати лекарства действително съществуват, а описанието на употребата и ефективността им при лечение на заболяването е точно към момента на написването на книгата.

За повече информация относно болестта на Алцхаймер и клиничните изпитания на лекарства за нея, посетете http://www.alz.org/alzheimers_disease_clinical_studies.asp.

РАЗГОВОР С ЛИСА ДЖЕНОУВА

— **За какво се разказва във „Все още Алис“?**

— Във „Все още Алис“ се разказва за деменцията, която развива една млада жена вследствие от ранна форма на Алцхаймер. Алис е на петдесет години, професор по психология в Харвард, когато започва на моменти да забравя и да се обърква. Но, както повечето заети, работещи хора на нейната възраст, в началото тя отдава тези признаци на остаряването, прекалено силния стрес, недоспиване и така нататък. Но със задълбочаването на проблемите, както се случва при това заболяване, в крайна сметка тя отива на невролог и разбира, че страда от ранна форма на Алцхаймер.

Алис започва да губи способността си да разчита на собствените си мисли и спомени, губи жизненоважния за нея професионален живот в Харвард, в който е вплеела цялата си идентичност и усещане за успехи, и е принудена да търси отговори на въпроси като „Коя съм сега?“ и „Какъв е смисълът от съществуването ми?“. С напредването на болестта и опитите ѝ да открадне късчета от онова, което винаги е смятала за своя същност, откриваме, че тя е много повече от онова, което си спомня.

— **Какво Ви вдъхнови да напишете тази книга?**

— Няколко неща, но на първо място фактът, че баба ми страдеше от Алцхаймер, след като навърши осемдесет години. Сега като си спомня, съм сигурна, че е заболяла години преди семейството ни най-накрая да си отвори очите и да забележи. Има степен на забравяне, която се смята за нормална при старите хора, тъй че човек не обръща внимание на много от симптомите. Докато ѝ поставят диагноза, болестта вече бе напреднала много. И ни се отрази много тежко. Тя бе интелигентна, независима, жизнена и активна жена. А трябваше да гледаме как болестта безмилостно я сломява. Не знаеше имената на децата си, не знаеше дори че има деца (а те са девет на брой), не помнеше къде живее, да ходи до тоалетна, когато ѝ се налага, не разпознаваше собственото си лице в огледалото. Гледах я как се суети

над пластмасови кукли сякаш са истински бебета. Сърцето ми се късаше. И въпреки това състоянието ѝ ми се струваше странно интересно. По онова време работех върху доктората си по невробиология в Харвард. Тъй че ученият в мен се чудеше какво се случва с мозъка ѝ. Виждахме външния израз на разрушителната сила на болестта. Замислих се за поредицата от събития, които причиняваха разрушенията отвътре. И се замислих какво ли се случва, когато вече нямаш достъп до онези части от мозъка, които отговарят за самосъзнанието и идентичността ти. Не спирах да се чудя как ли би изглеждала болестта на Алцхаймер от гледната точка на страдащия от нея. Баба ми бе в твърде напреднала фаза, за да може да отговори на въпроса ми, но някой в началните му етапи би могъл. Така бяха посети семената на „Все още Алис“.

— **Професионалният Ви опит помогна ли Ви при написването на книгата?**

— Да. Мисля, че най-важният аспект, в който ми помагаше през цялото време, бе, че ми даваше възможност да разговарям с подходящите хора. Докторска степен по невробиология от Харвард е като златен билет за достъп навсякъде. От клиничните източници — завеждащият отделението по неврология в болница „Бригам“ в Бостън, невропсихологическите изследвания в Масачузетската многопрофилна болница, генетични консултанти, ръководители на групи за взаимопомощ за болногледачи и водещите учени в света, специалисти по болестта на Алцхаймер, до пациентите — хора, страдащи от болестта и техните болногледачи. Образованието и квалификацията ми даваха на хората спокойствието, от което се нуждаеха, за да се отпуснат и да ми споделят какво знаят.

А и при разговорите ми с лекари и учени, фактът, че имам познания за молекулярната биология на заболяването, ми даваше информацията и терминологията, нужни ми, за да задавам правилните въпроси, както и възможността да разбирам какво ми обясняват.

— **Как започнахте да сътрудничите на Националната асоциация за борба с болестта на Алцхаймер?**

— Още преди „Все още Алис“ да излезе, ми се струваше, че съм създавала история, която макар и измислена, е достоверно и почитателно описание на живота с Алцхаймер. А новото в нея бе, че представяше това описание през очите на болния, а не на болногледача. Почти

всичката информация, написана за тази болест, е от гледната точка на болногледачите.

Реших, че Асоциацията за борба с болестта на Алцхаймер може би ще прояви интерес към книгата и евентуално ще я препоръча, като сложи линк към нея на уебсайта си. Свързах се с техния отдел по маркетинг и им дадох линк към уебсайта на книгата, който също бях създавала още преди публикуването ѝ. Те ми отговориха, че по принцип не „стават партньори“ за промоция на книги, но ме помолиха да им изпратя ръкописа. Скоро след това техният представител се свърза с мен и ми каза, че много са харесали книгата. Искаха да обявят официално, че я подкрепят, и ме помолиха да напиша статия за блога им във връзка с кампания в цялата страна, която предстоеше да започнат в края на месеца.

Това наистина ме накара да взема решение относно книгата, която още не бе публикувана. Щяха да минат години, преди да намеря издател и тя да стигне до читателите. След като осъзнах, че съм създавала история, която от Асоциацията смятаха, че може да образова и да помогне на милиони хора, които се опитват да се справят с трудния свят на болестта на Алцхаймер, почувствах, че е моя отговорност да направя всичко възможно книгата да излезе веднага. И публикувах „Все още Алис“ сама. Не можех да пропусна подобна възможност.

— Как решихте какво е най-важното, което да включите в книгата?

— Знаех, че в никакъв случай няма да успея да обхвамна всички индивидуални преживявания, свързани с болестта. Но бях уверена, че мога да опиша същността ѝ. Редовно се консултирах с хора с ранна форма на заболяването, за да съм сигурна, че написаното от мен е достоверно. Те бяха моят лакмус. Много важно бе да опиша първите симптоми, да покажа как не им се обръща внимание. Чувствах, че е мой дълг да покажа как би трябвало да протича процеса по поставяне на диагнозата. За много хора, заболели рано, пътят до поставянето на диагнозата „болест на Алцхаймер“ е дълъг и невероятно изтощителен. Симптомите често с години се приписват на други проблеми със сходни признаци, като депресия например. Мисля, че това е единственият аспект в книгата, където не представям нещата такива, каквито са в действителност за повечето хора. Дадох на Алис бърз и ефективен процес по поставяне на диагнозата, което направих и за да

дам пример как би трябвало да се процедира, и за да напиша история, която не е дълга петстотин страници. Също така реших и че е важно Алис да мисли за самоубийство. Размишлявах дълго и сериозно дали да включа това. Както с теми като смъртното наказание и аборта, хората имат много твърди убеждения дали е редно сам да сложиш край на живота си, когато разбереш, че страдаш от нелечима болест, и не исках да отблъсквам читатели по тази причина. Открих обаче, че всички на възраст под шейсет и пет години с диагноза Алцхаймер, са мислили за самоубийство. Това е удивително. Средностатистическият петдесетгодишен човек не мисли за самоубийство, но всички петдесетгодишни с Алцхаймер обмислят този вариант. Ето към какво те тласка болестта. Затова реших и Алис да се изправи пред тази дилема.

— **В момента работите ли по други книги?**

— Започнах да пиша следващия си роман, „Left Neglected“. В него се разказва за типична съвременна трийсет и пет годишна жена — по цял ден върши по няколко неща едновременно, разкъсва се между дома и работата, опитва се да угоди на всички. Една обикновена сутрин, когато закъснява за работа, кара бясно колата си, след като е закарала децата на училище и до детската градина. Опитва се да позвъни в службата, тъй като закъснява за среща, и за миг отклонява очи от пътя. В този миг всички аспекти от забързания ѝ и претоварен живот спират изведнъж. Тя получава тежка черепно-мозъчна травма. Спомените и интелектът ѝ са непокътнати. Може да говори и да смята. Но е изгубила всякакъв интерес и способността да възприема информация, идваща от лявата ѝ страна в пространството.

Цялата лява част от света изчезва. Тя страда от едностранно пространствено игнориране.

Започва да води странно полусъществуване, в което яде храната само от дясната страна на чинията, чете само десните страници на книгите и почти забравя, че изобщо има лява ръка. Чрез рехабилитацията тя се опитва не само да си възвърне самата представа за ляво, но и да си възвърне живота такъв, какъвто винаги си е мечтала да бъде.

— **При работата си с Асоциацията за защита на страдащи от деменция и Мрежата за взаимопомощ редовно сте разговаряли с**

хора, болни от Алцхаймер. Какво беше преживяването за Вас? Кои са трудностите, с които тези хора се сблъскват най-често?

Преживяването беше невероятно. Хората, които пишат в тези форуми, не са там, за да се преструват или да увъртат. Те нямат време за губене. Поддържаме се, разговаряме за важни неща, тъй че в разговорите ни често присъстват уязвимост и смелост, любов и хумор, недоволство и вълнение. А когато споделяш съкровенията си мисли по този начин, постигаш много по-дълбоки и близки приятелства. Обичам и се възхищавам на приятелите, които намерих чрез тази група. Много от тях познавам единствено от имейлите. С някои от тях съм се срещала лично по конференции по въпросите на Алцхаймер и усещането е прекрасно. Ние сме колеги в работата си за Асоциацията.

Болните от Алцхаймер сякаш непрекъснато стоят върху подвижни пясъци. Познатите симптоми се влошават (проявяват се по-често и стават по-силни) и се появяват нови симптоми, тъй че след като са си мислили, че са се приспособили, че са направили нужните промени, трябва да се адаптират наново. А това е много изнервящо, изтощително и сломяващо. Виждала съм такива случаи.

Мисля, че най-тежкото, с което те се сблъскват, са отчуждението и самотата. Защото тази болест ти отнема някогашния удовлетворяващ професионален живот; защото всички останали продължават да са заети, а болните трябва да забавят ход и заради стереотипите за хората с деменция страдащите от ранна форма на Алцхаймер се оказват изключително самотни. Именно по тази причина онлайн групите са толкова ценни. В тях се събират хора от цялата страна, които могат да споделят преживявания, случващи се на всички тях, и да не се чувстват изолирани.

— Смятате ли, че трябва да знаем повече за болестта на Алцхаймер?

— Да, особено за ранната ѝ форма и началните фази. Само в САЩ има над половин милион души на възраст под шейсет и пет години с деменция, които остават изолирани от дискусиите за болестта на Алцхаймер. Обществото знае как изглеждат и говорят осемдесет и пет годишните баби и дядовци с това заболяване, но нямат особена представа как изглеждат и говорят петдесетгодишните майки и бащи с Алцхаймер. Крайно време е да се чуе гласът на тази група от хора.

Важно е да сме по-запознати с ранните симптоми и преживявания, тъй като е нужно хората да ги разпознават, за да могат да получат диагноза и адекватно лечение колкото се може по-бързо. Важно е и защото хора, заболели преждевременно, имат нужда от информация (като например достъп до групи за взаимопомощ), каквато за момента се дава предимно на болногледачите. Важно е, защото фармацевтичните компании трябва да осъзнаят, че броят на болните е толкова голям, че си струва да влагат средства в клиничните изпитания на лекарства за тях. В момента много хора с ранна форма на Алцхаймер не могат да участват в клинични изпитания, защото са твърде млади. Важно е, защото семействата заслужават шанс да се подготвят за бъдещето и финансово, и емоционално. Важно е, защото по-добрата информираност ще намали дамгосването на хората, които живеят с болестта.

— **От кои автори черпите вдъхновение?**

— Най-голямото ми вдъхновение е Оливър Сакс. Всъщност „Мъжът, който обърка жена си с шапка“ бе искрицата, която запали интереса ми към невробиологията. Ето един цитат от него:

При изследването на една болест ние добиваме знания за анатомията, физиологията и биологията. От изследванията на един човек с това заболяване добиваме знания за живота.

Този цитат обобщава всичко, към което се стремя. Надявам се да го постигна с писането си и в романите, и в научните си публикации.

— **Какво четете в момента?**

— Може и да се изненадате, но чета „Нова земя“ на Екхарт Толе, но не защото Опра я препоръча. Миналия август ми я препоръча мой приятел, болен от Алцхаймер. Интервюирах го за следващата си книга и той въодушевено ми разказа за невероятните неща, които открил — от медитацията, до диета, спортуване и познание за себе си. Каза ми задължително да прочета „Нова земя“, и че тази книга ще промени живота ми. Оказа се прав.

Чета и „Гадаене по дантели“ на Брунония Бари.

— **Какво бихте посъветвали младите писатели?**

— Познавам страшно много млади писатели, които седят със завършената си първа творба и чакат да си намерят литературен агент. Не започват да пишат втората си книга, защото чакат да разберат дали работата им е „достатъчно добра“, чакат да разберат дали са „истински писатели“. Да чака и да се съмнява в себе си, е най-голямата грешка, която един писател може да допусне. Съветът ми е следният: ако не си намерите бързо агент, ако смятате, че книгата ви е готова да бъде представена на читателите, тогава я издайте сами. Покажете творбата си на света. И започнете отново да пишете. Свобода! Неотдавна пътувах с колата си и слушах Дябло Коуди, сценаристката на „Джуно“, по радиото. Когато я попитаха какво би посъветвала младите сценаристи, тя отвърна „Издавайте произведенията си сами“. Сама в колата, нададох възглас „Ура! Виждате ли? Дябло Коуди е съгласна с мен, а тя беше номинирана за Оскар!“.

— **Какъв е графикът Ви?**

— Наскоро родих момченце, тъй че в момента пиша, когато имам възможност. Но, докато работех върху „Все още Алис“, пишех в „Старбъкс“ всеки ден, докато шестгодишната ми по онова време дъщеря беше на училище. Вкъщи ми бе трудно да работя. Разсейват ме твърде много неща — телефонни обаждания, готвенето, прането, сметките, които трябва да се платят. Усещаш, че се разтакаваш, когато плащаш сметки, вместо да пишеш следващата глава! В кафенето нямам оправдание. Нямам нищо друго за вършене освен да пиша. Там можеше дори просто да си седиш и да си мечтаеш, без да изглеждаш като луд. Тъй че, просто се захващайте за работа. Винаги ми се налагаше да прекъсвам рязко писането, за да отида да взема дъщеря си от училище. Точно когато бях в разгара на страхотна сцена, погълната от работата си, и ставаше време да тръгна. И приключвах за съответния ден. Започвах да пиша отново чак на следващата сутрин. Придържах се стриктно към този график. Във времето, което отделях за писане, се занимавах единствено с писане, а времето, което прекарвах с дъщеря си, посвещавах изцяло на нея. Струва ми се, че заради ограниченото време, с което разполагах за писане, на следващия ден нямах търпение да продължа. Никога не съм се притеснявала от липса на вдъхновение. Нямах търпение да се върна в „Старбъкс“, да пия чай с мляко и да пиша.

— **Какъв напредък според Вас се наблюдава в борбата срещу болестта на Алцхаймер?**

— Много е важно хората да са информирани, за да може диагнозата да се постави по-рано. Макар наличните в момента лекарства да не променят крайния изход от болестта, могат да забавят развитието ѝ значително, което да даде възможност на болните да постигнат стабилизиране на състоянието, да се порадват по-дълго на способностите, които все още са им останали. И колкото по-рано се постави диагнозата и пациентът започне да приема лекарства, които да го поддържат стабилен, толкова по-вероятно е да издържи до откриването на по-добро лекарство.

Другият напредък, който виждам, е, че следващото поколение лекарства за болестта на Алцхаймер, ще променят развитието ѝ — ще успеят да спрат задълбочаването ѝ. Преди се смяташе, че амилоидните плаки и/или неврофибриларните възли се натрупват в мозъка, „обвиват“ невроните и ги убиват. А измирането на невроните предизвиква болестта на Алцхаймер.

Ето какъв е новият начин на мислене.

Когнитивните смущения — симптомите на деменция — възникват преди образуването на плаките, преди умирането на невроните. В мозъка на болен от Алцхаймер има прекалено големи количества от разтворимия протеин амилоид-бета 42. Или се произвеждат прекалено големи количества от него, или организмът не съумява да изчисти достатъчно от него. При наличието на прекалено много от този протеин отделните пептиди се слепват и образуват олигомери. Тези лепкави олигомери от амилоид-бета 42 се настаняват в синапсите — пространствата между невроните — и пречат на работата им, на способността на невроните да обменят сигнали помежду си. А когато това се случи, не можем да запамятаваме нова информация. Или спира достъпът до вече запаметена информация. Гъвкавостта на синапсите се влошава. С времето, тъй като синапсите не работят правилно и заради възпаления и други проблеми, аксонът на нерва се свива. В крайна сметка, тъй като не може да функционира, невронът умира и оставя след себе си празнина (атрофията се вижда с ядрено-магнитен резонанс) и вероятно купчинка амилоид-бета 42 сред амилоидна плака.

Тъй че всичко започва с атака върху синапсите. Степента на деменция е взаимосвързана единствено с неправилното функциониране на синапсите, а не със загубата на неврони, нито с количеството на плаката, нито с атрофията, която се вижда при томография.

Следователно лекът за деменция, който може да промени хода на болестта, трябва да възпрепятства производството на амилоид-бета 42, да повишава изчистването на вече произведения амилоид-бета 42 и да пречи на амилоид-бета 42 да се слепва и да образува олигомери, или да разбива вече образуваните олигомери.

Красотата и надеждата за всички тези лекарства е, че хората, проявяващи симптоми на деменция, могат да започнат приема им преди невроните да започнат да измират. Ако синапсите се поправят, обменът на сигнали между невроните ще се поднови и функциите на мозъка ще се възстановят!

— След като решихте да разкажете историята на жена, болна от Алцхаймер, защо избрахте Алис да е петдесетгодишен професор от Харвард, вместо осемдесетгодишна пенсионирана баба?

— Една от причините е, че петдесетгодишните ще забележат болестта много рано и ще се разтревожат. Тъй като в нашето общество се приема за нормално осемдесет и пет годишните да забравят, тъй като пенсионираните баби и дядовци вече не се отчитат пред шефове на корпорации, тъй като не им се налага да произвеждат определен брой неща с определено качество всеки ден, тъй като може да са овдовели и да живеят сами, поради което никой не вижда ежедневно пълната сила на симптомите им, тъй като е далеч по-лесно да не обръщаш внимание на случващото се дълго след като имаш съмнения или ти е пред очите, обикновено не забелязваме болестта на Алцхаймер в началото. За петдесетгодишен човек, който е на върха на кариерата си, чието положение в живота и идентичност зависят от добре функциониращия му мозък, проблемът се забелязва от самото начало. А когато издърпат чергата изпод краката му, падането е дълго и страшно.

— В книгата лекарят казва на Алис, че тя не е най-надеждният източник на информация за състоянието си. И въпреки това Вие решавате да разкажете историята през нейния поглед. Не Ви ли беше трудно, след като състоянието на Алис се влошава и възприятията ѝ действително стават ненадеждни?

— Разбира се, но ми се стори, че това е най-добрият вариант. Като разказвам историята през погледа на Алис, изправям читателя директно пред болестта на Алцхаймер. На моменти дори би трябвало да се почувства некомфортно близо. Трябва да изпитате объркването, гнева и страха ѝ редом с нея. Вярно, това решение не ни дава възможност да видим какво мисли съпругът ѝ и другите герои, но пък имаме неповторимата възможност да надникнем в съзнанието на човек с все по-задълбочаваща се болест на Алцхаймер. Повечето здрави хора никога няма да се озоват в тази позиция.

— **Коя е любимата ви сцена от книгата?**

— Две са. Едната е с Алис и трите ѝ деца. Децата спорят дали майка им трябва да се старее да запомни нещо. Алис ги пита в колко часа е представлението, на което ще ходят на другия ден. Синът ѝ казва да не се тревожи и че няма нужда да помни нещо, което не се налага, тъй като няма да отидат без нея. По-голямата ѝ дъщеря смята, че трябва да упражнява паметта си винаги, когато може, в общи линии да следва принципа, че ако нещо не се упражнява, се забравя. Най-малката ѝ дъщеря е на мнение, че трябва да дадат информацията на майка си, а тя да прави с нея каквото реши. Подобни ситуации възникват често в семейства, в които някой страда от Алцхаймер. Развихрят се спорове, никой не отстъпва от позицията си и всички приемат нещата лично. Конфликтите изобилстват. В тази сцена те спорят, обиждат се и така и не постигат съгласие пред Алис. Много често останалите говорят за болния пред него, все едно изобщо не присъства.

Другата ми любима сцена е в първия параграф. Всичко в нея много ми харесва. Все още ме побиват тръпки като я чета, а съм го правила може би над сто пъти.

— **Какви бяха отзивите за „Все още Алис“ сред хората, свързани с болестта на Алцхаймер, както и на онези, които нямат никакъв допир с нея?**

— Изключително положителни. Не мога да ви опиша какво означава това за мен. Когато болен от Алцхаймер, болногледач или близък на пациента ми каже, че съм описала всичко много точно, че са се припознали в героите, това е най-големият възможен комплимент — че съм разказала истината за болестта. Това се превърна в много важна цел за мен, докато правех проучванията за книгата и се запознавах с

все повече хора, страдащи от заболяването. Много внимавах да не представям болестта в прекалено драматична или романтична светлина, но и да не омаловажавам нито един неин аспект.

Освен това, Националната асоциация за борба с болестта на Алцхаймер препоръча книгата. От всички романи на тази тема, доколкото знам, моят е единственият, получил тяхното одобрение.

Получавала съм отзиви и от читатели, които нямат лична връзка с болестта. Историята е трогателна и мисля, че се получи така, защото в нея се разказва не само за Алцхаймер. Не е назидателна и не е прекалено клинична. Това е история за идентичността, за пълноценния живот, за кризите, които болестта предизвиква във взаимоотношенията. Изключително доволна съм, че книгата дава на читателите един нов поглед върху болестта на Алцхаймер и ги кара да се замислят как се чувстват страдащите от нея.

Издание:

Автор: Лиса Дженоува

Заглавие: Все още Алис

Преводач: Катя Христова

Година на превод: 2014

Език, от който е преведено: английски (не е указано)

Издание: първо (не е указано)

Издател: intense; Локус Пъблишинг ЕООД

Година на издаване: 2014

Тип: роман

Националност: американска (не е указано)

Печатница: „Алианс Принт“ ЕООД

Излязла от печат: 15.12.2014

Редактор: Стела Арабаджиева

Коректор: Саша Александрова

ISBN: 978-954-783-215-2

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/12464>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.